

Aile Dergisi, ulusal bilimsel hakemli bir dergidir.

Aile Journal is an national peer-reviewed academic journal published twice a year.

E-ISSN

3023-641X

İmtiyaz Sahibi

İstanbul Aile Vakfı adına

Emine Yılmaz

Editör

Doç. Dr. Turgay Şirin

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Abdullah Güner

Yayın Aralığı

Yılda 2 Sayı

Yayına Başlangıç Tarihi

31/12/2023

Yayıncı

İstanbul Aile Vakfı

Yönetim Yeri / Executive Office

İstanbul Aile Vakfı Araştırmalar Merkezi Beylerbeyi, Cennet Camii Yolu Sokağı No:13, 34676

Üsküdar/İstanbul

İstanbul Family Foundation Research Center 34676 Istanbul

dergi@isavak.org

[0 850 308 3193](tel:08503083193)

Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları Creative Commons Atıf-Gayrı Ticari 4.0 Uluslararası (CC BY-NC) olarak lisanslıdır. Dergide yayınlanan çalışmalarının hukukî sorumluluğu yazarlarına aittir.

Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC The legal responsibility of the studies published in the journal belongs to the author

Editör

Doç. Dr. Turgay Şirin (İstanbul Medeniyet Üniversitesi, İstanbul, Türkiye)

ORCID: [0000-0002-4872-7386](https://orcid.org/0000-0002-4872-7386) E-Posta: turgay.sirin@medeniyet.edu.tr

İmtiyaz Sahibi

İstanbul Aile Vakfı Adına

Emine Yılmaz (İstanbul Aile Vakfı,
İstanbul Türkiye)

ORCID: [0009-0001-4981-0659](https://orcid.org/0009-0001-4981-0659)

E-Posta: eminekutluol@hotmail.com

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Abdullah Güner (İstanbul Aile Vakfı,
İstanbul, Türkiye)

ORCID: [0009-0001-1244-1650](https://orcid.org/0009-0001-1244-1650)

E-Posta: Abdullah.guner@isavak.org

Yayın Koordinatörü

Melih Demirci (İstanbul Aile Vakfı,
İstanbul, Türkiye)

ORCID: [0009-0006-7934-1183](https://orcid.org/0009-0006-7934-1183)

E-Posta: melih.demirci@isavak.org

Yazı İşleri

Ahmet Burak Can (İstanbul Aile Vakfı,
İstanbul, Türkiye)

ORCID: [0009-0004-4678-8443](https://orcid.org/0009-0004-4678-8443)

E-posta: ahmetburak.can@isavak.org

Süleyman Ramazanov (İstanbul Aile
Vakfı, İstanbul, Türkiye)

ORCID: [0000-0003-3189-3596](https://orcid.org/0000-0003-3189-3596)

E-Posta: suleyman.ramazanov@isavak.org

Yayın Kurulu

Prof. Dr. Mehmet Bulut (İstanbul
Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul,
Türkiye)

ORCID: [0000-0001-5903-4721](https://orcid.org/0000-0001-5903-4721)

E-Posta: mehmet.bulut@izu.edu.tr

Prof. Dr. Aysin Satan (Marmara
Üniversitesi, İstanbul, Türkiye)

ORCID: [0000-0002-9852-902X](https://orcid.org/0000-0002-9852-902X)

E-Posta: aysin.satan@marmara.edu.tr

Prof. Dr. Naci Kula (Uludağ
Üniversitesi, Bursa, Türkiye)

ORCID: [0000-0003-1763-9620](https://orcid.org/0000-0003-1763-9620)

E-Posta: mnacikula@uludag.edu.tr

Prof. Dr. Orhan Koçak (İstanbul
Üniversitesi, İstanbul, Türkiye)

ORCID: [0000-0002-0281-8805](https://orcid.org/0000-0002-0281-8805) E-

Posta: orhan.kocak@iuc.edu.tr

Doç. Dr. Ahmet Canan Karakaş
(Kocaeli Üniversitesi, Kocaeli, Türkiye)

ORCID: [0009-0008-0855-125X](https://orcid.org/0009-0008-0855-125X)

E-Posta: canan.karakas@kocaeli.edu.tr

Doç. Dr. Emir Kaya (Ankara Sosyal
Bilimler Üniversitesi, Ankara, Türkiye)

ORCID: [0000-0001-7382-3575](https://orcid.org/0000-0001-7382-3575)

E-Posta: emir.kaya@asbu.edu.tr

Doç. Dr. Muhammet Esat Altıntaş
(Erciyes Üniversitesi, Kayseri, Türkiye)
ORCID: [0000-0002-1677-9982](https://orcid.org/0000-0002-1677-9982)
E-Posta: maltintas@medeniyet.edu.tr

Doç. Dr. Nadire Gülçin Yıldız
(Medipol Üniversitesi, İstanbul, Türkiye)
ORCID: [0000-0002-5852-9658](https://orcid.org/0000-0002-5852-9658)
E-Posta: ngyildiz@medipol.edu.tr

Doç. Dr. Turgay Şirin (İstanbul
Medeniyet Üniversitesi, İstanbul, Türkiye)
ORCID: [0000-0002-4872-7386](https://orcid.org/0000-0002-4872-7386)
E-Posta: turgay.sirin@medeniyet.edu.tr

Dr. Melike Günyüz (İbn Haldun
Üniversitesi, İstanbul, Türkiye)
ORCID: [0000-0003-3557-7136](https://orcid.org/0000-0003-3557-7136)
E-Posta: melike.gunyuz@ihu.edu.tr

Danışma Kurulu

Prof. Dr. Ahmet Öztürk (İstanbul
Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul, Türkiye)
ORCID: [0000-0002-9854-7586](https://orcid.org/0000-0002-9854-7586)
E-Posta: ozturk.ahmet@izu.edu.tr

Prof. Dr. Abdulmuttalip Arpa
(Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul, Türkiye)
ORCID: [0000-0002-0771-436X](https://orcid.org/0000-0002-0771-436X)
E-Posta: muttalip.arpa@izu.edu.tr

Prof. Dr. Ahmet Akın (İstanbul
Medeniyet Üniversitesi, İstanbul, Türkiye)
ORCID: [0000-0002-5194-5202](https://orcid.org/0000-0002-5194-5202)
E-Posta: ahmet.akin@medeniyet.edu.tr

Prof. Dr. Hasan Kamil Yılmaz
(Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul, Türkiye)
ORCID: [0000-0003-2203-2831](https://orcid.org/0000-0003-2203-2831)
E-Posta: kamil.yilmaz@izu.edu.tr

Prof. Dr. Mehmet Emin Ay (Uludağ
Üniversitesi, Bursa, Türkiye)
ORCID: [0000-0001-7305-8981](https://orcid.org/0000-0001-7305-8981)
E-Posta: mehmeteminay@uludag.edu.tr

Prof. Dr. Mehmet Lütfi Arslan
(İstanbul Medeniyet Üniversitesi, İstanbul, Türkiye)
ORCID: [0000-0002-4871-3574](https://orcid.org/0000-0002-4871-3574)
E-Posta: lutfi.arslan@medeniyet.edu.tr

Prof. Dr. Ömer Miraç Yaman (İstanbul
Üniversitesi, İstanbul, Türkiye)
ORCID: [0000-0001-9989-8575](https://orcid.org/0000-0001-9989-8575)
E-Posta: omermirac.yaman@iuc.edu.tr

Prof. Dr. Sefa Saygılı (Fatih Sultan
Mehmet Vakıf Üniversitesi, İstanbul, Türkiye)
ORCID: [0000-0002-2993-5825](https://orcid.org/0000-0002-2993-5825)
E-Posta: ssaygili@fsm.edu.tr

Prof. Dr. Saffet Köse (Kâtip Çelebi
Üniversitesi, İzmir, Türkiye)
ORCID: [0000-0002-8915-2347](https://orcid.org/0000-0002-8915-2347)
E-Posta: saffetkose@hotmail.com

Prof. Dr. Süleyman Derin (Marmara Üniversitesi, İstanbul, Türkiye)

ORCID: [0000-0002-5270-8428](https://orcid.org/0000-0002-5270-8428)

E-Posta: sderin@marmara.edu.tr

Doç. Dr. Bilal Yıldırım (Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul, Türkiye)

ORCID: [0000-0001-6225-5859](https://orcid.org/0000-0001-6225-5859)

E-Posta: bilal.yildirim@izu.edu.tr

Doç. Dr. Ekmel Geçer (Marmara Üniversitesi, İstanbul, Türkiye)

ORCID: [0000-0003-3367-2236](https://orcid.org/0000-0003-3367-2236)

E-Posta: ekmel.gecer@marmara.edu.tr

Doç. Dr. Emrah Kaya (Sakarya Üniversitesi, Sakarya, Türkiye)

ORCID: [0000-0002-8889-5587](https://orcid.org/0000-0002-8889-5587)

E-Posta: emrahkaya@sakarya.edu.tr

Doç. Dr. Recep Yıldız (Bandırma Onyedİ Eylül Üniversitesi, Balıkesir, Türkiye)

ORCID: [0000-0003-0584-6649](https://orcid.org/0000-0003-0584-6649)

E-Posta: ryildiz@bandirma.edu.tr

Doç. Dr. Ülkü Tosun (Medipol Üniversitesi, İstanbul, Türkiye)

ORCID: [0000-0002-7273-2513](https://orcid.org/0000-0002-7273-2513)

E-Posta: utosun@medipol.edu.tr

Doç. Dr. Veysel Akkaya (Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul, Türkiye)

ORCID: [0000-0002-4760-9951](https://orcid.org/0000-0002-4760-9951)

E-Posta: bilal.yildirim@izu.edu.tr

Dr. Meryem Şahin (Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyonkarahisar, Türkiye)

ORCID: [0000-0003-0566-8862](https://orcid.org/0000-0003-0566-8862)

E-Posta: meryemsahin@aku.edu.tr

Dr. Adem Ergül (Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul, Türkiye)

ORCID: [0000-0003-2938-5410](https://orcid.org/0000-0003-2938-5410)

E-Posta: adem.ergul@izu.edu.tr

Dr. Ahmet Hamdi Yıldırım

(Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul, Türkiye)

ORCID: [0000-0002-2117-0127](https://orcid.org/0000-0002-2117-0127)

E-Posta: hamdi.yildirim@izu.edu.tr

Doç. Dr. Lütfe Söğütü (Sağlık Bilimleri Üniversitesi, İstanbul, Türkiye)

ORCID: [0000-0002-6078-9512](https://orcid.org/0000-0002-6078-9512)

E-Posta: lutfiyeulgeli@hotmail.com

Dr. Mücahit Gültekin (Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyonkarahisar, Türkiye)

ORCID: [0000-0003-2697-0956](https://orcid.org/0000-0003-2697-0956)

E-Posta: mucahit.gultekin@aku.edu.tr

Dr. Halit Serhan Ercivelek

(Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul, Türkiye)

ORCID: [0000-0002-6303-3008](https://orcid.org/0000-0002-6303-3008)

E-Posta: halit.ercivelek@izu.edu.tr

İçindekiler | Contents

Belgizar Özbek

Göçmen Türklerde Karma Evlilik Modeli ABD (DMV Bölgesi) Örneği
Turkish Family Structure and Mixed Marriage Model USA (DMV Region)
Example 6

Zeki Bayraktar

Transseksüel Cerrahide Ürogenital ve Ekstra Genital Sakatlanma: İlgili
Literatür Eşliğinde Bir Olgu Sunumu
Urogenital and Extra Genital Mutilation in Transseual Surgery: A Case
Report with Relavent Literature 36

Ali Akdoğan & Tuba Akdoğan

Küresel Tehditler Karşısında Bireyi ve Toplumu Korumada Ailenin
Rolüne Psiko-Sosyal Bir Bakış
A Psycho-Social Perspective on The Role of The Family in Protecting the
Individual and Society Against Global Threats 75

Meltem Atasoy

Aile Sisteminde Yer Alan Sosyal Sorunlara İlişkin Okul Temelli Aile
Danışmanlığının Rolü
The Role of School-Based Family Counseling in Addressing Social
Problems within the Family System 110

Seyyid Enes Kılıç & Mustafa Akgöz

İslam Hukuku Açısından Aile Kurumunun Bekasını Sağlayan Etik ve
Hukuki Kurallar
Ethical and Legal Rules Ensuring the Continuity of the Family
Institution from the Perspective of Islamic Law 141

Göçmen Türklerde Karma Evlilik Modeli ABD (DMV Bölgesi) Örneği

Belgizar Özbek | <https://orcid.org/0000-0002-6269-1834> | ozbekbelgizar@gmail.com

Dr., Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, Türkiye

Öz

Teknoloji, sağlık, eğitim ve turizm merkezli olarak dünyadaki hareketliliğin artması sonucunda insanların seyahati artmış, tanışmalar, dostluklar ilerlemiş ve daha ötesi farklı dünyalardan insanların evliliği anlamına gelen karma evlilik modeli sosyal araştırmaların gündemine dahil olmuştur. Bu çalışma da karma evliliğin getirileri üzerine yapılmış, alanda boşluk dolduracağı öngörülen bir araştırmadır.

Çalışma, Türk toplumunun dini-manevi ve kültürel aile yapısı dikkate alınarak, karma evlilik yapmış, Amerika Birleşik Devletlerinde yaşamına devam eden Türk bireyler üzerine yapılmıştır. Bu bireylerin aile hayatında karşılaştığı ya da karşılaştacağı öngörülen sorunları tesbit etmek ve katkıda bulunulmasına destek vermek çalışmanın amaçları arasındadır.

Günümüzde aile denince artık farklı millet, din ve kültürden kişilerin oluşturduğu ve karma evlilik aile olarak literatüre geçen farklı evlilik ve aile çeşitleri konuşulmaktadır. Türk toplumu ve kültürü toplulukçu bir yapıya sahiptir. Amerikan kültürel yapısı ise birey merkezlidir. Birbirinden farklı bu iki kültürel yapıya sahip kişilerin aynı çatı altında ortak bir hayat sürdürme çabaları elbette kolay olmayacaktır. Evlilik kararının alınmasından, ortak hayata geçilmesi, çocuk sahibi olunması ve çocuk yetiştirme tarzı, günlük rutinler, kutlamalar ve acının yaşanmasında kültürel kodların etkisi karı-koca olan bu iki kişiyi ve çocuklarını nasıl etkileyeceği araştırmayı yapılandıran konudur. Çalışma Amerika Birleşik Devletleri DMV bölgesinde yaşayan 34 Türk bireyle nitel yöntem ile derinlemesine mülakat tekniği kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Mülakat sonuçları kod, kategori ve temalar ile gruplanarak analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda Türk bireylerin -kendini dindar olarak tanımlasın ya da tanımlamasın-manevi-kültürel kodlarına sahip çıktığı ve devam ettirmek istediği bulgusuna ulaşılmıştır.

Karma aile yapısında manevi ve kültürel sorunlar genellikle çocuk sahibi olunmasıyla başlamaktadır. Çocuguna kendi manevi ve kültürel kodlarını vermek isteyen Türk bireyler bunun için gereken çabayı göstermekte ama bu konuda desteğe ihtiyaç

duymaktadır. Türk bireylere gerekli destek Türkiye Cumhuriyeti Devleti ve sivil toplum organizasyonlarınca sağlanmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Evlilik, Karma evlilik, Aile, Kültür, Kültürel Psikoloji

Atıf Bilgisi

Özbek, Belgizar. (2024). Göçmen Türklerde Karma Evlilik Modeli ABD (DMV Bölgesi) Örneği. *Aile Dergisi*, 2/1, 6-35.
<https://doi.org/10.70348/aile.2024.1>

Geliş Tarihi	28.05.2024
Kabul Tarihi	29.06.2024
Yayın Tarihi	30.06.2024
Değerlendirme	İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme Bu çalışma Prof. Dr. Öznur Özdoğan danışmanlığında 06.01. 2024 tarihinde tamamladığımız Kültürel Psikoloji Bağlamında Karma Evlilik Yapan Türk Bireylerin Aile Hayatında Manevi-Kültürel
Etik Beyan	Motifler doktora tezi esas alınarak hazırlanmıştır (Ankara Üniversitesi, Ankara/Türkiye, 2024). Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.
Benzerlik Taraması	Yapıldı – Turnitin
Etik Bildirim	dergi@isavak.org
Çıkar Çatışması	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
Finansman	Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.
Telif Hakkı & Lisans	Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Turkish Family Structure and the Mixed Marriage Model: The Case of the USA (DMV Area)

Belgizar Özbek | <https://orcid.org/0000-0002-6269-1834> | ozbekbelgizar@gmail.com

Dr., Ankara University, Institute of Social Sciences, Ankara, Türkiye

Abstract

Family is the smallest community that is studied the most and is considered the core of society. This formation, whose sanctity is emphasized by many religious teachings is a structure that meets or hopes to meet the physical, biological and spiritual needs of the person.

In the past, marriage, which usually took place with the selection of a spouse in one's immediate environment, has moved to different dimensions in a rapidly developing and evolving world. Today, it has become inevitable for people from different religions, nations and cultures to meet and mingle and become closer towards marriage. The intercultural differences seen in families formed by mixed marriages enrich the individuals, but also cause them to experience some difficulties. People who carry the norms of the culture in which they grew up everywhere with them realize how their culture shapes them during the socialization process with other people. Socialization with other people means, of course, first and foremost interaction with the family.

In order to have a harmonious marriage in all aspects, couples who intend to share life should plan their lives wisely, transform differences into richness rather than crisis, and make efforts to this end. Every problem that affects couples in mixed marriages also affects society and their countries.

For the theoretical part of the research, studies conducted in Turkey and in the USA were reviewed. The theoretical part shed light on the questions to be asked during the in-depth interviews conducted in the practical part. The qualitative aspect of the research is a phenomenological design. In this design, rather than the phenomenon, individuals' experiences of the phenomenon come to the fore.

The study was conducted with Turkish individuals in mixed marriages. In-depth interviews with 34 Turkish individuals living in the DMV region were conducted. In these interviews, it was aimed to reveal what the spiritual and cultural motifs are in the lives of Turks and to what extent and in what way they are able to maintain these motifs. Cultural expectations of spouses from each other, advantageous and disadvantageous situations arising from cultural differences, and which culture is expected to be dominant when raising children were tried to be analyzed from the perspective of Turkish individuals through the interview method.

As a result, the findings revealed that Turkish individuals preserve their own cultural motifs and make an effort to adapt to the new cultural environment. It is also among the findings that they make a special effort to pass on their own culture to their children. Cultural differences, which are not seen as a problem and can be tolerated until they have children, gain different dimensions and become a problem with the parents' perspective.

Keywords: Marriage, Mixed marriage, Family, Culture, Cultural psychology

Citation

Ozbek, Belgizar. (2024). Turkish Family Structure and the Mixed Marriage Model: The Case of the USA (DMV Area) . *Aile Journal*, 2, 6-35.
<https://doi.org/10.70348/aile.2024.1>

Date of Submission	28.05.2024
Date of Acceptance	29.06.2024
Date of Publication	30.06.2024
Peer-Review	Double anonymized - Two External
Ethical Statement	This article is extracted from my doctoral thesis dissertation entitled "Spiritual-Cultural Motifs in the Family Life of Turkish Individuals in Mixed Marriages in the Context of Cultural Psychology," supervised by Prof. Dr. Öznur Özdoğan (Ankara University, Ankara/Türkiye, 2024). It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.
Plagiarism Checks	Yes - Turnitin
Conflicts of Interest	The author(s) has no conflict of interest to declare.
Complaints	dergi@isavak.org
Grant Support	The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research.
Copyright & License	Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0.

Giriş

Aile, üzerinde en çok çalışılan ve toplumun çekirdeği kabul edilen en küçük topluluktur. İslam dini başta olmak üzere pek çok dini öğretinin kutsallığına vurgu yaptığı bu oluşum, kişinin fiziksel, biyolojik ve manevi ihtiyaçlarını karşıladığı ya da karşılayacağını umduğu bir yapıdır (Bakay, 2021:18; Özbek, 2024).

Aile oluşumu erkek ve kadının dini ve toplumsal kabuller çerçevesinde şartları belirlenen nikah, evlenme akdi ile başlar (Yaman, 1999; Bakay, 2021). Eskiden kişinin genellikle yakın çevresinden eş seçimi ile gerçekleşen evlilik, hızla gelişen ve evrilen dünyada farklı boyutlara taşınmıştır. Günümüzde farklı din, millet ve kültürden insanların tanışıp kaynaşması ve evliliğe doğru giden yakınlaşmaları kaçınılmaz hale gelmiştir (Özbek, 2024). Karma evliliklerle oluşan ailelerde görülen kültürler arası farklar, kişileri zenginleştirmekle beraber, bazı zorluklar yaşamalarına da sebep olmaktadır. Kendisi ile beraber içinde yetiştiği kültürün normlarını her yere taşıyan insan, kültürünün onu nasıl şekillendirdiğini diğer insanlarla olan sosyalleşme sürecinde farketmektedir (Kağıtçıbaşı, 1998). Bu farkındalık, elbette ki en başta ailemizle kurduğumuz ilişkilerde ortaya çıkmaktadır (Tarhan, 2008). Aileyi oluşturan bireyler birbirlerine ayna tutmakta, kişinin kendisini tanımasına katkı sağlamaktadır. Kendini tanıyan insan ise ne istediğini, niçin istediğini bilir ve bilinçli kararlar alır.

Bu kararlardan biri olarak her yönden uyumlu (Tatlilioğlu, 2013; Tutarel-Kışlak, 1997) bir evlilik için hayatı paylaşmaya niyet eden çiftlerin yaşamlarını akılcıca planlamaları, farklılıkları krize değil zenginliğe dönüştürmeleri, bu uğurda çabalarının gerekmesidir (Bilen, 1983; Demir ve Fışıloğlu, 1999:230-240; Tarhan, 2008:19). Bireysel kültürde yetişen Amerikalı bireyler için basit ve önemsiz sayılabilecek unsurlar toplulukçu kültürle yetişmiş olan Türk bireylerce hayati öneme sahip olabilmektedir (Kararımak, 2016; Kağıtçıbaşı, 2002).

Karma evlilik yapan çiftleri etkileyen her sorun aynı zamanda toplumu ve ülkeleri de etkilemektedir. Onlardan doğacak çocukların aidiyeti, yaşayacakları dil ve kültür krizleri, manevi hayatları ve onlara sunulacak psiko-sosyal

destekler, sadece eşlerin değil her iki ülkenin de konusu olmaktadır (Özbek, 2024).

Çalışmada ele alınacak araştırma problemi farklı inanç ve kültürlerden gelerek yuva kuran eşlerin, evlilik hayatında kültürel farklardan kaynaklanan sorunlar yaşayacağıdır. Bu sorunlara kişinin hayata bakışı ve evliliğine yüklediği anlamla ilişkili olarak çözümler üretilmektedir. Araştırma teorisi bu sorunların kaynağında dini farklılıktan çok kültürel farklılıkların olduğudur.

Karma Evlilikler Üzerine Yapılan Çalışmalar

Amerika Birleşik Devletleri çok kültürlü yapısından dolayı karma evlilik modelini uzun yıllardır tanımaktadır. Bu ülkede karma evlilikler ve aile yapıları üzerine yapılan ilk çalışmaların daha çok Katolik- Protestan, Hristiyan - Yahudi evlilikleri ve siyah- beyaz kişilerin evliliği üzerine olduğu görülmektedir.

Yapılan en eski çalışmalar arasında Pike (1954) ve Banahan (1957) tarafından Hristiyan ailelerin bakış açısı ile farklı inançlardan yapılan evliliklerdeki problemlerin ele alındığı araştırmalardır. O dönemde Hristiyan ve Yahudi evliliği ve bu evlilikten doğan çocukların yaşadığı zorluklar ortaya konulmaya çalışılmış ve zaten oluşmuş olan bu evlilikler için itirazın anlamsız olduğu, olası problemlerin çözüm yolları üzerinde durulması gerektiği vurgulanmıştır. Araştırma sonucuna göre Yahudi ailelerin bu evliliğe karşı olumsuz tavrı ve tepkisi Hristiyan ailelerden daha fazladır. Aynı şekilde Katolikler ve Protestanlar arasında da evlilikler olması uygun bulunmamaktadır. Evlilik iki tarafı eşitler bir anlama gelmektedir ve bu eşitlik durumu kendini inanç ve ırk bakımından üstün gören ailelerce kabul edilmemektedir. Johnson ve Warren (1994) tarafından Amerika’ da yapılan farklı din, renk ve kültürden evliliklerdeki tecrübelerin kayıt altına alındığı çalışmada farklı yaşam öyküleri ve hayat tecrübeleri ortaya konmaya çalışılmıştır. Bu çalışmada kendi inançlarından dolayı üstün olduklarına inanan ailelerin çocuklarının yaptığı karma evliliğe tepki verdikleri görülmektedir. Evlilik dışı beraberliklere ise aynı şekilde karşı çıkılmamaktadır. Amerika Birleşik Devletleri’ndeki karma evliliklere karşı gösterilen bu tepkinin Türkiye’de yapılan çalışmalarda da elde edilen bulgular arasında olduğu görülmektedir. Yıldıztekin (2010) çalışmasında aynı sonuçlara ulaşılmıştır. Araştırmacı, çoğunluğu Müslüman olan Türkiye’ de Yahudi- Müslüman evliliği ve bu evlilikten dünyaya gelen çocukların kimliği üzerinde sosyolojik yaklaşımlarla analizler yapmıştır. Çalışmada özellikle Yahudi eşin annesinin (kayınvalide) oğlu için Yahudi bir eş bulma gayretinin, Müslüman partnerin

ailesinden fazla olduğu görülmektedir. Ayrıca Türkiye’de Yahudi- Müslüman evliliğinin kabulü, bu aileden doğan çocukların Yahudi toplumu tarafından benimsenmesindeki zorluğa vurgu yapılmaktadır. Özellikle farklı dinler arası yapılan karma evlilikler ile ilgili diğer çalışmada Er (2007) bu evliliklerdeki inanç farklılıklarını ele almış, yaşanan problemleri açığa çıkarmak istemiştir. Bu çalışmada ülkelerdeki karma ailelerin tespiti oldukça zor olduğuna da vurgu yapılmaktadır. Çünkü batı ülkelerinde kişilerin kimliklerinde din bölümü bulunmamakta, kişilerin dini inancı onun şahsi ve özel bilgisi olarak kabul edilmektedir. Kesin olmamakla beraber istatistiksel olarak bakıldığında Fransa’da 2003-2004 yıllarında karma evlilik yapan iki milyon çift vardır. Almanya, İngiltere, Belçika gibi Müslüman nüfusun yoğun olduğu ülkelerde de bu rakam benzerlik göstermektedir. Yine Amerika ve Kanada’da da oran benzerlik göstermektedir. Ülkemizde de karma evliliklerin gittikçe yaygınlaştığı görülmektedir. Özellikle Batı Akdeniz sahil şeridi, Kapadokya Bölgesi, İstanbul ve Doğu Karadeniz bu anlamda başı çekmektedir. Karma evliliklerde ortak problemlerin dini-kültürel kaynaklı olduğu görülmektedir. Bu problemlerin başında çocuk sahibi olma, isim verme ve yetiştirme konusunda ebeveynler arasında dini ve kültürel uyumsuzluklar yaşandığı görülmektedir. İsim verme çocuğa kimlik kazandırma anlamında ilk ve en önemli adımdır. Hayatı boyunca bu isimle hitap edileceği düşünüldüğünde, kişinin isminin ait olduğu kültürü benimsemesi oldukça doğaldır. Yine Hristiyan bir ebeveynin çocuğunu “Muhammed” ismi ile çağırmasının hiç de basit olmadığı anlaşılabacaktır. Yine çalışmada ortaya konan sonuçlar arasında dinler arasında yapılan evliliklerin genellikle boşanma ile sonuçlandığı, asıl sorunun çocuk gibi görünse de kişilerin kendine ait dini ve kültürel kimliklerinin uyumsuzluğu olduğudur. Çalışmada önemli bir bulgu, karma evlilikler içinde dinler arasında yapılan evliliklerde boşanma oranının oldukça yüksek olmasıdır. Bu oranın % 95’ in üzerinde olduğu ifade edilmektedir.

Elmalı (2018) İngiltere’de yaptığı çalışmada Müslüman olmayan erkek ile karma evlilik yapan 19 Müslüman kadının aile hayatı üzerine bir araştırma yapmıştır. Çalışma sonuçlarına göre Müslüman olmayan erkek ile evlenen kadınların hiçbir evliliklerini görücü usulü ile yapmamıştır. Evlilik kararları üzerinde aile etkisinin olmaması kısmen bu kadınların ailelerinden ayrı yaşıyor olması sebebiyle daha rahat ve özgürce karar alabilmelerindendir. Bu kadınların eşleri ile okul, işyeri vb. yerlerde tanıştıkları belirtilmiştir ve çalışmaya göre evlilik kararı alan bu kişiler için sevgi ve ortak ilgiler ırk, din, kültür gibi değerlerden

daha önemli ve öncelikli olmuştur. Ailelerin tepkisi bakımından incelendiğinde katılımcıların babalarının % 71'i, annelerinin ise % 47'si kızlarının başka bir dinden bir erkek ile evliliğini onaylamamıştır. Onaylamama nedenleri arasında dini öğretilerin yasaklaması, ailenin yaşadığı toplum tarafından kınanacağı düşüncesi, kültü ve dil farkı, kişisel kaygılar araştırma sonuçlarında ortaya çıkmış başlıca nedenlerdir. Müslüman olmayan erkeğin ailesi ise onun evlilik kararını çok sevinçle karşılamasalar da bu kararın oğullarına ait olduğunu daha kolayca kabul etmişlerdir. Onların bu kararı memnuniyetsiz karşılama nedenleri islamofobiden dolayı çizilen olumsuz Müslüman tipolojisidir.

Karma evliliğe aileler tarafından yapılan itirazların dini ve toplumsal kaygılardan dolayı olduğu görülmektedir. Aileler çocuklarının dini duygularının zayıflamasından ya da kaybolmasından korkmaktadırlar. Karma evlilik yapan bireylerin inançlarının değişmesi ve dönüşmesi üzerine bir çalışma Romain (1997) tarafından yapılmıştır. Çalışmada eşlerin birbirinin inancına göre tutumu değerlendirilmiş ve tanımlanmıştır. Yapılan tanımlamalara göre karma evliliklerde eşler ya kendi inançlarına kuvvetle bağlı ama eşinin inancına da saygılı (ikili inanç uyumlu), ya eşler farklı olan inançlarına kuvvetle bağlı ve birbirlerini rakip olarak gören (ikili inanç çelişkisi), ya eşlerden birinin inancı var diğersinin yok ama destekleyici (tek inanç uyumlu), ya eşlerden birinin inancı var diğersinin yok ve dini kuralların evde geçerli olmasından rahatsız (tek inanç çelişkili), ya her iki eş ikisi içinde uygun alternatif bir inancı benimsemekte (birleştirilmiş inanç-karışık inanç), ya da her iki eş kendi dini geleneklerine değer vermemektedir (zaman aşımına uğramış inanç). Çalışmada karma evliliklere yakın zamanda çok daha fazla rastlanacağına ve vaaz, nasihat, yasaklarla bunun önüne geçilemeyeceğine vurgu yapılmaktadır. Karma evliliklerin oluşturduğu dönüşümler hayata bakışı ve kullanılan kavramları da dönüştürmektedir.

Türklerin kadim geleneği içinde dini – manevi ve kültürel hayatı birbiri ile harmanlanarak bir bütün oluşturmuştur. Dolayısı ile karma evlilik yapan Türk bireylerin aile hayatında yaşadığı problemler dini ve kültürel boyutu açısından birbiri ile ilintilidir. Güngör (2016) Türk- Amerikan evliliklerini göç olgusu üzerinden sosyolojik olarak ele aldığı çalışmada Amerika'ya göç ederek karma evlilik ile burada hayatına devam eden Türklerin zamanla Türkiye'deki akrabalık bağlarının zayıfladığı, dil olarak İngilizcenin merkezde olduğu ve çocukların Amerikan kültürüne göre yetiştirildiği bir aile yapısına sahip olduğu sonucuna

ulaşmıştır. Araştırma bulgularına göre eşlerin aynı dine ve yakın kültüre mensup olduğu karma evlilikler, diğerlerine oranla daha mutlu ve uyumlu yürütülmektedir. Türkler Amerika'da kurdukları yeni hayatlarına adapte olurken kültürel kodlarını koruma konusunda da isteklidirler.

Yavuzer, (2009) Amerika Birleşik Devletleri'nde yaşayan Türkler 'in milli ve manevi değerlerini korumak, manevi motiflerini sürdürebilmek için kendi imkanları ile bazı dernek ve dini ve kültürel mekanlar edinmeye gayret etmiş olduklarını ama kurulan derneklerin ve yapılan çalışmaların hala yeterli düzeyde olmadığını belirtmektedir. Diğer bir çalışmasında da (2010), Türkiye Cumhuriyeti'nin bu dernek ve mabetlere görevli ve materyal desteği vermesinin önemine değinmiştir. Bakırcı (2019), Amerika Birleşik Devletleri'ne göç ederek yerleşen Giresunluların sosyolojik değişimlerini ele aldığı çalışmasında, Giresunluların bu ülkede yaşamayı tercih etme sebeplerini ve oradaki yaşamın Türkler için taşıdığı avantaj ve dezavantajları belirlemeye çalışmıştır. Araştırma sonuçlarına göre Türklerin Amerika'da yerleşme sebepleri arasında ekonomi, eğitim ve düzen ilk sıralardadır. Ülkede yerleşmiş olan düzen insanlarda güven duygusu oluşturmaktadır. Ayrıca çocukların Amerikan vatandaşı olması ve burada eğitim almış olmaları çocukların gelecekteki iş imkanları açısından diğer ülkelere göre avantaj olarak kabul görmektedir.

Yine Türkler üzerine yapılan diğer bir çalışma Güngör'e aittir. Güngör (2012) Amerika'ya göçmen olarak gelen Türklerin burada doğmuş büyümüş genç yaşlardaki çocukları üzerinde yaptığı çalışmasında elde edilen bulgular göstermektedir ki, bu çocuklar manevi ve kültürel değerleri öğrenmede yeterli imkanı buluyorlarsa iki kültür arasında melez bir kimlik oluşturmakta, böyle bir imkandan mahrum olanlar ise tamamen asimile olarak Amerikalılaşmaktadır. Ailelerin düzen kurabilmek için yoğun ve yorucu çalışma saatleri bu konuda etkileyici bir faktördür. Işık-Ercan (2014) bu konuda Amerika Birleşik Devletleri'nde yaşayan 18 Türk ebeveyn ve onların 15 çocuğu üzerinde yaptığı araştırmada göçmen ailelerin ve çocukların akademik eğitim ve sosyal gelişimleri için onların aktif olacağı okul dışı aktivitelerin çok önemli olduğu sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca çalışmada eğitimcilerin ve politikacıların göçmen kimliğini üzerinde çalışmalar yapması ve göçmen kimliği ile ilişkili olarak okulların geleneksel rolünün yeniden ele alınarak düzenlenmesi gerektiğini vurgulanmaktadır.

Amerika Birleşik Devletleri'nde olduğu gibi İngiltere'de de karma evlilik yapan Türklere ve bu evliliklerden doğan çocuklara manevi ve kültürel destek sağlanması önemli bir ihtiyaçtır. Kurttekin (2017) İngiltere'de yaptığı araştırmada karma evliliklerden doğan çocukların din eğitimi üzerine incelemelerde bulunmuştur. Araştırmasında karma evliliklerden doğan çocukların dini, kültürel gelişimlerini incelemiş ve eşlerin çocuk olmasından önce problem teşkil etmeyen pek çok konunun çocuk sahibi olunmasıyla problem haline geldiğini tespit etmiştir. Britanya'da Avrupa ülkelerinde olduğu gibi Türk toplumun beraber ve güçlü yaşamadığını, bu sebeple çocukların İngiliz kültürünün baskın olduğu yerlerde büyüdüğünü Türk ve İslam kültürüne ait motiflerden ve mabetler gibi artılardan yoksun kaldığını vurgulamıştır. Bundan sonra bu alanda yapılacak çalışmaların dini çeşitliliği daha az olan ama daha büyük gruplarda yapılmasının faydalı olacağını açıklamıştır.

Karma evliliklerde kültürel dönüşümün yaşanmasının kaçınılmaz olduğu yapılan çalışmalardan elde edilen ortak sonuçlar arasındadır. Bu dönüşümün kimlik krizi ve kültürel yozlaşmaya dönüşmeden sağlıklı bir şekilde gerçekleşebilmesi için kültürel psikoloji alanında yapılan çalışmaların artırılması gereklidir. Özellikle Amerika Birleşik Devletleri gibi çok kültürlü toplumlarda bu çalışmalara duyulan ihtiyaç ortadadır. Çalışmaların sadece batılı araştırmacılarla sınırlı kalmaması, özellikle doğu vb bölgelerden gelen araştırmacıların bu ülkede yapacağı gözlem ve çalışmalara destek verilmesi gerekir. Bu anlamda Kağıtçıbaşı (1998) kültür kavramı ve kültüre ait yaklaşımlar üzerine uzun zaman Amerika Birleşik Devletleri'nde çalışmalar ve gözlemler yapmıştır. Araştırmacı çalışmasında kültürün yerelliği üzerinde durmuş ve kültürel çalışmalara ait bulguların genelleymeyeceğine dikkat çekmiştir. Batı kaynaklı psikolojiyi bu genelleştirme çalışmaları açısından eleştirerek, gelişen psikolojik araştırmaların yerel ve kültürel olana dikkat ettiğini vurgulamıştır. Araştırmacıya göre kültür kavramı doğru ve yanlış olarak değerlendirilemez. Toplumu anlamak için o toplumun kendine ait değer yargılarını yansıtan kültürün bilinmesi gereklidir. Aynı davranış modeli batı ülkelerinde farklı, doğu ilkelerinde çok farklı anlamalar taşımaktadır. Batı kaynaklı psikolojik yaklaşımların bu farkı dikkate almaksızın çözüm üretmesi bilimsel açıdan yanlıştır. Bender (2002) tarafından yapılan çalışma bu anlamda güzel bir örnektir. Çalışmada farklı ülkelerden kadınların Amerikalı diplomatlarla evlilikleri ile Amerika'da devam eden göçmenlik ve aile hayatlarında karşılaştıkları kültürel zorluklara yer verilmiştir. Kadınlar kendi hikayelerini

kendileri anlatmış ve yaşadıklarını yorumlamışlardır. Bir çok göçmene göre iyi şartlarda yaşayan bu kadınların da karma evliliklerinde manevi ve kültürel açıdan zorluklar yaşadığı görülmektedir. Kişilerin evlilik kurumuna adapte olması, kendine ait inanç, kültür gibi karakterini şekillendiren unsurları iyi tanınması ile kolaylaşacaktır.

Karma evlilikler ile ilgili çalışmaların daha lokal ve spesifik örnekler üzerinde yürütülmesi gerekmektedir. Bu çalışmaların çok uzun soluklu olması ve yıllar içinde yaşanan değişimlerin kayda alınması gereklidir. Bölgede yapılan Türklerle ilgili çalışmaların daha çok göç kavramı üzerine ve sosyolojik çalışmalar olduğu görülmektedir. Bu çalışmada olduğu gibi Amerika Birleşik Devletleri'nde yaşayan Türklerin karma evliliği ile ilgili kültürel ve psikolojik yaklaşımlı spesifik çalışmalara rastlanmamaktadır. Bu anlamda çalışmanın önemli bir boşluk dolduracağı muhakkaktır.

Yöntem

Araştırmının teorik kısmı için yurt içinde ve Amerika'da yapılmış çalışmalarla ilgili literatür taraması yapılmıştır. Teorik kısım uygulamalı bölümde yapılan derinlemesine mülakat esnasında sorulması gereken soruları belirlemede ıskık olmuştur.

Araştırmının nitel yönü fenomenolojik desendedir. Bu desende olgudan ziyade bireylerin olguya ilişkin tecrübeleri öne çıkmaktadır. Nitel görüşmelerde araştırmacının üstlendiği rol, fenomenin hangi yollarla, nasıl algılandığıdır. Veriler kesin bilgiler sunmaktan ziyade katılımcıların anlamlandırma biçimiyle ilişkilidir.

Amerika Birleşik Devletlerinde karma ailelere yönelik ayrıca tutulan resmi kayıtlar bulunmadığı için araştırmada 'kartopu' ve 'amaçlı örneklem' metodu uygulanmıştır. Amaçlı örneklem ile rastgele olarak katılımcıların belirlenmesi ve çalışmanın önyargıdan uzak olması amaçlanmıştır. Kartopu metodunda ise araştırmacı, gönüllü ve yakın çevreden katılımcıların referansı ile ulaşamayacağı katılımcılara da ulaşabilmiştir. (Baltacı, 2018: 231-274).

Araştırmada ihtiyaç analizi yapmak için mülakat soruları oluşturulmuştur. Nitel yöntem kullanılarak yapılacak çalışma için hazırlanan sorularla araştırmanın amacına uygun olan 6 Türk birey ile pilot bir uygulama yapılmıştır. Pilot uygulama sürecinde katılımcıların mülakat devam ettiği süre içinde konuşmaya, kendilerini ifade etmeye olan isteklerinin arttığı ve hüzün, özlem gibi duygusal

süreçler yaşadıkları tespit edilmiştir. Bu pilot uygulama sürecinde elde edilen bilgiler doğrultusunda karma evlilik yapan Türk bireylerin aile hayatındaki manevi ve kültürel olguların anlaşılmasını ve bu olguların eş ilişkisini nasıl etkilediğini ortaya çıkaracak durumlar belirlenmiş ve önceden hazırlanan sorular tekrar gözden geçirilerek düzenlenmiştir. Son halini alan yarı yapılandırılmış sorularla 34 kişinin katıldığı mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların anlatmak istedikleri tüm detaylar ses kaydı ile tespit edilmiş, araştırmanın amacına uygun olanlar değerlendirmeye alınmıştır. Mülakatlar yaklaşık 60 dakika kadar tutmuştur. Pandemi sürecinden dolayı bu görüşmeler katılımcının arzusuna göre internet üzerinden çevrim içi, kapalı ya da açık alanda yüz yüze şeklinde yapılmıştır. Araştırmacı ve katılımcılar gerekli gördüğünde bu görüşmeler birkaç kez yapılmıştır.

Araştırmaya Katılanların Demografik Özellikleri

Çalışma kapsamında 18'i erkek ve 16'sı kadın olmak üzere 34 kişi ile mülakat yapılmıştır. Ses kayıtları bir çok defa dinlenerek katılımcıların ifadeleri dikkatle not edilmiş, daha sonra mülakatlar deşifre edilerek yazılı belgeler haline getirilmiştir.

Nitel araştırmaya katılanların 18'inin erkek ve 16'sının kadın olduğu görülmektedir. Katılımcıların yaşları 32 ile 70 arasında değişmektedir ve yaş ortalaması 50,56'dır. Katılımcıların 2'si lise mezunu, 19'u üniversite mezunu ve 13'ü lisans üstü eğitim mezunudur. Katılımcıların eşlerinin eğitim durumu incelendiğinde 3'ünün eşi lise mezunu, 19'unun eşi üniversite mezunu ve 12'sinin eşi lisans üstü eğitim mezunudur. Ebeveynlerin eğitim durumu incelendiğinde ise 6'sının annesi okuryazar ve 1'inin babası okuryazar, 12'sinin annesi ve 9'unun babası ilköğretim mezunu, 11'inin annesi ve 7'sinin babası lise mezunu, 3'ünün annesi ve 12'sinin babası üniversite mezunu, 4'ünün babası lisans üstü eğitim mezunudur. Katılımcıların 22'sinin annesi ile babası birlikte yaşarken, 1'inin annesi ile babası ayrı yaşamakta ve 1'inin annesi ile babası boşanmıştır. Katılımcıların 31'i çalışıyor, 1'i çalışmıyor ve 2'si emekli iken, katılımcıların eşlerinin 23'ü çalışıyor, 8'i çalışmıyor ve 3'ü emeklidir. Katılımcıların 1'i gelir düzeyini düşük olarak belirtirken, 25'i gelir düzeyini orta ve 8'i gelir düzeyini yüksek olarak belirtmiştir. Katılımcıların yurt dışında yaşama süreleri 12 yıl ile 50 yıl arasında değişmekte olup ortalaması 27,15'tir. Katılımcıların 20'si ABD'ye eğitim için, 6'sı evlilik ve 8'si iş nedeniyle gitmiştir.

Ülkedeki vize durumu açısından incelendiğinde katılımcıların 2'sinin çalışma, 2'sinin yeşil kart ve 30'unun vatandaş olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların eşlerinin ülkedeki vize durumu incelendiğinde 2'sinin çalışma, 3'ünün yeşil kart ve 29'unun vatandaş olduğu görülmektedir. Katılımcıların evlilik yaşları 20 ile 33 arasında değişmekte olup ortalaması 25,40'tır. Katılımcıların evlilik süresi 10 ile 50 arasında değişmekte olup ortalaması 22,50'dir. Katılımcıların 31'inin ilk evliliği ve 3'ünün ikinci evliliğidir. Katılımcıların 16'sının kendisinden önce ailesinde karma evlilik yapan biri olduğu ve 18'inin kendisinden önce ailesinde yabancı evlilik yapan biri olmadığı belirlenmiştir. Katılımcıların 22'sinin ailesi evlilik kararını onaylarken, 8'inin ailesi evlilik kararını kendisine bırakmış ve 2'sinin ailesi evlilik kararını onaylamamıştır. Katılımcıların hepsinin dini İslâm'dır. Katılımcılardan 13'ünün eşinin dini İslâm iken 17'sinin eşi Hristiyan, 3'ü deist ve 1'i Musevi'dir. Katılımcıların 13'ünün bir çocuğu, 11'inin iki çocuğu, 2'sinin üç çocuğu, 1'inin beş çocuğu ve 1'inin altı çocuğu vardır ve 6'sının çocuğu yoktur. Katılımcıların 27'si sadece kendisi, eşi ve çocukları ile birlikte yaşarken, 1'inin yanında kendi ailesi, 4'ünün yanında eşinin ailesi, 1'inin eşinin diğer çocukları yaşamaktadır.

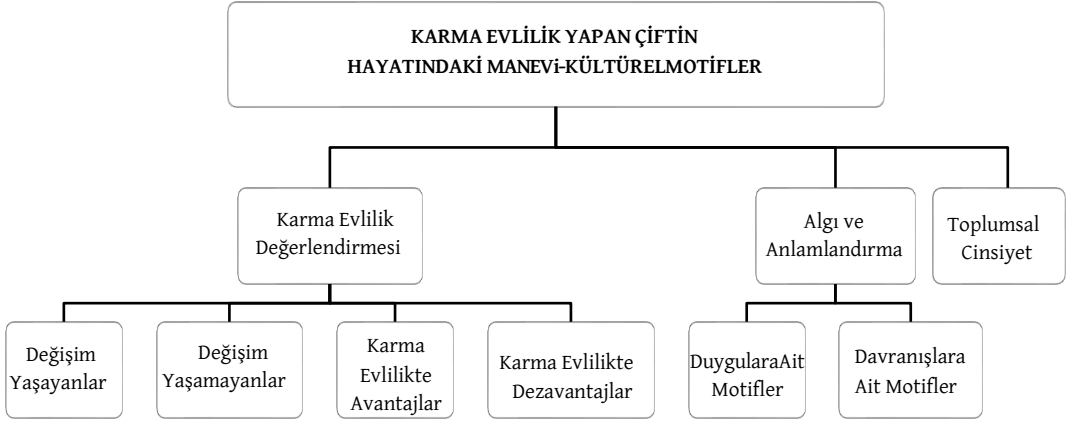
İşlem

Nitel çalışmada tamamlanan 34 görüşmeden elde edilen bulgulardaki ortak noktalara göre kodlar, kategoriler ve temalar belirlenmiştir. Yapılan mülakatlardan elde edilen bulgular 3 üst tema altında toplanmaktadır;

- 1) Karma Evlilik Yapan Çiftin Hayatındaki Kültürel Motifler,
- 2) Kimlik ve Aidiyet,
- 3) Çocuk Yetiştirme

Her tema konu bütünlüğü içinde alt başlıklara ayrılmıştır. İlk önce araştırma kapsamında elde edilen temalar, daha sonra her temanın kategorileri ve kategorilerin kodları betimsel olarak tasvir edilmiştir.

Bulgular



1. Karma Evlilik Yapan Çiftin Hayatındaki Manevi-Kültürel Motifler

İnsan doğasında inanma ihtiyacı vardır ve kişi mutlaka bir kutsalı kabullenme durumundadır (Özakpınar, 2019: 45; Peck, 2007). Kişi kendine yönelip kendini tanıdıkça inandığı kutsal ile ilişkisini güçlendirecek (Özdoğan, 2010), bu güç ona zorluklarla baş edebilme yetisi kazandıracaktır (Merter, 2014). Türkler bu anlamda inandıkları değerlerle bütünleşmeyi bilmiş, gücünün farkında olmuş bir millettir. Türkler tarih boyunca farklı yerlere göç eden, bu yerlere kendi kültürünü taşıyan ama aynı zamanda da gittiği yerlere adapte olabilen özelliklere sahiptir. (Göka, 2017; Yam, 2021).

Araştırma kapsamında Türk bireylerin kendi evlilikleri üzerine içsel bir yolculuğa çıkması amaçlanmıştır. Bu içe bakış onların evliliklerine doğru yaklaşımları, farkındalıkları açısından önemli görülmektedir.

1.1. Karma Evlilik Değerlendirmesi: Katılımcılardan karma evlilik değerlendirme kategorisi başlığı altında yorumları alınmıştır. Evlilik öncesindeki durumuna göre hayatında değişiklik yaşadıklarını ifade edenler ve herhangi bir değişim yaşamadığını ifade edenler ile karma evliliğin onlara göre

avantajları ve dezavantajları olmak üzere 4 kod oluşturulmuş, ifadelerden elde edilen verilerle analizler yapılmıştır.

1.1.1. Değişiklik yaşayanlar; evlilik sonrasındaki hayatlarındaki değişiklikleri, bazı farkındalıkların artması şeklinde ifade etmektedirler. Eşinin dini ve kültürel içerikli sorularına cevap verebilmek amacıyla Türk birey hayatındaki dini-manevi ya da kültürel unsurlara daha farklı bakmaya başlamış, sorgulamıştır. Bu sorgulamalar neticesinde genellikle dini ve kültürel olgulara daha yakınlaştıklarını fark etmişlerdir. Farklı kültürden, dinden eş seçerek yapılan evlilikte Türk bireyin kendi kimliğine, kültürüne ve inancına olan farkındalığının arttığı elde edilen önemli bir bulgudur.

1.1.2. Değişiklik yaşamayanların; dini ve kültürel ritüellere daha mesafeli oldukları elde edilen bulgular arasındadır. Katılımcılar manevi ve kültürel ritüellerin devam etmesi konusunda bir kaygıya sahip değildir. Bu anlayışta olanların genellikle “eşim kendi hayatını ben de kendi hayatımı eskisi gibi yaşamaya devam ettik” ifadesi onların eşleri ile arasında manevi ve kültürel aktarımın olmadığı, ortak bir noktada buluşmaya gerek görülmediği şeklinde anlaşılabilir. Bu şekilde cevap verenlerin manevi ve kültürel ritüellerin devam etmesi gibi bir kaygılarının olmadığı çalışmada tespit edilmiştir. Bu katılımcıların eşi ile ortak çocuğunun olmaması da önemli bir veridir. Ortak çocuk ya da çocuklar anne- babayı ortak bir noktada buluşturmaktadırlar.

1.1.3. Karma evliliğin avantajları sorusu evlilikteki farkındalığı geliştiren bir yaklaşımdır. Hayatta başımıza gelen her şeyin mutlaka olumlu ve olumsuz yanları vardır. Bu evlilik yapısındaki olumlu yanların ortaya konmasında katılımcılar oldukça ilginç yorumlarda bulunmuşlardır. Örneğin kadın katılımcılar eş ve anne rollerinde, kadınlara daha anlayışlı davranıldığı, herkesin kendi işini yaptığı, eşinin anne babasının hizmet vs beklentileri olmadığını olumlu bir nokta olarak belirtmişlerdir. Yine erkek bir katılımcının ana dili olmayan “ingilizce ile öfkesini yeterince ifade etmesi zor olacağından genellikle kavga etmekten vaz geçtiğini” söylemesi oldukça ilginç bir tesbittir. Olumlu olarak belirtilen özelliklerden biri de Türk olmayan kadınların ev düzeni, eşya alımında çok hassas olmaması, naz ve yanlış anlaşılmalara gibi şeylerin olmaması olarak belirtilmiştir. Türk olmayan kadın eş olarak seçildiğinde evlilik törenleri daha sade ve masrafsız, boşanma durumu da daha az problemli olmaktadır. Bu ifadeler toplulukçu ve bireysel kültürlerin arasındaki farkları net bir şekilde ortaya koymaktadır.

1.1.4. Karma evliliğin dezavantajları konusunda ise daha çok Türk erkek katılımcılardan yorumlar gelmiştir. Türk mutfağı özlemi, canı istediği şekilde misafir davet edememek, ev işlerine mecburen ortak olmak, milli ve manevi kimliğini çocuğuna kazandırmak için çok fazla çaba gerekmesi onlara göre karma evliliğin dezavantajları arasındadır. Hem erkek hem kadın katılımcıların ortak olarak belirttiği devantajlardan biri ise aynı şarkıyı birlikte dinleyememek, aynı espriye birlikte gülememek gibi duygusal paylaşımın özlemdir. Aynı kültürel kodlara sahip olmamak kişinin mizahi ve duygusal yönünü elbette etkilemektedir.

1.2. Karma Evlilik Yapan Türk Bireylerde Algı ve Anlamlandırma

1.2.1. Duygulara ait motifler kültürel bakış açısına ait olarak alt kodlarda incelenmiştir. Kültür, bireylerin oluşturduğu ve zamanla topluma mal edilen ve bir sirkülasyon ile tekrar her bireyi etkisi altına alan bir olgudur (Ratner, 2014). Duygusal içerikli algılar ve anlamlandırmalara örnek olarak Amerikan kültüründe köpek besleme ve beslenen köpeğe ailenin bir ferdiymiş gibi davranma verilebilir. Karma evlilik yapan Türk birey, evde köpek olmasının doğru olmadığı anlayışı ile büyüdüğünü ve en çok bu konuda zorlandığını ifade etmiştir. Türk bireyin köpeğe mesafeli durması, ona dokunmaması eşinin ailesi tarafından oldukça yadırganmaktadır. Sanki aile fertlerinden birine saygısızlık yapılmış gibi değerlendirilmektedir.

1.2.2. Davranışlara Ait Motifler

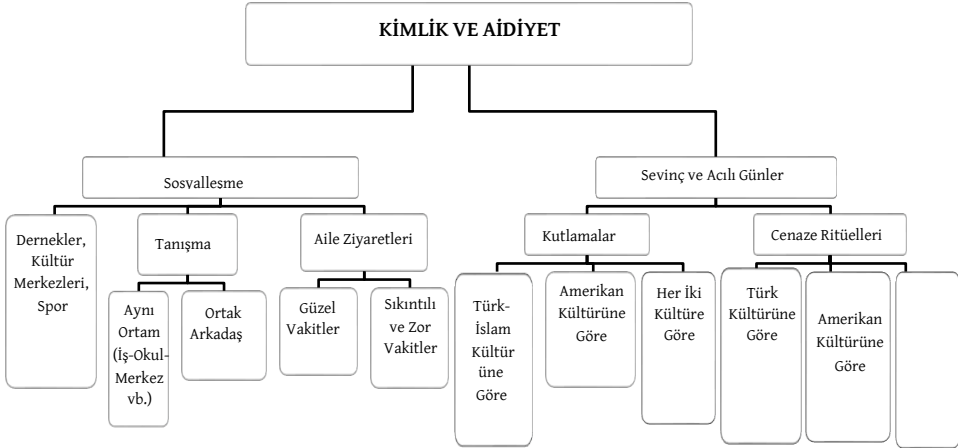
Ayrıca Türk bireyin vedalaşırken kayınvalidesine sarılmaması Amerikalı aile tarafından samimiyetsizlik olarak değerlendirilmiştir. El öpmenin olmadığı bir ortamda erkek katılımcılar saygı ifadesini nasıl göstereceği noktasında zorlanmaktadır. Günlük hayat içinde yer eden davranışlara örnek olarak ta hasta ziyareti, evde ayakkabı ile gezme vs. katılımcılar tarafından verilen örneklerdir. Amerikan kültüründe hastanın rahatsız edilmemesi gerekirken, Türk kültürüne göre hasta olduğunu bilip ziyaret etmemek ayıp karşılanmaktadır (Kağıtçıbaşı, 1998)

1.2.3. Toplumsal Cinsiyet

Kadın hakkında konuşmak hem çok yaygın hem de oldukça karışık bir hale gelmiştir. Hem dini meselelerde, hem sosyo-kültürel konularda tanımlamalar kadın üzerinden yapılagelmiştir (Yapıcı, 2020:15-20). Farkında olarak ya da olmayarak cinsiyet üzerinden kodlamalar yapılmakta, kadına ve erkeğe farklı

görevler ve roller biçilmektedir. İnsan bebekliğinden itibaren kendi ve karşı cins için çizilen roller ve beklentiler içinde davranmayı öğrenir (Dökmen, 2015: 25-27; Kenevir ve Kurt, 2016).

Karma evlilik ile hayatına yeni bir yön veren Türk katılımcıların ifadelerinde toplumsal cinsiyet kodlarının algılarında nasıl yer ettiği görülmektedir. Karma evlilik yapan Türk birey kadın ise bu anlamda daha rahat ettiğini, eşinin ve eşinin ailesinin ona çok fazla yük vermediklerini, yaptığı işler sonucunda da minnetle teşekkür ettiklerini söylemektedir. Eğer Türk olmayan eş yine toplulukçu bir kültürden geliyorsa bu durum yine kadından fazlaca beklenti noktasında aynı devam etmektedir. Eşi Amerikan kültüründen gelen Türk katılımcılar ise kendi ailelerini eşi Türk olan arkadaşlarıyla kıyasladıklarında kendilerini şanssız



addetmektedir. Evdeki tüm sorumluluk ve işe ortak olmak zorunda kaldıklarını dile getirmişlerdir.

2. Kimlik ve Aidiyet

Amerika Birleşik Devletlerinde yaşayan Türkler, kimlik ve kültürlerinden vazgeçmeden yeni düzenlerine adapte olmaya çalışmaktadırlar (Bakırcı, 2019:71-101; Göka, 2017;Yavuzer, 2009). Bu hem bireysel çabalarla hem de Türkiye Cumhuriyeti'nin Diyanet işleri Başkanlığı aracılığı ile burada yaşayan Türkleri desteklemesi ile güzel eserler şeklinde sonuç vermekte, Türkler için sadece cami değil estetik buluşma mekanları da oluşturulmaktadır. Dini- manevi ve kültürel hizmetler sunan Amerika Diyanet Merkezi bu mekanların en göze çarpanıdır (Çolak, 2021). Bu mekanlar kişinin aidiyetini desteklemektedir. Bu ve

benzeri mekanlarla Türk katılımcıların ilişkisi anlaşılacak üzere görüşme esnasında sorular sorulmuştur.

2.1. Sosyalleşme

İnsan sosyal bir varlıktır. Nereye giderse, nerde yaşarsa yaşasın kendine ait bir çevre edinme ihtiyacı içindedir. Çevresiyle kurduğu ilişki biçiminde kendi olur, karakter özelliklerini farkedir. Bu ilişkiler özellikle toplulukçu kültürlerde önemsenen, çaba harcanan olgulardır. Türk bireyler de kültürleri gereği ilişkilerini çok önemeseven, geliştirmek, devam ettirmek için çaba harcayan kişilerdir (Tezcan, 2000). Türk bireyleri ilişkilerine nasıl baktıkları noktasında anlamak için katılımcılara sosyalleşmelerini nasıl sağladıkları ve sosyalleşme esnasında eşleri ile nasıl tanıştıkları sorulmuştur. Amerika gibi bireyselleşmenin fazlaca etkin olduğu bir ülkeye yeni yerleşen biri elbette yakın çevresinin yönlendirmesi ya da iş ortamı ile başka insanlarla tanışacaktır.

Yine diğer bir sosyalleşme aracı dini, kültürel ve sportif aktivitelerdir. Sosyalleşmenin önemli boyutlarından biri ise evlilik sonrasında eşin ailesi ve akrabaları ile buluşmalardır. Bu konuda elde edilen bulgular şu şekildedir;

2.1.1.1. Tanışma: Katılımcıların eşleri ile tanışma hikayelerinde ortak arkadaş ya da aynı mekanda bulunmaları göze çarpmaktadır. Genel olarak arkadaş ortamında ya da iş yerinde kurulan bağlar evliliğe doğru yol almıştır. Evlilik kararını çabuklaştıran ana unsur, evlenme ve boşanmanın toplulukçu kültürlerle göre çok daha kolay olmasıdır. Katılımcılar “yürümezse boşanırım” düşüncesi ile kolaylıkla evliliğe doğru yol almışlardır. Amerikan kültüründe evlilik ve boşanmaya yüklenen anlam Türk kültüründen oldukça farklıdır ve daha kolaydır.

2.1.1.1.1. Ortak Arkadaş; Ülkeye yeni gelmiş Türk bireyler için adaptasyon sürecinde Türk arkadaş edinmek, ya da Türkiye’den refasans alarak geldiği Amerikalı arkadaşlar ve onun çevresi ile vakit geçirmek sosyalleşmenin ilk adımudur. Eş ile tanışmada ortak tanıdıklar önemli bir adım olmuştur.

2.1.1.1.2 Ortak Mekan; Türk bireyler iş ortamı ve tanıdık bireylerle beraberce vakit geçirdikleri ortak mekanlarda yeni arkadaşlar edinme fırsatı bulabilmişlerdir. Türk bireyin eş bulma noktasında bu mekanlarda algılarının açık olduğu mülakatlarda ortaya çıkan sonuçlar arasındadır.

2.1.2. Aile Ziyaretleri

Karma aile yapısında aile ziyaretleri sosyalleşmenin diğer boyutu olarak ele alınabilir. Kendi memleketinden çok uzakta olan Türk bireyler sık olarak eşlerinin ailelerini ziyaret ederken, yılda bir defa da olsa kendi aileleriyle eş ve çocuklarını bir araya getirmek istemektedirler.

2.1.2.1. Güzel vakitlerdir; Aile ziyaretlerini keyifli geçen vakitler olarak tarif eden katılımcıların genellikle dini-manevi ve kültürel hassasiyetler noktasında daha açık fikirli, anlayışlı akrabalara sahip oldukları görülmektedir. Gelin ve damat olan bireylerden hizmet beklentisi olmadığına, yerine getirilmesi gereken prosedürler olmadığına aile ziyaretleri keyifli olarak ifade edilmiştir.

2.1.2.2. Zor vakitlerdir ; Aile ziyaretlerini sıkıntılı süreçler olarak kabul eden katılımcıların aileleri tarafında eleştirildikleri görülmektedir. Karı koca bile olsa yaşlıların yanında aşırı samimi davranışlar, çocukların yetiştirilme tarzı, Türk olmayan geleneğe alışık olmama vb. sebeplerle sık sık uyarılmaktan kaynaklanan rahatsızlıklar olduğu görülmektedir. Örneğin; Yeni Müslüman olan gelin eşinin akrabaları tarafından Fatiha vs. bazı sureleri bilip bilmediği test edilmek istenmiştir

2.1.3. Dernekler, Kültür Merkezleri, Dini Mekânlar, Spor Aktiviteleri Türk bireylerin hangi ortamlarda bulunmak istedikleri bu mekanlara aileleri ile mi yoksa yalnız mı gitmeyi tercih ettikleri araştırma kapsamına alınmıştır. Bireyler kurdukları ilişkilerle var olurlar. Bu ilişkileri kurarken onun karakterinin bir parçası olmuş kültürel ve manevi kodlara uygun yerler seçmesi normaldir. Dindar olsun ya da olmasın herkesin manevi bir yanı vardır (Düzgüner, 2021: 36-129). Sportif ve kültürel faaliyetlere daha çok eş veya çocuklarla katılım sağlandığı görülürken, dini ve manevi merasimlere Türk katılımcının yalnız gittiği sonucuna ulaşılmıştır. Türk bireyin eşi Müslüman olsa da Türklerin yoğunlukta olduğu camilerde İngilizce konuşulmaması bunun sebepleri arasındadır. Ayrıca dini-manevi törenler eğlence unsuru taşımadığından eş ve çocuklar için cazip tarafları bulunmamaktadır.

2.2. Sevinçli Ve Acili Günler

Kişinin sevincini, hüznünü yaşama ve ifade etme şekli onun yetiştiği manevi-kültürel kodlarla ilişkilidir (Maalouf, 2022). Bu minvalde karma evlilik ile Amerikan kültüründe yaşamaya başlayan Türk bireyin kutlamaları, ve en acı olay olarak akla gelen cenaze ritüellerinin nasıl şekilleneceği önemlidir.

2.2.1. Kutlamalar; Türk katılımcıların kutlama deyince daha çok Ramazan-Kurban bayramlarını, onları takiben de milli bazı bayramları anladığı görülmektedir. 23 Nisan, çocuk bayramı olduğu için ilk sırada gelmektedir. 23 Nisan daha çok Türk büyükelçiliğinin ev sahipliğinde kutlanmaktadır ve devlet görevlileriyle vatandaşlar arasında köprü vazifesi görmektedir.

Dini bayramlar ise din hizmetleri kapsamında camilerde kutlanmaktadır (Güngör,2011). Bu kutlamalar da Türk bireylerin çocuklarıyla katıldıkları organizasyonlardır. Bu organizasyonlara Türk olmayan eşin ya katılmadığı ya da kısa süreli katılımı görülmektedir. Bunun başlıca sebebi bu organizasyonlarda Türkçe konuşulmasıdır. İngilizce konuşulmaması Türk olmayan eşin sıkılmasına sebep olurken, çocukların Türk diline aşinalıklarını da artırmaktadır.

Amerikan kültürüne ait olan kutlamalardan özellikle şükran günü ailelerin bir araya toplanarak yemek yemesi anlamında daha özenli bir gün olarak kutlanmaktadır. Cadılar bayramına ise bazı Türk bireyler tepki verirken bazıları kültürel olarak kutlamakta bir sakınca görmemektedir. Sakınca görülsün ya da görülmesin farklı korkunç kostümlerle şeker toplamak çocukların oldukça ilgisini çekmektedir.

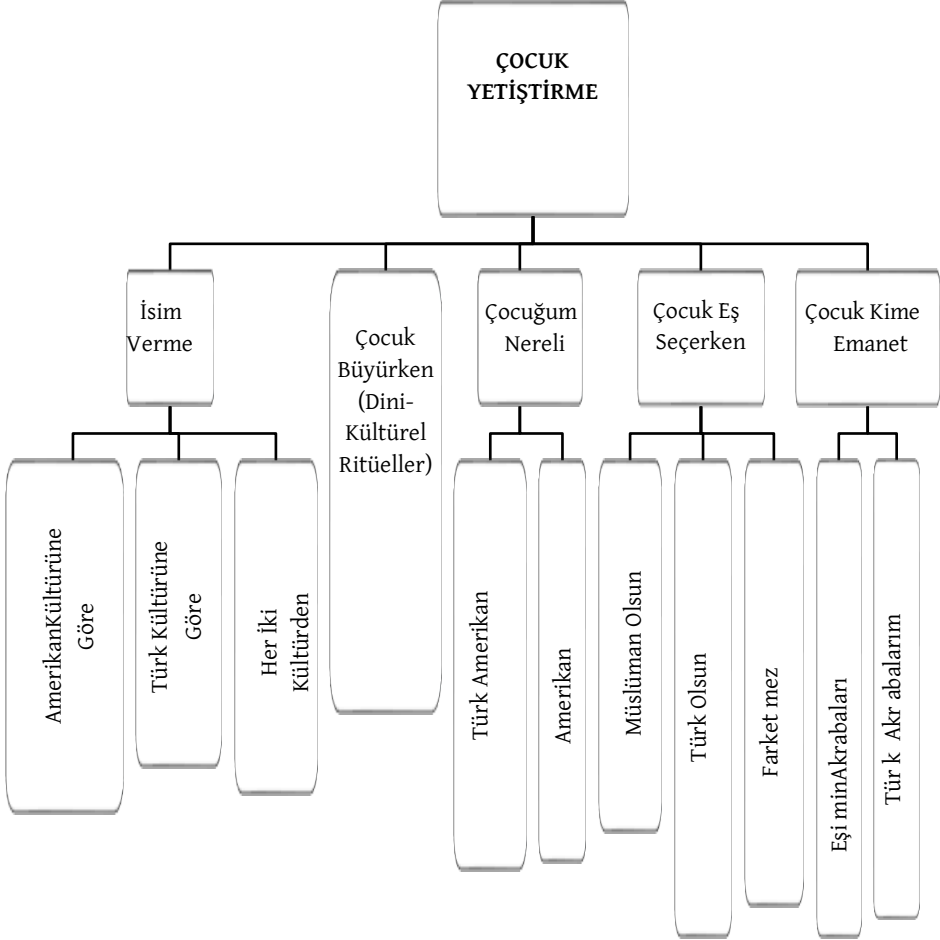
Kutlamaların her iki kültüre göre, sadece Amerikan ya da sadece Türk kültürüne göre yapıldığı şeklinde yorumlar alınsa da genel anlamda A.B.D.de yaşayan karma aile yapısına sahip Türk bireylerin her iki kültürü dikkate aldıkları sonucuna ulaşılmaktadır. Eş müslüman olmadığında ona ait dini kutlamalara katılım sağlanmasa da, kültürel olarak yerleşmiş şükran günü yemeği gibi önemli günler tüm aileleri bir araya getirmektedir.

2.2.2. Cenaze Ritüelleri dini ve kültürel olarak oldukça önem verilen törenlerdir (Ersoy,2002). İslam inancına göre insan topraktan yaratılmış, öldükten sonra yine toprak olacaktır. Türk kültüründe mezar ziyaretleri, mezarda dua okumak dini bir vecibenin ötesinde anlama sahiptir.

Bu konu ile ilgili Türk katılımcılardan 13 kişi bu hayata veda ettikten sonra Türkiye'ye gönderilmek istediğini ifade etmiştir. 5 kişi olduğu topraklarda defnedilmek istemiş, diğer katılımcılar bunun kendileri için çok önemli olmadığını ya da bu konuda düşünmediklerini söylemişlerdir. Cenazesinin özellikle Türkiye'ye gönderilmesi, aile mezarlığına – İstanbul'a defnedilmesi, ailelerinin cenazeyi görmesi şeklinde hassas ve ısrarlı ifadeler dikkat çekicidir.

Hayatına Amerika Birleşik Devletleri'nde devam etmek isteyen bu katılımcıların ölüm halinde kendilerini vatan toprağına emanet etmek istemeleri anlamlıdır.

Türkiye'ye cenaze göndermenin zorluğu ve masrafı, Amerika'da yaşayan eş ve çocukları sebebiyle bulundukları yerde defnedilmek isteyenler de olmuştur. Amerika'da kişinin ölümü neticesinde cenazeye eşin karar verme yetkisinin,



cenazelerinin yakılma ihtimali olmasının düşüncelerde ve söylemlerde etkili olduğu düşünülmektedir.

3. Çocuk Yetiştirme

3.1. İsim verme konusu çocuk yetiştirmede en önemli adımların başında gelmektedir. Türklerin tarihinde isim vermek her zaman çok önemli bir olaydır. İsim koymanın hem dini hem kültürel anlamda büyük önemi vardır. Bunun için

büyüklerle danışmak, tören yapmak alışlagelmiş Türk örf ve adetlerindendir (Er, 2008: 595-596; Göka, 2017; Elmalı, 2018).

Çocuğa verilen isim Türk kültürüne, Amerikan kültürüne ya da her ikisine göre seçilmiştir. 11 Eylül olaylarından itibaren Amerika Birleşik Devletlerinde alevlenen islamofobi (Barın,2016; Subaşı,2018:129). Türkleri de olumsuz anlamda etkilemiştir. Türkler genellikle müslüman kimliği ile eş tutulmaktadır. Çocuğa isim vermede özellikle bu ülkede yaşayacak olan çocuğun olumsuz durumlardan etkilenmesini engellemek karma evlilik yapan çiftlerin dikkat ettiği bir konudur. Bazı isimlerin (Muhammed-Hasan- Ahmed- Üsame vb) çok etnik olduğu gerekçesi ile verilmediği, verilse bile sonradan değiştirildiği araştırma bulguları arasındadır. Bazı aileler daha avantajlı olsun diye çocuklarına hem Amerikan hem Türk kültürüne göre isim vermeyi tercih etmişlerdir.

3.2. Çocuk Büyürken (Dini-Kültürel Ritüeller) ilk dönemlerde ailenin etkisi olsa da ergenlikten itibaren bu etki azalmaya başlamaktadır (Güngör, 2012). Türk bireylerin çocuklarına manevi kültürel birikimlerini aktarmak istedikleri çalışmada ortaya çıkan sonuçlar arasındadır. Fakat baskın olan ve içinde yaşadıkları kültürün etkisinin çocukları şekillendirdiğini katılımcılar kabullenmiş görülmektedir. Ebeveyn olarak rızalarının olmadığı bazı durumlarda bile çocuklarının özenmesi, üzülmesini sebep göstererek bir defalık ya da bazı açıklamalar yaparak çocuklarının Amerikan kültürüne göre hareket etmesine göz yummaktadırlar (Güngör, 2012).Bazı ebeveynlerde ise hem kendi hem eşinin kültürüne göre hareket etme anlayışı göze çarpmaktadır. Bu konuda bir annenin çocuğu olduğunda hem mevlid okutup çocuğu sünnet ettirmesi,i hem de vaftiz ettirmesi önemli bir örnektir.

3.3. Çocuğum Nereli sorusu üzerine bazı katılımcılar sadece Amerikalı olduğunu ifade ederken, bazı katılımcıların “hem Türk hem Amerikalı olduğunu bilecek” şeklinde vurgu yaptığı görülmektedir. Genel kanaat bu ülkede doğan çocukların Türk kimliğini anne- babası kadar derin hissetmeyeceğinin kabulü şeklindedir. Burda amaç çocukların nereli olacağından ziyade Türk bireylerin bu konudaki yaklaşımı olmuştur.

3.4. Çocuk Eş Seçerken anne yada babası olan Türk birey çocuğunun da kendisi gibi karma evlilik yapacağını farkında olduğunu dile getirmiştir. Bazı Türk bireyler dini kimliğe vurgu yaparak mutlaka müslüman olması gerektiğinin altını çizirken, bazı Türk bireyler müslüman ve Türk olursa daha iyi olacağını

ifade etmekle yetinmişlerdir. Müslüman olmasını zorunlu gören ebeveynlerde dini hassasiyetlerin yüksek olduğu görülmüştür.

3.5. Çocuğum Kime Emanet sorusu katılımcıları en çok düşündüren soru olmuştur. Katılımcının eşi ile beraber ölümü söz konusu olursa çocuk ya da çocuklar hangi ailede, hangi kültür üzerine büyümelidir. Bu konuda ağırlıklı olarak Türk birey kadın olduğunda çocuğunu Türkiye’de kendi ailesine emanet etmek istemekte, erkek olduğunda ise daha objektif bakış açısıyla çocuğunu ya kendi akrabalarına ya da eşinin akrabalarına ama mutlaka Amerika’da erya da ingilizce konuşulan bir ülkede yaşayabileceği şekilde emanet etmek istemektedir.

Tartışma

Bu çalışmanın ortaya çıkmasına sebep olan ana etken kültürel farklılıkların evlilik hayatında problemler oluşturacağı teorisidir. Bu teori ile yapılan araştırmada Amerika Birleşik Devletleri’nde karma evlilik yaparak hayatına devam eden Türk bireylerin yaşadığı manevi-kültürel farklar, yaşadıkları sorunlar ve bu sorunlara yaklaşımları ile ilgili olarak araştırmada elde edilen veriler şu şekilde ifade edilebilir;

- Karma evliliklerde eşler aynı dini inancı paylaşırsalar bile bu dinin yorumlanması ve hayata yansıtılmasında etkin olan kültür, kişilere farklı pencereler açabilmektedir. Tüm Müslümanların inandığı din İslam, kabul ettiği kitap Kur’an-ı Kerim’dir. Fakat Müslümanların çoğunluğunu oluşturduğu ülkeler incelendiğinde toplumların İslami öğretileri anlama, yorumlama ve yaşama şekillerinin birbirinden çok farklı olduğu görülmektedir. Bu farklılaşmayı sağlayan kişilerin sahip olduğu bireysel ve kolektif kültürel kodlardır. Dolayısı ile aynı dinden ve inançtan kişilerin yapmış olduğu karma evliliklerde bile kültürel farklılıklar kaynaklı problemlerle karşılaşmak mümkün olabilmektedir.
- Eşler din değiştirse bile o yaşa kadar karakterini, anlayışını, dünyaya bakış ve hayattan zevk alma şekli oluşturarak kültürün etkisini uzun zaman üzerinde hissetmektedir. Kültür ancak zaman içinde kısmen dönüştürülebilir. Bu dönüşüm için de kişinin buna gönüllü ve açık olması gerekmektedir.
- Karma evlilikler ilk olarak göçler sebebiyle birbiriyle yakın temasta bulunan farklı ırklardan ve farklı dinlerden iki kişinin birbirine duyduğu sevgi ile

başlamıştır. Bu sevgiye rağmen evliliklerde bazı zorluklar yaşanmaktadır. Sadece sevgi bu zorluklarla baş etmede yeterli değildir.

- Başka bir ülkeye göç eden kişiler, kendilerine ait manevi ve kültürel yaşama daha sıkı sarılmakta ve farklı toplumlarda kendilerini bu kodlar üzerinden tanımlamaktadırlar.
- İnanç ve maneviyat kişilerin yaşadığı kimlik krizini aşmada önemli bir etken ve destektir.
- Eşler birbirlerinin farklılıklarına tolerans gösterebilirken, çocuklarının aidiyeti ile ilgili tolerans göstermekte zorlanmaktadır.
- Yaşanan çevre anne babanın tüm gayretine rağmen karma evlilikten doğan çocuğun kimliğini ve kişiliğini oluşturmada önemli bir etkindir.
- İsim koymak çocuk için kimlik ve aidiyet oluşturma ilk adımıdır. Bu nedenle farklı kültüre ait eşler çocuklarına kendikültürüne ait isim vermek istemektedir. Bu durum eşler arasında anlaşmazlığa yol açabilmektedir. İki kültürden de isim vermek çocuk için çözüm yolu olarak görülse de başka karmaşaya sebep olabilmektedir.
- Eşlerin ikisi de aynı dini manevi yaklaşımlara sahipse ya da iki eş te çok seküler bir anlayışa sahipse problemlerin çözümü daha kolay olmaktadır. Eşlerden birinin dini ve manevi hassasiyetleri yüksek, diğlerinin değilse duygusal kopmalar oluşmaya başlamaktadır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma Amerika Birleşik Devletleri DMV (DC-Maryland-Virginia) bölgesinde ikamet eden karma evlilik yapmış 34 Türk katılımcının ifadeleri ile sınırlandırılmıştır. Araştırmacı uzun yıllar ilgili bölgede yaşamış ve karma evlilik yapan Türk bireylerin aile yapısını gözlemlene fırsatı bulmuştur. Adı geçen bölge Türklerin yoğun olarak yerleşmek için tercih ettikleri bir bölgedir.

Bazı Türk bireylerin uzun zaman Amerika'da yaşamış olmasından kaynaklı kendilerini Türkçe ifade etmelerinde zorlanmaları çalışmanın sınırlılıkları arasındadır.

Sonuç ve Öneriler

Amerika'da yaşama kararı alan Türk bireyler ailelerinin yetiştiği ve kendi üzerlerinde de etkin olan toplulukçu kültürel yaklaşımın ve yaşamayı hedefledikleri yeni toplum düzeninin arasında sıkışıp kalmaktadırlar.

Kişinin kendine ait kültürel kodları onun bir parçasıdır. Dolayısı ile kişiliğinin zarar görmemesi için tanıdık, bildik bu kodlarla yaşamayı elbette sürdürmelidir. Ancak yaşamaya karar verdiği yeni kültüre de sağlıklı şekilde uyum sağlamak zorundadır. Aslında Türkler tarih boyunca hem hareket halinde olmuş, hem gittiği yerlere kültürünü taşımış, hem de gittiği yere uyum sağlamayı bilmiştir. Araştırma sonuçlarında da görülmektedir ki Türk bireyler, Amerika Birleşik Devletleri'nde kurduğu karma aile yapısında da memleketinden uzakta, -farklı kültürden olan eşi ile ortak noktalar bulma çabasını da en sağlıklı şekilde yürütmeye çalışmaktadır. Bu çabalar yalnız bırakılmamalı devlet politikası olarak gündeme alınmalı ve karma evlilik yapan Türk bireyler manevi-kültürel anlamda desteklenmelidir.

Türk bireyin yabancı olan eşi ve onlardan doğacak çocukların Türkiye'deki akrabalarıyla Türkçe konuşabilmesi oldukça önemlidir. Bu konu akademik gündemde kalmalı, konu ile ilgili çalışmalar devam etmelidir. Bu konuda yapılacak çalışmalar Türk dilinin tanıtımı ve yaygın kullanımına da destek verecektir.

Türk bireylerin eşleri ile beraber sosyalleşebileceği uygun ortamlar aile bağlarını kuvvetlendirecektir. Dini, manevi ve kültürel merkezlerin birlikte inşa edilmesi ve çok yönlü hizmet vermesi Türk bireylere aile ilişkileri açısından büyük katkı sağlayacaktır. Yurt dışında yapılacak dini ve kültürel mekanlar bu açıdan hizmet verecek şekilde planlanmalıdır. Bu konuda Diyanet İşleri Başkanlığı ve Amerika Birleşik Devletleri'nde faaliyet gösteren çeşitli (İslamic Center) dini ve sosyal merkezler ortak çalışmalar yapmalıdırlar.

Karma evlilik yapmış ve Türkiye dışında yaşamına devam eden Türk bireyler aslında Türk kültürünün gönüllü elçileridir. Onların desteklenmesi, psikolojik ve kültürel anlamda gelişimleri devlet politikası olarak görülmelidir. Psikoloji, din psikolojisi, aile danışmanları vb. alan uzmanlarınca yurt dışına yönelik proje ve eğitim programları düzenlenmelidir.

Türklerin karma evlilikten doğan çocuklarının Gençlik Spor Bakanlığı bünyesindeki kamplarda Türkiye’de periyodik aralıklarla misafir edilmesi aidiyet hissini kuvvetlendirecektir.

Sonuç olarak farklı millet, kültür ve dinden evlilik yapmak başta kulağa hoş gelse de bu aile yapısında yaşanacak zorluklar kaçınılmazdır. Bu zorluklar medyada yer bulmalı, film ve belgesellerle işlenmeli, bu konuda gençlerin farkındalığı artırılmalıdır. Bu farkındalığın artırılması bilinçli yuvalar kurulmasına, boşanmaların ve getireceği olumsuzlukların önlenmesine, farklı kültürden ebeveynlerden doğacak çocukları bekleyen zorluklara hazırlıklı olunmasına vesile olacaktır.

Kaynakça | References

- Bakırcı, M. (2019), Amerika'daki Giresun-Göç Kültür ve Din, İstanbul: Bir Yayıncılık.
- Banahan, J.S. (1957). Instructions for Mixed Marriages. USA: The Bruce Publishing Company.
- Barın, H. (2016). Tedirgin Nefret- İslamofobi ve Daeş. İstanbul: Tezkire yay.
- Bilen, M. (1983). Ailede, Kurumlarda ve Toplumda Sağlıklı İnsan İlişkileri. Ankara: Teknik Basım San.
- Baltacı, A. (2018). Nitel Araştırmalarda Örneklem Yöntemleri ve Örnek Hacmi Sorunsalı Üzerine Kavramsal Bir İnceleme. Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 7 (1), 231-274. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/bitlissos/issue/38061/399955> Erişim: 22.05.22
- Demir, A. ve Fışıloğlu, H. (1999). Loneliness and Marital Adjustment of Turkish Couples. The Journal of Psychology, 133(2), 230-240.
- Dökmen, Z. (2015). Toplumsal Cinsiyet Ve Sosyal Psikoloji, 6. Basım, İstanbul: Remzi kitabevi.
- Düzgüner, S. (2021). Maneviyat Algısı ve Yansımaları. İstanbul: Çamlıca Yayınları.
- Elmalı, A. (2018), Muslim - Non-Muslim Marriages In The Uk: Perspectives From Muslim Women Experiencing Marriage To Non-Muslims, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Department of Theology and Religion School of Philosophy, Theology and Religion College of Arts and Law, UK: University of Birmingham.
- Er, H. (2007). Dinler arası evlilikler (Problem ve Çözüm Önerileri. I. Din Hizmetleri Sempozyumu, C.II, Ankara: DİB Yayınları. s.589-599.
- Ersoy, R. (2002). Türklerde ölüm ve ölü ile ilgili rit ve ritüeller. Milli Folklor. s. 54, 86-101.
- Göka, E. (2017). Türklerin Psikolojisi, İstanbul: Kapı Yay.

- Güngör, Ö. (2011). Amerika'da Türkler ve Türklerin Dini Kurumsallaşması Açısından Camiler, Ekev Akademi Dergisi-Sosyal Bilimler, XV (47), ss. 85-101.
- Güngör, Ö. (2012). 1.5 ve 2. Nesil Türk Gençlerinin Ailede Dini Sosyalleşmeleri: New Jersey, USA Örneği, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 53:2 (2012), .85-119.
- Güngör, Ö. (2016). İki Dünya Bir Aile. Ankara: Akçağ yayınları.
- Johnson, W. R., Warren, D. M. (Eds.). (1994). Inside the mixed marriage: Accounts of changing attitudes, patterns, and perceptions of cross-cultural and interracial marriages. University Press of America.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1998). Kültürel Psikoloji/Kültür Bağlamında İnsan ve Aile, İstanbul: Evrim Yayınevi
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2002). A Model of Family Change in Cultural Context. Online Readings in Psychology and culture. (3), 1-8.
- Kararımak, Ö. (2016). Çok kültürlülük, Kültürel Duyarlılık ve Psikolojik Danışma. Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 3 (29), 115-129.
- Kenevir, F., Kurt, Ş. (2016). Türkiye'de Toplumsal Cinsiyet ve Din Temalı Tez Çalışmaları Üzerine Bir Değerlendirme, Dini Araştırmalar Dergisi (Kadın Özel Sayısı), 347-348. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/beuifd/issue/66148/998507> erişim: 26.11.2022
- Kurttekin, F. (2020), Religious education of children in interfaith marriages, Journal of Beliefs and Values, 41:3, 272-283, DOI:10.1080/13617672.2019.1624938 <https://doi.org/10.1080/13617672.2019.1624938>
- Merter, M. (2014). Nefis Psikolojisi. İstanbul: Kaknüs.
- Maalouf, A. (2022). Ölümçül Kimlikler. (Çev. Aysel Bora). (57. Baskı). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları
- Özarpınar, Y. (2019), İslam Medeniyeti ve Türk Kültürü. 8 basım, İstanbul: Ötüken Neşriyat

- Özbek, B. (2024), Kültürel Psikoloji Bağlamında Karma Evlilik Yapan Türk Bireylerin Aile Hayatındaki Manevi Motifler, (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özdoğan, Ö. (2010). Aşkın yanı sıra maneviyat. Ankara: Özdenöze Yayınları.
- Peck, M.S. (2007). Az seçilen yol (Çev.Semra Ayanbaşı). İstanbul: Akaş yay.
- Pike, J. A. (1954). If You Marry Outside Your Faith: Counsel on Mixed Marriages. USA: Harper, Brothers Publishers.
- Ratner, C. (2014).Kültürel Psikoloji, Kùltürler Arası Psikoloji, İstanbul :İkù yayınları.
- Romain, J. (1997). The Effects of Mixed-Faith Marriages on Family Life and Identity. JASO 28/3: 275-295
- Subaşı, N. (2018). Kamusal Maneviyet. İstanbul: Mahya Yayıncılık.
- Tarhan, N. (2008) Evlilik Psikolojisi, 5. Baskı, İstanbul: Timaş Yayınları.
- Tatlılıoğlu, K. (2013). Çatışma Çözme, Uzlaşma ve Empati Kùltürünün Kazanılmasında Dini Fenomenlerin etkisi: Sosyal Psikolojik Bir Yaklaşım. International Conference on Religious Tourism and Tolerance. s.894- 908. Konya: Avbil yayınları.
- Tezcan, M. (2000). Türk aile antropolojisi. Ankara: İmge Yayınları.
- Tutarel-Kışlak, Ş. (1997). Evlilik Uyumu ile Nedensellik ve Sorumluluk Yùklemeleri Arasındaki İlişkiler. Türk Psikolojisi Dergisi, 12 (40), 55-64.
- Yam, F. C. (2021). İlişkisel Kùltürel Kuram ve Kavramlarının Türk Kùltürü Açısından Değerlendirilmesi. Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakùltesi Dergisi, 41 (1) , 477-495.
- Yaman, A. (1999). İslam Aile Hukuku. İstanbul: Marifet Yayınları.
- Yapıcı, A. (2020). Toplumsal Cinsiyet Din ve Kadın, İstanbul: Çamlıca yayınları.
- Yavuzer, H. (2009). “Amerika’daki Türkler ve Kurmuş Oldukları Türk Dernekleri”. Zeitschrift für die Welt der Türken/Journal of World of Turks 1/1: 171-198.
- Yavuzer, H. (2010). Amerika'daki Türkler ve Kendilerine Götürülen Din Hizmetleri, Türk Dünyası Araştırmaları ,189, 159-183.

Yıldıztekin, B. (2010). The Jewish – Muslim Mixed Marriages; Self-Identifications and Experiences of Jewish- Muslim Mixed Couples and Their Children in Contemporary Turkey. Ankara: Graduate School of Social Sciences Middle East Technical University.

Transseksüel Cerrahide Ürogenital ve Ekstra Genital Sakatlanma: İlgili Literatür Eşliğinde Bir Olgu Sunumu

Zeki Bayraktar | ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2493-2457> | dr.zekibay@gmail.com

Prof, Dr., Sağlık Bilimleri Üniversitesi Sancaktepe Şehit Prof. Dr. İlhan Varank Eğitim ve
Araştırma Hastanesi Üroloji Kliniği, İstanbul, Türkiye

Öz

Cinsiyet değiştirmek amacıyla yapılan transseksüel cerrahiler; genellikle genetik, doğumsal veya anatomik bir hastalığın tedavisi için değil, cinsiyet hoşnutsuzluğunda/transseksüellerde var olan ruhsal sorunların tedavisi için uygulanmaktadır. Aslında transseksüellerdeki ruhsal sorunların transseksüel cerrahi ile tedavi edilebildiğini gösteren kesin bir kanıt bulunmamaktadır. Literatür bu konuda çelişkili bulgular ve etik tartışmalar içermektedir. İlgili araştırmalar ameliyat olan transseksüellerde ruhsal sorunların ameliyattan sonra da devam ettiğini hatta bazı vakalarda bu sorunların daha da arttığını göstermektedir. Ek olarak vakaların dörtte ikisi ile dörtte üçü arasında yaşam kalitesini düşüren ciddi komplikasyonlar gelişmektedir. Bu komplikasyonların yarısından fazlası ürogenital mutilasyon/sakatlanma niteliğindedir ve tekrar ameliyatlara [reoperasyonlara] ihtiyaç duyar. Ancak reoperasyonların da önemli bir bölümü başarısızlıkla sonuçlanır. Transseksüel cerrahi prosedürler pek çok olguda femininizasyon veya maskülinizasyondan ziyade mutilasyon ile sonuçlanır. Erkekten-kadına geçiş [MtF] olgularında ürogenital mutilasyon, kadından-erkeğe geçiş [FtM] olgularında hem ürogenital hem ekstra-genital mutilasyon görülür. Ameliyat olan tüm trans bireyler üreme işlevlerini [anne veya baba olma şanslarını] geriye dönüşümsüz bir şekilde kaybettikleri gibi çoğu vaka cinsel işlevini de kaybeder. Cinsel işlevini kaybetmeyen vakalar da önemli oranda cinsel işlev bozukluğu yaşarlar. Falloplasti yapılan FtM olgularda sadece üretral-ürogenital yaralanma değil, neofallus yapımı için flap alınan sağlam kol veya bacakta da hasar görülür [ekstra genital mutilasyon]. Veriler ameliyat olan transseksüellerde yaşam kalitesinin anlamlı düzeyde düşük olduğunu ve yaşam süresinin de hormon kullanımına bağlı hastalıklar, ruhsal sorunlar-intiharlar ve ameliyatlara bağlı komplikasyonlar nedeniyle ortalama 25-28 yıl kısalacağını gösterir. Bu yazıda/sunumda kadından erkeğe geçiş amacıyla [FtM] başka bir merkezde transseksüel cerrahi-falloplasti yapılan ve hem ürogenital hem ekstra genital [bacakta] mutilasyon ile sonuçlanan 34 yaşındaki bir trans olgu sunulmaktadır; 12 yıl önce falloplasti yapılan ve penil protez takılan trans vaka son 3 aydır idrar yapmakta zorlanma ve idrarını ancak neofallusunu sıvazlayarak, acılar içinde, kıvrınarak,

Transseksüel Cerrahide Ürogenital ve Ekstra Genital Sakatlanma: İlgili Literatür Eşliğinde Bir Olgu Sunumu

ıkınarak ve damla damla çıkarma şikayetiyle başvurdu. Başvurudan bir gün önce idrar akımı tamamen durunca hastanemizin acil servisine müracaat eden hastaya tarafımızca yapılan muayene ve ultrasonografik incelemede neouretral meatusun tama yakın kapalı olduğu, 6F kalınlığındaki kateterin bile ilerletilemediği, mesanenin dolu [glob vezika] ve böbreklerin de her iki tarafta hidronefrotik olduğu gözlemlendi. Hasta yatırıldı ve gerekli cerrahi müdahaleleri yapıldı [suprapubik mesane kateterizasyonu, üretroskopi, üretrotomi, üretral dilatasyon ve -hastanın talebi üzerine- işlevsiz penil protezin çıkarılması ve üretral eksternalizasyon]. Bu yazıda sunduğumuz bu trans olgu ile birlikte transseksüel cerrahinin komplikasyonları hakkındaki literatür verileri ve bu cerrahi prosedürlerle ilgili etik tartışmalar özetlenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Biyoetik; Cerrahi, Cinsiyet Hoşnutsuzluğu; Komplikasyon; Sakatlama; Transgender; Transsexual

Atıf Bilgisi

Bayraktar, Zeki. (2024). Transseksüel Cerrahide Ürogenital ve Ekstra Genital Sakatlanma: İlgili Literatür Eşliğinde Bir Olgu Sunumu. *Aile Dergisi*, 2/1, 36-74.
<https://doi.org/10.70348/aile.2024.2>

Geliş Tarihi	24.05.2024
Kabul Tarihi	27.06.2024
Yayın Tarihi	30.06.2024
Değerlendirme	İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme Bu makale, Uluslararası Aile Sempozyumu II: Küresel Tehditler Karşısında Aile Sempozyumu'nda sunulan "Transseksüel Cerrahide Ürogenital ve Ekstra Genital Sakatlanma: İlgili Literatür Eşliğinde Bir Olgu Sunumu" adlı tebliğin içeriği geliştirilerek ve kısmen değiştirilerek üretilmiş hâlidir. Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.
Etik Beyan	
Benzerlik Taraması	Yapıldı – Turnitin
Etik Bildirim	dergi@isavak.org
Çıkar Çatışması	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
Finansman	Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.
Telif Hakkı & Lisans	Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Urogenital and Extra Genital Mutilation in Transseual Surgery: A Case Report With Relavent Literature

Zeki Bayraktar | <https://orcid.org/0000-0002-2493-2457> | dr.zekibay@gmail.com

Prof. Dr., Department of Urology, Sancaktepe Sehit Prof. Dr. Ilhan Varank Training and Research
Hospital, University of Health Sciences, Istanbul, Turkey

Abstract

Transsexual surgeries performed for the purpose of gender affirming/changing, it is not applied for the treatment of a genetic, congenital or anatomical disease, but for the treatment of psychological problems in gender dysphoria/transsexuals. In fact, there is no definitive evidence that mental problems in transgender people can be treated with transgender surgery. The literature contains conflicting findings and ethical debates on this subject. Relevant research shows that psychological problems in transsexuals who have undergone surgery continue after the surgery, and in some cases, these problems even increase. In addition, two-quarters to three-quarters of cases develop serious complications that reduce the quality of life. More than half of these complications are of the nature of urogenital mutilation and require re-operations. However, a significant portion of reoperations end in failure too. Transgender surgical procedures result in mutilation rather than feminization or masculinization in most cases; urogenital mutilation in male-to-female [MtF] cases, and both urogenital and extra-genital mutilation in female-to-male [FtM] cases. All transgender individuals who undergo surgery irreversibly lose their reproductive functions [their chance of becoming a mother or father], and in most cases, they also lose their sexual function. Cases that do not lose their sexual function also experience significant sexual dysfunction. In FtM cases in which phalloplasty is performed, not only urethral-urogenital mutilation occurs, but also the healthy arm or leg from which a flap was taken for neophallus construction becomes mutilated [extra genital mutilation]. Data show that the quality of life of transsexuals who undergo surgery is significantly lower and their life expectancy is shortened by an average of 25-28 years due to diseases related to hormone use, mental problems-suicides and complications related to surgeries. In this article/presentation, a 34-year-old transgender case who underwent transsexual surgery-phalloplasty in another center for the purpose of transitioning from female to male [FtM] and resulted in both urogenital and extra-genital mutilation [in leg] is presented.

The transgender case, who underwent phalloplasty and a penile prosthesis 12 years ago, has had difficulty urinating for the last 3 months and could only urinate drop by drop by patting his neophallus, in pain, by writhing, by straining. The day before, when he was completely blocked, he applied to the emergency department of our hospital. In the examination and ultrasonographic evaluation performed by us, it was observed that the neourethral meatus was almost completely closed, even the 6F thick catheter could not be advanced, the bladder was full

[glob vesica] and the kidneys were hydronephrotic on both sides. The patient was hospitalized and the necessary surgical interventions were performed [suprapubic bladder catheterization, urethroscopy, urethrotomy, urethral dilatation and - upon the patient's request - removal of the dysfunctional penile prosthesis and urethral externalization]. In this article, we summarize the literature data on the complications of transgender surgery and the ethical debates regarding these surgical procedures, along with this transgender case we present.

Keywords: Bioethics; Surgical; Gender Dysphoria; Complication; Mutilation; Transgender; Transsexual

Citation

Bayraktar, Zeki. (2024). Urogenital and Extra Genital Mutilation in Transseual Surgery: A Case Report With Relavent Literature. *Aile Journal*, 2/1, 36-74.
<https://doi.org/10.70348/aile.2024.2>

Date of Submission	25.05.2024
Date of Acceptance	27.06.2024
Date of Publication	30.06.2024
Peer-Review	Double anonymized - Two External
Ethical Statement	This article is the revised and developed version of the conference presentation entitled "Urogenital and Extra Genital Mutilation in Transseual Surgery: A Case Report With Relavent Literature", delivered at the International Family Symposium II: The Family in the Face of Global Threats on May, 2024. It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.
Plagiarism Checks	Yes - Turnitin
Conflicts of Interest	The author(s) has no conflict of interest to declare.
Complaints	dergi@isavak.org
Grant Support	The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research.
Copyright & License	Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0.

Giriş

Biyolojik cinsiyeti ile uyumlu bir cinsiyet kimliği (veya diğer adı ile psikolojik cinsiyet) geliştiremeyen bireylerde cinsiyet hoşnutsuzluğu (cinsiyet disforisi) görülür (Micallef, 2022;137-145). Cinsiyet disforisi biyolojik cinsiyetle psikolojik cinsiyeti uyumsuz olan bireyin yaşadığı sıkıntı ve hoşnutsuzluk halidir. Birey doğumsal cinsiyetine uygun bir psikolojik cinsiyet geliştiremediği için biyolojik cinsiyetinden rahatsız olur; psikolojik sıkıntılar yaşar ve cinsiyetini hormonal ve cerrahi müdahalelerle değiştirmek ister (transseksüellik). Cinsiyet hoşnutsuzluğu, sıklıkla, transseksüellerin duyduğu bu rahatsızlık hissini tanımlamak için kullanılan bir ifadedir (MacKinnon, 2023;381;Micallef, 2022;137-145).

Cinsiyeti değiştirmeye yönelik transseksüel cerrahiler; genetik, hormonal, doğumsal veya anatomik/fiziksel bir bozukluğu düzeltmek veya var olan böyle bir hastalığı tedavi etmek için değil [ki transseksüellerde böyle bir biyolojik bozukluk/hastalık yoktur], transseksüellerdeki ruhsal sorunların iyileştirilmesi amacıyla yapılır, transseksüel cerrahi için ileri sürülen temel gerekçe budur (Coleman, 2022;1-259;Turan, 2015;153-60). Aslında transseksüellerdeki ruhsal sorunların cinsiyet değiştirmeye yönelik hormon kullanımı ve devamında yapılan ameliyatlara (transseksüel cerrahi ile) iyileştiğini gösteren kesin bir kanıt yoktur (Block, 2023;380:382;Hembree, 2017;3869-3903;Ludvigsson 2023;2279-2292;NICE, 2020). Aksine bu ruhsal sorunların cerrahiden sonra da devam ettiğini (Dhejne, 2011;16885, hatta bazı transseksüellerde bu sorunların cerrahiden sonra daha da arttığını gösteren bulgular vardır (Robinson, 2021;800-811;Simonsen, 2016;241-47). Ameliyatla cinsiyet değiştiren transseksüellerde depresyon, travma sonrası stres bozukluğu, kişilik bozuklukları, iş ve sosyal hayata dair problemler, suç veya şiddet içeren olaylar ve bunlara bağlı mahkumiyetler, partner problemi, yalnızlık hissi ve intihar gibi ruhsal problemler sık görülür; yani transseksüellerdeki ruhsal sorunlar ameliyattan sonra da [yaşam boyunca] devam eder (Dhejne, 2011;16885; Jokić-Begić, 2014;745;Simonsen, 2016;241-47). Hatta vakaların yaklaşık beşte birinde bu ruhsal sorular ameliyattan sonra daha da kötüleşir (Robinson, 2021;800-811).

Transseksüellerdeki ruhsal sorunlar cerrahi ile tedavi edilemediği hatta vakaların bir bölümde ruhsal sağlık daha da kötüleştiği gibi, sunduğumuz vaka örneğinde de görüldüğü üzere bu cerrahiler ürogenital ve ekstra genital

hasarlarla sonuçlanabilir. Transseksüel cerrahiler komplikasyon oranı oldukça yüksek cerrahi prosedürlerdir ve bu komplikasyonlar erkekten kadına geçiş [MtF] prosedürlerinde ürogenital mutilasyona, kadından erkeğe geçiş [FtM] prosedürlerinde ise hem ürogenital hem ekstra genital mutilasyona neden olabilir.

Bu yazıda kadından erkeğe geçiş[FtM] amacıyla başka bir merkezde memelerini, rahmini ve yumurtalıklarını aldırdıktan [bilateral mastektomi, histerektomi ve ooferektomi] sonra sol bacadan flep alınarak falloplasti [yapay penis/neofallus-neouretra] yapılan ancak ürogenital ve ekstra genital sakatlanma derecesinde komplikasyonlar gelişen, bu komplikasyonlara bağlı olarak idrar yapamama şikayeti ile acil servisimize müracaat eden bir trans [erkek] olgu sunulmakta ve bu olgu bağlamında transseksüel cerrahi komplikasyonlarla ilgili literatür özetlenmektedir. Bu kapsamda kısmen transseksüel cerrahi hakkındaki ikilemler ve etik tartışmalar da nakledilmektedir.

1. Olgu Sunumu

34 yaşındaki trans erkek vaka, acil servisimize idrar yapamama, sıkışma, tıkanma, kasık ve yan ağrısı şikâyeti ile müracaat etti. 18 yaşında iken hormon kullanımına başlamış, bir üniversite hastanesinde 20 yaşında iken bilateral mastektomi [2011], 21 yaşında iken histerektomi-ooferektomi yapılmış [2012]. Başka bir üniversite hastanesinde de 22 yaşında iken sol bacadan alınan femoral flep ile falloplasti ameliyatı yapılmış [2013], 23 yaşında da neofallusa penil protez takılmış [2014]. Falloplasti ameliyatı esnasında kalın barsak hasarı [kolon perforasyonu] gelişmiş ve kolostomi açılmış. Buna bağlı 4 kez ileus [barsak tıkanıklığı] gelişmiş ve bu nedenle operasyonlar geçirmiş. Neofallusun erojen duyarlılığı yokmuş, neofallusu ve penil protezi hiçbir zaman erektile işlev görmemiş, hastanın hiç partneri ve cinsel birlikteliği olmamış. Genital bölgede cerrahiye bağlı olarak meydana gelen anatomik değişiklikler, hasarlar ve ağrılar nedeniyle klitoral-erojen duyarlılığını kaybettiği için klitoral masturbasyon da yapamıyormuş. İdrar kanalındaki darlık ve işeme zorluğu son bir yılda gelişmiş. Özellikle son 3 ayda idrarını çıkarırken ciddi anlamda zorlanıyormuş. İdrarını şiş benzeri bir metalle veya kalın iğne ile neouretrayı açtıktan sonra, eliyle neofallusu sıvazlayarak, acılar içinde ve damla damla yapabiliyormuş. İdrar drenajı için daha önce birkaç kez farklı merkezlerde mesaneye supra-pubik kateter takılmış ama önceki gece kataterin balonu patladığı için katater çıkmış.

Dün geceden beri hiç idrar yapamadığını, kasıklarında ve yanlarından aşırı ağrı bulunduğunu beyan eden hasta acil muayene ve tetkiklerin ardından yatırıldı. Yapılan fizik muayenede hastada sol bacadan alınan femoral flep ile falloplasti ameliyatının yapıldığı, neofallusun bulunduğu ama neoüretranın kapalı olduğu gözlemlendi [Resim 1,2]. Flep alınan bacadan flep sekeli izlendi [resim 1]. Neoüretral meatus kapalı, etrafı hiperemik ve sert granülasyon dokusu ile kaplı idi [Resim 2]. Suprapubik bölge dolgun ve hassas, mesane palpasyonda doluydu, glob vezika vardı [Resim 3]. Bilgisayarlı tomografide böbreklerde solda daha belirgin olmak üzere her iki tarafta ektazi-hidronefroz [genişleme] gelişmişti [Resim 4]. Neofallustaki protez iki parçalı olarak palpe ediliyordu [Resim 5]. İdrar drenajı için önce neofallustan kateterizasyon denendi ancak neoüretra kapalı idi ve 6F kalınlığındaki silikon kateter bile geçirilemedi. Bunun üzerine göbek altından açılan kanalla [supra-pubik kateterizasyonla] mesaneye 12F silikon sonda takıldı [Resim 6]. İdrar drenajı bu şekilde sağlandı. Hasta işlevsiz penil protezinin çıkarılmasını ve mümkünse neoüretranın açılmasını talep ediyordu. Gerekli hazırlık için opak madde verilerek çekilen üretrografide neoüretral lümenin çok ince ve neoüretranın eklendiği yerden [female üretra-neoüretra anastomozundan] itibaren tam tıkalı olduğu, opak maddenin mesaneye geçemediği gözlemlendi [Resim 7]. Hasta ameliyathaneye alınarak genel anestezi altında neofallustaki iki parçalı penil protez çıkarıldı [Resim 8]. Neoüretra üretroskopi-üreterorenoskopi ile girilerek incelenmeye çalışıldı ancak pediyatrik çaplı üreterorenoskopi dahi girilemedi. Neoüretra genel anestezi altında metal ve plastik dilatörlerle dilate edildi ve suprapubik kateter mesanede bırakılarak işleme son verildi. Postoperatif 4. haftada yapılan kontrolde hastanın suprapubik kateteri kapatıldığında idrarını neoüretradan operasyon öncesine göre daha rahat çıkarabildiği gözlemlendi. Hasta, neoüretranın yeniden tıkanma olasılığı ve olası kurtarıcı üretral eksternalizasyon gibi yeni ürolojik cerrahileri planlama zorunluluğu nedeniyle suprapubik kateter yerinde bırakılarak takibe alındı. Postoperatif 5. Haftada suprapubik kateter kapatılarak üretral işeme kontrol edildiğinde hastanın işemekte zorlandığı ve hatta üretranın tama yakın obstrükte olduğu gözlemlendi. Bunun üzerine üretral eksternalizasyon ameliyatı yapıldı [Resim 9]. Bir hafta sonra foley kateter alındığında hastanın eksternalize edilen üretradan rahat işediği ve kontinansın da var olduğu gözlemlendi.

2. Transseksüel cerrahi ve komplikasyonları hakkındaki literatür verileri

Bu yazıda kadından erkeğe geçiş amacıyla transseksüel cerrahi uygulanan ve yıllar sonra komplikasyon gelişen bir trans erkek [FtM] vakasını sunduk. Ameliyat olan tüm trans bireyler, sunduğumuz bu vakada olduğu gibi üreme [anne veya baba olma] şanslarını geriye dönüşümsüz bir şekilde, cinsel işlevlerini tama yakın ve idrar çıkarma (üriner) işlevlerini büyük oranda kaybederler. Bir başka ifade ile ürogenital olarak sakatlanırlar [ürogenital mutilasyon]. Ancak sakatlanma bununla da kalmaz, falloplasti/neofallus yapmak için doku/flep alınan kol veya bacakta da estetik ve işlevsel sekeller-sakatlanmalar meydana gelir [ekstra genital sakatlanma]. Nitekim naklettiğimiz vakada da hem ürogenital hem ekstra genital sakatlanma meydana gelmiştir.

Transseksüel cerrahilerde sakatlamaya neden olan ürogenital komplikasyonlar oldukça yüksek orandadır. Naklettiğimiz vakadaki gibi falloplasti yapılan olgularda genel komplikasyon oranı %76.5'tir (Wang, 2022;499-512). Yani falloplasti yapılan her dört vakanın en az üçünde komplikasyon gelişmekte ve bunların yarısından fazlası ciddi sakatlanmalarla sonuçlanmaktadır. Dolayısıyla transseksüel cerrahi kısmen feminizasyon veya maskülinizasyondur ama daha çok mutilasyondur (MtF vakalarda ürogenital mutilasyon, FtM vakalarda hem ürogenital hem ekstra genital mutilasyon). Bu bağlamda transseksüel cerrahi ile cinsiyetin değiştirilemeyeceğini; bu prosedürlerle cinsiyetin ancak iptal ve sağlam organların da mutile edilmiş olacağını hatırlatmak gerekir. Çünkü cinsiyet genetik-kromozomal, nöronal, gonadal-hormonal, gametik, iskeletal ve fenopitipik komponentleri bulunan bir olgudur ve bunların çoğu hormonla veya cerrahi müdahale ile değiştirilemez, ancak iptal veya mutile edilebilir. Örneğin orşiektomi ile testisleri alınan bir bireyin sperm üretme yeteneği iptal edilmiş olur ama ona oosit üretecek bir ovaryum yapılamaz. Benzer şekilde ovaryumu alınan bir bireye de testis yapılamaz. Bireyin ürettiği gamet hücresi asla değiştirilemez, ancak bu yeteneği (üreme işlevi) tamamen iptal edilmiş olur. Bu seksüel işlev için de büyük oranda geçerlidir; penisi alınan bir bireye işlevsel bir vajina, vajinası alınan/kapatılan bir bireye de işlevsel bir penis/fallus yapılamaz. Kısacası cinsiyet hormon kullanımı ve/veya cerrahi müdahale ile değiştirilemez, cinsiyet herhangi bir müdahale ile değiştirilebilen bir şey değildir (Moxon, 2015;50-60).

3. Kadından erkeğe geçişte (female-to-male/FtM) uygulanan cerrahi prosedürler ve komplikasyonları;

Cinsiyet değişikliği talebinde bulunan transseksüellerin yaklaşık dörtte biri bu gruptadır (Drinane, 2020;162-172). MtF transseksüel cerrahi prosedürler şunları içerir; 1) Yüz cerrahisi: Kaş büyütme, saç ekimi, erkeksileştirme rinoplastisi, malar modifikasyon, üst çene büyütme, alt çene yeniden şekillendirme, vokal operasyonlar, tiroit kıkırdak büyütme; 2) Göğüs cerrahisi: Bilateral mastektomi, serbest meme ucu grefti; 3) Genital cerrahi; falloplasti ve metoidioplasti, penis ve testis protezi (Akhavan, 2021;336-340). Bu cerrahi prosedürlerin her birinin kendine özgü komplikasyonları olur ancak burada daha çok genital cerrahi ve komplikasyonları özetlenecektir.

Falloplasti (el veya koldan alınan dokularla penis-fallus oluşturmak), metoidioplasti (klitorisi ve vajina duvarlarını kullanarak penis-fallus oluşturmak), testis protezi ve penil protez ameliyatlarını içeren transseksüel genital cerrahideki en sık komplikasyonlar yara açılması, enfeksiyonlar, total ve kısmî flep nekrozları ve üretral kayıp gibi erken dönem komplikasyonlar ve üretra darlığı, persistan vajinal kavite, penis protezi sorunları ve üretrokutanöz fistüller gibi gecikmiş komplikasyonlardır (Esmonde. 2018;415-424; Jun, 2020;38-48; Nikolavsky, 2018;425-435; Santucci, 2018;187-190).

Falloplasti sonrasında en sık görülen üriner komplikasyonlar üretral darlıklar, fistüller ve bunlara bağlı olarak gelişen işeme problemleridir. *Wang ve ark.* tarafından yapılan bir meta-analizde, falloplasti yapılan toplam 1.731 hasta (39 makale) incelenmiş ve genel komplikasyon oranı %76.5, üretral fistül oranı %34.1 ve üretral darlık oranı %25.4 olarak raporlanmıştır (Wang, 2022;499-512). Bu veriler falloplasti yapılan her dört hastanın üçünden fazlasında (>%75) komplikasyon geliştiğini göstermektedir. Bir başka sistematik incelemede *Nikolavsky ve ark.* falloplasti ve metoidioplasti sonrası üretral fistül oranını %22-75, üretra darlığını ise %25-58 olarak raporlamışlardır (Nikolavsky, 2018;425-435).

Veerman ve ark. tarafından yapılan ve Amerikan Üroloji(J Urol.) dergisinde yayınlanan güncel bir çalışmada, falloplasti veya metoidioplasti yapılan ve ortalama 23 ay takip edilen trans erkeklerde; üretra darlığı her iki teknikte de

%63, üretra fistülü falloplastide %27, metoidioplastide %50 olarak raporlanmış ve fistül veya darlık nedeniyle ilave ameliyat (revizyon/reoperasyon) ihtiyacı %73 olarak bildirilmiştir. Ancak bu reoperasyonlara rağmen vakaların %30'u fallusun ucundan işeyememiştir. Yazarlar sonuç bölümünde *“Genital transseksüel cerrahi komplikasyon oranı yüksek karmaşık bir işlemdir”* yorumunu yapmışlardır (Veerman, 2020;104-109)

Üretrokütanöz fistül, %15-70 arasındaki oranla falloplasti sonrasında en sık görülen üretral komplikasyondur. Buna sıklıkla üretral darlık da eşlik eder. Ancak buna rağmen üretral fistül veya darlık için tanımlanan standart bir tedavi tekniği mevcut değildir (Fascelli, 2023;932-943).

Robinson ve ark. tarafından yayımlanan güncel bir meta-analizde 3 kıtaya ve düzinelerce cerrahi merkeze yayılan geniş ve heterojen bir trans erkek grubu incelenmiş ve 129 genital rekonstrüksiyon vakasında toplam 281 komplikasyon tespit edilmiştir. Vakaların yarıdan fazlası (%50,5) yeniden ameliyat ihtiyacı duymuştur (142 vaka). Üretrokütanöz fistül oranı %40, üretral darlık %32, kötüleşen ruh sağlığı %19.4 olarak bildirilmiştir Yazarlara göre bu sonuçlar, *“transseksüel genital ameliyatlar literatürde bildirilenden daha yüksek komplikasyon oranına sahiptir”* şeklindeki anekdotal raporları desteklemektedir. Yazar meta-analizin sonuç bölümünde; *“Cinsiyet değiştirmeye yönelik olarak -transseksüel cerrahide- yapılan penis rekonstrüksiyonunda üretral bozulma ve kötüleşen ruh sağlığı gibi komplikasyon oranları yüksek olmaya devam etmektedir.”* ifadesini kullanmaktadır (Robinson, 2021;800-811).

Falloplasti sonrasında gelişen üretra darlığının (ki vakaların yarıdan fazlasında gelişiyor) %94-96'sında reoperasyon ihtiyacı ortaya çıkmakta ancak buna rağmen sonuç vakaların yarısında başarısızlıkla neticelenmektedir. Sıklıkla tekrarlanan cerrahilere veya kurtarıcı üretral eksternalizasyon ameliyatlarına ihtiyaç duyulmaktadır. Tüm çabalara rağmen hastalar ömür boyu perineal üretrastomi ile yaşamak zorunda kalabilmektedir (Santucci, 2018;187-190).

Bu veriler falloplasti sonrasında vakaların dörtte üçünden fazlasında komplikasyon geliştiğini ve vakaların dörtte üçünde ilave ameliyatlara gereksinim duyulduğunu, buna rağmen vakaların önemli bir bölümünde nihai sonucun başarısız olduğunu, revizyon ameliyatlarına rağmen idrarda zorlanma, idrar kaçırma ve perineal-genital ağrı gibi sorunlar yaşadıklarını, fallustan işeyemediklerini ve yaşam boyu perineal üretrastomi ile yaşamak zorunda kalabildiklerini göstermektedir. Bu komplikasyonlar zaten yoğun ruhsal

sorunlar yaşayan transseksüellerin bu sorunlarını daha da kötüleştirebilmekte ve yaşam kalitesini anlamlı düzeyde düşürmektedir (Kuhn, 2009;1685-89;Robinson, 2021;800-811).

Metoidioplasti sonrasında gelişen komplikasyonlar da falloplasti ile benzerdir. [Waterschoot ve ark.](#) metoidioplasti sonrasında üretral fistül oranını %46, kalıcı fistülü %36.5 ve üretra darlığını %19 olarak raporlamıştır (Waterschoot, 2021;1271-79). Ayrıca ameliyat sonrasındaki ilk 30 gün içinde %4.1 oranında yüksek dereceli komplikasyon bildirmiştir.

Falloplasti sonrasında yeni yapılan neofallusun kısmen veya tamamen alınmasını zorunlu kılan doku ölümleri (nekroz ve flep kayıpları da) olabilmektedir (Resim 10). *Morrison ve ark.* falloplasti sonrasındaki total flep kaybını %1,7, kısmî flep kaybını %5.43 olarak raporlarken (37), *Monstrey ve ark.* kısmî flep kaybını %7.3 olarak raporlamıştır (Monstrey, 2011;229-44).

Resim 10. Neofallus ve üretrada doku ölümü, ölü dokuların alınması [Bayraktar, 2024;119]

Falloplasti ameliyatında neofallus yapımı için kullanılan flep; koldan, bacadan, karından ve sırttan alınabilir. Ancak alınan bu flepte doku ölümü meydana gelebileceği gibi dokunun alındığı bölgede de (örneğin kolda veya bacadan) sakatlanma olur. ABD Oregon Health&Science Üniversitesinde yapılan bir çalışmada, yapay penis [neofallus] için önkol flebi kullanılan 37 hastada VAS ile ağrı durumu incelenmiş ve vakaların tamamında ağrı tespit edilmiştir [VAS/Visual Analogue Scale; ağrının şiddetini belirlemek için kullanılan bir skorlamadır, ağrı için 0 ile 10 arasında puanlama yapılır, 0 hiç ağrı yok, 10 maksimum ağrı anlamına gelir (Bayraktar, 2024;110)]. Ağrı şiddeti vakaların 31'inde hafif iken [ortalama VAS skoru 2.74], 6 vakada [%16.2] orta ve şiddetli düzeyde idi [ortalama VAS skoru 6.33]. Ağrı yaşam kalitesini tüm vakalarda olumsuz etkilemişti. Etkilenme hafif ağrı grubunda minimum düzeyde iken orta-şiddetli ağrı grubunda çok belirgindi. Yine bu hasta grubunda ağrılar uykuyu etkilemiş, üzüntüyü artırmış, hayal kırıklığını artırmış, öfkeyi artırmış, umudu azaltmış ve yaşam kalitesini düşürmüştü (Peters, 2022;3836-3844).

Resim 11. Falloplasti için flep alınan kol ve bacadan gelişen sekeller [Bayraktar, 2024;113-114]

Falloplasti ameliyatlarına penis implantları [penil protez] eşlik edebilir. Penis implantlarının komplikasyonları enfeksiyon, erozyon, migrasyon ve mekanik

başarısızlıktır (Krakowsky, 2024;124-131). Hu ve arkadaşlarının yaptığı bir meta-analize göre falloplastide gelişen penil protez komplikasyonları %28 düzeyindedir (Hu, 2022;10-24).

4. Erkekten kadına geçişte (male-to-female/MtF) uygulanan cerrahi prosedürler ve komplikasyonları:

Transseksüel cerrahi talep eden vakaların yaklaşık dörtte üçü bu gruptadır (%73,4) (Turan, 2015;153-60). Bu nedenle erkekten kadına geçiş yapmak isteyen transların genital cerrahi geçirme olasılıkları, kadından erkeğe geçiş yapmak isteyen translara göre yaklaşık dört kat daha fazladır ([Ferrando, 2018;361-368;26](#)).

MtF transseksüel cerrahi şu prosedürleri içerir; 1) Yüz cerrahisi: kaş küçültme, saç çizgisi ilerletme, lazer epilasyon, feminizan rinoplasti, malar büyütme, alt çenenin yeniden şekillendirilmesi, kondrolaringoplasti; 2) Göğüs ameliyatı: büyütme mamoplastisi ve yağ grefti; 3) Genital cerrahi: vajinoplasti (penil-inversiyon vajinoplasti veya bağırsak vajinoplastisi) ve vulvaplasti (Akhavan, 2021;336-340). Bu ameliyatların her birinin kendine özgü komplikasyonları olur ancak bu yazımızda sadece genital cerrahi ve komplikasyonlarına odaklanıyoruz.

Transseksüel cerrahi amacıyla en sık uygulanan genital cerrahi prosedür vajinoplasti ve bunun için kullanılan en sık teknik de penil inversiyon vajinoplastidir ([Ferrando, 2018;361-368](#); Drinane, 2020;162-172). Penil-inversiyon vajinoplasti, feminizan genital cerrahinin altın standardıdır. Neovajinayı oluşturmak için penis derisini, neo-klitoris için glansı ve labia major ve minör için skrotum ve deriyi kullanır (Akhavan, 2021;336-340). Ancak penisin/fallusun yeterince gelişmediği (örneğin ergenlik blokajı uygulanan) olgularda, vajinoplasti, alternatif bir yöntem olarak ince ve kalın barsak segmentleri kullanılarak da yapılabilir [cinsiyet hoşnutsuzluğu olgularında ergenliğin hormon kullanımıyla baskılanması penis-fallus gelişimini engeller (Giovanardani, 2017;153-156)]. Ancak her iki yöntemin de kanama, hematoma, enfeksiyon, yara iyileşmesinde gecikme, neovajinal stenoz, flep nekrozu, üretral stenoz, üretral fistül, inkontinans, rektal yaralanma, rektal fistül, iç organ yaralanması ve pelvik taban bozuklukları gibi komplikasyonları vardır. Bunların bir bölümü sürekli bakım ve/veya müdahale gerektiren ciddi komplikasyonlardır ([Ferrando, 2018;361-368](#); Drinane, 2020;162-172). Kuhn ve

ark. tarafından vajinoplastiden 16 yıl sonra tespit edilen ürogenital sorunlar şunlardı; işeme fonksiyon bozukluğu %47, ürge (ani sıkışma) %25, stres inkontinans %23, cinsel açıdan hiçbir zaman tatmin olamama %23, ürge inkontinans %17, dışkı aciliyeti/kaçırma %9.4, bağırsakları boşaltamama/eksik boşaltma %7.6, neovajinada sarkma %7.5 ve sarkma için ilave ameliyat ihtiyacı %3,4 (Kuhn, 2011;2379-82). Kuhn ve ark. başka bir çalışmada transseksüel cerrahi sonrasındaki ürolojik sorunları şöyle raporlamışlardır; idrar akıntı yönünde değişme %50, yetersiz boşalma hissi %22, tekrarlayan idrar yolu enfeksiyonu %22, stres üriner inkontinans %16 ve aşırı aktif mesane %6 (Kuhn, 2007;226-30).

Papadopoulos ve ark. tarafından bildirilen vajinoplasti komplikasyonları şunlardır; yara iyileşmesinde gecikme (%25), merkezi olmayan idrar akışı (%22.5), genital ağrı (%15), mesane enfeksiyonu (%15), kanama (%12.5), düşük vajinal hassasiyet (%12.5), bozulmuş mesane fonksiyonu (%10), düşük kitoral hassasiyet (%10), yara enfeksiyonu/abse (%7.5), kolon hasarı (%7.5), göğüste sertlik (%5.3), vajinal darlık (%2.5), kısa vajina (%2.5), genital koku (%2.5), klitoral asimetri (%2.5), klitoris nekrozu (%2.5) ve dışkılama sorunu (%2.5). Bu çalışmadaki vakaların dörtte birinde (yara enfeksiyonu/abse kolon hasarı, memede sertlik, vajinal darlık, kısa vajina ve klitoris nekrozu gelişen vakalarda) acil ameliyat veya reoperasyon yapılmıştır (Papadopoulos, 2017;1483-1492).

Horbach ve ark. tarafından yapılan ve toplam 26 çalışma, 1.563 vaka içeren sistematik incelemeye [metaanalize] göre, vajinoplastiden sonra gelişen ürogenital komplikasyonlar raporlanmıştır. Vakaların 1.461'inde penil cilt inversiyon vajinoplasti, 102'sinde ileal veya kolonik vajinoplasti yapılmıştır. Vakalarda görülen komplikasyonlar şu şekildedir; işeme fonksiyonunda değişiklik (%32), idrar kaçırma (%19), yara açılması (%12-33), neovajinada darlık (%12), genital ağrı (%3-9), vajinal nekroz (%2,7-4.2), rektal yaralanma (%2-4.2), rektovajinal fistül (%1-17), üretral darlık (%1-6), lokal apseler (%5), hematoma (%3), klitoral nekroz (%1-3) ve neovajinada sarkma (%1-2) (Horbach, 2015;1499-512).

Komplikasyon oranı alternatif bir yöntem olarak yapılan ileal veya kolonik vajinoplastide de yüksektir. Morrison ve ark. ileal veya kolonik segmentle yapılan vajinoplasti sonrasındaki genel komplikasyon oranını %58 olarak raporlamıştır. Bu çalışmada en sık görülen komplikasyonlar şunlardır; mukore-barsak salgısı (%29), neovajinal darlıklar/stenoz (%20), protrüzyon-sarkma (%6.1), rektovajinal fistül (%2.4), üretrovajinal fistül (%1.2) ve bağırsak tıkanıklığı (%1.2). Bu

çalışmada tespit edilen uzun vadeli komplikasyonlar ise şunlardır; neovajinal stenoz (%22.5), protrüzyon-sarkma (%15.6), bağırsak tıkanıklığı (%3.6), kolit (%2.5) ve prolapsus-ileri düzeyde sarkma (%2.4) (Morrison, 2015;386-394).

Vajinoplasti ameliyatından sonra görülen rektal-üretral fistüller, üriner inkontinans ve vajinal stenoz gibi komplikasyonlar hastanın günlük yaşamını sınırlayan ve ciddi düzeyde sıkıntı oluşturan komplikasyonlardır. Bu hastalar vajinal stenozu önlemek için ameliyattan sonra her gün birkaç kez (evde, işte) farklı büyüklükteki dilatörlerle vajinal dilatasyon/genişletme yapmak zorunda kalırlar. Bu özellikle ilk zamanlarda acı ve ızdırap verici bir işlemdir. Buna rağmen neovajinal stenoz bazı vakalarda kaçınılmazdır ve dilatasyonla da tedavi edilemez. Dilatör tedavisinin başarısız olduğu stenoz/darlık vakalarında revizyon ameliyatı ile neovajinal boşluğun yeniden oluşturulması ve boşluğun yeni bir greftle yeniden kaplanması gerekebilir (Ferrando, 2018;361-368).

5. Transseksüel Cerrahiye Bağlı Komplikasyonlar Bildirilenlerden Daha Fazladır

Naklettiğimiz bu veriler ameliyat olan transseksüellerin çoğunun yaşam boyunca idrar yapamama/zorlanma veya idrar kaçırma gibi şikâyetlerle mücadele etmek zorunda kaldıklarını gösteriyor. Ancak bu noktada iki önemli husus daha vardır. Birincisi, transseksüel cerrahi sonrasında yaşanan ürogenital sorunlar muhtemelen literatürde bildirilen oranlardan daha yüksektir (Robinson, 2021;800-811). Çünkü ameliyat olan transseksüeller ürogenital sorunlarını ifade etme konusunda oldukça çekingen davranıyorlar. Bu konuda çalışmaları olan *Kuhn ve ark.* transseksüellerin bu çekingenlikleri nedeniyle cerrahi sonrasındaki ürogenital sorunların muhtemelen eksik raporlandığını bildiriyor (Kuhn, 2007;226-30;Kuhn, 2011;2379-82). *Kamran ve ark.* tarafından yapılan kapsamlı bir araştırma, *Kuhn ve ark.*'nin bu yorumunu destekliyor; bu kapsamlı araştırmada, otuzdan fazla ülkede 85.395 transseksüel vakayı temsil eden 286 çalışma incelenmiş ve hastalar tarafından bildirilen sonuç ölçümleri (patient-reported outcome measures/PROM) değerlendirilmiş ve çoğu çalışmada hasta bildirimlerinin bulunmadığı veya eksik olduğu tespit edilmiştir (Kamran, 2023;e236425). İkincisi transseksüel cerrahinin (üretra darlığı, üriner fistüller ve enfeksiyonlar gibi) erken veya çok uzun olmayan dönemdeki komplikasyonlarını oldukça yüksek oranda gözlemlendiğini ve de tekrarlandığını biliyoruz. Bu nedenle ameliyat olan transseksüeller yaşam boyunca ürolojik

takibe mecbur kalıyor ve sıklıkla da ürolojik müdahalelere (reoperasyonlara) ihtiyaç duyuyorlar (Nikolavsky, 2018;425-435;Monstrey, 2011;229-44). Ancak transseksüel cerrahinin özellikle yeni yapılan neöütretranın böbrek ve mesane fonksiyonları üzerindeki uzun vadeli etkilerini ise bilmiyoruz, bu da çok önemli bir risktir.

Naklettiğimiz bu veriler ameliyat olan transseksüellerde gelişen ürogenital komplikasyonların literatüre tam olarak yansımadığını (literatürde bildirilen oranlardan daha fazla komplikasyon geliştiğini) düşündürüyor. Kaldı ki literatürde bildirilen komplikasyon oranları da oldukça yüksektir. O halde FtM trans bireyler neden kadın genital organlarını aldırma ve hormon kullanmakla yetinmiyorlar da [zorunlu olmadıkları halde, sunduğumuz vakada olduğu gibi] komplikasyon oranı oldukça yüksek bir cerrahi prosedür olan falloplasti ameliyatı ile neofallus da talep ediyorlar? Ediyorlar, çünkü trans erkeklerin %98'den fazlası -erkekliğin simgesi olarak kabul edilen- ayakta işlemeyi arzu ediyor (Nikolavsky, 2018;425-435). Bu, trans erkeklerde takıntı düzeyinde var olan bir arzudur. Bu arzudaki bir diğer olası neden de falloplasti talep eden transseksüellerin sağlık profesyonelleri tarafından komplikasyonlar konusunda yeterince bilgilendirilmemiş olmalarıdır. Ameliyat olunca ruhsal sorunlarının biteceğini düşünen transseksüellerin çoğu, psikiyatrik açıdan yeterli bir değerlendirmeye tabi tutulmadıkları gibi cerrahi komplikasyonlar açısından da olması gerektiği gibi bilgilendirilmiyorlar. Almanya'da yapılan güncel bir çalışma bunun böyle olduğunu gösteriyo. Cinsiyet değiştirmeye yönelik geçiş sürecini (transizyonu) başlatan ama sonra pişman olan/vazgeçen transseksüellerin yarıdan fazlası (%55'i), geçişe başlamadan önce bir doktor veya psikiyatrist tarafından yeterince aydınlatılmadıklarını (yeterli bir değerlendirmeye tabi tutulmadıklarını) bildirmişlerdir (Vandenbussche, 2022;1602-1620). Oysa transseksüellerde sadece cinsiyet hoşnutsuzluğuna bağlı ruhsal sıkıntılar bulunmaz, buna sıklıkla başka psikiyatrik hastalıklar da eşlik eder (Dhejne, 2016;44-57). Bu yüzden cinsiyet disforik/transseksüel bireylerde derinlemesine bir psikiyatrik takip ve değerlendirme şarttır (Jorgensen, 2023;2173-2184;Micallef, 2022;137-145). Ancak literatür verileri maalesef bunun son yıllarda sıklıkla ihmal edildiğini ve medikal-cerrahi geçiş kararlarının kısa ve yüzeysel değerlendirmelerle verildiğini göstermektedir (Jorgensen, 2023;2173-2184).

6. Psikolojik Sorunlar Cerrahi Müdahalelerle Tedavi Edilebilir Mi?

Transseksüel cerrahi, konjenital veya anatomik bir patoloji nedeniyle değil, cinsiyetinden/bedeninden hoşnutsuz olan transseksüellerin ruhsal problemlerini iyileştirmek için yapılmaktadır, endikasyon için ileri sürülen temel argüman budur (Coleman, 2022;1-259; Turan, 2015;153-60). Ancak bu argümanı destekleyen kesin bir kanıt bulunmamaktadır. Transseksüellerin ruhsal sorunları cerrahiden sonra da devam eder (Dhejne, 2011;16885;Simonsen, 2016;241-47). Hatta yaklaşık beşte birinde bu sorunlar daha da artar, Robinson ve ark. tarafından yapılan sistematik bir incelemede falloplasti yapılan vakaların %19.4'ünde ruhsal sağlık ameliyattan sonra daha da kötüleşmişti (Robinson, 2021;800-811). Bu veriler, transseksüel cerrahide öncelikle bir endikasyon sorunu bulunduğunu veya cerrahi kararının medikal ve etik açıdan tartışmalı olduğunu göstermektedir (Jorgensen, 2023;2173-2184;Micallef, 2022;137-145).

Başta ürogenital organlar olmak üzere transseksüellerin anatomik ve işlevsel olarak hiçbir sorunu bulunmayan pek çok organı tartışmalı bir endikasyonla sakatlanıyor. Üreme ve cinsel işlevleri iptal ediliyor. Uygulanan cerrahi prosedürlere bağlı olarak vakaların yarısı ile üçte ikisinde yaşam kalitesini bozan sakatlayıcı ürogenital ve ekstra genital komplikasyonlar gelişiyor. Kısaca ruhsal sorunları çözülemediği gibi buna ilaveten anatomik ve işlevsel kayıplar, sakatlıklar ve cerrahi komplikasyonlar sorunlar ekleniyor. Bazı yazarlar tıpta cinsiyet hoşnutsuzluğu/transseksüellik dışında hiçbir psikopatoloji için önerilmeyen ve uygulanmayan böyle bir yaklaşımın (psikolojik sorunların tedavisi için kalıcı organ ve işlev kayıplarına neden olan cerrahi müdahalelerin) çelişkili olduğunu savunuyor ve bu çelişkiyi [transseksüellikle benzer şekilde uzuvdan kurtulma arzusu bulunan bazı psikopatolojiler üzerinden] şöyle izah ediyorlar (Micallef, 2022;137-145);

Hastalıktan muzdarip olan birey, likantropi, transablaizm (Beden Bütünlüğü Kimlik Bozukluğu) ve anoreksik bozukluk gibi psikolojilerde de [transseksüellerde olduğu gibi] bedeninden memnun değildir ve bazı uzuvlarından kurtulmak ister. Likantrop hasta kanat çırparak, uluyarak, hırlayarak veya sürünerek olduğunu veya dönüştüğünü iddia ettiği kurt, kuş, kurbağa, kaz, at, gergedan, yılan, yaban domuzu ve başka hayvan türlerine ait davranışlar sergileyebilir. Örneğin kendisini kuş sanan ve ellerini bacaklarını kesmek isteyen biri olarak karşımıza çıkabilir. Ancak likantrop bireyin bu talebi hiçbir zaman psikiyatristler ve cerrahlar tarafından makul bulunmaz ve

kurtulmak istedikleri elleri-bacakları kesilmez, bunun yerine psikoterapi ile bu sanrıları tedavi edilmeye çalışılır. Likantropinin kültüre bağlı mitler ve hikâyeler bağlamında ortaya çıkan, günümüzde de bu anlatıların internet ve dizi gibi medyatik ortamlarda yer alması sonucunda gelişen kültüre bağlı bir sendrom olduğu düşünülmektedir. Bu yönüyle klinik likantropi ile diğer sanrısız yanlış tanımlama sendromları arasında klinik bir örtüşme vardır (Guessoum, 2021;718101). Dolayısıyla birbirinden farklı olduğu sanılsa da rahatsız edici bir uzuvdan kurtulma arzusu, temelde trans bireyin penisinden veya memelerinden kurtulma arzusuna oldukça benzerdir (Micallef, 2022;137-145). Hatta karşılaştırıldığında, anoreksiya nevroza da kişinin vücudundan derin bir memnuniyetsizlik içermesi ve değiştirmeyi arzulaması açısından transgenderizme benzer bir bozukluktur. Ancak kendisini obez olarak gören aşırı kilolu anoreksik hastalar da hiçbir zaman liposuction vb kilo azaltıcı ameliyatlara tedavi edilmezler, bunun yerine psikiyatrik bir hasta/lık olarak kabul ve tedavi edilirler. Bir başka vücut dismorfisi olan transablaizmde de benzer bir durum vardır (transablaizm; bedensel olarak sağlıklı bir kişinin el ve bacak gibi bir uzvunu kesmek istemesi veya kör, sağır ve hatta felçli hale getirilerek engelli olmayı arzulamasıdır). Transablaik bireyin bu arzusu da hiçbir zaman haklı bulunmaz ve başka bir yaşam tarzı seçimi olarak değerlendirilmez. Bunun yerine bu sanrıları psikolojik olarak tedavi edilir. Tıpkı transseksüellerde olduğu gibi uzuvdan kurtulma arzusu bulunan bu psikopatolojilerde genel yaklaşım böyle iken, rahatsız olunan uzuv ameliyatla alınmazken, bedeninden rahatsız olan transların benzer talepleri haklı bulunuyor. Örneğin penisinden veya memelerinden kurtulmak isteyen trans bireyin benzer nitelikteki arzusu makul bulunuyor ve cerrahlar bu uzuvları ameliyatla alıyorlar. Neden? Oysa transseksüel bir erkeğin istenmeyen penisinden kurtulma arzusu ile likantrop, anoreksik ve transablaik bireyin rahatsız oldukları uzuvlarından kurtulma arzuları arasında oldukça yakın bir benzerlik vardır. Bunların tümü klinik olarak örtüşen/benzeşen sanrısız yanlış tanımlama sendromlarıdır (Guessoum, 2021;718101,Micallef, 2022;137-1451). Transseksüellerdeki uzuvdan kurtulma arzusu/sanrısı da temelde bu yanlış tanımlama sendromlarındaki sanrılara benzer. Bu yüzden de cerrahi müdahale ile tedavi edilemezler (Micallef, 2022;137-145). Nitekim transların ruhsal sağlığı ile ilgili güncel çalışmalar da bu verileri destekliyor. Az önce naklettiğimiz çalışma, falloplasti sonrasında vakaların yaklaşık beşte birinde ruh sağlığının daha da kötüleştiğini gösteriyordu (Robinson, 2021;800-811). Kaliforniya’da yapılan çok merkezli bir

başka araştırma da bu verileri destekliyor. Bu çalışmada 2009-2019 yılları arasında falloplasti yapılan 766 vaka taranıp kayıtlı 475 falloplasti hastası retrospektif olarak incelendiğinde, 253'ünün (%53,3) komplikasyonlara bağlı olarak ilk bir yıl içinde yeniden acile/hastaneye müracaat ettiği tespit edilmiştir. Üretral fistül veya darlık oranı %27.8 olan bu çalışmada acil servise müracaat nedeni vakaların %17.3'ünde psikiyatrik hastalıklardır (majör depresif bozukluk, bipolar bozukluk, şizofreni, anksiyete bozukluğu, kişilik bozuklukları, travma sonrası stres bozukluğu, intihar düşüncesi veya kendine zarar verme öyküsü gibi) (Zhang, 2024;27-33). Bunun translardaki psikiyatrik hastalık oranı değil psikiyatrik hastalık nedeniyle acile yapılan müracaat oranı olduğuna dikkat edilmelidir. Zira translardaki psikiyatrik hastalık oranı çok daha yüksektir; transseksüellerin yaşam boyu “Eksen I psikiyatrik bozukluk tanısı” alma sıklığı %71'dir ve olguların %42'sinde en az bir kişilik bozukluğu bulunur (Hepp, 2005;259- 261).

Kaliforniya çalışmasının yazarları şu uyarıyı yapmayı da ihmal etmiyorlar; ‘komplikasyon oranı falloplasti ameliyatı için eyalet dışından gelen vakalarda özellikle Asyalı/Pasifikli hastalarda daha düşüktü.’ Bu durum eyalet dışındaki hastaların iyi takip edilemediğini [komplikasyon geliştiğinde bulundukları yerlerdeki hastanelere gittiklerini, ameliyat oldukları Kaliforniya'daki merkezlere gelemediklerini, dolayısıyla bu komplikasyonların çalışmaya dahil edilemediğini] gösteriyordu. Bu çalışmada falloplasti ameliyatı için eyalet dışından gelen hasta oranı %34'tü (Zhang, 2024;27-33). Sonuç olarak vakaların üçte birinde gelişen komplikasyonlar bulgulara tam olarak yansıtılamamıştı. Ayrıca çalışmada 766 falloplasti vakasının tamamı değil yalnızca kayıtlı olan 475'i incelenebilmiş, 291'i [%38'i] incelenememişti. İncelenemeyen bu vakalarla beraber incelenen gruptaki %34'lük eyalet dışı vaka grubu birlikte değerlendirildiğinde şunu söylemek mümkün olur; bu çalışma 766 falloplasti vakasının en az yarısında gelişen komplikasyonları tespit edemedi. Eğer tespit edilebilse idi, muhtemelen komplikasyon oranı bildirilen bu oranlardan daha yüksek olurdu. Nitekim bu konuda Wang ve ark. tarafından yapılan ve toplam 39 çalışma/1.731 vakanın analiz edildiği sistematik bir inceleme, falloplasti ameliyatı sonrasında gelişen genel komplikasyon oranını %76.5, üretral fistülü %34.1 ve üretra darlığını %25.4 olarak raporlamaktadır (Wang, 2022;499-512).

7. Transseksüellerde kısalan ömür ve mutsuz yaşam

Transseksüel cerrahi için ileri sürülen temel gerekçe ruhsal sıkıntılardır. Translardaki psikolojik sorunların tedavisi için [geriye dönüşü imkânsız] organ ve işlev kayıplarına neden olan radikal cerrahiler bu amaçla yapılıyor. Ancak görece eski ve yeni çalışmalar bu cerrahiler için haklı ve kesin bir kanıt sunamıyor. Örneğin *Sorensen* tarafından Danimarka’da yapılan görece eski bir çalışma (1981), transseksüel operasyonların yeniden sosyalleştirici olmadığını, aksine anti-sosyalleştirici olduğunu bildiriyordu. Çalışmadaki transseksüellerin yaklaşık %66’sı yalnız yaşıyordu ve cinsel partneri veya ilişkisi yoktu. Cinsel ilişkisi olanların çoğu da sorun yaşıyordu. Vakaların %50’si vajinanın yeniden ameliyat edilmesini gerektiren komplikasyonlar ve subjektif sorunlar nedeniyle ilave cerrahilere ihtiyaç duymuştu. Çekirdek gruptaki kişiler daha az cerrahi düzeltme gereksinimi yaşamış ve cerrahi sonuçtan daha fazla memnun kalmışlardı. Ayrıca diğerlerine göre daha iyi bir psikik duruma sahiptiler. Bu grupta cinsiyet değişikliğinin avantajları dezavantajlarından daha ağır basıyor gibiydi ancak çekirdek gruba ait olmayan kişiler arasında öznel ve nesnel sorunlar o kadar belirgin görünüyordu ki, *Sorensen*; “*bu hastalara, ameliyat öncesi subjektif olarak tatmin edici olmayan durumlarına rağmen ameliyat önerilmemelidir*” diyor (*Sorensen*, 1981;486-503).

İsveç ve Danimarka’da yapılan güncel çalışmalar da transseksüel operasyonlarla ilgili verilerde zamanla bir değişiklik olmadığını gösteriyor. 1970’li yıllardan 2010’lu yıllara kadar ameliyat olan transların takip edildiği İsveç kohortu [bu konudaki en uzun ve en kapsamlı çalışmadır], transseksüellerdeki ruhsal sorunların ameliyattan sonra da devam ettiğini gösteriyor (*Dhejne*, 2011;16885). *Robinson* ve ark. tarafından yapılan başka bir çalışma ise vakaların yaklaşık beşte birinde ruhsal sorunların ameliyattan sonra daha da arttığını bildiriyor (*Robinson*, 2021;800-811). Ancak asıl dramatik sonuç yaşam süresindeki kısaltmada gözleniyor. Danimarka’da yapılan güncel bir çalışmada 1978-2010 yılları arasında cinsiyet değiştiren neredeyse tüm transseksüeller [vakaların %98’i] incelenmiş ve üçte birinde [alkol-sigara, kalp, akciğer ve kas-iskelet hastalığı gibi] somatik bir durumun bulunduğu, vakaların yaklaşık onda birinin öldüğü ve Danimarka toplumunda beklenen ortalama yaşam süresi kadınlarda 81.9, erkeklerde 78 iken trans bireylerdeki ortalama ölüm yaşının 53.5 olduğu tespit edilmiştir (*Simonsen*, 2016;241-47). Yani ameliyat olan transseksüeller 25-28 yıl daha erken ölmüşlerdir. Çünkü hormon kullanıyor ve pek çok ameliyat

geçiriyorlar; başta kanser, akciğer ve kalp-damar hastalıkları olmak üzere pek çok ölümcül hastalıkları oluyor, bunlara cerrahiye bağlı komplikasyonlar, enfeksiyonlar, yoğun psikiyatrik sorunlar ve intiharlar da eklenince (Simonsen, 2016;60-8), neticede yaşam süresi ortalama 25-28 yıl kısılıyor. Ancak translar yaşarken de mutlu olamıyorlar. Ameliyattan önce de sonra da yoğun ruhsal sorunlar yaşıyorlar (Dhejne, 2011;16885;Robinson, 2021;800-811; Simonsen, 2016;241-47). Ama ameliyattan sonra bu ruhsal sorunlara (reoperasyonlar, genital ağrılar, idrar yapmada zorluk, fistül, inkontinans ve cinsel sorunlar gibi) komplikasyonlar eklenince yaşam kaliteleri ciddi anlamda düşüyor (Kuhn, 2009;1685-89). Kuhn ve ark. tarafından yapılan bir çalışmada (52'si erkekten kadına, 3'ü kadından erkeğe) transseksüel cerrahi yapılan toplam 55 trans bireyin ameliyattan 15 yıl sonra yaşam kalitesi ve hasta memnuniyeti anlamlı düzeyde düşük bulunmuştur (Kuhn, 2007;226-30). En sık memnuniyetsizlik nedeni olarak da üriner sorunlar ve cinsel problemler (ürogenital sorunlar) gösterilmiştir. Operasyondan 15 yıl sonra bu bireylerin genel sağlık durumu daha kötü ve rol kısıtlılığı, fiziksel kısıtlılık ve kişisel limitasyonlar nedeniyle yaşam kalitesi daha düşüktü.

8. Transseksüel cerrahi ile ilgili etik tartışmalar

Hollanda'da yapılan yeni bir araştırma, cinsiyet hoşnutsuzluğu/transseksüalite konusunda medikal olarak yeni yaklaşımlara ihtiyaç bulunduğunu ve cerrahiden özellikle de erken cerrahi müdahalelerden kaçınılması gerektiğini gösteriyor. Ocak 2024'te yayınlanan bu çalışmada 2.772 çocuk-ergen takip edilmiş ve erken ergenlik döneminde %11 olan cinsiyet hoşnutsuzluğunun yaşla birlikte azaldığı ve son takibin yapıldığı 26 yaş civarında %4'e gerilediği gözlenmiştir; vakaların %78'inde hiç kalmamış, %19'unda azalmış ve %2'sinde artmış (Rawee, 2024). Yani cinsiyet hoşnutsuzluğu gerilemeyen [transseksüel olan] olgu oranı %2'lere düşmüş. Erken dönemden itibaren psikososyal desteğin sağlanması ve takibin de otuzlu yaşlara kadar devam ettirilmesi halinde bu oranın %1'in altına düşeceği tahmin edilebilir. Ancak bu oran %2'de kalsa bile cinsiyet hoşnutsuzluğu vakaların %98'inde gerilemiş oluyor. Bu durum yirmili yaşlarda yapılan transseksüel cerrahilerin önemli bir bölümünün gereksiz yere yapıldığını, pek çok vakada organ, doku ve işlev kayıplarının gereksiz yere yaşandığını [bu vakaların ürogenital ve ekstra genital olarak gereksiz yere sakatlandıklarını] gösteriyor. Bu tıbbın "önce zarar verme" şeklindeki kadim ilkesini ihlal eden ve bizzat sağlık profesyonelleri tarafından oluşturulan

iyatrojenik bir hasardır; sistematik olarak gerçekleşen ve çok ciddi zararlara neden olan bir iyatrojenik hasar.

Naklettiğimiz bu veriler transseksüel cerrahi konusunda öncelikle bir endikasyon sorunu bulunduğunu gösteriyor. Trans cerrahi için risk-fayda analizini içeren ve nihai tabloda sonucun faydalı olduğunu gösteren kesin bir kanıt [haklı bir gerekçe] bulunmuyor. Buna rağmen, geriye dönüşümü olmayan, organ ve işlev kayıplarına neden olan, komplikasyon oranı oldukça yüksek, ürogenital ve ekstra genital sakatlanmalara neden olan bu cerrahi prosedürler, halen ruhsal sağlığın iyileştirilmesi gerekçesi ile öneriliyor ve yapılıyor (Coleman, 2022;1-259;Turan, 2015;153-60). Ancak tabiki cerrahi komplikasyonları ve biyoetik ve medikolegal ikilemleri nedeniyle tartışılıyor. Transseksüel tıpta en sık karşılaşılan biyoetik sorunlar optimal tedavinin ne olduğu (bu konuda bir uzlaşma yoktur), yasal tanınmanın bir gereği olarak yapılan kısırlaştırma (kalıcı infertilite), doğurganlığın ve ebeveynliğin rolü ve cinsiyet değiştirme sonrasında yaşanan pişmanlıklardır (Bizic, 2018;305;Shteyler, 2021;922-923). Son yıllarda cinsiyet değiştirdikten sonra pişman olan ve bu pişmanlıkla ilgili deneyimlerini paylaşan pek çok detrans/detransizyoner oldu (Levine, 2022;706-727; Littman, 2021;3353-3369;MacKinnon,2022;235-259; Marchiano, 2021;813-832; Turban 2021273-280;Vandenbussche, 2022;1602-1620). Bu duruma paralel olarak pişmanlık ve detransizyon konusunda ciddi bir literatür de birikmeye başladı (Exposito-Campos, 2021;270-280; Irwig, 2022;356;Jorgensen, 2023;2173-2184;Levine, 2022;706-727; Littman, 2021;3353-3369; MacKinnon, 2023;381;MacKinnon,2022;235-259; Marchiano, 2021;813-832; Sansfacon, 2023;e2402;Turban 2021273-280;Vandenbussche, 2022;1602-1620. Doğal olarak bu durum özellikle cinsiyet hoşnutsuzluğu bulunan gençlerde en uygun medikal yaklaşımın ne olduğu konusundaki tartışmaları ve mesleki anlaşmazlıkları da artırmış görünüyor (Block, 2023;380;382;Jorgensen, 2023;2173-2184).

9. Cinsiyet değiştirilebilir mi?

Cinsiyet herhangi bir tıbbî veya cerrahî müdahale ile değiştirilemez. Cinsiyet değiştirmeye yönelik cerrahi girişimler ruhsal sorunlar gerekçesi ile yapılmaktadır; ancak iddia edilenin aksine psikososyal açıdan iyi sonuçlar doğurmamaktadır. Yirmi altı yılı baş psikiyatrist olmak üzere 40 yıldır John Hopkins Üniversitesinde çalışan ve transizyon/geçiş süreçlerini gözlemleyen

Dr.McHugh'un de belirttiği gibi, bunun nedenlerinden biri de cinsiyet değiştirmenin imkânsız olması ve "sahte bir cinsel kıyafetle yaşamının ne kolay ne de akıllıca olduğunun kanıtlanmasıdır." Ama bunun biyolojik temeli de var; bir organizmanın cinsiyeti, onun cinsel üreme için nasıl organize edildiğine ve nasıl tanımlandığına göre belirlenir (Anderson, 2018).

Üreme ve cinsel işlevle ilgili [ürogenital] organlar da tüm organlar gibi embriyolojik hayatta [anne karnında] şekillenir ve ait olduğu cinsiyet göre işlev kazanırlar. Ve bu işlevler tıbbî veya cerrahî müdahalelerle değiştirtilemezler. Sperm üreten bir erkek oosit üreten bir kadına, oosit üreten bir kadın da sperm üreten bir erkeğe dönüştürülemez, bu imkânsızdır. Entegre bir sistem gibi çalışan bu organlara ancak doğumsal veya edinsel anomaliler varsa müdahale edilebilir. Anatomik ve/veya işlevsel bir bozukluk yoksa [ki transseksüellerde yoktur], sağlam organ ve dokuları sakatlayan, kalıcı işlev kayıplarına neden olan, üreme işlevini irreversibl olarak tamamen, cinsel işlevi önemli oranda ve işeme/üriner işlevi de önemli oranda sakatlayan [bireyi ürogenital olarak mutile eden] transseksüel cerrahi hangi endikasyonla yapılmaktadır? İleri sürülen tek gerekçe transseksüellerdeki ruhsal sorunlardır. Ancak daha önce de ifade edildiği gibi transseksüel cerrahi ruhsal sorunları tedavi edememekte hatta bazı hasta gruplarında bu sorunlar daha da artmaktadır(Dhejne, 2011;16885;Robinson, 2021;800-811; Simonsen, 2016;241-47).

Bu durum doğal olarak transseksüel cerrahileri etik açıdan da tartışmalı hale getirmiştir. Biyoetik, özgürlük ve felsefe alanında yazıları ve kitabı olan Ryan Anderson, *"Sex Reassignment Doesn't Work. Here Is the Evidence/Cinsiyet Değiştirme İşe Yaramıyor. İşte Kanıt"* başlıklı makalesinde konuyu sadece tıbbî verilerle değil [ilaveten] etik ve felsefi açıdan da ele alıyor. Anderson görüşlerini bilimsel analiz içeren alıntılarla destekliyor ve şöyle diyor;

"Haru Sally Olunca/When Harry Became Sally: Responding to the Transgender Moment" adlı kitabımda da gösterdiğim gibi, tıbbi kanıtlar, cinsiyet değiştirmenin, kendini transseksüel olarak tanımlayan kişilerin karşılaştığı psikososyal zorluklara yeterince çözüm getirmediğini gösteriyor. Prosedürler teknik ve kozmetik açıdan başarılı olsa bile geçiş yapanlar, nispeten "trans dostu" kültürlerde bile hâlâ kötü sonuçlarla karşı karşıya kalıyor (Anderson, 2018).

Anderson, haklı olarak "Kitabımda da açıkladığım gibi, bu sonuçlar, cinsiyet değiştirme prosedürlerine yönelik pervasızca koşuşturmayı durdurmak için

yeterli olacaktır/olmalıdır” diyor. Şöyle devam ediyor; “Üstelik bunların hiçbiri, çocukların bedenlerini dönüştürmek için yönlendirilen radikal, tamamen deneysel tedavilere değinmiyor bile... Bu sonuçlar, cinsiyet kimlikleriyle mücadele eden insanlara yardım etmek için bizi daha iyi terapiler geliştirmeye teşvik etmelidir.”(Anderson, 2018).

Anderson’a göre bir organizmanın cinsiyeti, onun [kendisinin] cinsel üreme için nasıl organize edildiğine ve tanımlandığına göre belirlenir. Bu, sinir bilimci Maureen Condic ve filozof kardeşi Samuel Condic'in açıkladığı gibi, doğal organizasyonun "bir organizmanın tanımlayıcı özelliği" olduğu gerçeğinin yalnızca bir tezahürüdür (Anderson, 2018). Şöyle ki;

Organizmalarda “Çeşitli parçalar... bir bütün olarak varlığın refahı için işbirliği içinde etkileşimde bulunacak şekilde organize edilmiştir. Organizmalar, mikroskobik tek hücrelerden tonlarca ağırlıktaki ispermeçet balinalarına kadar çeşitli seviyelerde var olabilir, ancak bunların hepsi, bütünüün uğruna parçaların entegre işleviyle karakterize edilir.

Erkek ve dişi organizmalar, hem kendi bütünleri hem de daha büyük bir bütün [cinsel birleşme ve üreme] adına işlevsel olarak bütünleşmiş farklı parçalara sahiptir. Yani bir organizmanın cinsiyeti [erkek ya da kadın olarak] cinsel üreme eylemlerinin organizasyonu tarafından tanımlanır. Bir statü olarak cinsiyet [erkek ya da kadın] cinselliği bir eylem olarak gerçekleştirebilecek bir bedenin örgütlenmesinin tanınmasıdır.

Bu organizasyon yalnızca hangi cinsiyetten olduğunuzu anlamamanın en iyi yolu değildir. Kadın ve erkek kavramlarını anlamlandırmanın tek yolu da budur. "Erkeklik" veya "dişilik", cinsel üremedeki iki işlevden birine yönelik temel fiziksel kapasiteniz değilse, başka ne anlama gelebilir? Üreme organizasyonuna dayalı olarak erkek ve kadın arasındaki kavramsal ayrım, iki cinsiyeti sınıflandırmanın tek tutarlı yolunu sağlar. Bunun dışında sahip olduğumuz tek şey stereotiplerdir.

Modern bilim, cinsel organizasyonumuzun DNA'mızla ve anne karnındaki gelişimimizle başladığını, cinsiyet farklılıklarının moleküler düzeye kadar pek çok vücut sistemi ve organında kendini gösterdiğini göstermektedir. Başka bir deyişle, üremedeki iki işlevden birine yönelik fiziksel organizasyonumuz, yaşamın başlangıcından itibaren varlığımızın her düzeyinde bizi organik olarak şekillendirmektedir.

Estetik cerrahi yaptırmak ve karşı cinse ait hormonları kullanmak bizi karşı cinse dönüştüremez. Görünüşleri etkileyebilirler. Üreme organizasyonumuzun bazı dışsal ifadelerini engelleyebilir veya onlara zarar verebilirler. Yani üreme işlevini iptal edebilirler. Ama onu dönüştüremezler. Bizi bir cinsiyetten diğerine çeviremezler (Anderson, 2018).

Sonuç ve Değerlendirme

Sunduğumuz bu veriler ameliyat olan transseksüellerin [uygulanan genital cerrahiye bağlı olarak] üçte ikisi ile dörtte üçünde ürogenital komplikasyon yaşadığını, bunların yarısından fazlasında reoperasyon gerektiğini ancak buna rağmen vakaların önemli bir bölümünde sonucun başarısızlıkla neticelendiğini, kısaca ameliyat olan transseksüellerde genital ve ekstra genital sakatlanmaların meydana geldiğini ve dahi yaşam kalitesinin anlamlı düzeyde düştüğünü göstermektedir. Veriler ayrıca transseksüellerdeki ruhsal sorunların ameliyattan sonra da devam ettiğini, trans bireylerin yaşam boyunca bu sorunlarla mücadele etmek zorunda kaldıklarını, intiharlar, cerrahi komplikasyonlar, reoperasyonlar ve hormonlara bağlı hastalıklar nedeniyle yaşam süresinin ortalama 25-28 yıl kısaltıldığını da gösteriyor (Simonsen, 2016;60-8). Ruhsal sorunlarının biteceğini düşünerek (bu beklentiye sokularak) ameliyat olan, bu uğurda kalıcı organ ve işlev kayıpları yaşayan transseksüeller, ruhsal sorunlarından kurtulamadıkları gibi bazılarında bu sorunlar daha da artıyor. İlaveten cerrahiye bağlı ciddi sorunlar yaşamaya başlıyor ve yaşam boyunca bunlarla mücadele etmek zorunda kalıyorlar. Bu durum transseksüel bireyin yaşam kalitesini ciddi anlamda düşürmekte, önemli bir bölümünde ruhsal sorunları artırmakta ve hatta bu vakaların bir bölümü belki de bu yüzden (ameliyat olduğu için) pişman olmaktadır. Son yıllardaki yayınlar sosyal, medikal ve cerrahi geçiş sonrasında pişmanlık yaşayan önemli sayıda detrans/detransizyoner olduğunu raporlamaktadır (Exposito-Campos, 2021;270-80;Irwig, 2022;356;Jorgensen, 2023;2173-84;Levine, 2022;706-27;Littman, 2021;3353-69;MacKinnon, 2022;235-59;MacKinnon, 2023;e073584;Marchiano 2021;813-32;Sansfacon, 2023;e2402;Turban, 2021;273-80;Vandenbussche, 2022;1602-20).

Güncel çalışmalar cinsiyetini değiştirmek isteyen ve bu amaçla cerrahi talep eden transseksüellerin ameliyat öncesi süreçte psikiyatrik olarak yeterli değerlendirmeye tabi tutulmadıklarını, derinlemesine incelemeler yerine yüzeysel ve kısa değerlendirmelerle yetinildiğini ve cerrahi komplikasyonlar

açısından da yeterince bilgilendirilmediklerini gösteriyor (MacKinnon, 2023;e073584;Vandenbussche, 2022;1602-20). Etik ve medikolegal sorunlar içeren bu durum sağlık profesyonelleri açısından risk oluşturduğu gibi uzmanlar arasındaki anlaşmazlıkları da artırıyor (Bizic, 2018; 9652305;Jorgensen, 2023;2173-84;Shteyler &Adashi, 2021;922-23).

Transseksüellerde sadece cinsiyet hoşnutsuzluğuna bağlı sıkıntılar görülmez, buna sıklıkla başka psikiyatrik hastalıklar da eşlik eder (Dhejne, 2016;44-57). Transseksüel cerrahi bazı translarda cinsiyet hoşnutsuzluğuna bağlı sıkıntıları kısmen azaltabilir; ancak transseksüellerin ruhsal sorunlarını iyileştiremez. Transseksüellerin böyle bir beklentiye sokulması medikolegal açıdan tartışmalı ve risklidir, çünkü bu konuda kesin bir kanıt yoktur. Hatta aksini gösteren kanıtlar vardır (Dhejne, 2011;16885;Robinson, 2021;800-811; Simonsen, 2016;241-47).

Sonuç olarak transseksüellerin ruhsal sorunları cerrahiden sonra da devam etmekte hatta vakaların yaklaşık beşte birinde bu sorunlar daha da artmakta, vakaların yarısı ile dörtte üçü arasında yaşam kalitesini düşüren cerrahi komplikasyonlar gelişmekte, cinsiyet hoşnutsuzluğu veya transseksüelliğin optimal tedavisinin ne olduğu konusunda bir uzlaşma bulunmamakta ve son yıllarda bu konudaki etik ve medikolegal tartışmaların arttığı görülmektedir. Bu durum cinsiyet hoşnutsuzluğuna ilaveten sıklıkla başka psikiyatrik hastalıkların da eşlik ettiği transseksüellerin tedavisinde, tıbbın “önce zarar verme” şeklindeki kadim ilkesi doğrultusunda dikkatli ve uzun takiplerin gerektiğini göstermektedir. Bu ilke doğrultusunda hareket edilerek geriye dönüşümü olmayan, organ, doku ve işlev kayıplarına neden olan sakatlayıcı cerrahi müdahalelerden kaçınılmalı, bu cerrahilerde acele edilmemeli, cinsiyet hoşnutsuzluğu vakaları psiko-sosyal destek altında otuzlu yaşlara kadar takip edilmeli ve optimal tedavi arayışı bağlamında alternatif tedavi seçeneklerini de içeren yeni çalışmalar yapılmalıdır. Bunun için de bu perspektife uygun bilimsel araştırmaların önündeki ideolojik ve doktriner engeller kaldırılmalıdır.

Kaynakça | References

- Akhavan AA, Sandhu S, Ndem I, Ogunleye AA (2021). A review of gender affirmation surgery: What we know, and what we need to know. *Surgery*. 170(1):336-340. <https://doi.org/10.1016/j.surg.2021.02.013>.
- Anderson RT (2018). Sex Reassignment Doesn't Work. Here Is the Evidence; <https://www.heritage.org/gender/commentary/sex-reassignment-doesnt-work-here-the-evidence>
- Bayraktar Z (2024). *Transseksüel Cinsiyetin Değişimi Mi İptali Mi? Yüzleşme Yayınları*, İstanbul
- Bizic MR, Jeftovic M, Pusica S, Stojanovic B, Duisin D, Vujovic S, Rakic V, Djordjevic ML (2018). Gender Dysphoria: Bioethical Aspects of Medical Treatment. *Biomed Res Int*. 2018 Jun 13;2018:9652305. doi: 10.1155/2018/9652305. eCollection 2018.
- Block J (2023). Gender dysphoria in young people is rising-and so is professional disagreement. *BMJ*. 380:382. doi: 10.1136/bmj.p382.
- Coleman E, Radix AE, Bouman WP, et al (2022). Arcelus J. Standards of care for the health of transgender and gender diverse people, version 8. *International Journal of Transgender Health*. 23(Suppl 1):S1-S259. doi: 10.1080/26895269.2022.2100644.
- Dhejne C, Lichtenstein P, Boman M et al (2011). Long-Term Follow-Up of Transsexual Persons Undergoing Sex Reassignment Surgery: Cohort Study in Sweden. *PLoS One*. 6(2): e16885.
- Dhejne C, Van Vlerken R, Heylens G, Arcelus J (2016). Mental health and gender dysphoria: A review of the literature. *Int Rev Psychiatry*. 28(1):44-57. doi: 10.3109/09540261.2015.1115753
- Drinane JJ, Santucci R (2020). What urologists need to know about male to female genital confirmation surgery (vaginoplasty): techniques, complications and how to deal with them. *Minerva Urol Nefrol*. 72(2):162-172. <https://doi.org/10.23736/S0393-2249.20.03618-8>

- Esmonde N, Bluebond-Langner R, Berli JU (2018). Phalloplasty Flap-Related Complication. *Clin Plast Surg.* 45(3):415-424. doi: 10.1016/j.cps.2018.03.017.
- Exposito-Campos P (2021). A typology of gender detransition and its implications for healthcare providers. *Journal of Sex and Marital Therapy.* 47(3):270-280.
- Fascelli M, Sajadi KP, Dugi DD, Dy GW (2023). Urinary symptoms after genital gender-affirming penile construction, urethral lengthening and vaginectomy. *Transl Androl Urol.* 31;12(5):932-943. doi: 10.21037/tau-22-675
- Ferrando CA (2018). Vaginoplasty Complications. *Clin Plast Surg.* 45(3):361-368.
- Giovanardani G (2017). Buying time or arresting development? The dilemma of administering hormone blockers in trans children and adolescents. *Porto Biomed J* 2:153-56. <https://doi.org/10.1016/j.pbj.2017.06.001>
- Guessoum SB, Benoit L, Minassian S, Mallet J, Moro MR (2021). Clinical Lycanthropy, Neurobiology, Culture: A Systematic Review. *Front Psychiatry.* 11;12:718101. doi: 10.3389/fpsyt.2021.718101. eCollection 2021
- Hembree WC, Cohen-Kettenis PT, Gooren L, et al (2017). Endocrine treatment of gender-dysphoric/gender-incongruent persons: An Endocrine Society Clinical Practice Guideline. *Journal of Clinical Endocrinology Metabolism.* 102(11):3869-3903. doi: 10.1210/jc.2017-01658.
- Hepp U, Kraemer B, Schnyder U, Miller N, Delsignore A (2005). Psychiatric comorbidity in gender identity disorder. *J Psychosom Res,* 58:259- 261.
- Horbach SER, Bouman MB, Smit JM, et al (2015). Outcome of vaginoplasty in male-to-female transgenders: a systematic review of surgical techniques. *J Sex Med* 12(6):1499-512.
- <https://doi.org/10.1016/j.ajog.2020.05.033>
- <https://www.heritage.org/gender/commentary/sex-reassignment-doesnt-work-here-the-evidence>
- Hu CH, Chang CJ, Wang SW, Chang KV (2022). A systematic review and meta-analysis of urethral complications and outcomes in transgender men. *J*

Plast Reconstr Aesthet Surg. 75(1):10-24.
<https://doi.org/10.1016/j.bjps.2021.08.006>

Irwig MS (2022). Detransition Among Transgender and Gender-Diverse People- An Increasing and Increasingly Complex Phenomenon, June 2022, The Journal of Clinical Endocrinology and Metabolism, 107(4) DOI:10.1210/clinem/dgac356

Jokić-Begić N, Korajlija AL, Jurin T (2014). Psychosocial adjustment to sex reassignment surgery: A qualitative examination and personal experiences of six transsexual persons in Croatia. The Scientific World Journal. 25;2014:960745.

Jorgensen SCJ (2023). Transition Regret and Detransition: Meanings and Uncertainties. Arch Sex Behav. 52(5):2173-2184.

Jun MS, Crane CN, Santucci RA (2020). What urologists need to know about female-to-male genital confirmation surgery (phalloplasty and metoidioplasty): techniques, complications, and how to deal with them. Minerva Urol Nefrol. 72(1):38-48.

Kamran R, Jackman L, Chan C, et al (2023). Implementation of Patient-Reported Outcome Measures for Gender-Affirming Care Worldwide: A Systematic Review. JAMA Netw Open. 3;6(4):e236425.

Krakowsky Y, Shah G, Nguyen AV, et al (2024). Gender-affirming care in urology: emergency care of the gender-affirming surgical patient-what the primary urologist needs to know. BJU Int. 133(2):124-131. doi: 10.1111/bju.16249.

Kuhn A, Bodmer C, Stadlmayr W, Kuhn P, Mueller MD, Birkhäuser M (2009). Quality of life 15 years after sex reassignment surgery for transsexualism. Fertility and Sterility. 92(5): 1685-89.

Kuhn A, Hildebrand R, Birkhäuser M (2007). Do transsexuals have micturition disorders? Eur J Obstet Gynecol Reprod Biol. 131(2):226-30.

Kuhn A, Santi A, Birkhäuser M (2011). Vaginal prolapse, pelvic floor function, and related symptoms 16 years after sex reassignment surgery in transsexuals. Fertil Steril. 95(7):2379-82.

- Levine SB, Abbruzzese E, Mason JW (2022). Reconsidering informed consent for trans-identified children, adolescents, and young adults. *Journal of Sex & Marital Therapy*. 48(7):706–727. doi: 10.1080/0092623X.2022.2046221.
- Littman L (2021). Individuals Treated for Gender Dysphoria with Medical and/or Surgical Transition Who Subsequently Detransitioned: A Survey of 100 Detransitioners. *Arch Sex Behav*. Nov;50(8):3353–3369.
- Ludvigsson JF, Adolfsson J, Hoistad M, Rydelius PA, Kristrom B, Landen M (2023). A systematic review of hormone treatment for children with gender dysphoria and recommendations for research. *Acta Paediatrica*. 112(11):2279–2292. doi: 10.1111/apa.16791.
- MacKinnon KR, Expósito-Campos P, Gould WA (2023). Detransition needs further understanding, not controversy. *BMJ*. 14;381:e073584.
- MacKinnon KR, Gould AW, Ashley F, Enxuga G, Kia H, Ross LE (2022). (De)transphobia: Examining the socio-politically driven gender minority stressors experienced by people who detransitioned. *Bulletin of Applied Transgender Studies*. 1(3):235–259. doi: 10.57814/8nd4-6a89.
- Marchiano L (2021). Gender detransition: A case study. *Journal of Analytical Psychology*. 66(4):813–832. doi: 10.1111/1468-5922.12711.
- Micallef C (2022). The Transgender Journey and its Psychiatric Implications: A Case Observation and Comparative Analysis between Transgenderism and Clinical Lycanthropy. *Int J Med. Public Health*. 12(3):137–145.
- Monstrey SJ, Ceulemans P, Hoebeke P (2011). Sex Reassignment Surgery in the Female-to-Male Transsexual. *Semin Plast Surg*. 25(3):229–44.
- Morrison S, Shakir A, Vyas K, et al (2016). Phalloplasty: a review of techniques and outcomes. *Plast Reconstr Surg* 138(3):594–615.
- Morrison SD, Satterwhite T, Grant DW, Kirby J, Laub DR Sr, VanMaasdam J (2015). Long-Term Outcomes of Rectosigmoid Neocolporrhaphy in Male-to-Female Gender Reassignment Surgery. *Plast Reconstr Surg*. 136(2):386–394. doi: 10.1097/PRS.0000000000001459.
- Moxon SP (2015). Stress mechanism is sex-specific: female amelioration or escape from stress to avoid compromising reproduction contrasts with

male utilisation or in effect manufacture of stress to fulfil male 'genetic filter' function. *New Male Studies*, 4(3) 50-62.

National Institute of Health and Care Excellence (NICE). (2020). Evidence review: Gender-affirming hormones for children and adolescents with gender dysphoria. <https://cass.independent-review.uk/nice-evidence-reviews/>

Nikolavsky D, Hughes M, Zhao LC (2018). Urologic Complications After Phalloplasty or Metoidioplasty. *Clin Plast Surg*. 45(3):425-435. doi: 10.1016/j.cps.2018.03.013.

Papadopoulos NA, Zavlin D, Lellé JD, et al (2017). Combined vaginoplasty technique for male-to-female sex reassignment surgery: Operative approach and outcomes. *J Plast Reconstr Aesthet Surg*.70(10):1483-1492

Peters BR, Sikora Z, Timmins BH, Berli JU (2022). Nerve morbidity at the radial forearm donor site following gender-affirming phalloplasty. *J Plast Reconstr Aesthet Surg*. 75(10):3836-3844. doi: 10.1016/j.bjps.2022.06.075.

Rawee P, Rosmalen JGM, Kalverdijk L, Burke SM (2024). Development of Gender Non-Contentedness During Adolescence and Early Adulthood. *Arch Sex Behav*. doi: 10.1007/s10508-024-02817-5.

Robinson IS, Blasdel G, Cohen O, et al (2021). Surgical Outcomes Following Gender Affirming Penile Reconstruction: Patient-Reported Outcomes From a Multi-Center, International Survey of 129 Transmasculine Patients. *J Sex Med*. 18:800-811.

Sansfacon AP, Gelly MA, Gravel R, Medico D, Baril A, Susset F, Paradis A (2023). A nuanced look into youth journeys of gender transition and detransition. *Infant and Child Development*, e2402. <https://doi.org/10.1002/icd.2402>

Sansfacon AP, Gelly MA, Gravel R, Medico D, Baril A, Susset F, Paradis A (2023). A nuanced look into youth journeys of gender transition and detransition. *Infant and Child Development*, e2402. <https://doi.org/10.1002/icd.2402>

Santucci RA (2018). Urethral Complications After Transgender Phalloplasty: Strategies to Treat Them and Minimize Their Occurrence. *Clin Anat*. 31(2):187-190.

- Shteyler VM, Adashi EY (2021). Medicolegal issues surrounding legal sex designations. *Fertil Steril.* 116(4):922-923. doi: 10.1016/j.fertnstert.2021.08.020
- Shteyler VM, Adashi EY. Medicolegal issues surrounding legal sex designations. *Fertil Steril.* 2021 Oct;116(4):922-923. doi: 10.1016/j.fertnstert.2021.08.020
- Simonsen RK, Giraldi A, Kristensen E, Hald GM (2016). Long-term follow-up of individuals undergoing sex reassignment surgery: Psychiatric morbidity and mortality. *Nord J Psychiatry.* 70(4):241-47.
- Simonsen RK, Hald GM, Kristensen E, Giraldi A (2016). Long-Term Follow-Up of Individuals Undergoing Sex-Reassignment Surgery: Somatic Morbidity and Cause of Death. *Sex Med.* 4(1):e60-8.
- Sorensen T (1981). A follow-up study of operated transsexual males. *Acta psychiat. scand.* 63, 486-503.
- Turan Ş, Aksoy-Poyraz C, İnce E, Sakallı Kani A, Emül HM, Duran A (2015). Cinsiyet Değiştirme Ameliyatı İçin Psikiyatri Kliniğine Başvuran Transseksüel Bireylerin Sosyodemografik ve Klinik Özellikleri. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 26(3):153-60.
- Turban JL, Loo SS, Almazan AN, Keuroghlian AS (2021). Factors Leading to "Detransition" Among Transgender and Gender Diverse People in the United States: A Mixed-Methods Analysis. *LGBT Health.* 8(4):273-280.
- Vandenbussche E (2022). Detransition-Related Needs and Support: A Cross-Sectional Online Survey. *J Homosex.* 29;69(9):1602-1620.
- Veerman H, de Rooij FPW, Al-Tamimi M, et al (2020). Functional Outcomes and Urological Complications after Genital Gender Affirming Surgery with Urethral Lengthening in Transgender Men. *J Urol.* 204(1):104-109. doi: 10.1097/JU.0000000000000795
- Wang AMQ, Tsang V, Mankowski P, et al (2022). Outcomes Following Gender Affirming Phalloplasty: A Systematic Review and Meta-Analysis. *Sex Med Rev.* 10:499-512.
- Waterschoot M, Hoebeke P, Verla W, et al (2021). Urethral Complications After Metoidioplasty for Genital Gender Affirming Surgery. *J Sex Med.* 18(7):1271-79.



Resim 1.Neofallus ve sol femoral bölgedeki sekel.



Resim 2.Kapanan idrar kanalı [neouretral meatus]



Resim 3.İdrarla dolu mesane [glob vezika]



Resim 4.Sol böbrekteki genişleme [hidronefroz]



Resim 5.Neofallustaki iki parçalı penil protez



Resim 6.Supra-pubik kateterizasyonla göbek altından mesaneye takılan sonda



Resim 7.Üretrografi [neouretral lümen çok ince ve opak madde anastomoz bölgesinden ileri geçemiyor]



Resim 8.Neofallustan çıkarılan iki parçalı penil protez



Resim 9. Üretral eksternalizasyon



Resim 10. Falloplasti sonrasında üretra ve neofallus kaybına neden olan doku ölümleri [Bayraktar, 2024;119]



Resim 11.Falloplasti için flep alınan kol ve bacakta gelişen sekeller [Bayraktar, 2024;113-114]

Küresel Tehditler Karşısında Bireyi ve Toplumu Korumada Ailenin Rolüne Psiko-Sosyal Bir Bakış

Ali Akdoğan | | <https://orcid.org/0000-0002-8064-0766> | aliakdogan@odu.edu.tr

Prof. Dr., Ordu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Din Sosyolojisi Bilim Dalı, Ordu, Türkiye

Tuba Akdoğan | | <https://orcid.org/000-0003-2555-7414> | tubakdgn96@gmail.com

Ordu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Din Psikolojisi Bilim Dalı, Ordu, Türkiye

Öz

İnsanlığın başlangıcından günümüze, insanı tehdit eden pek çok psiko-sosyal etkenler bulunmaktadır. Aslında insan, dünyaya doğmakla bir mücadelenin - olma ya da yok olma mücadelesinin - içerisine doğmaktadır. Bu anlamda dünya, insana iyi ve kötü, faydalı ve zararlı, fırsatlar ya da tehditler şeklinde bir ortam sunmaktadır. Tam bu noktada insan, çocukluğundan ömrünün sonuna değin ilgiye, bilgiye, dayanağa ve çevresel faktörlerin yardımına muhtaç bir konumda bulunmaktadır. Zira insanın varlığını sürdürebilmesi açısından söz konusu katkılar, insanın hayata tutunmasının yardımcı faktörleri olarak işlev görmektedir. Bu dayanaklardan mahrum kalan insan, diğer bir ifadeyle kendisini çevreleyen ve kuşatan yardımlardan mahrum kaldığında tehditler onu beklemektedir. Özellikle günümüzde insanı ciddi anlamda ağına düşürme tehlikesi bulunan küresel tehditler söz konusu olduğunda aile, en temel kuşatıcı, koruyucu ve hayat verici bir sığınak olarak insanı hayata bağlamakta ve onun varlığını sürdürmesinde maddi ve manevi güç kaynağı olmaktadır.

Bu çalışmada yaşadığımız çağda nelerin küresel bir tehdit olarak algılandığı, küresel tehdit olarak algılanan durumların bireyi ve toplumu nasıl etkilediği ve bu tehditler karşısında ailenin nasıl bir işlevi olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu çalışma kartopu örneklem modeli ile nitel görüşmeler yapılarak gerçekleştirilmiştir. Gönüllülük esasına göre biçimlendirilen çalışmada 14 kadın ve 6 erkek olmak üzere toplamda 20 kişiye yarı yapılandırılmış sorular yöneltilmiştir. Sonuç olarak bireyi ve toplumu tehdit eden faktörlerin öncelikle internet, telefon, tablet, televizyon gibi teknolojik aletler, cinsiyetsizleştirme, LGBT propagandaları ve akran zorbalığı olduğu görülmüştür. Bu tehditlerin çocuklar üzerinde de pek çok olumsuz etkileri olduğu bulgularla ortaya konmuştur. Ayrıca çalışma verileri incelendiğinde bireyi ve toplumu koruma noktasında ailenin önemli bir rolü olduğu da belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Küreselleşme, Küresel Tehdit, Birey, Toplum, Aile

Atıf Bilgisi

Akdoğan, Ali, & Akdoğan, Tuba. (2024). Küresel Tehditler Karşısında Bireyi ve Toplumu Korumada Ailenin Rolüne Psiko-Sosyal Bir Bakış. Aile Dergisi, 2/1, 75-109.
<https://doi.org/10.70348/aile.2024.3>

Geliş Tarihi	27.05.2024
Kabul Tarihi	27.06.2024
Yayın Tarihi	30.06.2024
Değerlendirme	İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme Bu makale, Uluslararası Aile Sempozyumu II: Küresel Tehditler Karşısında Aile Sempozyumu'nda sunulan “Küresel Tehditler Karşısında Bireyi ve Toplumu Korumada Ailenin Rolüne Psiko-Sosyal Bir Bakış” adlı tebliğin içeriği geliştirilerek ve kısmen değiştirilerek üretilmiş hâlidir. Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.
Etik Beyan	Çalışmanın Tasarlanması: Ali Akdoğan (%60) – Tuba Akdoğan (%40) Veri Toplanması: Ali Akdoğan (%60) – Tuba Akdoğan (%40) Veri Analizi: Ali Akdoğan (%60) – Tuba Akdoğan (%40)
Yazar Katkıları	Makalenin Yazımı: Ali Akdoğan (%60) – Tuba Akdoğan (%40) Makale Gönderimi ve Revizyonu: Ali Akdoğan (%60) – Tuba Akdoğan (%40)
Benzerlik Taraması	Yapıldı – Turnitin
Etik Bildirim	dergi@isavak.org
Çıkar Çatışması	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
Finansman	Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.
Telif Hakkı & Lisans	Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

A Psycho-Social Perspective on The Role of The Family in Protecting The Individual and Society Against Global Threats

Ali Akdoğan | <https://orcid.org/0000-0002-8064-0766> | aliakdogan@odu.edu.tr

Prof. Dr. Ordu University, Faculty of Theology, Department of Sociology of Religion, Ordu, Türkiye

Tuba Akdoğan | <https://orcid.org/0000-0003-2555-7414> | tubakdgn96@gmail.com

Ordu University, Faculty of Theology, Department of Psychology of Religion, Ordu, Türkiye

Abstract

There are many psycho-social factors that threaten humans from the beginning of humanity to the present day. In fact, by being born into the world, a human being is born into a struggle - a struggle to exist or not to exist. In this sense, the world offers people an environment in the form of good and bad, beneficial and harmful, opportunities or threats. At this point, human beings are in need of attention, knowledge, support and help from environmental factors from childhood to the end of their lives. In terms of human survival, these contributions function as auxiliary factors of human survival. When a person is deprived of these supports, in other words, when he is deprived of the help that surrounds him, threats await him. Especially today, when it comes to global threats that seriously threaten to entangle people, the family, as the most basic encompassing, protective and life-giving shelter, connects people to life and is a source of material and spiritual power to sustain their existence.

In this study, we tried to determine what is perceived as a global threat in the age we live in, how situations perceived as global threats affect the individual and society, and what function the family has in the face of these threats. This study was carried out by conducting qualitative interviews with the snowball sampling model. In the study, which was designed on a voluntary basis, semi-structured questions were asked to a total of 20 people, 14 women and 6 men. As a result, it has been seen that the factors that threaten the individual and society are primarily technological devices such as the internet, phones, tablets and televisions, gender neutralization, LGBT propaganda and peer bullying. Findings have shown that these threats have many negative effects on children. Additionally, when the study data were examined, it was determined that the family has an important role in protecting the individual and society.

Keywords: Globalization, Global Threat, Person/Individual, Society, Family

Citation

Akdoğan, Ali, & Akdoğan, Tuba. (2024). A Psycho-Social Perspective on The Role of The Family In Protecting The Individual and Society Against Global Threats. *Aile Journal*, 2/1, 75-109.
<https://doi.org/10.70348/aile.2024.3>

Date of Submission	27.05.2024
Date of Acceptance	27.06.2024
Date of Publication	30.06.2024
Peer-Review	Double anonymized - Two External
Ethical Statement	This article is the revised and developed version of the conference presentation entitled “A Psycho-Social Perspective on The Role of The Family In Protecting The Individual and Society Against Global Threats”, delivered at the International Family Symposium II: The Family in the Face of Global Threats on May, 2024. It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited. Conceiving the Study: Ali Akdoğan (%60) – Tuba Akdoğan (%40) Data Collection: Ali Akdoğan (%60) – Tuba Akdoğan (%40)
Author Contribution	Data Analysis: Ali Akdoğan (%60) – Tuba Akdoğan (%40) Writing up: Ali Akdoğan (%60) – Tuba Akdoğan (%40) Submission and Revision: Ali Akdoğan (%60) – Tuba Akdoğan (%40)
Plagiarism Checks	Yes - Turnitin
Conflicts of Interest	The author(s) has no conflict of interest to declare.
Complaints	dergi@isavak.org
Grant Support	The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research.
Copyright & License	Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0.

Giriş

Tek dünya oluşturma şeklinde anlaşılan küreselleşme süreci artar oranda devam etmektedir. Dünyada meydana gelen bilim, teknik, fen ve sosyal bilim alanındaki gelişmeler her geçen gün artmakta ve böylece dünyada hem etkileşim hem de ulaşım daha kolay hale gelmektedir. Dünya insanlığı her gün yeni bir buluş ortaya koymakta, teknik anlamda yeni gelişmeler yaşanmaktadır. Bu yeni teknik gelişmeler insanların ulaşım ve etkileşimlerini de kolay hale getirmektedir. Bugün ulaşım anlamında insanlar, bir yerden bir yere hatta kıtalar arası çok kolay seyahat edebilmekte ve istedikleri yere kısa zaman sürecinde ulaşabilmektedirler. Bu bağlamda uçak, hızlı tren, kara, deniz yolu vb. ulaşım vasıtaları hayata çok anlamlı hizmetler sunmaktadır. Bununla beraber internet sayesinde de çok yönlü haberleşme imkanı bulunmaktadır. Bütün bunlar bilim, teknik ve fen alanındaki gelişmelerin sonucu olarak hayata yansımaktadır. Hatta yaşadığımız çağa internet çağı denilmektedir.

İnternet çağı olarak tanımlanan günümüzde artık dünyanın en uzak bölgeleri yakın hale gelmiş, yakın yerlerle en uzak yerler arasında mesafeler kısalmıştır. Bu anlamda dünya küçük bir köy haline dönüşmüştür, denilebilir. Bunun adına da küreselleşme denilmektedir (bkz.: Friedman, 1999). Küreselleşme, “uzak yerleşimleri birbirlerine, yerel oluşumların millerce ötedeki olaylarla biçimlendirildiği ya da bunun tam tersinin söz konusu olduğu yollarla bağlayan dünya çapındaki toplumsal ilişkilerin yoğunlaşması olarak tanımlanabilir (Giddens, 1994, s. 62). Dolayısıyla dünya küçük bir küre halinde düşünülebilir. Öyle ki küçük bir kürenin etrafında dolanmak ve her yer ve her şeyden haberdar olabilmek de o derece kolaydır. Zaten bugün yaşanan bilimsel, teknik, fennî ve sosyal olaylar da bunun bir göstergesidir. Eğer bu derece teknik imkanlar olmasaydı herhalde dünyada bu derece hareketlilik yaşanmazdı. Bugün yaşanan çok yönlü, (iyi-kötü) hareketliliğin sebebi de bu gelişmelerdir.

Küreselleşme bağlamında dünyada yaşanan çok yönlü hareketlilik pek çok açıdan değerlendirilebilir. Her şeyden önce dünya insanlığı, mekânsal anlamda dünyayı tanıma imkanını elde etmektedir. Öyle ki insanlar bulundukları mekandan dünyanın diğer bölgelerine eğer imkanları varsa fiziksel olarak çok kolay bir şekilde seyahat gerçekleştirebilirler. Zaten dünyadaki insan hareketliliği bunun bir göstergesidir. Bu hareketlilik çok farklı nedenlerle olabilir. Bu nedenler, ekonomik, sosyal, kültürel, eğitim, turizm, askeri vb.

olabilir. Zaten uçak, tren, gemi ve diğer ulaşım vasıtalarının hareketliliği de bunu göstermektedir. Bu bağlamda dünyada üretimin de arttığı ve üretilen bu malların sadece ülke bazında değil, bölgesel ve küresel anlamda ihraç edildiği, aynı şekilde diğer dünya ülkelerinde üretilenlerin de ithal edildiği bir dünyada yaşanılmaktadır. Bununla beraber sosyal ve kültürel yönlerden de çok yönlü yoğun bir hareketliliğin yaşandığı aşıkardır (Çapcıoğlu, 2011, ss. 45-84).

Bizim küreselleşme süreci bağlamında üzerinde durmak ve tartışmak istediğimiz asıl boyut, küreselleşmenin sosyal ve kültürel boyutu üzerindedir. Bu anlamda Huntington, “yenidünyada mücadelenin esas kaynağı öncelikle ideolojik ve ekonomik olmayacak. Beşeriyet arasındaki büyük bölünmeler ve hakim mücadele kaynağı kültürel olacaktır (Huntington, 2002, s. 41). ” demektedir. Elbette dünya insanlığının maddi ve manevi anlamda karşılıklı işbirliği ve etkileşim içerisinde olması olumlu bir yansımadır. Bu aynı zamanda imkan ve fırsatlar olarak düşünülebilir. Bu fırsatların iyi değerlendirilmesi ve insanlığın gelişmesi noktasında kullanılması hayata olumlu yönde yansımaktadır. Öyle ki dünyanın herhangi bir bölgesinde meydana gelen bir gelişmenin diğer bölgelere de ulaşması olumlu ve faydalı bir süreç olarak hayata yansır. İnsanlığın böyle gelişmelere de ihtiyacı vardır. Zira hayatın devamlılığı ve kolay kılınabilmesi için sadece bir insanın ya da bir milletin çabası tek başına yeterli gelmeyebilir. Tüm insanlığın kazanımlarının bu bağlamda karşılıklı işbirliği çerçevesinde değerlendirilmesi, hayata olumlu olarak yansımaktadır. Bugün küresel dünyaya bakıldığında pek çok kazanım, insanlığın ortak kullandığı unsurlar olarak bilinmektedir. Burada sorun, küreselleşmenin getirdiği ya da neden olduğu tehditler olarak karşımıza çıkmaktadır. Zira, “küreselleşme, küreselleştirmenin konusu olmak demektir ki özellikle 1980’li yıllardan itibaren siyasi, ekonomik ve ideolojik alanlarda konuyla ilgili lehte ve aleyhteki tartışmalar ve fiilen yapılanlar, gerçekçi ve basiretli bir şekilde değerlendirildiğinde, meselenin küreselleştirme olduğu açıkça görülecektir (Bayrakdar, 2003, ss. 149-150) ”.

Küresel tehditler denilince akla gelen, insanlığın zararına olanlar şeklinde ifade edilebilir. Bu anlamda insan yaşamını olumsuz etkileyen her durum bir tehdit olarak düşünülebilir. İnsan, bio, psiko, sosyo, kültürel bir varlıktır. Dolayısıyla insanın biyolojisine, psikolojisine, sosyal çevresine ve kültürel dünyasına zarar veren her durum onu ve diğer insanları tehdit ediyor demektir. Küreselleşme insanın önüne dünyadaki gelişmeleri sunarken aslında filtresiz bir dünyayı ona takdim etmektedir. Burada sorun, neyin iyi, neyin kötü diğer deyişle faydalı ve

zararlı olup-olmaması meselesidir. Dünyada kötü niyetli insanların küreselleşme bağlamında küresel köye arz ettikleri kimi bilgi ve ürünler insanlığı tehdit etmektedir. Bunlar maddi ya da manevi olabilir. İşte insanın ayırdına varması ve kendisini koruması gerekenler de tam bu noktada karşımıza çıkmaktadır.

Bugün küreselleşme, internet çağı olarak hem hızlı hem yoğun bir şekilde hayatı kuşatmaktadır. İnternetin olmadığı yer hemen hemen yok gibidir. Öyle ki dünyanın en uzak yerlerinde meydana gelen bir olay, çok kısa bir sürede tüm dünyaya yayılarak haber olabilmektedir. Böylece insanlar dünyada olup-bitenlerden çok kısa sürede haberdar olabilmektedirler. Aynı zamanda insanlar kişisel yapıp-etmelerini de küresel dünyaya sunmaya çalışmaktadırlar. Dolayısıyla insan, hem küresel dünyaya bilgi sunucu hem alıcı hem de haberdar olucu konumunda bulunmaktadır. Bu hareketlilikte küresel dünyaya sunulanların fayda-zarar, iyi-kötü, etik-etik dışı olup olmadığı süzgeci bulunmamaktadır. Postmodern söylemde ifade edildiği üzere *her şey gider* (every thing goes) anlayışı çerçevesinde bir dünyada yaşanılmaktadır (Kutluer, 1993, s. 33). İşte sözü edilen tehditler de tam bu noktada akla ve gündeme gelmektedir.

İnternet çağında tehditler olarak izlenen kimi filmler, oynanan oyunlar, diziler vb. pek çok sanal görseller ve onların içerikleri, yediden yetmişe insanları tehdit etmektedir. Zira bir filmdeki rol modeller gençler üzerinde etki ederek, onların bu rolleri gerçek hayatta uygulamaya çalışmaları pek çok sosyal sorunlara neden olabilmektedir. Aynı şekilde çocuklar üzerinde kimi diziler, onların karakter yapılarını olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Benzer şekilde bazı film ve dizilerde cinsiyetsizleştirme, LGBT propagandası, akran zorbalığı, uyuşturucu ve diğer bağımlılıklar, farklı sosyal ortamlar vb. tüm bunlar bölgesel, ulusal ve uluslararası bağlamda tehditler olarak düşünülebilir. Zira her insanın, ailenin, toplumun ve milletin kendine özgü sosyal ve kültürel bir yapısı bulunmaktadır. Hatta dünya insanlığının büyük çoğunluğunun genel insani değerler üzerinde ittifak ettiği moral değerler bulunmaktadır. Yaşadığımız çağda tüm bunlar tehdit altında olarak düşünülebilir. Zira az da olsa genel moral değerlere aykırı sanal sunumlar, yediden yetmişe tüm insanlığı bir şekilde etkilemektedir.

Küreselleşme süreciyle internet vb. teknik gelişmeler fırsatlar ve tehditleri insanlığın önüne sürmeye devam ettiği çağımızda insanlar, dual/ikili bir durumla karşı karşıya yaşamlarını sürdürmektedirler. Zira küreselleşme, “kendi içinde hem riskler hem de fırsatlar ihtiva eden bir süreçtir (Erdoğan, 2002, s. 402). Bir başka ifadeyle, “kendi başına ne şeytani ne de rahmani bir güçtür

(Aydın, 2002, s. 27). Aslında bu yaşam biçimi insanlığın kaderi olarak da düşünülebilir. Öyle ki insanlık tarihinde hiçbir dönem bütünüyle iyi, bütünüyle kötü ya da bir şey bütünüyle iyi bütünüyle kötü şeklinde bir hayat söz konusu değildir. İyilik ve kötülük diğer değişle fayda ve zarar ontolojik olarak insan ve hayat açısından içkindir. Bu noktada iyinin ve kötünün ayırdına insanın varması ve ona göre yol haritasını belirlemesi gerekir. Tabi insanın bunu tek başına yapması da sanıldığı kadar kolay değildir. Bunun için insanı kuşatan diğer faktörlere de ihtiyaç bulunmaktadır. Tam bu noktada aile, insanın oluşum, gelişim ve hayat bulma mekanı olarak imdadına yetişmektedir.

Gelinen noktada küresel tehditler aileyi ciddi anlamda tehdit etmektedir. Öyle ki daha önceki dönemlerde aile yapısı ve işleyişi ile yeni dönemdeki aile yapısı ve işleyişi arasında ciddi farkların olduğu yadsınamaz bir gerçekliktir. Zira önceki dönemlerde aile yapıları daha geleneksel ve muhafazakar (Akdoğan, 2002, ss. 161-175) bir çizgide olurken yeni dönemde sosyal değişme (Akdoğan, 2004, ss. 232-253) ve küreselleşme süreçlerine bağlı olarak yeni yaşam biçimlerinin hayata yansıdığı görülmektedir (Yıldırım, 2021, ss. 98-120).

1. Psikolojik Açıdan Aile

Aile, insanın doğduğu, büyüdüğü, hayat bulduğu ve hayat devam ettiği sürece de bağlantılı olduğu kutsal bir mekandır. İnsan, sosyo-kültürel gelişiminin yanında biyolojik ve fizyolojik gelişimini aile içerisinde sürdürür. Bundan mahrum kalanlar, çoğu zaman ciddi sorunlar yaşarlar. Biyolojik ve fizyolojik gelişimin yanında ve hatta onun kadar önemli olan psikolojik gelişim de aile içerisinde anlam bulur. Aile, bu anlamda çocuğun her şeyi olmasa bile çoğu şeyidir. Zira çocuk ailede doğar, orada anne-babasının ve diğer aile bireylerinin sıcak, samimi ve içten duygularıyla gelişimini tamamlar. Bu gelişim, fiziksel ve ruhsal şeklinde kendini gösterir.

İdeal aile ortamında yetişen çocuklar, bedensel ve ruhsal yönden dengeli bir fiziğe ve karaktere sahip olurlar. Bedensel gelişmeyle beraber ruhsal gelişme de çocuk için son derece önemlidir. Zira kişilik ve karakter yapısı çocukluk yıllarında atılmakta ve büyük oranda bu yıllarda belli bir hal almaktadır. Belli yaşlardan sonraki gelişmeler mevcut üzerine inşa edilmektedir. Bu süreç, bir binanın temelleri üzerine inşa şeklinde düşünülebilir. Çocukluk yıllarında verilen ya da kazandırılan kişilik, kimlik ve karakter yapısı, binanın temellerini oluştururken, temel üzerine atılacak katlar çocuğun daha sonraki yıllardaki

kazanımları olarak düşünülebilir. İşte ilk çocukluk ve ergenlik yıllarındaki gelişim sürecinde ailenin çocuk üzerindeki etkileri ve kazandırdıkları, onun ilerleyen yıllardaki kişilik ve karakteri üzerinde büyük etkiye sahiptir. Burada ailenin çocuk ve dolayısıyla birey üzerinde ne kadar anlamlı olduğu görülmektedir (Adler, 2011, ss. 41-51).

Aile, çocuklar, gençler ve bireylerin yaşam sürecinde hep bir liman olma konumundadır. Çocuk, ilk bilgi, görgü ve kazanımlarını aileden almaktadır. Dolayısıyla aile, çocuğa hem verici hem de onu koruyucu konumundadır. Öyle ki çevresel faktörler, insanı kuşatmakta ve etkilemektedir. Çocukluk yıllarından itibaren aile, psikolojik olarak çocuğu, ergeni ve yetişkini hep koruma ve kollama konumunda olmuş ve olmaya da devam etmektedir. Her çağın yaşama koşulları farklı farklıdır. Bugün internet çağında çocuklar, gençler ve yetişkinler psikolojik olarak daha çok aileye muhtaç konumundadırlar. Her ne kadar bireysel özgürlüklerden, bireyin ayrı ve farklı bir kişi olması vb. düşüncelerden bahsedilse de son tahlilde insan, psikolojik olarak tek başına hayatla mücadele etmede çaresiz ve yalnız kalabilmektedir. Çocuk, ergen ya da yetişkin her insanın kendine özgü psikolojik bir dünyası bulunmaktadır. Bu anlamda her insan bir dünyadır. İnsanlar bu dünyalarına göre düşünce, tutum ve davranışlarda bulunurlar. Ancak her insan, kendine ait psikolojik halini yaşayabileceği, kendini ifade edebileceği ve sığınabileceği sıcak bir ortam arzular. İşte en ideal ortam, kişinin doğup-büyüdüğü, bakımının yapıldığı, dertlerinin paylaşıldığı ve kendini bulduğu sıcak yuva aile olarak ortaya çıkmaktadır. Bu anlamda insana hayatta anne ve babasından daha yakın birisinin olması düşünülemez. Zira ontolojik anlamda da insan bir kadından ve erkekten dünyaya gelmektedir. Dolayısıyla insana anne kadar şefkatli olabilecek, baba kadar onu düşünebilecek başka birisini düşünmek eksik bir düşünce ve kanaat olur. Son tahlilde anne ve baba kendi canları pahasına evlatlarını herkesten ve her şeyden daha fazla düşünür ve onlar için her türlü fedakarlığı yapmaya hazırdırlar.

Çocukları, gençleri ve yetişkinleri küresel tehditlerin olabildiğince sarmaladığı günümüzde psikolojik açıdan aileye olan ihtiyaç her geçen gün kendini daha fazla hissettirmektedir. Bu tehditlerden sakınma ve korunmada insanın psikolojik olarak en çok güveneceği ve sığınacağı sosyal ortam da aile olarak durmaktadır (Tolan, 1991, s. 500).

2. Sosyolojik Açıdan Aile

Toplumun en küçük birimi olarak aile, tarih boyu insanın hep yuvası olmuş ve halen de insanlık ailesinin en küçük yuvası olma görevini sürdürmektedir. Bugün modernleşme, post modernleşme, küreselleşme ve internet çağı olarak yapılan tartışmalar sürecine bakıldığında çok farklı şekillerde de olsa ailenin önemi varlığını hep sürdürmüştür. Her ne kadar bireysel özgürlük ve yaşam tartışmaları yapılmış ve yapılıyor olsa da aile, insanın hem sığındığı hem de topluma açıldığı bir anlam ve mekan dünyasına sahip olma işlevini sürdürmektedir. Bu anlamda insan hangi konum ve şartlarda bulunursa bulunsun aile, onun için deruni bir anlama sahiptir. Tüm yaşam alanlarının üstünde ve ötesinde sosyolojik anlamda aile, insana ev sahipliği yapmaktadır. Öyle ki insan dünyanın en modern mekanlarında ağırlanıyor olsa bile mütevazı aile ortamında bulduğu sıcaklığı, samimiyeti ve güveni bir başka ortamda hissetmemektedir. Bu da aile duygu, düşünce ve bağlılığının insan üzerinde meydana getirdiği aslında var olan ontolojik ilişkinin bir yansıması olarak tezahür etmektedir (bkz.: Akdoğan, 2011, ss. 113-149).

Tehditler ister yerel ister küresel; ister yavaş ister şiddetli hangi çap ve boyutta olursa olsun aile, bireyi kuşatmaya ve onu her türlü tehdiye karşı koruma ve kollama görevini ifa etmektedir. Aile bireyleri arasında kimi zaman soğuk ilişkiler olsa da en nihayetinde ciddi tehditler karşısında başta anne-baba olmak üzere aile bireyleri tehditleri savuşturma noktasında birlik olabilmektedirler. Ailenin sosyolojik kuşatıcılığı aslında fıtrata dayalı bir durumdur. Tarihin her döneminde aile bir şekilde bireyi kuşatarak, hayatının devamlılığını sağlamıştır.

Aile, bireyin oluşumu, gelişimi ve hayata bağlanmasında tutunacağı bir liman konumundadır. Birey buradan hayata başlar, gidiş ve gelişlerinin durağı aile ortamı olmaktadır. Psikolojik dünya ile sosyolojik dünya arasında aile, zihinsel ve fiziksel bir ortam sağlamaktadır. Zira çocuğun toplumu tanınması, sosyalleşmesi açısından da aile ortamı önemli bir işlev görmektedir. Aslında psiko-sosyal açıdan güçlü bireyler güçlü aile ortamlarında yetişirler. Bu anlamda aile, insana ve topluma dair ilk bilgilerin kazanıldığı, hayata uygulandığı ve diğer insanlarla iletişim ve etkileşime geçildiği ortamlardır. Çocuk ve gençler açısından yetiştirme öncelikle aile ortamlarında sağlanır. Zira ilk temel bilgiler aile ortamında verilir. Bu bilgilerden yoksun yetişen gençler, ilerleyen dönemde eğer eğitim ve çevresel faktörler yeterli ve değer boyutlu değilse, bozuk kişilik ve karakterde insanların yetişmesi kaçınılmaz olur. Bizim asıl yapmamız ve

üzerinde durmamız gereken, evrensel insani değerler çerçevesinde ideal insan modelini yetiştirmek, olmalıdır.

Bugün dünyada yaşanan sorunların en temelinde insan faktörünün olduğu göz ardı edilememektedir. Öyle ki tek bir insanın kararı bazı durumlarda büyük çoğunluğu etkileyebilmekte ve ciddi sorunları beraberinde getirebilmektedir. Tarih boyunca yaşanan trajedilerin arka planına bakıldığında insan ve ahlak sorununun ciddi bir problem olduğu açıkça görülmektedir. Patolojik aile yapısına sahip ortamlarda yetişen bireylerin ileriki yıllarda toplumun ve hatta insanlığın başına tamiri güç sorunlar çıkardığı inkar edilemez bir hakikattir. Bugün yaşadığımız çağda da bu anlamda ciddi sorunların olduğu ve arka planında yine insan, insanlık ve değerler sorunu olduğu aşıkardır. Dolayısıyla tarih tekerrür etmeye devam ederken, insanlığa düşen, ideal aile ortamlarında ideal insan modeli yetiştirme sorununa eğilmek ve bu konuda her türlü fedakarlığı yapmaya çalışmak olmalıdır.

Her toplum kendi sosyal gerçekliğine yani sosyal, kültürel, dini değerlere bağlı aile kurmaya ve insan yetiştirmeye çalışmaktadır. Bunu yaparken toplumların sosyo-kültürel dünyaları ailenin şekillenışı üzerinde etkili olmaktadır. Tüm bunlara rağmen aile ortamında yetişmek, hayatı paylaşmak, diğer insanlara saygılı olmak insan olmanın, birlikte yaşamının bir gereğidir. Bunun çocuklara ve gençlere bir şekilde kazandırılması küresel tehditlerin de azalması anlamına gelecektir. Bu değerlerden yoksun birisinin ise ben merkezci/egoist, haz ve hız tutkunu, diğerini düşünmekten yoksun bir kişilik ve karakterde olma ihtimali yüksektir. İnsani, toplumsal ve evrensel değerlerin kazanılmasında aile değer öğretme mekanıdır. Buna *aile terbiyesi* de denilebilir. Bu terbiyeden yoksun olan bireyler, sosyal dünyada yerlerini bilemeyecekleri gibi sosyal sorunlara neden olmaya da devam edeceklerdir.

Dünyanın neresine gidilirse gidilsin, insan insandır. Temel ihtiyaçlar aynıdır. Değişen, insanların anlayış ve yaşayışlarıdır. Ortak paydaların oluşması ve hayatın anlamlı kılınabilmesi açısından insanların aile terbiyesi denilen sosyal ortamlarda yetişerek gelmeleri ortak paydaların daha fazla hayata geçmesi anlamına gelecektir. Bunun oluşması, gelişmesi ve hayata yansımalarının sosyal mekanı da özellikle ve öncelikle aile ortamıdır (bkz.: Akdoğan, 2011, ss. 113-149).

3. Küresel Tehditler Karşısında Birey ve Toplum

Tehdit, insanı korkutan bir durumdur. Tehdit nereden ve kimden gelirse gelsin insan az ya da çok endişe eder ve korkar. Kimi insanlar tehditler karşısında daha cesur bir tutum takınırken kimi insanlar daha korkar bir hal alabilirler. Bu tehditin düzeyi ile insanın bakış açısına göre değişen bir durumdur. Aslında korku, çocukluk yaşlarında öğrenilen bir olgudur. Bununla beraber tehditin de insanı korkuttuğu, endişeye düşürdüğü ve sıkıntıya soktuğu inkar edilemez. İnsan, ne düzeyde korkusuz olursa olsun, olaylar karşısında belli düzeyde bir endişe hali yaşayabilir. Bu insan olmanın ve yaşamının bir gereğidir.

Yaşadığımız çağda insanı ve toplumu tehdit eden pek çok sebep bulunmaktadır. Eğer küresel süreç, bugünkü haliyle, empoze edenin, dayatanın yani güçlü olanın elinde devam ederse, Stuart Hall'ın da ifade ettiği üzere, “son tahlilde garantisiz tarihlere dair bir olgu (Sarıbay, 2002, s. 110)” olarak devam edebilir ve küresel köyü daha bunalımlı/sorunlu hale dönüştürebilir (bkz.: Akdoğan, 2019a). Bu bağlamda yaşanan savaşlar bile insanları tehdit etmekte, endişeye düşürmekte ve psikolojisini bozmaktadır. İnsani değerler noktasında duyarlı olan birisinin küresel dünyada yaşanan olaylardan etkilenmemesi, tepki göstermemesi düşünülemez. Doğrudan doğruya insanın kendisiyle ilişkili olmasa, onu tehdit etmese de görülen ve duyulan olaylar, insanlar üzerinde olumsuz etkilere neden olabilmektedir. Kaldı ki internet ve sanal dünya üzerinden gelen tehditler, açık ve belirgin olmasa ve kişi buna karşı kendisini koruyucu önlemler almış olsa da aile bireyleri ve diğer insanlar açısından bu tehditlerden canı sıkılmakta ve endişeye düşmektedir. Bugün küresel dünyada insanı ve toplumları tehdit eden o kadar farklı cereyanlar bulunmaktadır ki bunları tek tek saymaya sahifeler yetmeyeceği gibi akıl ve bilgi de yeterli gelmemektedir. Zira teknolojik imkanlar kullanılarak insanlara çok farklı kurgu ve oyunlarla farklı kazanımlar elde etmek isteyenler olabilir. Zaten gündelik hayatta bunu açık bir şekilde yaşamaktayız. Bu bağlamda yaşadığım bir olayı sosyolojik bir tehdit örneği olarak aktarmanın öğretici olacağı kanaatindeyim: “Geçmişte bir gün telefonum çaldı, açtığımda Türkçesi düzgün olmayan ve kendisini Ankara'nın bir ilçesinde komiser olarak görev yaptığını iddia eden birisi, benim hesaplarıma girildiğini ve hesaplarımla ele geçirildiği vb. şekilde iddialarda bulundu. İlgili şahsın yakalanmak üzere olduğunu ve bunun için benim bankamatige giderek belli oranda vereceği hesaba para yatırmamı istedi. Beni biraz sonra tekrar arayacağını söyledi. Ben bazı sorular sorunca rahatsız oldu ve beni azarlamaya/tenkit etmeye başladı.

Ben de bunun üzerine Adliye, Emniyet ve Jandarmaya haber verebileceğimi ifade edince, sinirlendi ve hakaretler ederek telefonu yüzüme kapattı. Tekrar aradığımda telefonuna ulaşamadı. Bunun üzerine ben arkadaşımınla karakola giderek durumu izah ettim ve emniyet tarafından bilgilendirildim.” Küresel dünyada çok farklı tehditler ve sorunlar yaşanmakta ve insanlar bunlardan dolayı çok ciddi sorunlarla karşı karşıya kalabilmektedirler. Bunun toplumsal hayatta görülen pek çok örneği bulunmaktadır. Küresel gelişmeler pek çok imkanı sunmakla beraber, pek çok sorunu da beraberinde getirmektedir (Bayraktar, 2003, ss. 149-150). Elbette bilimsel, teknolojik gelişmelere açık ve teşvik edici bir tutum içerisinde bulunmak gerekmektedir. Bunu yaparken, insanı ve toplumu zarara uğratacak açık kapıları da görerek, tedbirler almak ve faydalı yanlarını kullanıma sunmak gerekir.

Küresel tehditler yerel olabileceği gibi evrensel düzeyde de görülebilir. Ayrıca bireysel olabileceği gibi grup, toplum ve milletler/devletler düzeyinde de yaşanabilir (Huntington, 2002, ss. 22-38). Her insan ve her toplum kendi sınırları çerçevesinde bir yaşam alanına sahiptir. Bu anlamda her insanın bireysel olarak küresel saldırı ve tehditler karşısında duyarlı olması, bilerek ve farkında olarak hareket etmesi kaçınılmaz bir durumdur. Özellikle yaşadığımız internet çağında, sanal alemde pek çok iş ve işlem yapılabilmektedir. Bu imkanlar insanlığın faydasına kullanıldığında harika sonuçlar vermekte ve insanların hayatlarını kolaylaştırmaktadır. Ancak suistimallerin olduğu ve insanları aldatma, soyma, yanıltma ve zarara uğratma odaklı kullanılırsa ciddi zararlar meydana getirmektedir. Teknoloji her geçen gün geliştiğine göre insani değerlerden yoksun insanlık avcısı bazı kurnaz geçinenler bu gelişmeleri bir tehdite dönüştürebilmektedirler. Bu tehditler, bireysel, kurumsal, toplumsal vb. pek çok boyutlu olabileceği gibi; ekonomik, sosyal, kültürel, siyasi, askeri vb. açılardan olabilir. Zaten küresel dünyaya bakıldığında yaşanan olayların pek çoğunda buna benzer durumların yaşandığı görülmektedir (Duralı, 2000, s. 1). Öyle ki sanal alemde algı operasyonları yaşanabilmekte, sanki öyleymiş, sanki yaşanmış gibi kimi zaman olmamış durumlar olmuş gibi ya da kurgu şeklinde pek çok bireysel ve toplumsal sorunlar görülebilmektedir. Hatta bu bilgi ve tehditler bir ülke içerisinde olabildiği gibi farklı toplumalarda meydana gelerek tüm dünyaya haber olabilmektedir. Zira küreselleşme süreciyle birlikte uzaklar yakın, yakınlar uzak olmuştur.

Küresel tehditler bağlamında üzerinde durmamız gereken en önemli unsur internet kullanımıdır. Bugün toplumun büyük çoğunluğunda akıllı cep telefonları bulunmaktadır. Yaşları biraz ileride olanların dışında akıllı cep telefonu kullanım yaşı bir hayli düşüktür. Çocuk yaşta denilebilecekler de bile akıllı telefon kullanımı olabildiğince yaygınlık kazanmıştır. Aileler, bir moda ve arzu olarak yaygınlaşan akıllı telefonları çocuklarına pek çok sebepten dolayı almaktadırlar. Bu telefonlar başta da ifade ettiğimiz üzere amacına uygun kullanıldığında, haberleşme, bilgilenme ve gelişmelerden haberdar olma, bilgiye ulaşma vb. konularda son derece faydalı olarak düşünülebilir. Ancak görülen o ki tüm bu faydalarının yanında körpe zihinleri zehirleme, potansiyel enerjiyi heba etme gibi kimi tehditleri de kendi içerisinde taşımaktadır. Bu gelişmeler önlenemez bir süreç olarak yaşandığına göre, bunun tehdit ve zararları üzerinde düşünmek, tedbir almak ve genç dimağları tehdit ve zararlardan korumak gerekmektedir. Bunları söylerken bilim, teknik, fen ve sosyal gelişmelere açık olunması ve gelişmelerin hayata olumlu yönde yansımaları gayretini de göstermenin bir o kadar önemli olduğunu belirtmek gerekir. Örneğin mobil bankacılıkla bankalara gitmeden rahat bir şekilde ekonomik iş ve işlemler yapılabilen ve zaman, emek ve işgücü kaybindan tasarruf sağlanabilmektedir. Tartıştığımız ve bir sorun olarak ortaya koyduğumuz, küresel tehditlerin insanı ve toplumu olumsuz yönde etkilemesi ve tamiri güç sonuçlara neden olmasıdır (Çağlar, 2019, ss. 289-307).

Küresel tehditler, daha çok internet ve teknolojik aletler üzerinden bir virüs olarak birey ve toplumlara saldırmaktadırlar. Dolayısıyla bunların önlenmesi de aynı şekilde bu yolların neler olduğu ve virüslerin yani tehditlerin nerelerden geldiğinin iyi bilinmesine bağlıdır. Yeni nesillerin bir yaşam biçimi ve bağımlılığı olarak internet ve sanal dünya, çok farklı sunumlarıyla özellikle gençleri zararlı ağlarına düşürebilmekte ve onların zamanlarını, paralarını, enerjilerini olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Bütün bunlar bir insan açısından düşünüldüğünde kayıplar hanesine yazılabilir. Küresel tehditlerin bireyleri bu derece kuşatması karşısında modern insanın yapabileceği çok fazla şey de kalmamaktadır. Zira insan yaşamında çevresel faktörler kimi zaman aile ve okulun önüne geçebilmekte ve kişiyi esir alabilmektedir. İnsan eğitiminde aile, okul ve çevre üçgeni ve bu üçlünün yakın iş birliği ideal insanın yetişmesine olumlu katkı sağlar. Bu ihmal edildiğinde ve küresel zararlı ağ, insanı yakalayıp kuşattığında kimi zaman aile ve okulun yapabileceği fazla bir şey kalmamış olabilir. Benzer şekilde uyuşturucu ticareti ve bunun ağına düşen insanlar, aynı şekilde küresel

saldırının ağına düşmüşler demektir. Küresel tehditler bağlamında kadın ticareti, porno, uyuşturucu/madde bağımlılığı, çocuk istismarları, adam kaçırmaya, şantaj, yolsuzluk, tehditle bazı kazanımlar elde etme vb. durumlar ciddi anlamda küresel imkanların kullanılmasıyla insanları ve toplumu tehdit eden olaylar olarak görülmektedir. Bu tehditler karşısında kimi zaman bireyler ve toplumlar çaresiz kalabilmektedir.

Küresel çağ, imkanlarla beraber tehditleri de içeren boyutta devam etmektedir. Kimi zaman faydalı bir gelişme olarak sunulan durumlar belli bir zaman sonra zararlı sonuçlara neden olabilmektedir (Berger, 2007, ss. 1-16). Bu durum toplumda güvensizliğe de neden olmaktadır. Güvenin olmadığı toplumsal yaşamda kuşku ve endişe hali görülmektedir. Kuşku ve endişe hali de toplumsal yaşamı olumsuz yönde etkilemektedir. Hatta bunu ifade bağlamında “*kime güveneceksin, babana bile güvenmeyeceksin*” şeklinde bir söylem insanlar arası ilişkilerde etkisini göstermektedir. Tüm bunlar “*önce söz vardı*” düşüncesinin/anlayışının yerini güvensizliğe bıraktığının kanıtı olarak düşünülebilir.

Küresel tehditlerin en çok etkilediği sınıf, çocuklar ve gençler olarak görülmektedir. Öyle ki çocuk ve gençleri etkilemek ve onları sanal ilişkilerle ağına düşürmek daha kolay olabilmektedir (Bkz. Ed: Nazıroğlu vd., 2019). Zira gençlerin bilgi, kültür ve tecrübeleri daha az olduğu için olgu ve olaylar karşısında etkilenme oranları daha yüksektir. Ayrıca yeni nesil, yeni gelişmelere hem daha açık hem de daha ilgili olduklarından bu süreçlerle daha yakından ilişkili olabilmektedirler. Diğer taraftan gençliğin ilgi ve alakası, yeni şeylere ve gizemli dünyaya daha fazladır. Bunu bilen küresel tehdit kurucuları/oyuncuları, onların zaafı üzerine bir dünya kurarak, onları potansiyel müşteriler olarak avlamakta ve tavlamaaktadırlar. Küresel internet ağı ve benzeri teknik imkanların sunduğu oyun, eğlence ve yeni şeyler, gençleri cezbetmekte, ilgilerini çekmekte ve onları kendi alanlarına yönlendirmektedir. Özellikle gençler, bu dünyanın ayrılmaz bağımlısı olarak hareket etmekte ve böylece hem zamanları hem paraları bir şekilde harcanmaktadır. Bu tür oyun ve benzeri internet dünyası, insanlara bazı kazanımlar sağlamaktadır. Ancak daha önce de ifade ettiğimiz üzere, bir şeyin faydalı yönlerini alma; zararlı yönlerinden sakınma çok da kolay olmadığından bu sanal gerçekliklerin ağına düşmek mümkün olmaktadır. İnternet dünyası dipsiz bir kuyu misali hemen her şeyi içeren bir muhtevaya sahiptir. Bu alana girerek ihtiyacımız olanı almak ve tekrar

gerçekliğe dönmek gerekirken; kimi hatta çoğu zaman insan, bu sanal gerçekliğin dehlizlerinde zamanını, enerjisini ve hatta kendisini kaybedebilmektedir. Genel bir gözlemlerle insan ve topluma bakıldığında pek çok insanın elinde akıllı telefonlar olduğu ve pek çok kişinin otururken, seyahat halinde ve boşluk bulduğu her an telefonuyla uğraştığı gözlemlenmektedir. Bu insanlar, internetten bilgi alma, makale, kitap okuma veya bilimsel bir konuyu araştırma ve benzeri bir çaba içerisinde bulunsalar gerçekten bilgili bir insan ve toplum ortaya çıkabilir. Ancak ne var ki internet ortamı hemen her şeyi içerdiğinden dolayı daha çok oyun, film, gündelik haber vb. içerikler insanları meşgul etmekte ve bu aynı zamanda zihni de boş ve anlamsız hatta gereksiz bilgilerle doldurmaktadır. Zihnin bu tür boş bilgilerle dolması, insanları asıl yapacağı şeylerden alıkoymakta ve bıkkınlık, yoğunlaşmama, dikkat dağınıklığı gibi psiko-sosyal ve fiziksel olumsuzluklara neden olabilmektedir. Bugün gençlerde görülen *dikkat dağınıklığı* ve *mantıksal bozuklukların* arka planında çağdaş yaşam koşullarının son derece etkili olduğu yadsınamaz bir gerçekliktir. Öyle ki özellikle gençler, asıl yapmaları gereken işler üzerinde yoğunlaşamadıkları için enerjilerini daha kolay ve sorumluluk gerektirmeyen alanlara kanalize etmekte ve zihinsel dağılmalara uğrayabilmektedirler (Akdoğan, 2019b, ss. 391-409).

Küresel tehditler, bir yandan internetin sunduğu sanal gerçekliklerden kaynaklanmakla beraber diğer yandan da kentleşme ve çevresel koşullar bağlamında düşünülebilir. Öyle ki internet zaten çocuk ve gençlerin yoğun ilgisini çekerken, çevresel yaşam alanları ki bu bağlamda arkadaş ortamları, sosyal çevre ve yeni yaşam biçimleri gençlerin zaman ve enerjilerini ciddi anlamda israf etmekte, hayatlarının en önemli öğrenme ve kazanım elde etme dönemlerini heba edebilmektedir. Bunu söylerken bütünüyle böyle, her şey allak-bullak, gençlik elden gidiyor şeklinde bir düşünceden ziyade çocuklarımızı, gençlerimizi ve yetişkinlerimizi küresel tehditlerden koruma noktasında neler yapılabileceği üzerinde durmaktır. Bu anlamda tehditler bilinmeden de tedbirler alınamayacağına göre, tehditlerin neler olduğu ve olabileceği düşüncesinden hareketle önce tespit sonra tedbirler üzerine yeni yaklaşım, arayış ve çözümler üzerinde çalışmalar yapmak gerekmektedir.

Küresel tehditlerin halk söylemiyle ifade edecek olursak *yediden yetmişe* herkesi bir şekilde etkilediği görülmektedir. Çocuklar ve gençler zaten bu tehditlerin açık hedefleri olarak durmaktadır. Bununla beraber aile içi şiddet ve

boşanmaların artmasının arka planında yine bu küresel tehditlerin etkili olduğu inkar edilemez. Yeni yaşam biçimleri ve evlilik ilişkileri düşünüldüğünde, artık karı-kocanın birbirlerine tahammüllerinin çok sınırlı olduğu, en küçük bir tartışma noktasında kırılmaların ve boşanmaların yaşandığı görülmektedir. Bir bütün olarak düşünüldüğünde, aileler üzerinde de küresel tehditler etkisini her geçen gün artırarak sürdürmektedir. Zira ailede anne-baba, çocuklar ve diğer aile bireyleri arasındaki ilişkilerde bireycilik etkili olmuş ve yeni yaşam biçimleri aileleri de ciddi anlamda tehdit eder olmuştur. Bunun sonucu olarak aile içi şiddet ve boşanma oranlarında gözle görülür oranda ciddi artışlar görülmektedir. Aile içi şiddet ve boşanmaların arka planı incelendiğinde, soysal, kültürel, ekonomik, küresel etkiler vb. faktörlerin etkili olduğu ve *minnetsiz bir yaşam felsefesinin* her geçen gün geçerli olduğu söylenebilir. Aileler bağlamında daha önceleri geleneksel geniş aile yapılarından modern çekirdek aile yapılarına doğru bir sürecin yaşandığı; yine bu bağlamda geleneksel aile modellerinde evliliklerde, anne-baba faktörleri de etkili ve söz sahibi olurken; yeni aile modellerinde kız ile erkeğin kendileri daha etkili hatta ikisinin kararı çerçevesinde evlilikler gerçekleşmektedir. Tüm bu süreçler yeni hayat biçimleri olarak anlaşılmak ve düşünölmek durumundadır. Ancak küresel gelişme ve değişimlerin insan, aile ve toplum üzerinde etkili olduğu göz ardı edilememektedir.

Küresel yeni gelişme ve değişme süreçleri çocuklar, gençler, yetişkinler, aileler ve toplumlar üzerinde yeni hayat biçimlerini çoğu zaman zorunlu kılmaktadır. Kimi insanlar ve toplumlar bu sürece dayanma ve direnme çabaları gösterebilir de bu belli düzeylerde kalmaktadır. Öyle ki artık dünyada meydana gelen değişim ve dönüşüm hareketleri, geri döndürölemez çerçevede sürmektedir. Belki bu noktada küresel değişimleri yakından takip ederek, değişirken dönüştürmek söz konusu olabilir. Bu süreç, kuşatıcı bir dalga olarak insan ve toplumları kapsamakta ve etki alanına almaktadır. Hatta sürecin dışında kaldığını iddia edenler ya da kalmaya çalışanlar, kendilerini küresel dalgaların etkileri içerisinde bulmaktadırlar. Öyle ki bir şekilde küresel etki, varlığını hissettirmekte ve istenmediğı halde o sürece dahil olunmaktadır. Zira insan, bir aile ve toplum içerisinde yaşamaktadır. Kendisi her ne kadar istemese de aile bireyleri ve çevresel faktörler, insanın yaşam alanları olarak onu da etkilemektedir. Çevresel faktörler de küresel gelişme ve değişimlerin etkisi altında olduğundan dolayı insan bir şekilde bu sürecin bir parçası olmaktadır. Yani ya aile bireyleri ya da toplumsal şartlar onu bu sürece zorunlu olarak dahil

etmektedir. Tabi insan da bu sürecin olumlu gelişmelerinden istifade ederken; diğer taraftan da tehditlerinden de nasibini almaktadır.

4. Küresel Tehditlerin Önlenmesinde Ailenin Rolü

Küresel tehditler insanları o derece etkilemekte ki artık insanlar, psikolojik ve sosyolojik anlamda ciddi sorunlarla karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu anlamda psikolojik sorunlardan aile içi sorunlara ve toplumsal trajedilere değin çok ciddi travmalar insanların yaşadıkları, gördükleri ve duydukları olaylar olarak ortadadır. Bu bağlamda her gün bireysel, ailesel ve toplumsal sorunlara yönelik yeni olaylar yaşanmakta ve insanlar acılar ve tedirginlikler yaşamaktadırlar. Öyle ki bireysel anlamda, psikolojik, psikiyatrik ve nevrotik sorunlar; ailesel anlamda, aile içi tartışma, kavga ve boşanma olayları; toplumsal anlamda, tartışma, çekişme ve kavgalar şeklinde yaşanmaktadır. Tüm bunlar insan odaklı yaşanan bireysel ve toplumsal olaylar olarak cereyan etmektedir.

Hayat, sürekli devam eden bir gerçekliktir. İnsanların olduğu yerde huzur ve mutluluk verici olgu ve olaylar cereyan ettiği gibi; kimi zaman da insan ve toplum yaşamını olumsuz etkileyen olaylar yaşanmaktadır. Zira insan, iyilik ve kötülüğü yapmaya ontolojik anlamda meyilli bir özellikte yaratılmıştır. Bu noktada insanın eğitim ve öğretimle iyilik ve fayda yönünde geliştirilmesine ihtiyaç vardır. Yani iyilik de kötülük de insanla kaim bir durumdur. Aklın, ahlaken/dinen istenen ve beklenen insanın iyilik ve fayda yönünde hareketlerde bulunması, kendisine, ailesine ve topluma faydalı bir insan olması yönündedir. Ancak tarihi gerçeklik, bazı insanların kimi zaman kendilerine, ailelerine ve topluma zarar verebildiklerine dair olaylara şahittir. Dolayısıyla kötülük, insanların olduğu yerde bazı insanlardan bazı zamanlarda ortaya çıkabilir. Aslında insan, potansiyel olarak iyilik ve kötülüğü yapmaya sahip özelliktedir. Önemli olan insanın kötülüğü yapmaması; iyiliği hayata geçirmesi yönünde olmalıdır. Bizim burada tartıştığımız ve çözüm aradığımız husus, insanlardan gelebilecek tehditlerin önlenmesi ve söz konusu tehdidi oluşturan çevresel faktörlerin ortadan kaldırılması, eğer kaldırılamıyorsa etkisinin azaltılması ve insanların bu tehditlere maruz kalmasını önlemeye yönelik olmasıdır. Bu noktada eğitim ve çevresel faktörlerin düzenlenmesiyle birlikte ailenin de son derece önemli bir konumda hatta odak noktasında bulunduğu görülmektedir. Öyle ki insan, ailede doğmakta, büyümekte ve yetişmektedir. Aile, okul ve çevre üçgeninin en önemli sac ayağı ailedir (Ökten, 2019, ss. 73-79).

Birey açısından aile, varlık sebebi, oluşum, gelişim ve varlığın devamlılığında temel işleve sahip bir konumdadır. Ailenin insan açısından anlam ve önemi, tarihi süreçte biliniyor olmasına karşılık özellikle modernizmin aileyi yıkıcı ve parçalayıcı etkileri karşısında ailenin tarihi önem ve işlevi yeniden gündeme gelmiş ve ailenin ihmali, insanın geleceğinin karanlık bir sayfaya girmesi anlamına geldiği görülmüştür. Bundan dolayı aileye yönelik yeni arayış ve yaklaşımlar olduğu görülmektedir. Zira ailenin ihmal edilmesi özellikle Batı dünyasında ciddi travmaları ve trajedileri meydana getirmiş ve böylece yeni bir insan davranışı ortaya çıkmıştır ki bundan hem birey hem de toplum ciddi anlamda zarar görmüştür. Aslında modernleşme ve küreselleşme süreciyle sadece Batı dünyası değil, dünyanın diğer ülke ve bölgelerinde de benzer durumlardan söz edilebilir. Ailenin ihmali, çocuğun mutlak özgürlük ve bağımsızlık anlamında tutum ve davranışlarda bulunmasına, onu sınırlayan toplumsal değerlerden yoksun yetişmesine ve bunun da topluma trajedi olarak dönmesine neden olmuştur. Bunun Batı dünyasında ve dünyanın diğer bölgelerinde sayısız örneklerine her gün rastlamak mümkündür. İşte çocuğun yetişmesinde aile bireylerinin oto-kontrol mekanizması ve değerleri kazandırması, bireyin ve toplumun geleceğinin inşası anlamına gelmektedir. Değerlerden bağımsız yetişen bir çocuğu frenleyecek ve onun insani evrensel değerlerle yetişmesini öğretecek en temel kurum aile olarak görülmektedir. Her ne kadar okul ve çevresel faktörler çocuğun yetişmesinde etkili olsalar da merhamet, sevgi, saygı, ötekini düşünme, yardımseverlik vb. temel değerlerin verildiği en temel ortam ailedir.

Çocuğun yetişmesinde daha önce de bir nebze değindiğimiz üzere en temel kurum olarak aile öne çıkmaktadır. Zira insanın temel bakış açısı ve kişilik yapısı ilk çocukluk yıllarında oluşmaktadır. Yukarıda saydığımız insani değerlerin çocukluk yıllarında hem bilgi hem davranış ve tutum olarak görülmesi, öğrenilmesi ve davranış olarak kazandırılmasında aile büyüklerinin rolü önem arz etmektedir. Buna *aile terbiyesi* denilmektedir. Aile terbiyesi olmayan diğer deyişle almayan insanlar ileriki yıllarda bu açığı çok zor kapatabilmektedirler. Dolayısıyla aile terbiyesi, insanın hayat boyu en temel değerleri olarak onun hayata bakış açısını, yaklaşım tarzını, olgu ve olaylar karşısında tutum ve davranışlarına yön vermektedir. Bugün yaşanan çağda insan çok farklı olgu ve olaylarla karşılaşabilmektedir. Bunlar, fırsatlar ve tehditler olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsan, fırsatları, kendisi, ailesi ve insanlığın yararına değerlendirmeye yoluna gittiğinde çok farklı kazanımlar elde edilebilir.

Değerlendirmediginde de en azından başkasına bir zarar söz konusu olmamaktadır. Ancak tehditler, insanı ve toplumu zarara uğratacak özelliktedirler. Bu noktada birey ve toplumların bu tehditlere karşı duyarlı olmaları, bunları ortadan kaldıracak yol/lar bulmaları eğer bu mümkün değilse, bireyi ve toplumu bunlardan sakındıracak yeni arayış ve yaklaşımlara ihtiyaç bulunmaktadır. Tabi insanın da bunlardan uzak durması gerekmektedir. İşte insanın kendisini bu tehditlerden korumasında kendi düşünce, tutum ve davranışları da belirleyici olmaktadır. Her ne kadar insan, kimi durumlarda kaçınılmaz bir şekilde küresel tehditlere maruz kalıyor olsalar da çoğu durumlarda kendi istek ve arzularıyla bu tehditlerin kurbanı olabilmektedir. İşte aileden almış olduğu terbiye (eğitim-öğretim-değer), karşılaşmış olduğu olaylara karşı tutumunu belirlemede yardımcı olmaktadır. Öyle ki etik/ahlaki değerlere bağlı, evrensel insanlık normlarını özümsemiş, belli bir kişilik, karakter ve kimlik yapısında olan insan, küresel sunumlar karşısında daha seçici, dikkatli ve tercih edici tutum takınabilir.

Aile, bireyi çocukluğundan itibaren saran, sarmalayan, koruyan/kollayan kuşatıcı bir işleve sahiptir. Annenin çocuğa merhameti ve şefkati; babanın güç, kuvvet ve özgüven aşılması; diğer aile fertlerinin yardım ve dayanışma ruhu kazandırmaları karşısında çocuk huzur, mutluluk ve yaşam sevincini elde eder. Bunun sonucu olarak hayata ve dolayısıyla insanlara sevgiyle, saygıyla ve empatiyle bakabilme yeteneğini kazanır. Böyle bir aile ortamını, eğitim süreci ve çevresel faktörler de desteklediğinde ailenin ve toplumun karşısına *ideal insan modeli* çıkmış olur. Burada ideal insan modeli derken, kendisi, ailesi ve toplumu hatta dünya insanlığıyla barışık bir insandan söz edilmektedir. Böyle bir insanın küresel tehditler karşısında elbette bir duruşu ve tutumu olması beklenir. Bu duruş ve tutum, tehditleri engellemeye ve savurmaya yönelik bir yaklaşım olurken; iyilik ve fayda yönünde bir karakter olarak hayata yansır (Sayın, 1991, s. 538).

Toplum hayatı tek tek insanların yapıp-etmelerinin toplamı olarak ortaya çıkar. Bu süreçte, iyi insanların toplum hayatına sunduklarının yanında, kötü insanların da sundukları aynı toplum içerisinde meydana gelmektedir. İyinin ve kötünün ayırdına varmak, diğer deyişle iyiyi ya da kötüyü tercih etmek insana kalmaktadır. O halde insan, iyi ya da kötünün nasıl ayırdına varacak ve tercihini neye göre belirleyecektir. İşte yazılı hukuk normlarının yanında hatta üstünde diyebileceğimiz insanın vicdanını oluşturan değerler bulunmaktadır. Değerler,

bir milletin hatta dünya insanlığının büyük çoğunluğunun üzerinde ittifak ettiği/edeceği evrensel etik/ahlaki değerler olarak bilinmektedir. Aile ortamında çocuğa bu değerler istendik düzeyde kazandırılabilirse ilerleyen yaşlarda (ergenlik-yetişkinlik) insan karşılaştığı olayları ve durumları bu değerler çerçevesinde sorgulamak/değerlendirmek suretiyle tercihlerde bulunabilir. Bununla beraber küresel tehditlerin minimum düzeye indirilebilmesi için de ayrıca toplum, millet ve devletlerin tedbirler alması; insanı ve toplumu korumaya çalışmaları kendi geleceklerinin teminatı anlamına gelmektedir.

Ailede anne ayrı ve farklı bir yere ve öneme sahiptir. Çocuğun dünyaya gelmesinde önemli bir paydaş olarak anne, onun yetişmesinde çok daha önemli ve farklı bir anlam ifade etmektedir. Aslında çocuğun biyolojik, psikolojik ve sosyolojik dünyasının inşasında annenin yeri kolay kolay doldurulamaz. Anne, şefkat ve merhametiyle, yapıcı, onarıcı ve ihya edici yaklaşımıyla, karakter oluşturucu, kişilik inşacısı ve kimlik verici konumundadır. Baba ise daha üst düzeyde koruyucu- kollayıcı, kontrol ve disipline edici konumundadır. Bu süreci yaşayan bir insan, küresel tehditler karşısında daha metanetli bir duruş sergileyebilir. Öyle ki çocuk ve ergen, aile bağlarını sürdürdüğü sürece- ki ideal aile yapısında çocuk aile bağlarına bağlı bir konumda hayat sürecini devam ettirir- küresel tehditleri aile bağları ve aileden aldığı destekle kolayca savuşturabilir hatta onlara maruz kalmama yönünde bir hayat yaşamayı tercih edebilir. Zaten küresel tehdit denilince, internet ve onun sunduğu oyun, film, görseller, içerikler, paylaşımlar, içki, kumar, uyuşturucu, madde bağımlılığı vb. durumlar olarak akla gelmektedir. Bununla beraber çevresel faktörler de insanı kuşatan bir anlam dünyasına sahiptir. Elbette fiziksel ve sanal anlamda bütünüyle steril bir ortamda yaşama imkanı olmamakla beraber, insanın kendisini koruyabileceği nezih bir ortam oluşturması gerekmektedir. Bu, biraz da kişinin kendi elinde olan bir durumdur. Her şeyden önce insanın kendisini kötü tutum ve davranışlardan koruması gerekmektedir. Zira küresel dünya, fırsatları ve tehditleri insanlara sunmaktadır. Burada insana düşen faydalıyı tercih etmek; zararlılardan da sakınmak şeklinde bir boyut taşımaktadır. Bu noktada aile ortamı ve bağları, koruyucu ve kollayıcı, güvenli bir liman olarak durmaktadır. Bu limanın her türlü atıklardan arındırılması ve nezih halinin korunması, aynı zamanda orada bulunanların ve orayla ilişkili olanların da korunması anlamına gelmektedir.

Güçlü aile, güçlü birey ve güçlü toplum anlamına gelmektedir (Erkal, 1991, s. 407). Aile, birey ile toplum arasında dengeyi sağlayan bir konumdur. Birey, aileden topluma açılmakta; toplumdan aileye gelmektedir. Yani gidilip-gelinen yer ailedir. Bu bağlamda aile, bireyi kuşatmakta, toplumu güçlendirmekte ve toplumsal hareketlilikte etkin rol oynamaktadır. Ailelerin olmaması, toplumsal düzensizlikleri beraberinde getirir. Tek tek aileler, bir bütün olarak toplumu oluşturur. Ailelerin gücü, insanın yetişmesinde ve toplumsal düzenin sağlanmasında manidardır. Ailenin ihmali, insanın yetişmesinin ihmali ve toplumsal sorunların artması anlamına gelir. Düzenli aile, dengeli bireylerin yetişmesi ve o bireylerin sosyal hayatta dengeli ve faydalı işler yapması demektir. Aile, bireye değer yüklemekle, aslında toplumsal hareketlere değer katmış olmakta ve böylece toplumsal hayat, anlamlı ve değerli hale gelmiş olmaktadır. Toplumun huzur ve güvenini tehdit edenlere bakıldığında, dengesiz bir aile ortamında ya da ailesiz, değerlerden bağımsız, insani ve etik/ahlaki değerlerden yoksun kalmış oldukları söylenebilir. Dolayısıyla küreselleşmenin alabildiğine hızlandığı çağımızda, küreselleşmenin sunduğu imkanları fırsatlara dönüştürme; tehditlerini de savuşturma ve kaçınma noktasında, bireyi ve toplumu korumada diğer tedbirlerle beraber ailenin korunması ve aile bağlarının güçlendirilmesinde herkese büyük sorumluluklar düştüğü yadsınamaz bir gerçekliktir. Böylece hem birey hem aile hem de toplum, gününden ve geleceğinden daha emin ve güvenilir bir şekilde güçlenerek yoluna devam edebilir.

Yöntem

Sosyal bilimler, çok yönlü, çok boyutlu sosyal içerikli bir alanı ifade etmektedir. Sosyal bilimlerle ilgili yapılan çalışmalar, nitel ve nicel yöntemlerle elde edilen verilerden oluşmaktadır. Bu alanda yapılan çalışmalar betimleme ve içerik analizi şeklinde olabilir. Biz bu çalışmada betimsel ve yorumlayıcı yöntemi tercih ederek sonuçlara ulaşmaya çalıştık. Betimsel analizde, daha önceden belirlenen temalar dikkate alınarak veriler yorumlanmaktadır. Katılımcıların görüşlerini çarpıcı bir biçimde yansıtmak için doğrudan alıntılara sık sık yer verilen betimsel analizde amaç, elde edilen bulguların düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde ortaya konulmasıdır (Creswell, 2017, ss. 187-190).

Bireyi ve toplumu etkileyen küresel tehditler karşısında ailenin konumunu ve rolünü değerlendirmek amacıyla yapılan bu çalışmada nitel yöntemlerden olan

görüşme tekniği kullanılmıştır. Görüşme, nitel araştırmalarda sık tercih edilen, sosyal gerçekliği ortaya çıkarmada detaylı araştırma yapmak için kullanılan bir veri toplama tekniğidir. Kısaca, sözlü iletişim yoluyla veri toplama aracı olarak da ifade edilebilir. Görüşme tekniği, araştırmaya katılan kişilerin bir konu hakkında ilgi, görüş, tutum ve davranışlarını ortaya çıkarmak üzere gerçekleştirilmektedir (Karataş, 2015, ss. 62-79). Çalışmada demografik bilgi formu ve yarı yapılandırılmış mülakat soruları kullanılmıştır. Mülakat sorularının açık, anlaşılır ve yanlılıktan uzak bir şekilde olmasına özen gösterilmiştir (Balcı, 2018, ss. 168-173). Çalışma grubu olarak Ordu ve Rize illerinden 14 kadın ve 6 erkek olmak üzere toplam 20 katılımcıya ulaşılmış. Görüşmeler gönüllülük esasına uygun olarak yapılmış olup katılımcılardan katılım onay formu alınmıştır.

Çalışma, bireyin ve toplumun korunmasında ailenin rolüne odaklanmaktadır. Bireyin ve toplumun yetişmesinde etkin bir role sahip olan anneler ve babalar olduğundan dolayı çalışma grubu evli ve çocuklu bireylerden oluşmakta olup, küresel tehditlerle ilgili ebeveynlerin görüş ve değerlendirmelerine müracaat edilmiştir. Çalışma grubunun seçiminde kartopu örneklem modeli kullanılmıştır. Kartopu örneklem modelinde iki aşama bulunmaktadır. Öncelikle örneklemde beklenen özellikleri taşıyan bireylerle görüşme yapılır. Ardından ise bu bireylerin yardımıyla başka katılımcılara da ulaşılmaya çalışılır. Böylece daha çok insanla görüşme imkanı bulunmuştur (Balcı, 2018, s. 105).

Veriler 2024 yılının Nisan ayında toplanmıştır. Görüşmeler bazen yüz yüze bazen ise telefonla yapılmıştır. Her bir görüşme ortalama 15-20 dakika sürmüştür. Görüşmeler, katılımcıların bilgisi dahilinde ses kaydına alınmış ve yalnızca araştırmacılar tarafından kullanılacağına dair açıklama yapılmıştır. Kayıt altına alınan görüşmeler daha sonra araştırmacılarından biri tarafından deşifre edilerek veriler bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Aktarılan veriler iki araştırmacı tarafından tekrardan gözden geçirilmiş ve deşifre edilen görüşmeler kodlanmıştır. Elde edilen kodlar araştırmacılar tarafından sınıflandırılarak bulgular oluşturulmuştur. Verilerin analizinde uzman görüşüne başvurulmuş, gözlem yapılmış ve doğrudan alıntılara yer verilmiştir.

Gizlilik ilkesi gereği bulgular verilirken katılımcıların kimliğini ortaya çıkaracak kişisel bilgilerine yer verilmemiştir. Katılımcılar K1, K2, K3... şeklinde kodlanmıştır. Elde edilen bulguların açık ve anlaşılır bir şekilde ortaya koyulması için 4 başlık altında şu şekilde verilmiştir: *Katılımcıların demografik özellikleri,*

Ebeveynler tarafından küresel tehdit olarak algılananlar, Küresel tehdit olarak algılananların birey ve toplum üzerindeki etkilerine dair ebeveynlerin değerlendirmeleri, Küresel tehditler karşısında ailenin rolü. Bu başlıklar altında anne ve babaların bireyi ve toplumu özelde ise çocuklarını etkileyen tehditler konusundaki duygu, düşünce ve davranışları keşfedilmeye çalışılmıştır.

Bulgular ve Yorumlar

5. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Bu kısımda öncelikle araştırmaya dahil olan katılımcıların demografik özellikleri belirlenmiştir. Tablo 1’de katılımcıların demografik özelliklerine göre dağılımı verilmiştir.

Tablo 1. Demografik Özelliklere Göre Dağılım

Cinsiyet	Frekans	Yüzde
Kadın	14	70
Erkek	6	30
İkamet Yeri		
Köy	4	20
Şehir	10	50
Büyükşehir	6	30
Yaş		
30-40	9	45
41-50	8	40
51 ve üzeri	3	15
Eğitim Durumu		
İlkokul	6	30
Lise	5	25
Önlisans ve Lisans	11	55
Toplam	20	100

Katılımcıların demografik özelliklerine bakıldığında %70'i kadın, %30 ise erkeklerden oluşmaktadır. Şehirde ikamet eden bireyler %50 lik kesimi oluştururken, büyükşehirde ikamet edenler %30, köyde ikamet edenler ise %20 lik kesimi oluşturmaktadır. Katılımcıların yaş ortalamalarına bakıldığında 30-40 yaş arası bireyler %9, 41-50 yaş arası bireyler %8, 51 ve üzeri yaş arası bireyler ise %3 ü oluşturmaktadır. Eğitim durumu açısından önlisans ve lisans eğitime sahip olanların (%55) örneklemin çoğunluğunu oluşturduğu görülmektedir. İlkokul mezunu olanlar %30, lise mezunu olanlar ise %25 ini oluşturmaktadır.

6. Ebeveynler Tarafından Küresel Tehdit Olarak Algılananlar

Katılımcılara nelerin bireyi ve toplumu tehdit ettiğini ve küresel tehdit olarak algıladıklarını belirlemek amacıyla “Küresel tehdit denilince ne algılıyorsunuz? Sizce bireyi ve toplumu tehdit eden faktörler nelerdir?” şeklinde sorulmuştur. Katılımcıların çoğunluğunun öncelikle *internet, bilgisayar, telefon, tablet ve televizyon* gibi teknolojik aletleri büyük bir tehlike olarak gördükleri tespit edilmiştir. Katılımcılardan bazılarının görüşleri şöyledir:

“İnternet, televizyon, tabletler, telefonlarla birlikte çok büyük tehlikeler bizim evimizin içerisine giriyor. Toplumun en temeli ailedir. Ve bunlar aracılığıyla aileyi yıkmak için çabalyorlar. Evlerin içerisinde ayrı ayrı odalarda bir aile olduğumuzu düşünmüyoruz. Ancak çoktan bölünmüş, parçalanmış bireyler haline geldik.” (K1, Kadın, 48, ilkokul)

“TV yayınları, netflix, youtube ve bu tarz birçok platform artık hepimizin evine girdi. Mesela oradaki yayınlar çocuğun bilinçaltına mesajlar veriyor. Çizgi filmler açısından söyleyeyim, bazı çizgi filmlerin çok absürt esprileri var. Bizim kaldıracabileceğimiz gibi ya da ahlaki yönden bizim değerlerimize aykırı filmler. Mesela çocuk çizgi filmde öğretmenine çok absürt bir şaka yapıyor ama o bizim toplumumuzda bizim çok kabul edebileceğimiz bir şey değil. Bunları tehlikeli olarak görüyorum. Yani içeriğinin mesaj verdiğini düşünüyorum özellikle de çizgi filmlerin.” (K2, Kadın, 38, Lisans)

“Bana göre bilgisayar ve tablet en büyük tehlikeyi oluşturuyor. Bilgisayar, tabletin internet aracılığıyla kullanımı. Bugün herkes istediği anda istediği bilgiye ulaşabiliyor. Doğru bilgiye de yanlış bilgiye de ulaşıyor. Bazen de bunu ayırt etmesi zor oluyor.” (K3, Kadın, 35, Lisans)

“Şu an bence en büyük tehdit internet ve teknoloji. Ailelerin telefonlarla ve internetle olan bağlantıları sonucu çocuklarımıza çok da fazla vakit ayıramaz bir durumu var. Özellikle çocuğu şu anda kontrolsüz bir şekilde internetin eline bırakmak en büyük tehlike.

Görmemesi gereken her şeyi görüyor, öğrenmemesi gereken her şeye internet üzerinden ulaşılabilir. Ben televizyon açıp çocuğumu karşısına bıraktığımda 24 saat boyunca kalsa neden hala izliyorum demez.” (K8, Kadın, 30, Lisans)

“Şu anda en çok tehdit eden şey teknoloji. İnsanların elindeki internet ve telefon, her şey buna bağlı. Şu anda küçükten büyüğe herkes telefon internet kullanıyor. Kimisi faydalı kullanıyor, kimisi zararlı kullanıyor ama herkesin elinde var.” (K18, Erkek, 49, Lise)

Katılımcıların çoğunluğu öncelikle internet, telefon, tablet, televizyon gibi teknolojik aletlerin büyük bir tehdit olduğunu söylerken, bir kısmı da bunlar aracılığıyla aşılınmaya çalışılan cinsiyetsizleştirme, LGBT propagandalarının çocuklar ve dolayısıyla toplum üzerinde büyük bir tehlike olduğunu ifade etmiştir.

“Öncelikle günümüz toplumunda LGBT, cinsiyetsiz insanlar ve bunların normalleştirilmesi. Spor müsabakalarında, marka tanıtımlarında özellikle dikkat çekici hale getirilmesi öncelikle gençleri, daha sonrasında da toplumu ve aileyi tehdit eden önemli bir unsur. Küresel markalar ortaya çıkardıkları sembol ve markalarla genç nesli etkileyebiliyor. Mesela Barbie figürü aslında Batı’nın ortaya koyduğu bir figürdü. Ama geçtiğimiz yıllarda Barbie’nin renkleri tüm modada, genç çocuklarda, genç kızlarda kullanılmaya başlandı. Bütün oyuncaklarda, her yerde görmeye başladık. Hatta bayanlar estetiklerini bile Barbie figürüne göre yaptırmaya başladı. Çocuklar toplumda, dışarıda, ailesinde kendisi için bulamadığı rol modeli, sosyal medya ve internet aracılığıyla küresel aklın onlara sunduğu şekilde alıyor.” (K9, Erkek, 32, Lisans)

“Cinsiyet eşitliği altında aslında çocuklara farklı bir cinsiyet dayatmaları. Aslında cinsiyetsizleştirmeye çalışıyorlar. Ve böylelikle çocukların akılları karışıyor. Bunları animasyonlarda, filmlerde, dizilerde çok fazlasıyla görüyoruz. Bunlar aslında bilerek çocuklara aşılınmaya çalışılıyor çünkü yeni dünya düzeninde cinsiyetsiz bir kimlik oluşturmaya çalışıyorlar. Çocuklara bunları çok güzel de yaptıklarını görüyorum. Çünkü tiktok gibi uygulamalarda birçok kadının erkek gibi davrandığı, erkeklerin ise kadınlaştığı bir ortam var. Bu durumun daha küçük çocuklarda bile kimlik karışıklığına neden olduğunu görüyorum.” (K12, Kadın, 37, Lisans)

Bir diğer tehdit olarak görülen durum ise akran zorbalığıdır. Katılımcılardan bazıları çocuklarının okullarda ya da sosyal hayatlarında akran zorbalığına uğramalarından endişe duyduklarını ifade etmektedir.

“Okullarda yaşanan akran zorbalığı beni çok endişelendiriyor. Bir gün kızım okuldan geldi. Henüz dış çıkardığı için konuşurken arkadaşına tükürük atlamış. Arkadaşı ise demiş ki bana bir şey alacaksın yoksa öğretmenime bana tükürdü derim diye tehdit etmiş. Kızım ise ben sana tükürmedim sadece dişim yeni çıktığı için konuşurken böyle oldu demiş. Ancak arkadaşısı tarafından bu tehdide uğradığından dolayı korkmuş ve benden arkadaşısına bir şey almak için para istemeye geldi.” (K4, Kadın, 46, İlkokul)

“Bir diğer tehdit ise akran zorbalığı. Çocuklarda birinci sınıftan itibaren çok ciddi bir şekilde akran zorbalığı var. Bu akran zorbalığı eğer çocuk çok sessiz ise onun üstüne gelerek kiloluysa kilosuyla dalga geçerek, saçıyla başıyla dalga geçerek uğraşıyorlar. Ben kendi çocuğumun öğretmeniyle de konuştuğumda sınıfında sebepsiz yere diğer arkadaşlarına vuran bir çocuk vardı. Daha birinci sınıfta olmasına rağmen arkadaşlarına zorbalık yapmaya çalışıyor. Ben bunun sebebinin de televizyondaki dizilerden kaynaklandığını düşünüyorum. Dizilerde bu tarz olayların işleniyor olması çocuklarında bunu çok normal bir şeymiş gibi algılanmasına neden oluyor.” (K12, Kadın, 37, Lisans)

Yapılan görüşmelere göre internet, telefon, tablet, televizyon gibi teknolojik aletler, cinsiyetsizleştirme ve akran zorbalığı katılımcıların tehdit olarak algıladıkları durumlardır. Tüm bunlar bireyi ve aileyi ciddi manada tehdit eden unsurlar olarak söylenebilir. Her ne kadar bu tür teknolojik aletlerin büyük kazanımları olmakla beraber bireyin ve özellikle çocuk ve gençlerin yanlış kullanımı sonucu zaman israfı, farklı mecrada kullanmada gibi olumsuz kullanım şekillerine bağlı olarak hem birey hem de ailede olumsuzluklara neden olabilmektedir. Yapılan bir çalışmada da küresel tehditler karşısında ailede ciddi travmaların yaşandığı bir gerçeklik olarak görülmektedir (Şentürk, 2008, ss. 7-28).

7. Küresel Tehdit Olarak Algılananların Birey ve Toplum Üzerindeki Etkilerine Dair Ebeveynlerin Değerlendirmeleri

Küresel tehditlerin birey ve toplum üzerinde nasıl bir etkisi olduğunu belirlemek amacıyla ebeveyn görüşlerine başvurulmuştur. Ebeveynlere “Küresel tehditlerin (internet, telefon, tablet, bağımlılıklar vs.) çocuğunuz üzerinde nasıl bir etkisi var?” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların çoğunluğu, küresel tehdit olarak adlandırdıkları telefon, tablet, televizyon gibi teknolojik aletlerin çocukları üzerinde pek çok olumsuz etkisi olduğunu dile getirmişlerdir. Katılımcılardan bazıları internet ve teknolojik aletlerin çocuklarının kişilik, kimlik ve karakterlerini olumsuz yönde etkilediğini söylemektedir.

“Bazı izlediği oyunlardan dolayı kızım çok bağıırıyor veya bazen çok hırçın olabiliyor. Oyunda duyduğu kötü bir kelimeyi bize veya arkadaşlarına söyleyebiliyor. Geçende bir baktım oha, çüş, lan gibi kelimeler kullanmaya başlamış. İzlediği oyunların videolarında bu tarz kelimeleri çok fazla kullandığını gördüm sonra.” (K7, Kadın, 39, Lisans)

“Kızım yarım saatten fazla telefonla uğraştığında hemen huyu karakteri değişiyor. Benim kızım çok uyumludur her zaman dediğimi yapar. Beni hiç kırmaz. Ama mesela yaz tatili gibi zamanlarda çok fazla telefonla uğraştığında kızımın bakışları bile değişiyor. Karakteri zaten değişiyor. Ve bir çocuk değişirse toplum değişir ne yazık ki. Kızım daha 9 yaşında olmasına rağmen şu anda sosyal medyadaki benim bilmediğim birçok akımı biliyor.” (K15, Erkek, 48, Lisans)

K11, Kadın, “Önceden çocuklar küçükken onların telefonları yoktu, daha uysaldılar. Şimdi telefonları var, daha huysuzlaşıyorlar.” derken, K12, Kadın “İzledikleri ya da oynadıkları oyundan etkileniyor ve şiddete başvurduğu oluyor çocuğumun. Orada izledikleri şeyler gece terörü oluşturuyor.” demiştir.

İnternet kullanımına bağlı olarak çocukların ahlaki anlamda da olumsuz etkilendiği, dini ve manevi değerlerden uzaklaştırıldığı, toplumsal değerlerin kaybedildiği ifade edilmiştir.

“Youtube, tiktok bu tarz uygulamalar çocukların çok ahlakını bozdu. Aslında sadece çocukların değil. Birçok insanın ahlakını bozdu. Bu tarz uygulamalar aile düzenini bozuyor, boşanmalara neden oluyor.” (K4, Kadın, 46, İlkokul)

“Herkes tiktokta fenomen olmuş. Ben annemin köyüne gidiyorum. Orada soruyorum işte şu teyze ne yapıyor diye. O kendini tiktoka feda etti diyorlar. Yani artık sadece çocukları değil, herkesi etkiliyor bu sosyal medya. Koskoca amca dediğim adam tiktokta fenomen olmuş.” (K13, Kadın, 38, ön lisans)

“Toplumda şu anda ahlaki anlamda büyük eksiklikler var. Mesela bizim zamanımızda ramazanın, bayramların bir kültürü vardı. Sabah kahvaltısına geldiğimiz zaman biz büyüklerimizin evinde kültürümüzü yaşırdık. Ama artık bunlar kalmadı. Televizyondan dizilerden çocuklar gördüklerini artık hayatlarında uygulamaya çalışıyorlar. Orada ne görüyorlarsa aynısını yapıyorlar.” (K20, Erkek, 48, Lise)

Katılımcıların çoğunluğu küresel tehdit olarak algılanan teknolojik aletlerin çocuklar açısından ciddi anlamda olumsuz etkilerinden bahsederken, birkaçı ise olumlu değerlendirmelerde bulunmuştur.

“Geçenlerde oğlumla Vecihi Hürkuş’a ait bir belgesel izledik. Sonra anneannesiyle oğlum bir seyahate çıktı. Ve yolculuk esnasında gördüğü doğayı izlediği belgeseldeki Vecihi hürkuş’un uçtuğu ortamla bağdaştırarak anneannesine anlatmış. Bu mesela teknolojinin oğlum üzerindeki güzel bir yansıması. Yani ben teknolojinin tamamen de olumsuz olduğunu düşünmüyorum.” (K9, Erkek, 32, Lisans)

“İnternetin tamamen de olumsuz olduğunu söyleyemem. Bazı eğitim videoları gerçekten güzel. Ve çocuk oradan gerçekten de güzel bir şekilde ders çalışabiliyor. Tabii bilgiye erişme açısından da gayet güzel. Mesela Google üzerinden daha önce gitmediği görmediği yerleri görebiliyorlar.” (K16, Kadın, 39, Lisans)

İletişim, etkileşim, okur-yazar oranının yükselmesi, sanayileşme, kentleşme, hız ve hız çağında küresel fırsatlar ve tehditler iç içe geçmiş bir durumdadır. Bu noktada insan/birey, neyi, nasıl ve ne şekilde yapacağı, diğer bir değişle nasıl hareket edeceği konularında gel-gitler yaşamakta ve birtakım yalpalamalar gösterebilmektedir. Öyle ki yeni çağ, insana büyük imkanlar sunarken diğer yandan da tehditler savurmaktadır. Dolayısıyla insan, bocalamakta özellikle de çocukluk ve gençlik yılları kişilik ve kimliğin kazanılma ve yerleşme dönemlerinde bu fırtınalar daha fazla olabilmektedir. Bu süreçte insanın hayata tutunması ve oradan hareketle insan psikolojisine ve sosyolojisine uygun bir tercihte bulunabilmesi için her şeyden önce insanı insan yapan değerleri bilmesi ve hayata geçirebilmesi gerekir.

Medyanın aile yapısı üzerine olumlu etkileriyle beraber olumsuz etkilerinin olduğu da bilinmektedir. Aslında medya vb. teknolojik aletlerin olumlu kullanımı birey ve ailenin gelişimi üzerine katkı sağlayacağı bilinmekle beraber olumsuz etkilerinin de tahrip edici ve yıkıcı boyutlarının olduğu görülmektedir. Bu bağlamda televizyonun aile yapısı üzerine etkilerini inceleyen bir çalışmada kitle iletişim araçları aracılığıyla aile yapısının ciddi saldırılara hedef olduğu görülmektedir(Abuzar, 2017, ss. 83-85).

8. Küresel Tehditler Karşısında Ailenin Rolü

Çalışmanın son kısmında küresel tehditler karşısında ailenin nasıl bir rolü olduğunu tespit etmek amaçlanmıştır. Bu bağlamda katılımcılara *“Bireyin ve toplumun küresel tehditlerden korunması noktasında ailenin nasıl bir rolü vardır? Bu konuda neler yapıyorsunuz?”* sorusu yöneltilmiş ve katılımcıların çoğunluğu ailenin bu noktada önemli bir etkisi olduğunu dile getirmiştir.

Anne babaların küçük yaştan itibaren ahlaki, dini ve manevi eğitim vermesi, çocukla doğru iletişim kurması bireyi tehlikelere karşı korumada oldukça önemlidir. Aynı şekilde uçsuz bucaksız bir yer olan internetteki tehditlere karşı ailenin kontrollü hatta sınırlı bir internet kullanım alanı oluşturması gerektiği görülmektedir. Anne babanın çocukla kaliteli zaman geçirmesi, alternatif etkinlikler oluşturması her türlü tehlikeye karşı bireyi korumada önemli bir rol oynadığı söylenebilir.

“Benim gözüm sürekli çocuğumun üzerindedir. Sürekli okulda neler yaşandığına dair onunla konuşmaya çalışıyorum. Her gün okuldan geldiklerinde onlarla konuşmaya çalışıyorum. Okulda ya da başka bir yerde yaşadığı sıkıntıyı benimle paylaşmasını söylüyorum. Yani çocuğumla sürekli iletişim halinde kalırım. İnternet kullanımlarını da genelde sınırlandırmaya çalışırım.” (K4, Kadın, 46, İlkokul)

“Ben çocuklarıma belli ahlaki değerleri vermeye çalışıyorum. Ailede o eğitimi alması özellikle küçük yaşta önemli olduğunu düşünüyorum. Çünkü çocukları tamamen internetten uzak bir ortamda yetiştiremiyoruz. Ancak elimizden gelebildiği kadar kontrollü olarak kullanmalarını sağlıyoruz.” (K5, Kadın, 30, Lisans)

“Ben çocuğumun oynadığı oyunları, kullandığı interneti kontrol altında tutmaya çalışıyorum. Tamamen kontrolsüz bırakmıyorum. Çünkü ailenin kontrolü olmadan çocuğu yalnız bıraktığımızda onları ağına düşürmek için bekleyen çok fazla şey var.” (K6, Kadın, 51, Ortaokul)

“Onları bu tehditlere karşı alternatifler oluşturarak korumaya çalışıyorum. Sosyalleştirme çalışıyorum, onlarla vakit geçirmeye çalışıyorum. Çünkü biz onlara vakit ayırmazsak onlar vakit dolduracak çok şey buluyorlar.” (K8, Kadın, 30, Lisans)

“Çocuklarımı internete yönlendirmeyecek aktiviteler yaptırmaya çalışıyorum. Gezmeye sahile parka, çay bahçesine ya da bisiklet sürmeye gidiyoruz birlikte. Yoksa çocuk sıkılıyor ve bunalıyor. Bu sefer onu daha çok fazla cezbedici ve vaktini alan şeyler var bilgisayarda ona yöneliyor.” (K16, Kadın, 39, Lisans)

“Anne baba olarak biz çocuklarımıza belli dini değerleri, geleneklerimizi öğretiyoruz. Onları bu gelenek ve göreneklerimize bağlı bir şekilde yetiştirmeye çalıştık. En azından neyin iyi, neyin kötü olduğunu küçük yaştan itibaren öğrettik. Hala da bunun için çabalyoruz. Sürekli gözüm onların üzerinde.” (K18, Erkek, 49, Lisans)

Evrenin en değerli varlığı olarak insan, ailede doğar, orada yetişir, gelişir, kimlik ve kişilik kazanır ve oradan sosyal hayata açılır. Bu bağlamda aile, bir taraftan

bir liman olarak tehditler karşısında sığınak ve korunak olurken, diğer taraftan da varlığı koruma, güçlendirme ve oradan hayata açılma imkanı sağlamaktadır. Çocuk, ailede gözlerini hayata açtığı anda karşısında anne-babasını bulur, buradan alacağı eğitim-öğretim ve terbiye onun psikolojik dünyasını şekillendirirken aynı zamanda maddi ihtiyaçlarını da karşılar. Bu ortamda yetişen insan, daha sonra sosyal hayata açılım sağlar. Dolayısıyla aile, insanın yetişmesi ve topluma açılmasında son derece önemli ve anlamlı bir işlev görmektedir. Sağlıklı bir aile ortamında yetişen insan, toplumsal hayatta da insani değerlere bağlı bir kişilik örneği sergiler. Aile terbiyesinden mahrum yetişen birisi ise toplumun huzur ve güvenini tehdit eder. O nedenle sağlıklı aile, sağlıklı insan ve toplumun inşasında ihmal edilmemesi gereken bir kurum olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çocukların yetişmelerinde anne-baba rol model konumundadır. Çocuklar, çocukluk yaşlarından itibaren anne-babayı örnek alırlar ve onları kendilerine idol olarak seçerler. Dolayısıyla çocuğun kişilik, kimlik ve karakter eğitiminde ailenin rolü ilk sırada yer almaktadır. Bundan dolayı aile her yönden çocuğa örnek olmak durumundadır. Yapılan bir çalışmada da görüldüğü üzere ailenin bu konumu büyük önem arz etmektedir (Doğan, 2019, ss. 119-145).

Sonuç

Küreselleşme süreci olabildiğince hızıyla devam etmektedir. Öyle görülüyor ki bu süreç geri döndürülemez bir boyutta yaşanacaktır. Bu süreci yönetenler, dahil olanlar ve dahil olmak zorunda kalanlar, bu değişme ve gelişmelerden olumlu ya da olumsuz şekilde etkilenmektedirler. Öyle ki bilim, teknik, fen ve sosyal bilimler alanlarındaki yeni gelişmeler, yeni yaşam biçimlerini de beraberinde getirmektedir. Buna bağlı olarak da dünya, iletişim, etkileşim ve ulaşım anlamında küçülmekte ve bir küre olarak küçük bir köy halini almaktadır.

Küreselleşme, fırsatları ve tehditleri beraberinde getirmektedir. Küresel köyün aktörleri vardır. Bunlar aynı zamanda değişme ve gelişmeler noktasında da etkin rol oynamaktadırlar. Aslında bu bir güç ve etki olayıdır. Zira imkana ve güce sahip olanlar, aynı zamanda küresel dünyanın işleyişini de belirlemektedirler. Büyük resme bakıldığında bu gerçeklik çok yalın bir şekilde görülebilir. Küreselleşme süreciyle kimi insan, toplum ve bölgeler, küresel etkilere maruz kalarak küreselleştirilmektedirler. Zira insan ve toplumlar, kimi zaman yeni değişme ve gelişmelere kendiliğinden uyarlar kimi zaman uymak durumunda/zorunda kalabilirler.

Küreselleşme, fırsatlar bağlamında düşünüldüğünde, bir insan ya da toplumun bu fırsatları kendi lehlerine kullanabilmeleri önemli bir durumdur. Eğer bu değişme ve gelişmeler, yerinde ve zamanında kullanılabilirse önemli açılımlara imkan sağlayabilir. Öyle ki küreselleşmenin sunduğu fırsat ve imkanlarla bir insan veya toplum, yerelden evrensele yeni arayış ve ufuklara ulaşabilir, kendini yenileyebilir, kendi imkanlarını geliştirme imkanı yakalayabilir; diğer taraftan da küresel dünyada meydana gelen gelişmelerden faydalanma imkanı elde edebilir. Bu aynı zamanda dünya insanların ürettiği, ortaya koyduğu ve arz ettiği imkanlara ulaşma olarak da düşünülebilir.

Küreselleşmenin fırsatları yanında tehditlerinin olduğu da bir gerçekliktir. Bu tehditler, çok yönlü ve çok boyutlu olabilir. Maddi olabileceği gibi manevi de olabilir. Küçük ve dar kapsamda olabileceği gibi büyük ve daha kapsayıcı boyutta da olabilir. Tüm bunlar, olgu, olay ve şartlara göre değişen özellikler taşımaktadır. Örneğin bir mahalde üretilen zararlı bir maddenin, dünyanın diğer bölgelerine ulaşması, küreselleşmenin sağladığı imkanlarla daha kolay gözükmemektedir. Dolayısıyla küreselleşme aynı zamanda tehditleri de içerisinde barındırmaktadır. Bugün dünyada uyuşturucu, madde bağımlılığı, zararlı haplar, insan ve bu bağlamda kadın ticareti, çocuk istismarları, zararlı film ve benzeri içerikli görseller gibi internet ve televizyon vasıtasıyla sosyal medyada kullanılan içerikler insan ve toplumları ciddi anlamda tehdit eden unsurlardır. Buna bağlı olarak özellikle çocuklar ve gençler, bu gibi zararlı unsurların ciddi anlamda etkisi altında kalmaktadırlar. Ayrıca bu tür zararlı unsurların yaygınlaşması, insanların hayatlarını, aileleri ve toplumları ciddi anlamda olumsuz manada etkilemektedir. Zira bugün çocuk istismarları, bireysel travma halleri, intiharlar, aile içi şiddet vakaları, boşanmalar, toplumsal hayatta hoşgörü limitinin düşük olması, tahammülsüzlük vb. durumlar, küresel değişmelerin ve yaşam biçimlerinin bir yansıması olarak okunabilir. Bu, aynı zamanda insani ve evrensel etik/ahlaki değerlerde bir aşınma olarak da hayata yansımaktadır.

Tüm bu tehditler birey, aile ve toplumları ciddi anlamda etkilemekte ve her geçen gün yeni bir insan, aile ve toplumsal travma olayıyla karşı karşıya kalınabilmektedir. Bunu sadece bir toplum ya da ülke ile sınırlandırmak da küreselleşmenin sınırları açısından doğru bir yaklaşım değildir. Bugün tüm dünyada evrensel insani değerler ve insan hakları bağlamında genel bir insani anlayış ve algının olduğu aşıkardır. Buradan bakıldığında yukarıda sözü edilen

küresel tehditler, tüm dünyayı bir şekilde etkilemektedir. Benzer şekilde insan, aile ve toplumumuzun da bu tehditlerden etkilendiği inkar edilemez bir gerçekliktir. Bugün internetin sunduğu fırsatlar, değişme ve gelişme anlamında son derece önemli imkanlar sunmakla beraber; tehditler noktasında da zararlı boyutlar taşıdığı söylenebilir. Yukarıda, katılımcılarla yapılan görüşmelerden elde edilen tespit ve değerlendirmelerden de anlaşılacağı üzere internet, sosyal medya ve benzeri unsurlar, çocukları, gençleri, aileleri ve toplumu olumsuz yönde de etkileyebilmekte ve birtakım istenmedik sonuçlara neden olabilmektedir. İşte bunun için bireyi ve toplumu koruma ve kollama noktasında aileye büyük önem düşmektedir. Bu anlamda ailenin korunması, güçlendirilmesi aynı zamanda çocuğun, gencin, yetişkinin ve toplumun korunması anlamına gelmektedir.

Kaynakça | References

- Abuzar, C. (2017). Televizyonun Aile Yapımız Üzerine Etkisi. Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 38, Article 38.
- Adler, A. (2011). İnsan Doğasını Anlamak (D. Başkaya, Çev.; Onuncu Baskı). İlyaz İzmir Yayınevi.
- Akdoğan, A. (2002). Geleneksel Toplumdan Modern Topluma Geçişte Dini Hayat. Rağbet Yayınları.
- Akdoğan, A. (2004). Sosyal Değişme ve Din. Rağbet Yayınları.
- Akdoğan, A. (2011). Ahlak, Medeniyet ve İslam. Pınar Yayınları.
- Akdoğan, A. (2019a). Din Sosyolojisi. Ensar Yayınları.
- Akdoğan, A. (2019b). Gençliğin Kendi Kültürüne Yabancılaşma Sorunu Karşısında Dini ve Ahlaki Değerler. İçinde Ahlaki Sorunlar Gençlik ve Değerler Eğitimi (ss. 391-409). Güneysu İlim Yayınları.
- Aydın, M. (2002). Küreselleşme: Genel Bir Bakış. İçinde Küreselleşme, İslam Dünyası ve Türkiye. Ensar Neşriyat.
- Balcı, A. (2018). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem, Teknik ve İlkeler (13. Baskı). Pegem Akademi.
- Bayraktar, M. (2003). Küreselleştirme ve Küreselleşme. Dini Araştırmalar, 6(17), Article 17.
- Berger, P. L. (2007). Küresel Kültürün Dört Yüzü. İçinde Ş. Gürsoy & İ. Çapcıoğlu (Çev.), Küreselleşme Ulus-Devlet ve Din (ss. 1-16). Platin Yayınları.
- Creswell, J. (2017). Araştırma Deseni Nitel, Nicel ve Karma Yöntem Yaklaşımları (S. B. Demir, Çev.; 3. Baskı). Eğiten Kitap.
- Çağlar, S. (2019). Ergenlerde İnternet Bağımlılığı/ Problemlili İnternet Kullanımı ile Değer Sistemleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. İçinde Ahlaki Sorunlar Gençlik ve Değerler Eğitimi. Güneysu İlim Yayınları.
- Çapcıoğlu, İ. (2011). Küreselleşme Kültür ve Din (1. Baskı). Otto Yayıncılık.
- Doğan, A. (2019). Değerler Eğitimi Açısından Aile İçi İletişimin Çocuk Üzerindeki Etkisi. Toplum Bilimleri Dergisi, 23, Article 23.

- Duralı, Ş. T. (2000). *Çağdaş Küresel Medeniyet*. Dergâh Yayınları.
- Erdoğan, M. (2002). *Hukuk Perspektifinden Küreselleşme ve Türkiye*. İçinde *Küreselleşme, İslam Dünyası ve Türkiye*. Ensar Neşriyat.
- Erkal, M. (1991). *Türk Ailesi ve Batı Avrupa'daki Bazı Değişmeler*. İçinde B. Dikeçligil & A. Çiğdem (Ed.), *Aile Yazıları 2* (2. Baskı). T. C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu.
- Friedman, J. (1999). *Küresel Sistem, Küreselleşme ve Modernitenin Parametreleri*. İçinde *Postmodernizm ve İslam Küreselleşme ve Oryantalizm* (2. Basım). Vadi Yayınları.
- Giddens, A. (1994). *Modernliğin Sonuçları* (E. Kuşdil, Çev.). Ayrıntı Yayınları.
- Huntington, S. P. (2002). *Medeniyetler Çatışması* (M. Yılmaz, Ed.). Vadi Yayınları.
- Karataş, Z. (2015). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi, 1(1), 62-79.
- Kutluer, İ. (1993). *Modernlikten Sonra Ne? İzlenim*, 12.
- Nazıroğlu, B., Erkan, Ü. E., Baş, M. Ş., & Yanık, H. (Ed.). (2019). *Ahlaki Sorunlar Gençlik ve Değerler Eğitimi*. Güneysu İlim Yayınları.
- Ökten, S. (2019). *Aile Üzerine Düşünceler*. İçinde *Peygamberimiz ve Aile* (1. Baskı). Diyanet İşleri Başkanlığı.
- Sarıbay, A. Y. (2002). *Globalleşmenin Türk Politik Hayatı Üzerine Etkileri*. İçinde *Küreselleşme, İslam Dünyası ve Türkiye*. Ensar Neşriyat.
- Sayın, Ö. (1991). *Aile İçi İlişkilerin Toplum ve Birey Boyutunda Çözümlemesi*. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, Aile Yazıları 4.
- Şentürk, Ü. (2008). *Aile Kurumuna Yönelik Güncel Riskler*. Aile ve Toplum, 4(14), 7-32.
- Tolan, B. (1991). *Geleneksel Aileden Çağdaş Aile Yapısına Doğru*. İçinde B. Dikeçligil & A. Çiğdem (Ed.), *Aile Yazıları 2* (2. Baskı). T. C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu.
- Yıldırım, İ. (2021). *Neoriberal Küreselleşme ve Ailenin Dönüşümü*. Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 9(1), Article 1. <https://doi.org/10.53586/susbid.899629>

Aile Sisteminde Yer Alan Sosyal Sorunlara İlişkin Okul Temelli Aile Danışmanlığının Rolü

Meltem Atasoy | <https://orcid.org/0009-0005-0443-1232> | meltem.atasoy@gmail.com

Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, Türkiye

Öz

Bireyin doğduğu andan itibaren sosyalleşmesinde ve değerlerinin oluşmasında ilk sistemi aile sistemi, ikinci sistemi okul ortamı oluşturmaktadır. Aile sisteminin işlevsiz olması, dezavantajlı grup içerisinde yer alan çocukları doğrudan etkilemektedir. Bir çocuğun; aile sistemi içerisinde yaşamış olduğu sosyal sorunlar, okul ortamında da kendini hissettirmekte olup, çocuğun davranışlarını ve akademik performansını olumsuz etkilemektedir. Okul temelli aile danışmanlığı yaklaşımı; merkezine okul ve aileyi alan müdahaleler sunarak bütünsel ve geniş kapsamlı bir çerçevede çocuğun sorunlarını aşmasına ve başarılı olmasına yardımcı olan önleyici ve iyileştirici müdahaleler sunmayı amaçlamaktadır.

Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden fenomenoloji ve bibliyometrik analiz yöntemi kullanılmış olup, çalışmaya katılan grup, amaçlı örneklem yöntemi ile belirlenmiştir. Görüşmeler yarı yapılandırılmış sorular ile yüz yüze görüşmeler şeklinde gerçekleşmiştir. Çalışmanın evren ve grubunu; İzmir il merkezinde bulunan Millî Eğitim Bakanlığına bağlı devlet okulunda görev yapan 4 öğretmen, 2 rehber öğretmen ve 2 veli olmak üzere toplam 8 katılımcı oluşturmaktadır.

Araştırma bulgularına göre; öğrencilerin yaşamış olduğu problemlerin büyük bir kısmının aile tutumlarıyla ilişkili olduğu, problemin çözümüne yönelik okulda yapılan müdahalelerin bu noktada yetersiz kaldığı, rehber öğretmenlerin öğrenciler ile daha çok bireysel çalışma yaptığı, ailenin önleme çalışmalarında aktif rol almadığı saptanmıştır. Okul temelli aile danışmanlığı modelinin uygulanır olduğu durumlarda ailenin süreç içerisinde daha rahat iletişime geçeceği anlaşılmıştır.

Sonuç olarak, bulgular göz önüne alındığında “Okul Temelli Aile Danışmanlığı” çatısı altında okul – aile – öğrenci iş birliğinin geliştirilmesine yönelik müdahale ve önleyici çalışmaların yürütülmesinin etkin bir model olacağı düşünülmektedir. Günümüzde zayıflayan aile sisteminin güçlenmesine yönelik; müfredat içerisinde ailenin önemini vurgulayan eğitim programlarının yaygınlaşması amaçlanmalı, hizmet içi eğitimler ile destek sağlanmalıdır. Okul temelli aile danışmanlığı, ekonomik anlamda dışarıdan destek alamayan aileler için de erişilebilir danışmanlık hizmeti adına bir imkân sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Okul Temelli Aile Danışmanlığı, Aile Sistemi, Sosyal Sorunlar.

Atıf Bilgisi

Atasoy, Meltem. (2024). Aile Sisteminde Yer Alan Sosyal Sorunlara İlişkin Okul Temelli Aile Danışmanlığının Rolü. *Aile Dergisi*, 2/1, 110-140.

<https://doi.org/10.70348/aile.2024.4>

Geliş Tarihi	27.05.2024
Kabul Tarihi	23.06.2024
Yayın Tarihi	30.06.2024
Değerlendirme	İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.
Etik Beyan	
Benzerlik Taraması	Yapıldı – Turnitin
Etik Bildirim	dergi@isavak.org
Çıkar Çatışması	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
Finansman	Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.
Telif Hakkı & Lisans	Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

The Role of School-Based Family Counseling in Addressing Social Problems within the Family System

Meltem Atasoy | <https://orcid.org/0009-0005-0443-1232> | meltem.atasoy@gmail.com

Dokuz Eylül University, Institute of Social Sciences, İzmir, Türkiye

Abstract

From the moment of the birth' s of an individual, while the primary system influencing their socialization and the formation of their values is the family system, followed by the school environment as the secondary system. The dysfunction of the family system directly affects children in disadvantaged groups. The social problems a child experiences within the family system make themselves felt in the school environment as well, impacting negatively the child's behavior and academic performance. Aiming to provide preventive and curative solutions, the school-based family counseling approach help the child overcome his problems and be successful in a holistic and comprehensive framework by offering interventions that focus on school and family.

Phenomenology and bibliometric analysis methods beeing qualitative research methods were used in the study and the group participating in the study was determined by the "purposeful sampling" method. The interviews were conducted face to face with semi-structured questions. The population and group of the study; The participants consist of a total of 8 participants: 4 teachers, 2 guidance counselors and 2 parents all from a public school affiliated with the Ministry of National Education located in the city center of İzmir.

According to the research findings, majority of the problems experienced by students are related with family attitudes and interventions conducted at the school to solve these problems are insufficient since counselors work mostly individually with students and the family does not take an active role in preventive efforts. It has been expressed that in case of the school-based family counseling model is implemented, the family will communicate more easily during the process.

As a result, considering the findings, it is thought that carrying out intervention and preventive studies to improve school-family-student cooperation under the umbrella of "School-Based Family Counseling" will be an effective model. To strengthen the family system, which is weakening today; It should be aimed to spread educational programs that emphasize the importance of family within the curriculum, and support should be provided through in-service training. School-based family counseling also offers accessible counseling services as an opportunity for the families who cannot afford external support.

Keywords: School-Based Family Counseling, Family System, Social Problems.

Citation

Atasoy, Meltem. (2024). The Role of School-Based Family Counseling in Addressing Social Problems within the Family System. *Aile Journal*, 2/1, 110-140.
<https://doi.org/10.70348/aile.2024.4>

Date of Submission	27.05.2024
Date of Acceptance	23.06.2024
Date of Publication	30.06.2024
Peer-Review	Double anonymized - Two External
Ethical Statement	It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.
Plagiarism Checks	Yes - Turnitin
Conflicts of Interest	The author(s) has no conflict of interest to declare.
Complaints	dergi@isavak.org
Grant Support	The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research.
Copyright & License	Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0.

Giriş

Evrensel ve dinamik bir sosyal sistem olan aile sistemi, bireyin ilk sosyalleştiği kurumdur. Aile; adaletin, merhametin, ilmin, ahlaki değerlerin öğretildiği, psikolojik, kültürel, ekonomik, biyolojik, eğitim ve toplumsal görevleri olan sosyal bir kurumdur (Yılmaz, 2022), (Kır, 2011, s. 385). Kültürü, toplumu algılayarak, nasıl davranılması gerektiğini öğrenmek yani sosyal gelişim süreci aileden başlamaktadır.

Geçmişten günümüze aile yapısına baktığımızda, özellikle de endüstri devrimi itibariyle geniş aileden çekirdek aileye doğru geçiş görülmektedir. Çekirdek aile yapısına geçiş ile ailenin fonksiyonlarında azalma, rollerinde değişimler görülmektedir (Bayer, 2013, s. 104). Günümüz bilgi çağında teknolojik kökenli yaşanan gelişmeler, sosyal medya, küreselleşme, kapitalizm, ben merkezci yaklaşımlar aile sistemine yeni anlam ve boyutlar yüklemektedir (Sayar, 2020). Aile sistemi, toplum içerisinde yaşanan sosyal değişimler ve beraberindeki sosyal sorunlardan etkilenmektedir (Aktaş, 2015, s. 431).

1. Aile İçerisinde Yaşanan Sosyal Sorunlar

Boşanma, şiddet, istismar (psikolojik, fiziksel, cinsel), intihar, psikosomatik hastalıklara sebebiyet veren cinsel yönelimler, yoksulluk, göç, bireyci yaklaşımlar, bağımlılıklar, suç, teknolojik değişimler sosyal sorunlar arasında sayılmaktadır (Aykurt, 2020, s. 442). Özellikle online teknolojilerin yaygınlaşmasıyla insanlığın karşılaştığı yeni olgular yeni sorunları da beraberinde getirmiştir.

Sosyal medyanın kontrolsüz kullanımı bireyleri gerçek dünyadan uzaklaştırarak, yalnızlık, sosyalleşmeme, akademik başarısızlık ve düzensiz yemek-uyku gibi sosyal sorunların içine düşürmektedir. Sosyal medya bağımlılık yaparak, gerçek ilişkilere zarar vermekte ve aile içerisinde yabancılaşmaya da sebebiyet vermektedir (Seyitoğlu, 2017, s.172).

Aile bireyleri içerisinde, değişimin en çok hissedildiği alanı çocuklar oluşturmaktadır. Çocuk doğduğu an itibariyle ailenin gelenek, görenek örf ve adetleri ile büyümektedir. Araştırmalar çocuğun ilk 6 yılının önemli olduğunu, kazanmış olduğu davranışların yetişkinlikte, kişiliğini, değer yargılarını, alışkanlıklarını, inançlarını biçimlendirdiğini ortaya koymaktadır (Yavuzer,

2007). Aile içerisinde sağlıklı bir sistemde yetişen çocuk; ahlak ve erdemli, sorumluluk sahibi, sağlıklı düşünen, araştıran bir kimliğe sahip olmaktadır (Ereş, 2009, s. 93). Ne yazık ki günümüz de sosyal sorunların ivme kazandığı bir döneme girildiği görülmektedir. Sosyal sorunlar, toplumda yer alan tüm kurumları, grupları, bireyleri etkilemekte, güvenli liman olan aile sisteminde derin yaralar açmaktadır. Aile sistemi içerisinde yaşanan sosyal sorunlar ise çocuklar da duygusal, gelişimsel ve davranışsal bozuklukların görülmesine sebebiyet vermektedir. Özellikle, düşük sosyoekonomik statüye sahip ailelerin çocukları işlevsiz (katı aile tutumu, aile çatışması, kopuk aile vb.) aile tutumları sonucunda sosyal ve duygusal sorunlar yaşamakta, ruh sağlığına erişim noktasında birçok engelle karşılaşmaktadır (Kelchner vd., 2020, s. 274). Bunun yanı sıra sosyoekonomik statüsü yüksek olan özellikle çift kariyerli eşlerin, kariyer planlamaları ve yoğun iş temposu nedeniyle gerek aile içi gerekse çocuk gelişiminde ihmalleri söz konusu olmaktadır. Çocuğun ilk gelişim evresinde yetiştirilme sürecinin bakıcı veya yuva tarafından karşılanma süreci, çocuğun hem aile kültüründen uzak kalmasına hem de aile ile güvenli bağlanma sağlanmamasına neden olmaktadır. Bu durum ileriki yıllarda çocuk ve aile arasında sosyal sorunların yaşanmasına sebebiyet vermektedir. Bu noktada çocuğun; duygusal, psikolojik ve akademik olarak etkileyen sosyal sorunlara erken müdahale önemli olmaktadır.

2. Aile Danışmanlığı

Sağlıklı bir aile sisteminin; karşılaştığı her durumda, her sorunda dengede kalma eğilimi mevcuttur. Bu denge bozulduğunda aile sistemi içerisinde çatışma kaçınılmaz olmaktadır. Aile bireylerinin birbirleri ile iletişim ve rol dağılımlarında sorunlara ne ölçüde yansıdığını ortaya koymak adına aile danışmanlığı devreye girmektedir (Kılıç, 2014, s.165). Aile danışmanlığı, ailenin hem kendi içerisinde hem de çevresiyle uyumunda yaşamış olduğu sorunların çözümünde ve farkındalık kazanmalarını sağlama noktasında aileye yönelik sistemik bir yaklaşım sunmaktadır. Aile danışmanlığı bu alanda eğitimlerini tamamlamış uzmanlar tarafından verilmektedir.

3. Okul Rehberlik Hizmetleri

Aile ve çocuk arasındaki ilişkinin çatışma derecesi arttığında, çocuğun göstermiş olduğu davranış problemleri, aile dışında, sosyal ortama taşmaktadır. Çocuk okul

çağına geldiğinde, aile dışında ikinci sosyal ortamı okul olmaktadır. Okul, çocuğun akademik eğitiminin yanı sıra ihtiyacına yönelik gereksinimlerini karşılamakta eş güdümlü olarak aile ile iletişim halinde olmaktadır (Demirel, 2023, s.363). Bu noktada, okul ve aile çocuğun gelişiminde tamamlayıcı bir rol üstlenmektedir. Çocuk, ev ve okul ortamında yaşamış olduğu sorunlara karşı tepkisini; kaygı, depresyon, içine kapanma gibi içselleştirme davranışları ya da saldırganlık, dikkat çekme, hiperaktivite, akran zorbalığı gibi dışsallaştırma davranışlarıyla ortaya koyabilmektedir. Sorunlu davranış içerisinde bulunan çocuk, okul ortamında diğer çocukları hem akademik anlamda hem de sosyal ilişkiler bağlamında olumsuz etkilemekte olup, bu noktada okul rehberlik hizmetleri devreye girmektedir (Rones ve Hoagwood, 2000, s. 236). Çocuğun, ailesinden kaynaklı yaşamış olduğu sosyal sorunların okula yansması halinde, okul rehberlik biriminin kök soruna ulaşması çok zaman alıcı ya da imkânsız hale gelebilmektedir. Ancak bu durum okul rehberlik birimlerinin yetersiz yaklaşım sergilediği anlamına gelmemektedir. Geleneksel bağlamda rehberlik birimleri tarafından yapılan müdahaleler de üç sistem (okul-aile-toplum) parçalı ele alınmaktadır (Sorino ve Gerrard, 2018, s. 7). Okul rehberlik birimi, aileden kaynaklı sorunlarda, aile ile iletişim kuramadığı noktada çocuğu ruh sağlığı hizmetlerine yönlendirebilmektedir. Okul rehberlik birimi sorunların boyutlarını eğitim açısından ele alırken, ruh sağlığı çalışanları daha çok psikolojik ve aile açısından ele almaktadır.

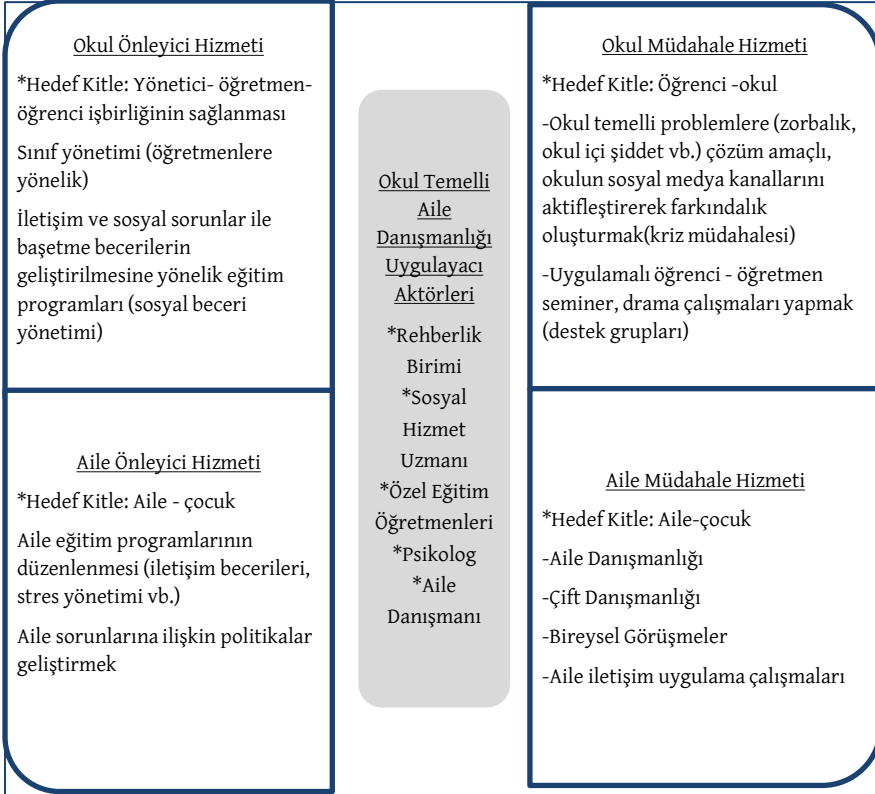
4. Okul Temelli Aile Danışmanlığı

Bu noktada toplum, aile ve okul sisteminin bir bütün olarak ele alındığı bir modele ihtiyaç kaçınılmaz hale gelmektedir. Öyleki alanyazı incelendiğinde; çocuğun aile, toplum ve okula ilişkin sorunlarını aşmasında, akademik başarısının artmasında, okul danışmanlığı ve aile danışmanlığı uygulamasının entegre edilmesi ile “Okul Temelli Aile Danışmanlığı” modelinin uygulandığı görülmektedir. “Okul Temelli Aile Danışmanlığı” modelinin ilk uygulama örneği 1920 yılında Alfred Adler tarafından gerçekleştirilmiştir. Adler, çocukların sorunlarına çözüm bulmak adına; çocukların aileleri, öğretmenleri ve psikologlarla birlikte bütünleşik bir danışmanlık modelini kullanmıştır (Gerrard, 2008, s.4). “Okul Temelli Aile Danışmanlığı”; mesleki yeterliliği olan aile danışmanları, rehberlik birimleri tarafından, çocuğun okuldaki davranışsal, duygusal veya akademik başarısından kaynaklı sorunlarını çözmede etkili olan ve okul ortamında ücretsiz olarak gerçekleşen bir model olarak tanımlanabilir.

Bu modelin en önemli bileşenini aile bireyleri ve aile içi ilişkiler oluşturmaktadır (Snyder, 2010, s.8). Dowling ve Taylor (1989; Akt: Gerrard, 2008), çocukların ebeveynlerinin kliniklere gitmektense “Okul Temelli Aile Danışmanlığı”na başvurmalarının daha erişilebilir bir danışmanlık modeli olduğunu belirtmektedir. Yurt dışı uygulamaları incelediğimizde, “Okul Temelli Aile Danışmanlığı” modeli; rehberlik birimleri, sosyal hizmet uzmanları, özel eğitim öğretmenleri, psikologlar, psikiyatristler, aile danışmanları tarafından uygulama alanı bulmaktadır (Gerrard, t.y.).

Gerrard ve Soriana (2018) “Okul Temelli Aile Danışmanlığı” modeli, patoloji temelli terapi modeli yerine öğrenci başarısını ve sağlığını esas alan güç temelli bir yaklaşım modeli uygulamaktadır. “Okul Temelli Aile Danışmanlığı” modelinin uygulama alanına ilişkin yapmış oldukları çalışmada; aile ve okula ilişkin sorunları müdahale (aile, okul) ve önleme (aile, okul) başlıkları altında gruplandırmaktadır (Şekil 1).

Şekil: 1 Okul Temelli Aile Danışmanlığının Uygulanmasına Yönelik Model



Çocuk, aile sorunları karşısında olumsuz bir durum yaşadığında “Aile Müdahale” programı devreye alınmaktadır. Bu programda çift danışmanlığı, bireysel görüşmeler, ailenin tüm bireyleri ile ortak çalışmalar yürütülmektedir. Çocuk, okul ortamında zorbalık, okul içi şiddet gibi problemleri açıkça gösteriyor ve bu durumdan sınıf ve okul etkileniyorsa “Okul Müdahale” programı devreye girmektedir. Kriz müdahalesi ve destek grupları bu program için uygulanan yöntemlerdir. Gelecekte problemleri önlemeye ve becerilerin geliştirilmesine yönelik; aileler ile “Aile Önleme” programı, öğretmen ve öğrenciler ile “Okul Önleme” programı uygulanmaktadır. İletişim becerileri, stres yönetimi gibi yöntemler aile önleme programı içerisinde, sosyal beceri yönetimi, sınıf yönetimi gibi yöntemler ise okul önleme programı içerisinde yer almaktadır. “Okul Temelli Aile Danışmanlığı” modeli; önleyici ve müdahale programı kapsamında, çocuğun sorun alanına göre çalışılabilmektedir.

5. Çalışmanın Amacı ve Araştırma Soruları

Bu çalışma, yurt dışında yaygın olarak kullanılan “Okul Temelli Aile Danışmanlığı” modelinin ülkemizde farkındalığının oluşmasına katkı sağlamasını amaçlamak ve modelinin ülkemizde uygulanabilirliğine ilişkin ebeveyn, öğretmen ve rehberlik birimlerinin görüşlerinin öğrenilmesini amaçlamaktadır. Bu çalışmaya ilişkin iki temel araştırma sorusu şunlardır:

Araştırma Sorusu 1: Çocuğun okulda yaşadığı sorunlarda ailenin de sisteme dahil edilmesi, sorunların çözümünde ne derece etkili olmaktadır?

Araştırma Sorusu 2: “Okul Temelli Aile Danışmanlığı” modelinin okullarda uygulanmasının okul rehberlik birimi, öğretmen ve aileler açısından görüşlerinin alınması.

Yöntem

Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışma, aile sisteminde yaşanan sosyal sorunlara ilişkin “Okul Temelli Aile Danışmanlığı” modelinin uygulanabilirliğine yönelik farkındalığı artırma adına yapılan nitel bir çalışmadır. Nitel araştırmada amaç; doğru kişi, olay ve durumlara ulaşarak derinlemesine incelemeler sağlamaktır (Çelebi, 2021, s. 228).

Çalışmada nitel araştırma desenlerinden fenomenoloji (olgubilim) deseni ve bibliyometrik veri analizi yöntemi kullanılmıştır. Fenomenolojik araştırma; tanımlayıcı bir araştırma deseni olup, araştırmaya katılım sağlayanların deneyimlerinin ortak özelliklerine odaklanmaktadır (Creswell, 2021, s .79). Bibliyometrik veri analiz yöntemi; araştırma konusuna ilişkin yazar, yayın, türüne ilişkin araştırmaların bağlantılarını, görselleştirilen haritalar ile analiz eden bir içerik analizidir. (Zupic ve Cater, 2015).

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma, 2023-2024 eğitim öğretim döneminde İzmir ilinde ortaöğretim de görev alan; öğretmen, rehberlik birimi ve öğrenci velilerinden oluşmaktadır. Araştırma grubuna dahil olan katılımcılar; tecrübesi 15 yılı geçen sınıf ve rehber öğretmenler ile sorun yaşayan öğrencilerin velilerinden oluşmaktadır. Katılımcı sayısı ilk etapta 15 olarak belirlenmiş olup, dönem içi ders yoğunluklarından dolayı öğretmenlerin geri dönüş sayısında çoğunluk sağlanamamıştır.

Çalışma Grubu

Çalışmaya katılan grup, amaçlı örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. Görüşmeler yarı yapılandırılmış sorular ile yüz yüze görüşmeler şeklinde gerçekleşmiştir. Çalışmanın evren ve grubunu; İzmir il merkezinde bulunan Millî Eğitim Bakanlığına bağlı devlet okulunda görev yapan 4 öğretmen, 2 rehber öğretmen ve 2 veli olmak üzere toplam 8 katılımcıdan oluşmaktadır. Araştırmacıların isimleri gizli tutularak isimleri yerine kodlar kullanılmıştır. 4 öğretmene Ö1, Ö2, Ö3, Ö4 kodları; 2 rehber öğretmene R1, R2 kodları; 2 veliye V1, V2 kodları verilmiştir.

Tablo:1 Katılımcıların Demografik Bilgileri

		n	%
Cinsiyet	Erkek	3	37,50
	Kadın	5	62,50
	T o p l a m	8	100,00
Yaş	30-40 yaş arası	1	12,50
	40-50 yaş arası	5	62,50
	50-60 yaş arası	2	25,00
	T o p l a m	8	100,00
Medeni durum	Evli	4	50,00
	Bekâr	1	12,50
	Boşanmış	3	37,50
	T o p l a m	8	100,00
Eğitim düzeyi	Lisans	6	75,00
	Yüksek lisans	2	25,00
	T o p l a m	8	100,00

Verilerin Toplanması ve Analizi

Bu çalışmada yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinde araştırmacı, araştırma konusuna bağlı kalarak hazırlamış olduğu sorulara ek sorular sorma serbestliğine sahip bulunmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2021, s.130).

Çalışmanın konusuna ilişkin verileri toplama işleminde “google akademi”, “ulusal tez merkezi” arama motorları üzerinden yurt içi ve yurt dışı literatür taraması yapılmıştır. İçerik analizini yapmak üzere “web of science” arama motoru kullanılmıştır. “Aile Danışmanı”, “Okul Rehberliği”, “Okul Temelli Aile Danışmanlığı” anahtar kelimeleri kullanılarak “Web of Science” veri tabanı

üzerinden tarama yapılmıştır. Tarama içeriğinde sadece makale ve bildirilere yer verilmiştir. Tarama sonucu 714 kaynak bulunmuş, filtreleme yapılarak 1990-2024 tarih aralıklarında, araştırma konusunu içeren 193 veritabanına ulaşılmıştır.

Verilerin analizinde “Web of Science” üzerinden bibliyometrik içerik analizinden faydalanılmıştır. Bibliyometrik analiz, açık bir kaynak olup, anahtar kelimeler kullanarak R yazılımı üzerinden, akademik çalışmaların bibliyografik veri analizini yapmayı sağlayan bir yöntemdir (Kozan, 2020, s.6), (Aria, 2017). İncelemeler sonucunda görüşme formu hazırlanmıştır. Katılımcıların sorulara vermiş olduğu cevaplar bulgular içerisinde yer almaktadır.

Katılımcılar ile görüşmeye başlamadan önce, “Okul Temelli Aile Danışmanlığı” modeli hakkında bilgilendirme yapılmıştır. Katılımcılar ile yapılan görüşmeler ortalama 15 dakika sürmüş olup, görüşmeler not edilmiştir. Görüşme yöntemi, nitel verilerde çok sık tercih edilen bir yöntemdir.

Verilerin analizinde betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Betimsel analiz; veri toplama araçlarından elde edilen konuların, belgelerin, temaların analiz edilerek başlıklar haline getirilmesini ve doğrudan alıntılar yaparak konunun açıklanmasını sağlayan birincil düzey analizdir (Ekiz; 2020).

Bulgular

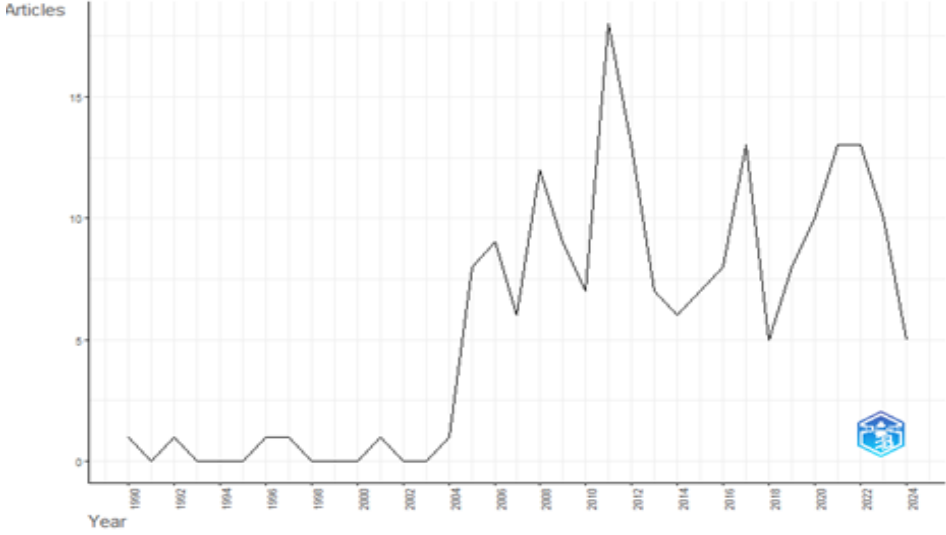
Çalışmanın bu bölümünde; bibliyometrik veri analizi ve betimsel veri analizine ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Bibliyometrik Veri Analizine Dayalı Sonuçlar

Okul Temelli Aile Danışmanlığı” ile İlgili Araştırmaların Yıllara Göre Dağılımının İçerik Analizi

“Okul Temelli Aile Danışmanlığı” ile ilgili 1990-2024 yılları arasında yer alan çalışmaların dağılımı Grafik 1’de verilmiştir. 2004 yılından itibaren bu alanda yapılan yayınlarda artış görülmeye başlanmış. En fazla çalışmanın yayınlandığı yıllar 2010-2012 olarak görülmektedir.

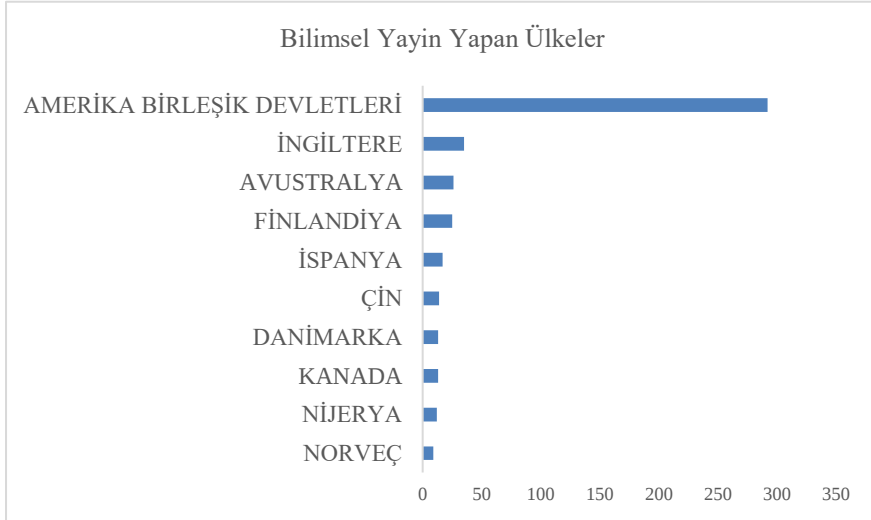
Grafik: 1 Yıllara Göre Yayımlanan Makalelerin Bibliyometrik Analizi



Okul Temelli Aile Danışmanlığı” ile İlgili Araştırmaların Ülkelere Göre Dağılımının İçerik Analizi

Grafik-2’de “Okul Temelli Aile Danışmanlığı” ile ilgili yayın yapan ilk 10 ülke yer almaktadır. Amerika Birleşik Devletleri 292 makale ile ilk sırada yer almaktadır. Türkiye 31. sırada yer almakta olup, 2 makale yayını bulunmaktadır.

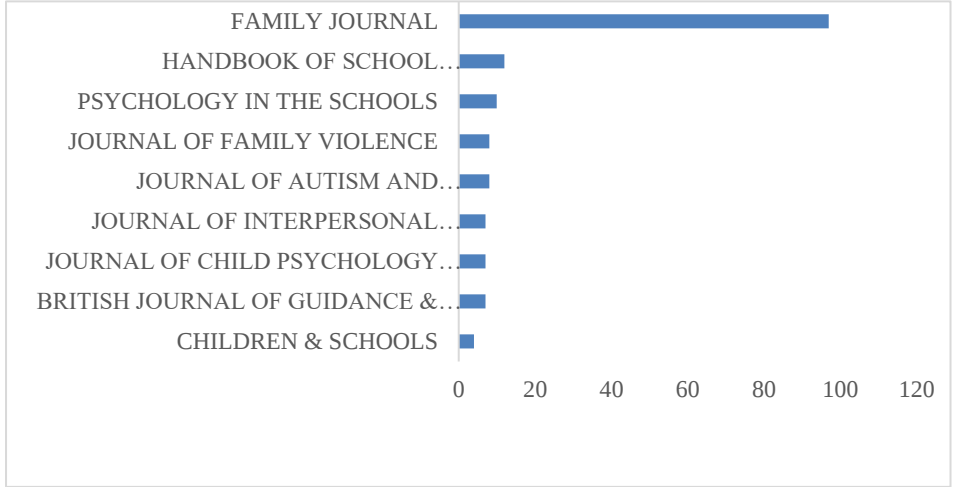
Grafik: 2 Ülkelere Göre Yayımlanan Makalelerin Bibliyometrik Analizi



Okul Temelli Aile Danışmanlığı” İle İlgili Yayın Yapan Dergiler

Grafik-3’de “Okul Temelli Aile Danışmanlığı” ile ilgili yayın yapan ilk 10 dergi yer almaktadır. İlk sırada 97 yayın ile “Family Journal” dergisi yer almaktadır.

Grafik: 3 Yayın Yapılan Dergilerin Bibliyometrik Analizi



Okul Temelli Aile Danışmanlığı” ile ilgili Yapılan Çalışmalarda Kelime Bulutu Analizi

Grafik-4’ de “Okul Temelli Aile Danışmanlığı” ile ilgili yapılan yayınların kelime bulutu yer almaktadır. Yayın içerisinde kullanılan kelimelerin frekans derecelerine baktığımızda sırasıyla; “çocuk” (f=14), “risk” (f=13), “akıl sağlığı” (f=12), “öğrenciler” (f=11), “danışmanlık/terapi” (f=11), “aile içi şiddet” (f=6), “saldırganlık” (f=6), “depresyon” (f=6), “suistimal etmek” (f=6), “ebeveynler” (f=5), olarak sıralanmıştır.

Tablo 2’de yer alan temalar incelendiğinde, öğretmenler, sorun yaşayan öğrenci ile ilgili öncelikli olarak çocuk ile görüşmekte ve sorunun çözümüne yönelik çalışma yapmaktadır. Sorun devam ederse aile de sürecin içerisine katılmaktadır. Katılımcı öğretmen görüşlerine baktığımızda Katılımcı-Ö1 “Çocuk problem yaşadığında önce çocukla konuşuruz. Yani çocuğu güzellikle ikna etmeye çalışıyoruz. Bazı çocuklar uyarıdan anlıyor. Ama bazı çocuklar davranış tekrarına düşüyorlar. Bu süreçte aileye haber veriyoruz. Telefonla görüşme yapıyoruz. Sonra davet ediyoruz. Eğer sorunlu davranış tekrar ederse sözleşme hazırlıyoruz. O şekilde bir yol izleniyor.” ifadesini kullanarak problemin aşamalı bir şekilde çözüme gidildiğini ifade etmektedir. Diğer katılımcı Katılımcı-Ö2 “Genel anlamda aileler çocukların problemleri ile ilgili katılım yapıyorlar. Problemlerin kökeninde sosyo kültürel farklılıklardan kaynaklı, ekonomik problemlerden kaynaklı sorunlar davranışlara yansiyabilir. Ailede yaşanan sorunları çocukların okula taşınması ile iletişim de sorun olabiliyor.” ifadelerini kullanarak sosyo kültürel faktörlerin, ekonomik problemlerin davranışa yansıdığını belirtmektedir. Ailede yaşanan sosyal sorunlar okula yansıdığında çatışma kaçınılmaz olmaktadır. Katılımcı-Ö3 “Öncelikli olarak çocuğun problemini gözlemlerim. Tekrarlanan bir problem olduğunda rehberlik ile iletişime geçerim. Bazen aile rehberlik ile görüşmek istemiyor. Aile içi sorunların deşifre edilmesini istemiyor. Bu durumda tekrar devreye girmem gerekirse aile ile iletişime geçiyorum. Aileye güven vermek, yaklaşımın samimi olduğunu hissettirmek çok önemli. Bazen bunu sağlamakta zorluk çekiyoruz. Yabancılaşma oluyor aile ile aramızda. Bu durumdan yine en çok çocuk etkileniyor.” ifadesi ile ailenin yaklaşımında güven verici bir ortam aradığı sonucuna ulaşılmaktadır. Katılımcı Ö-4 “Zaman zaman sınıf ortamında çocuk kendini saklayabiliyor. Çok sessiz bir yapısı olduğunda çocuk ile görüşmede zorlanıyoruz. Bu durumda veli ile iletişime geçmek istiyoruz. Bazı veliler yaklaşım olarak böyle bir görüşmeye ihtiyaçları olduğunu söylüyor. Bazı veliler özellikle sosyo kültürel anlamda farklı kültürün aileleri farklı tepkiler verebiliyor. Ama bu iş sadece okul ile çözülecek problemler değil. Ailenin destek olması çok önemli.” ifadesini kullanarak aile ile iletişim halinde olmanın önemini vurgulamıştır.

Araştırmaya katılan rehber öğretmenlerinin görüşlerini değerlendirdiğimiz de Katılımcı-R1 “Çocuğun problemleri bireysel anlamda kendisi ile ilgili bir sıkıntı ise ya da akranları ile ilgili bir sıkıntı ise yani onu akranları ile çözmeye çalışıyoruz. Ama aileden kaynaklı bir problem ise ya da bi şekilde riskli davranışlar içeriyorsa mutlaka aileyi de işin içine katmak zorundayız. Ya da tekrar eden olumsuz davranışın devam etmesi durumunda aileyi mutlaka katkı sunması noktasında iş

birliğine gidiyoruz. Hepsinde olumlu bir sonuç almıyoruz. Oran veremem ama genelde çocuğum yapmaz, benim çocuğum yalan söylemez, ergenlik döneminde daha çok duyguları ile hareket ettiği dönem, daha çok akran grupları arasında kendini ifade ettiği dönem. Anne daha çok evdeki davranışları ile çocuğu değerlendirdiği için akran grupları içerisindeki davranışlarını gözlemleyemiyor. Oysa çocuğunda sosyal bir çevresi var. Dolayısıyla grubun normlarına uymak için arkadaşlarının yanışını yapabilir. Aile bazen olumlu bazen olumsuz katkı sağlayabilir.” ifadelerini kullanarak ailenin kaçınma davranışı sergileyerek, sorunların kaynağını aile dışında araması dikkat çekicidir. Katılımcı-R2 “Okuldaki rehberlik hizmetleri öğretmenler ve yöneticilerle ortak bir rehberlik anlayışı ve konsolidasyon gerçekleştirdiği gibi veli ile de geliştirdiği ilişki ve yardımlaşma oldukça önemli. Ailelerle birebir yaptığımız görüşmeler düzenlediğimiz seminerler aile çocuk etkileşim grupları ile veliyi bu sürece dahil ediyoruz. Genellikle sınıfta sorun yaşanan çocukların aileleri ya boşanmış ya da ilgisiz ebeveyn kaynaklı olmakta. Biz de bize tanınan sınırlar çerçevesinde aileye yaklaşımda bulunabiliyoruz.” ifadelerini kullanmış. Bu durumda rehberlik biriminin çocuğa bir yere kadar müdahalesinin olduğu, aileye yönelik önleyici çalışmaların okul da yapılmadığı bulgusuna varılmıştır.

Ailelerin görüşlerine baktığımızda, Katılımcı-V1 “Çocuğum evde farklı, okulda farklı davranabiliyor. Arkadaş ortamı etkiliyor. Bazen evde sorunlar oluyor. O zaman sıkıntılı hali okula yansıyabiliyor. Bu durumda rehberlik bizi aramalı ve aileyi sürece dahil etmeli.” ifadelerini kullanmıştır. Katılımcı-V1 ailede yaşana sosyal sorunların okula yansıdığını belirtmiştir. Bu ifadeyi destekler nitelikte Katılımcı-V2 “Benim çocuğum genelde uyumlu. Ama ben eşimden ayırıyım. Aile ortamında ebeveyn eksikliği çocuğu ister istemez etkiliyor. Okula yansıttığı durumlar oluyor. Bir de okulda sorunlu arkadaşları olduğunu ve etkilendiğini söylüyor. Sadece aile ile düzelecek sorunlar değil.” ifadesini dile getirmiştir.

Okul Rehberlik Birimi ve Öğretmenlerin Hizmet İçi Aile Eğitimleri ve Aile Danışmanlığı Eğitimi Almalarına Yönelik Bulgular

Araştırma kapsamında öğretmen ve rehberlik birimine “Okul rehberlik birimi ve öğretmenler olarak, ailelere yönelik çalışmaları içeren hizmet içi eğitimler aldınız mı? Aile danışmanlığına ilişkin eğitim aldınız mı?” sorusu sorulmuş, analizine Tablo 3’ de yer verilmiştir.

Tablo 3. Hizmet İçi Aile Eğitimleri ve Aile Danışmanlığı Eğitiminin Gerekliliğine İlişkin Temalar

Alt temalar	f	%
- Aile Okulu Projesi kapsamında Aile Eğitimlerini aldık.	3	33,33
- Mesleğim gereği, aile danışmanlığı eğitimi almak isterim.	4	44,44
- Mesleki anlamda eğitimler yetersiz olmaktadır. Güncellemek gerekir.	1	11,11
- Hizmet içi eğitimlerin içeriklerine daha fazla eklenmelidir.	1	11,11
T o p l a m		100

Tablo 3’ de yer alan temalar incelendiğinde, öğretmen görüşlerine baktığımızda; Katılımcı-Ö1 “Evet ben aile okulu eğitimi aldım. Ama tezimle uğraştığım için düzenleme imkânı bulamadım. İleriki süreçte çalışma yapmak istiyorum. Whatsapp üzerinden gruplarımız var. Kendi velilerim grup üzerinden iletişime giriyoruz. Aile danışmanlığı ile ilgili özel bir eğitim almadım. Almak isterim. Öyle bir fırsat olursa değerlendiririm.” ifadesinde mesleği gereği mevcut olması gereken eğitimi aldığını ifade etmektedir. Günümüz koşullarında eğitimlerin yetersiz olduğunu belirten Katılımcı-Ö2, “ailelere yönelik bir eğitim almadık. Lisans döneminde daha çok pedagojik eğitim aldık. Orada bir eksiklik var evet. Hizmet içi eğitimler oluyor. Aile ve okul iş birliği ile ilgili çalışmalar var ama yeterli değil. Eğitimleri günümüz koşullarına göre dönüştürmek gerekiyor. Pek çok etken var, sosyo kültürel anlamda...internet var. Öğretmenin bilgisini bu anlamda çeşitlendirmek gerekiyor.” ifadelerini kullanmıştır. Katılımcı -Ö3, “Geçen yıl Halk Eğitim tarafından öğretmenlere yönelik aile projesi kapsamında aile okulu eğitimi aldım. Bu eğitim içerisinde; aile içi iletişim becerileri, bağımlılık, beslenme, akran ilişkileri, çatışma, ahlak...başka var mı...diğerlerini hatırlayamadım. Bizim de ailelere eğitim verme yetkimiz var artık. Ama okul saatlerini bir türlü denk getiremedim. Zaman konusunda sıkıntı var. Aile danışmanlığı eğitimi daha çok rehberlik öğretmenleri ile ilgili olur diye düşünüyorum. Gerçi formasyon aldık ama o farklı teknikleri içeren kapsamlı bir eğitim diye düşünüyorum. Ama bu eğitimi almak isterim. Velilere

yaklaşımımızda faydalı olur diye düşünüyorum.” İfadelerini kullanarak eğitim alma konusunda olumlu görüş bildirmiştir. Katılımcı-Ö4, “Aile eğitimi almadım, aile danışmanlık eğitimi de almadım. Ama yılların birikimi ve lisans, formasyon bilgilerim benim süreci yürütmemde rehber olmakta. Çok kitap okurum, kendimi sürekli güncellerim. Öyleki benim de çocuğum var. Zaman zaman öğretmen kimliğimin yanı sıra veli kimliğimle de okul ile ilişkilerimiz de farklı durumlar ile karşılaşırız.” İfadelerine yer vermiştir.

Rehber öğretmen görüşlerini incelediğimizde; Katılımcı-R1 “Normal alan bilgisine dair eğitim aldık. Aileye yönelik çalışmalarda konuya hakimiz. Yetkilerimiz sınırlı, ailenin özeline giremeyiz. Rehberlik olarak daha çok okul ile ilgili sorunlara hakimiz. Bir aile danışmanı gibi olamayız. Çocuğu ile ilgili problemlerde, çocuğa destek olma noktasında, çocuğu yönlendirme noktasında aileye telkinde bulunma gibi yetkilerimiz var. Müşavirlik görevlerimiz var daha doğrusu. Çoğu zamanda etkili olmaktadır. Bazen aile içinde sorunlar oluyor. Biz bunu doğru iletişime onlara telkinde bulunabiliyoruz. Ancak bizi aşan durumlarda çocukları yönlendirebiliyoruz. Bizim de okul çerçeve planına göre yapıyor. Aileye dönük çalışma, seminer...genelde iletişim, bağımlılık, depresyon kuşağındayız, psikososyal çalışmalar olabiliyor. Rehberlik destek bilinci toplumumuzda yavaş yavaş olmakta. Burada öğrenci kişilik hizmeti veriyoruz. Ailenin de bu sürece katkı sağlaması, etkili bir şekilde sürdürmesi okul bünyesinde yürütülmesinin faydalı olacağını düşünüyorum.” ifadelerini kullanarak, eğitimlere yönelik yapılan çalışmalara değinmiştir. Katılımcı-R2 “Katıldığım seminerler ve eğitimlerle kendimi geliştirmeye çalışıyorum. Aile danışmanlık eğitimi almak isterim.” ifadesini kullanarak eğitim ihtiyacının olduğunu belirtmiştir.

Rehberlik birimi ve öğretmenlerin genel görüşleri aile danışmanlık eğitimi almak yönündedir.

Okul Temelli Aile Danışmanlığı” Modelinin Uygulanabilirliğine İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamında öğretmen ve rehberlik birimine; “Okulunuzda “Okul Temelli Aile Danışmanlığı” modeline ihtiyaç duyuyor musunuz? Cevabınız evet ise; Okul Temelli Aile Danışmanlığı (yüz yüze, bireysel, çift) modelini uygulamanız durumunda karşılaşılabileceğiniz durumlar neler olabilir?” sorusu sorulmuş, analizine Tablo 4’te yer verilmiştir.

Tablo 4. “Okul Temelli Aile Danışmanlığı” Modelin de Uygulanabilirliğine İlişkin Okul Temelli Aile Danışmanlığı Temalar

Alt temalar	f	%
- Bu sistemin olmasını isteriz. İletişim açısından önemli.	1	14,29
- Çok faydalı olur. Öğrenciyi rahat kontrol ederiz. Yeteneklerine odaklanırsınız.	4	57,14
- Aile kendini açmayabilir. Sorunları açıklamayabilir.	1	14,29
- Uzman kişi okuldan bağımsız olmalıdır.	1	14,29
T o p l a m		100,00

Tablo 4’ de yer alan temalar incelendiğinde, Katılımcı-Ö1 “Okul Temelli Aile Danışmanlığı” modeli olsa tabiki de daha öğrencilerimiz ile daha yakından iletişim kurmuş oluruz. Bu bir anlamda sınıf öğretmenliği yaptığımız rehber öğretmenlik sınıfı için daha kolay görünüyor ama mesela bir branş öğretmeni en az 4-5 sınıfa, en çok 10-12 sınıfa girebiliyor. Öyle durumlarda zorluklar yaşanabilir. Burada süre sıkıntısı ilk olarak karşımıza çıkıyor. Süre, velilerin çalışması, ikili eğitim olması veliye buradan ulaşılması zor olabilir. Ama ne derler... zoom üzerinden, sosyal medya üzerinden görüşmeler düzenlenebilir. Düzenli bir şekilde olacağına etkisi olabileceğini düşünüyorum. Böyle bir çalışma yapılırsa hem öğrenciyi kontrol etme açısından hem de öğrencinin kötü davranışlarını düzeltme açısından çok önemli bir fayda sağlar. Zaten bütün öğretmenlerin ortak fikridir bu...çocukta bir sorun varsa mutlaka ailesinde bir sorun vardır ve ailesinin eğitilmesi gerekiyordur. En önemli kısas budur yani. Çocuğun düzelmesi ailenin düzelmesi ile paralel.” ifadesinde belirttiği üzere, öğrenci kontrolünü sağlamada, aile iletişimde bütüncül olacak bir modeldir. Aynı görüşü destekler nitelikte Katılımcı-Ö2 “Türkiyede öğretmenlerin profesyonel eğitim tavrı yok, farklı kişilik yapıları var. Öğretmenin yaklaşımı elbette farklı. Çocuk eğitimi temelde aileden alır. Aileye yakın olmak, aileyi aydınlatmak, yardımcı olmak faydası olabilir diye düşünüyorum.” ifadesini kullanmıştır. Katılımcı -Ö3 “Bu modelin olması çok faydalı olur. Günümüz şartlarında sürekli bizler, kurumlar kendini güncellemeli. En azından kalabalık sınıf ortamında, gün içerisinde çok sayıda sınıfta ders veriyoruz. Çocukların

bireysel sorunlarını yönlendireceğimiz bir birim olması hem bizim hem çocuklarımız için çok faydalı olacak. Böylece çocukların yeteneklerine, ilgi alanlarına yönelmemiz daha kolay olacak. Bu modeli uygularken veliler, çocuklara yaklaşımımızda farklılıklar olur diye bizi ile iletişime geçmek istemeyebilir. Bu sürece daha profesyonel kişiler hâkim olmalı diye düşünüyorum. Ama uzman kişi ile iş birliği içerisinde olmamızda fayda var.” İfadelerini kullanan katılımcı, “Okul Temelli Aile Danışmanlığı” modelinin uygulanmasında uzman bir kişinin olması yönünde görüş bildirmiştir.

Rehberlik birimi Katılımcı-R1 “Çocuğu akademik başarıya göre değerlendiremeyiz. Hani sosyal bir varlıktır. Dolayısıyla sosyal ihtiyaçları var, sportif ihtiyaçları var. Bu noktada desteğin tam olarak sağlanabilmesi için bu okulların kompleks şekilde olması gerekir. Çocuğun gizil yeteneklerini sergileyebileceği alanların olması lazım. Çocuğun yeteneğini ortaya koyabileceği alanlar olmalı. Sadece akademik eğitim ön planda olmamalı. Biz de şu anda akademik eğitim ön planda.” İfadesini kullanarak, çocukların yeteneklerini göz önüne alarak, ilgi alanına göre yönlendirildiğinde sorunlar ile başetmede daha iyi olduklarını belirtmiştir. En büyük engel ise çocuğun ailesinin kendi sorunlarını okuldaki uzmanlara anlatmaktan kaçınmasıdır. Öyleki Katılımcı-R2 “Okulda karşılaştığımız sorunları göz önüne aldığımızda “Okul Temelli Aile Danışmanlığına” ihtiyaç var. Çocukların benlik ve kimlik arayışının olduğu gelişim evresini sağlıklı ilerletmek için sorunların temeline inmeliyiz. Çocuğu etkileyen her sorunu göz önünde bulundurmalıyız. Kurulacak bu model ile aile çok kendini açmayabilir, çekinebilir. Ne de olsa okulda çocuğu var. Bu sistem kurulsa da uzman kişinin okuldan bağımsız olması önemli.” ifadesi bulgularımız ile örtüşmektedir.

Okul Temelli Aile Danışmanlığı” Modelinin Uygulanması Durumunda; Çocukların Akademik, Sosyal ve Duygusal Açından Gelişimlerine Etkilerine Dair Bulgular

Araştırma kapsamında katılımcılara; ““Okul Temelli Aile Danışmanlığı” modeli uygulandığında; çocukların akademik, sosyal ve duygusal açıdan gelişimlerine ne yönde etki eder?” sorusu sorulmuş, analizine Tablo 5’ de yer verilmiştir.

Tablo 5. “Okul Temelli Aile Danışmanlığı” Modelinin Çocuklar Üzerinde Etkilerine İlişkin Temalar

Alt temalar	f	%
- Çocuklar daha güvende olur.	3	21,43
- Sorunların artmasının önüne geçmiş olunur.	4	28,57
- Çocuğun aile ile ilişkileri daha sağlıklı olur.	2	14,29
- Akademik başarısı artar. Acil bu modele geçilmeli	5	35,71
T o p l a m		100,00

Tablo 5’ de yer alan temalar incelendiğinde, Katılımcı-Ö1 “Çok olumlu olacağını düşünüyorum. Öncelikle duygusal açıdan annem babam benimle ilgileniyor, beni merak ediyor, benim hayatımı inceliyor, beni önemsiyor duygusu ile tatmin olacaklarını ve güvende olacaklarını düşünüyorum. Böyle olduğu zaman bunun akademik başarılarına da yansıtacağını düşünüyorum. Ve tabiki en son olarak sosyal olarak arkadaş çevresinde kabul görmeyen davranışlar sebebiyle dışlanmış, ya da içine kapanık bir çocuk ise bunlarında zamanla aşılabileceğini düşünüyorum. Bu çalışmaların çok faydalı olacağını düşünüyorum” ifadesinde de belirttiği üzere, sosyal ve duygusal açıdan sağlıklı olan çocukların akademik başarısı da iyi olacaktır. Katılımcı-Ö2 “Aileden gelme alışkanlıklar, davranışlar çocukların hayatını belirliyor. Aile, temel doğruları, hayat ile ilgili doğruları vermeye çalışsa bile bazen zayıf kalıyor. Farklı ailelerden gelen çocukların birbirleri ile iletişim ve çatışma sorunları olabiliyor. Ortak noktalarda, okulda eğitim almak konusunda hedefe göre davranmasını bilmiyor çocuklar. Kabul, saygı, kişisel alana girmeme, kurallara uymak aileden aldığı modelle ortaya çıkıyor. Ailelerin eğitilmesi gerekmektedir. Çocuk probleminde aile ya çocuğu ya da öğretmeni suçluyor. Tepki gösteriyor. Aile kendi içinde sorunlarını çözmüş olsa çocuk sağlıklı olur.” ifadesi de bulgumuzu destekler niteliktedir. Katılımcı-Ö3 “Okul Temelli Aile Danışmanlığı uygulama alanı bulduğunda aile okul iş birliği olacağından çocuk kendini okulda daha güvende hisseder, mutlu olur. Mutlu olan çocuğun akademik başarısı artar, özgüveni yerine gelir. Esasında başarılı çocuk aileyi de olumlu etkiler. Başarılı çocuğun geleceğe yönelik hayalleri aileyi yüreklendirir.”, Katılımcı-Ö4 “Çocuk okulda problem yaşadığında öncelikli olarak rehber öğretmen ilgileniyor. Sonra aile ile iletişime geçmek istiyor. Ama bazı aileler de boşanma, alkol sorunu, istismar durumları olabiliyor.

Okul bu noktada yetersiz kalıyor. Veliyi psikoloğa yönlendirmek istediğimizde red cevabı alıyoruz. Ama Okul Temelli Aile Danışmanlığı bölümü kurulursa o zaman bağımsız olacağından çok faydası olur diye düşünüyorum. Bence acilen ihtiyaç var.” İfadelerini kullanan katılımcı ailede yaşanan sosyal sorunların okula yansımaları çok istemeyen ailelere yönelik “Okul Temelli Aile Danışmanlığı” modelinin faydalı olacağı yönünde görüş bildirmiştir. Bu görüşler çalışmamızı destekler nitelikte sonuçlar vermektedir.

Rehberlik birimi Katılımcı-R1 “Sağlıklı toplumun inşası aileden başlar. Çocuğun ruhu sağlıklı olursa her alanda başarılı olur.” Katılımcı-R2 “Sağlıklı aile sağlıklı çocuktur. Bu da çocuğun sosyal akademik olarak hayatına yansıyor.” Benzer ifadeler kullanarak toplumumuzun temel direği olan ailenin gücüne ve önemine değinmiş bulunmaktadır.

Aile bireylerinden Katılımcı-V1 “Bu model okulunuzda uygulanırsa aileler, çocuklar ve okul için çok iyi olur. Özellikle ergenlikte, aile içinde çatışma çok oluyor. Bu nedenle destek almak gerekiyor.” Katılımcı-V2 “Kesinlikle olumlu, fakat bu bir süreç. Aynı zamanda hastaneden ruh sağlığı desteği almak zor olabiliyor. Okulda böyle bir uzman olması çok iyi olurdu. Okulda çocuğu rahat gözlemler, bize ulaşması daha kolay olurdu.” İfadelerinde modelin okullarda uygulanması gerekliliğini belirtmişlerdir.

Sonuç ve Tartışma

Toplumdaki sorunların aileye yansıdığı, ailedeki sorunların topluma yansıdığı bir döngü mevcuttur. Sağlam ve sağlıklı bir toplum ile sağlıklı bir aile sistemi karşılıklı pozitif ilişkilidir. Çalışmada; çocukların aile sistemi içerisinde yaşamış olduğu sosyal sorunlara ilişkin “Okul Temelli Aile Danışmanlığı” modelinin ülkemizde uygulanabilirliğine yönelik olarak ebeveyn, öğretmen, okul rehber öğretmenlerine sorular yöneltilmiştir.

Araştırma kapsamında “Çocuğun okulda yaşadığı probleminin çözümüne yönelik olarak ailenin de katılımı sağlanmalı mıdır?” sorusuna öğretmen, rehberlik birimi ve velilerden oluşan katılımcıların vermiş oldukları cevaplar değerlendirildiğinde; öğretmenlerin çocuğun gerek kişilik özelliklerinden gerekse yaşadığı sorunlardan dolayı kendini dış dünyaya kapatması nedeniyle iletişim kuramaması, ailenin de sosyo ekonomik, sosyo kültürel farklılıklarından dolayı okul personelleri ile iletişime geçmemesi okul-aile-çocuk iş birliğini

zorlaştırmaktadır. Ailenin kimi zaman kaçınma davranışı sergilemesi, çocuğunun okul ortamında sergilediği sorunları ve olumsuz davranışları kabullenememesi, olayları görmezden gelmesi özellikle okul personellerinin (yönetici, rehberlik, öğretmen) sorunlara müdahalesi noktasında yetersiz kalmaktadır. “Okul Temelli Aile Danışmanlığı” modeli kapsamında müdahale ve önleyici çalışmaların devreye alınması ile okul-aile-çocuk iş birliği sağlıklı bir şekilde sağlanmış olacaktır.

“Okul Temelli Aile Danışmanlığı” modelinin ülkemizde uygulanabilirliğine dair farkındalık oluşturmak adına Kılıç ve Özkan (2015), Özdemir ve Aksu (2018) çalışmaları mevcuttur. Her iki çalışmada; ülkemizde modelin uygulanabilirliği yönelik farkındalığın oluşturulması amacını taşımaktadır. Yurt dışı araştırmalar incelendiğinde; araştırma konusuna ilişkin benzer sonuçlar ortaya konulmuştur. Evans ve Carter (1997), Los Angeles’ta yedi devlet okulunda “Okul Temelli Aile Danışmanlığı” modelinin uygulanmasına ilişkin; ebeveynler, öğretmenler ve rehberlik birimleri ile yapılan görüşmeler sonucunda; modelin uygulanmasında davranışsal ve duygusal ve akademik açıdan sorun yaşayan çocukların gelişiminde müdahale sonrasında olumlu sonuçların ortaya çıktığı gözlenmiştir.

Araştırma kapsamında “Okul rehberlik birimi ve öğretmenler olarak, ailelere yönelik çalışmaları içeren hizmet içi eğitimler aldınız mı? Aile danışmanlığına ilişkin eğitim aldınız mı?” sorusuna öğretmen ve rehberlik biriminden oluşan katılımcıların vermiş oldukları cevaplar değerlendirildiğinde; öğretmenlerin ve rehber öğretmenlerin “Okul Temelli Aile Danışmanlığı” modelinin aktörleri arasında yer alabilmek için yeterli yetkinliğe sahip olmadıkları, ailenin özeline müdahale noktasında yetkilerinin sınırlı olduğu, aile danışmanlığı eğitimi almadıkları sonucu ortaya çıkmıştır. Okul Temelli Aile Danışmanlığı” modelinin uygulanabilmesi için yetkili kurumlar ve üniversiteler ile iş birliği sağlanarak aile danışmanlığı eğitimlerinin verilmesi önem arz etmektedir.

Ülkemizde son dönem de eğitim sistemimiz içerisinde aile sistemine ilişkin farkındalık gelişmiş olup, Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından Mart 2022’de “Aile Okulu Projesi” hayata geçirilmiştir. Hizmet İçi Eğitim Kursu kapsamında “Aile Okulu Eğitici Eğitimi”, Yaygın Eğitim Kursu kapsamında “Aile Okulu Eğitici Eğitimi ve “Aile Okulu Eğitimi (Velilere Yönelik) olmak üzere üç eğitim modülü düzenlenmiştir. Eğitim konuları; “Aile İçi İletişim”, “Bilinçli Teknoloji Kullanımı”, “Beslenme”, “Akran İlişkileri”, “Bağımlılık”, “Çatışma Yönetimi”, “Stres”, Sosyal Duygusal Becerilerin Gelişimi”, “Ahlaki Gelişimi” konularını

içermektedir (Aile okulu, t.y.). Öyleki MEB tarafından hayata geçirilen bu projenin içeriği, çalışmamızın aileye ilişkin farkındalığı artırma hususundaki bulguları ile uyumlu olup, temel teşkil etmektedir.

Yurt dışı eğitim programları araştırıldığında yüksek lisans programları ve sempozyumların yer aldığını görmekteyiz. Lisansüstü eğitim programı kapsamında; California Eyalet Üniversitesinde yer alan “Okul Temelli Aile Danışmanlığı” yüksek lisans programından mezun olan öğrenciler; “Öğrenci Personel Hizmet” belgesi, “Lisanslı Evlilik ve Aile Terapisti” belgesi ve “Klinik Danışman” belgesine sahip olmaktadır. (Cal State La, t.y.).

Dr. Brian Gerrard direktörlüğünde, her yıl, uluslararası akademisyen ve uygulayıcıların bir araya geldiği “Okul Temelli Aile Danışmanlığı” Oxford Sempozyumu düzenlenmektedir. Sempozyum; küresel çapta “Okul Temelli Aile Danışmanlığı”nın teşvik edilmesini amaçlamaktadır (Institute for School-Based Family Counseling, t.y.). Ülkemizde ise aile danışmanlığı yüksek lisans programları açılmakta olup, her yıl sayısı artmaktadır.

Araştırma kapsamında “Okulunuzda “Okul Temelli Aile Danışmanlığı” modeline ihtiyaç duyuyor musunuz? Cevabınız evet ise; Okul Temelli Aile Danışmanlığı (yüz yüze, bireysel, çift) modelini uygulamanız durumunda karşılaşılabileceğiniz durumlar neler olabilir?” sorusuna öğretmen ve rehberlik biriminden oluşan katılımcıların vermiş oldukları cevaplar değerlendirildiğinde; “Okul Temelli Aile Danışmanlığı” modeline ihtiyaç duyulduğu görülmektedir. Sorunların çözümüne yönelik, bu modelin uygulanması durumunda öğretmen, çocuğun yeteneklerine odaklanacak, iletişim noktasında daha sağlıklı bir eğitim gerçekleşmiş olacaktır. Beck (Akt., Bloss, 1995), doktora tezinde 117 okul rehberlik danışmanı ile görüşme yapmış, okul rehberlik danışmanlarının %81,5'i okullarda aile danışmanlığına duyulan ihtiyacı belirtmiştir. Ancak “Okul Temelli Aile Danışmanlığı” modelinin uygulanmasında aile iş birliği içerisinde olmak istememesi bir sorun olarak karşımıza çıkabilmektedir. Bu noktada aile ile birebir iletişime geçilerek modelin güvenilirliğine ve uygulanmasına yönelik eğitimler, seminerler düzenlenebilir.

Araştırma kapsamında “Okul Temelli Aile Danışmanlığı” modeli uygulandığında; çocukların akademik, sosyal ve duygusal açıdan gelişimlerine ne yönde etki eder?” sorusuna öğretmen, rehberlik birimi ve velilerden oluşan katılımcıların vermiş oldukları cevaplar değerlendirildiğinde; tüm katılımcıların modelin uygulanması yönünde olumlu görüş bildirdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Aile

sistemi sağlıklı bir yapıya kavuştuğunda, çocuk üzerinde görünen olumlu etkilerin ilk yansıdığı ortam okul ortamı olacaktır. Modelin müdahaleci kapsam dahilinde uygulanması durumunda çocuğun okulda yaşamış olduğu davranış problemleri ortadan kalkmış olacaktır.

Snyder (2010) tez çalışmasında, çocukların aile ortamında, okulda ve toplumda sağlıklı birey olarak yetişmesini sağlamak adına ailenin bütünlüğünün oluşturulmasında uygulanan “Aileler ve Okullar Birlikte” uygulamasına yer vermiştir. Bu model, “Okul Temelli Aile Danışmanlığı” modeli ile aynı amacı taşımaktadır. Modelin uygulanmasıyla, çocukların hırsızlık, yalan söyleme, zorbalık, zarar verme gibi dışsallaştırılmış davranışlarında azalma, akademik başarılarında artış, aile ortamında yaşamış oldukları sosyal sorunlarda azalma gözlenmiştir.

Morrison ve Olivos (1993) çalışmasında; çocukların okulda yaşadığı davranışsal problemlerine yönelik “Okul Temelli Aile Danışmanlığı” modelinin etkililiğini incelemiştir. Ciddi anlamda davranışsal problem yaşayan, disiplin yöntemlerinin bile sonuçsuz kaldığı çocuklar için okulda bir ekip oluşturulmuştur. Ekip üyeleri; okul rehberlik birimi, aile-okul koordinatörü, okul psikoloğu, öğretmen, ebeveynlerden ve öğrenciden oluşmaktadır. Çalışmalar, aile danışmanlık yaklaşımları kullanılmış, ailenin takibi için de belirli aralıklarda seanslar düzenlenmiştir. Bu çalışmada yaklaşık 30 vaka incelenmiş, analizler sonucunda, öğrencilerin %67,00'sinin davranışsal problemlerin ortadan kalktığı görülmüştür. Çalışmamız ile uyumlu bir sonuç ortaya çıkmaktadır.

Bu çalışmaya ilişkin iki temel araştırma sorusunu bulgular dahilinde değerlendirdiğimizde;

Birinci araştırma sorusu değerlendirildiğinde; çocuğun okulda yaşadığı sorunlarda ailenin de sisteme dahil edilmesi, sorunların çözümüne olumlu katkı sağlayacaktı. Araştırma kapsamında katılımcı görüşleri ve literatür taraması incelendiğinde çocuğun sosyal ortamda sergilediği olumsuz davranışların büyük bir kısmı aile sisteminde yaşanan sosyal sorunlardan kaynaklı olmaktadır. Ailenin sosyo ekonomik, sosyo kültürel yapısı, şiddetli geçimsizlik, boşanma, çocukların ihmal edilmesi, sosyal medyanın olumsuz etkileri aile içerisinde en çok çocukları etkilemektedir. Çocukların okul öncesi dönemde yaşadığı sorunları sözel olarak dile getiremediği, bu durumun okul çağına geldiğinde dışsallaştırma yolu ile açığa vurduğu sonucu çıkmaktadır. Çocuğun yaşamış olduğu sorunları

okula yansıtmış olması okul-aile iş birliğini gerekli kılmaktadır. Her ne kadar okul sistemi içerisinde, çocuğa müdahaleci ve önleyici programlar uygulanmış olsada aile sisteminin bu sürece dahil olmaması modeli işlevsiz hale getirecektir.

İkinci araştırma sorusu bağlamında “Okul Temelli Aile Danışmanlığı” modelinin okullarda uygulanmasının okul rehberlik birimi, öğretmen ve aileler açısından görüşleri değerlendirildiğinde; modelin uygulanabilirliğine yönelik, katılımcı velilerin bu modeli bir terapist yaklaşımı olarak algıladıkları, toplumda ve okulda damgalanma kaygısı taşıdıkları dile getirilmiştir. Öğretmen ve rehberlik biriminin görüşleri değerlendirildiğinde; modelin uygulanması durumunda aile sisteme dahil olacak, sorunlarının çözümüne kavuşması çocuğun duygu, düşünce ve davranışlarını olumlu yönde etkileyecektir. “Okul Temelli Aile Danışmanı” uzmanları çocuğun, okulun, ailenin en büyük savunucusu olup, çocuğun aile ve okul uyumunu sağlamayı amaçlamaktadır (Gerrard, t.y.).

Bibliyometrik veri analizi sonuçlarına baktığımızda; alana ilişkin yurt dışı çalışmaların ağırlıklı olarak Amerika Birleşik Devletleri’nde gerçekleştiği görülmektedir. Türkiye 31. sırada yer almakta olup, 2 makale yayını bulunmaktadır. Analiz sonucunda, alana ilişkin ülkemizde daha fazla çalışmaya ihtiyaç olduğu görülmektedir. Yurt dışı literatür sonuçları, her ne kadar çalışmamız ile uyumlu olsada kültürel açıdan farklılıklar göz ardı edilmemelidir.

Sonuç olarak, literatür de “Okul Temelli Aile Danışmanlığı” taraması yapıldığında ülkemizde modele ilişkin sınırlı çalışma yapılmış olup, henüz uygulamaya geçilmediği görülmüştür. Okulların; ebeveyn ve çocuk arasında köprü görevi görerek, çocuklara bireysel yaklaşım yerine aileyi de sisteme katmış olması, sorunların çözümünde kalıcı ve işlevsel bir çözüm sağlamaktadır.

Öneriler

Başarılı bir “Okul Temelli Aile Danışmanlığı” modelinin oluşturulmasında, ailelerin, eğitimcilerin ve ilgili kurumların iş birliği içerisinde olması önem arz etmektedir. Çalışmanın sonuçları doğrultusunda; çocuğun davranışsal ve ruhsal sorunlarının çözümünde çalışmalarının bir bütün olarak ele alınması açısından “Okul Temelli Aile Danışmanlığı” modelinin uygulamaya geçilmesine yönelik öneriler belirtilmiştir.

“Okul Temelli Aile Danışmanlığı”na ilişkin üniversiteler de lisans ve lisansüstü eğitim programları planlanmalıdır.

“Okul Temelli Aile Danışmanlığı” modelinin uygulanabilirliği açısından okullarda idarecilere, rehberlik birimleri ve öğretmenlere hizmet içi eğitim düzenlenmelidir. Toplumda aile kurumunun devam etmesini sağlamak adına başta öğretmenler olmak üzere tüm eğitim kadrosu bu modelin bir parçası olarak aktif rol almalıdır. Müfredat içerisinde ailenin devamına ve önemine yönelik çalışmalara yer verilmelidir.

“Okul Temelli Aile Danışmanlığı” modelinin uygulanabilirliği açısından aileleri doğru bilgilendirmek önem arz etmektedir. Modelin uygulanabilirliğine yönelik, aileye ilgili eğitimler verilmeli, modelin eğitimsel bir amaca hizmet ettiği vurgulanmalıdır.

Kaynaklar ve yerel ihtiyaçlar göz önüne alınarak; Millî Eğitim Bakanlığı, Aile Sosyal Politikalar Bakanlığı, Türk Psikologlar Derneği gibi ilgili kurumlar tarafından teşvikler düzenlenerek, okullarda modele ilişkin birimler oluşturulmalıdır. Okullarda pilot uygulamalar yapılmalıdır. Özellikle bu alanda medyanın aktif rol alması sağlanmalıdır.

Çalışmanın küçük bir örneklem üzerinden gerçekleşmiş olması ve Türkiye’de henüz uygulanabilirliği olmadığından dolayı daha fazla araştırmaya ihtiyaç duyulmaktadır. Aile danışmanı uzmanlarında katılımcı görüşmelerine dahil edilmesi noktasında farklı çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

Kaynakça | References

Aktaş, G. (2015). Türkiye'de aile sosyolojisi çalışmalarına genel bir bakış. *Journal Of Sociological Studies / Sosyoloji Konferansları*, 52, 419-441.

<https://doi.org/10.18368/IU/sk.53365>.

Aria, M., and Cuccurullo, C. (2017). Bibliometrix: An R-tool for comprehensive science mapping analysis. *Journal Of Informetrics*, 11(4), 959-975.

Aykurt, A. Y. (2020). 21. Yüzyıl'da sosyal sorunlar ve dezavantajlı gruplar. *Journal of Awareness (JoA)*, 5(3), 427-448. <https://doi.org/10.26809/joa.5.031>.

Bayer, A. (2013). Değişen toplumsal yapıda aile. *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 4(8), 101-129.

Bloss, K. K. (1995). *School-based family interventions: Current and preferred practices of school counselors*. [Doctor of Philosophy], The University of North Carolina at Greensboro.

Cal State La (t.y.). *Master of science in counseling: option in school-based family counseling* <https://www.calstatela.edu/coe/edsp/ms-school-based-family-counseling>.

Creswell, J. (2021). *Nitel araştırma yöntemleri* (S. Demir&M. Bütün, çeviri.; 6nd ed.). Siyasal Kitabevi. (Orijinal yayın tarihi 2013).

Çelebi, M. (Ed.). (2020). *Nitel araştırma yöntemleri*. Pegem Akademi.

Demirel, Y. (2023). Aile katılımı okul modeli önerisi. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, 10(34), 353-381. <https://doi.org/10.29228/Inesjournal.67798>.

Ekiz, D. (2020). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Anı Yayıncılık.

Ereş, F. (2009). Toplumsal bir sorun: Suçlu çocuklar ve ailenin önemi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 17(17), 88-96.

Evans, W. P., and Carter, M. J. (1997). Urban school-based family counseling: Role definition, practice applications, and training implications. *Journal of Counseling & Development*, 75 (5), 366-374.

Gerrard, B. (2008). School-based family counseling: overview, trends, and recommendations for future research. *International Journal For School-Based Family Counseling*, 1(1), 1-30.

Gerrard, B. (t.y.). *School-Based Family Counseling*

<https://www.schoolbasedfamilycounseling.com>

Institute for School-Based Family Counseling (t.y.). *Oxford Symposium in School-Based Family Counseling* <https://www.oxfordsymposium-sbfc.com/>.

Kelchner, V. P., Campbell, L. O., Howard, C. C., Bensinger, J., and Lambie, G. W. (2020). The influence of school-based family counseling on elementary students and their families. *The Family Journal*, 28(3), 273-282.

Kılıç, E., ve Özkan, Y. (2015). Okul temelli aile danışmanlığında sosyal hizmetin rolü ve önemi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 19(1), 155-178.

Kır, İ. (2011). Toplumsal bir kurum olarak ailenin işlevleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(36), 381-404.

Kozan, H. İ. Ö. (2020). Okul psikolojik danışmanlığı ile ilgili yapılmış çalışmaların bibliyometrik analizi: 1980-2019. *Okul Psikolojik Danışmanlığı Dergisi*, 3(1), 1-28.

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). *Aile okulu projesi*. <https://aileokulu.meb.gov.tr>.

Morrison, J. A., Olivos, K., Dominguez, G., Gomez, D., and Lena, D. (1993). The application of family systems approaches to school behavior problems on a school-level discipline board: An outcome study. *Elementary School Guidance & Counseling*, 27(4), 258-272.

Özdemir, A., ve Aksu, S. (2018). " Okul tabanlı aile danışmanlığı (otad)" modeline yönelik farkındalık düzeyi ve uygulanabilirliği: nitel bir araştırma. *Electronic Turkish Studies*, 13(19).1361-1382.
<http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.14007>.

Rones, M., and Hoagwood, K. (2000). School-based mental health services: A research review. *Clinical Child And Family Psychology Review*, 3, 223-241.

School-Based Family Counseling (2024, 01 Mayıs).
<https://www.schoolbasedfamilycounseling.com/>

- Sayar, K., (2020). Aile kalpsiz bir dünyada son sığınaktır. M. Çevik (Ed.), *Disiplinlerarası yaklaşımla aile- aile kongresi bildiriler kitabı*, (s. 36-42). Memur Sendikaları Konfederasyonu ve Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Ankara.
- Seyitoğlu, F. (2017). *Çocuklarda 20 Psikolojik Problem ve Çözümü*, Hayy Grup Yayıncılık.
- Snyder, M. S. (2010). *Teachers' perceptions of students' needs for family counseling and attitudes toward school-based family counseling*. Capella University.
- Soriano, M., Gerrard, B., and Adler, A. (2013). School-based family counseling: An overview. *School-based family counseling: Transforming family-school relationships*, 2-15.
- Yavuzer, H. (2007). *Çocuğun ilk 6 yılı*. Remzi Kitabevi.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, S. (2022). *Medeniyetin temeli aile*. İstanbul Aile Vakfı Yayınları.
- Zupic, I., and Čater, T. (2015). Bibliometric methods in management and organization. *Organizational research methods*, 18(3), 429-472.

İslam Hukuku Açısından Aile Kurumunun Bekasını Sağlayan Etik ve Hukuki Kurallar

Seyyid Enes Kılıç | <https://orcid.org/0000-0003-1239-1574> | enes363312@hotmail.com

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri
Anabilim Dalı, Kahramanmaraş, Türkiye

Mustafa Akgöz | <https://orcid.org/0009-0004-1795-4270> | mumakgoz@gmail.com

Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İslam Hukuku Ana Bilim Dalı, Ankara,
Türkiye

Öz

İnsanoğlunun doğduğu ve büyüdüğü en temel sosyal kurum olan aile, sağlam temellere dayandırılmalı ve sürdürülmelidir. Bu nedenle dini, hukuki ve ahlaki ilkelerin birbirine uyumlu bir şekilde olması gerekir. Aile kurumunun kurulma aşamasında ve sona ermesinde hukuk devreye girer. Hukuk kurallarıyla inşa edilen ailenin sağlıklı bir şekilde sürdürülmesi ise ahlak kurallarıyla mümkün hale gelir. İslam hukuku, evliliğin her aşamasını titizlikle düzenlemiş ve sağlam temeller üzerine inşa edilmesini amaçlamıştır. Bu düzenlemeler, İslam hukukunun iki önemli kaynağı olan Kur'an ve sünnette detaylı bir şekilde yer almaktadır. İslam hukuku açısından aile kurumunun bekasını sağlamak için etik ve hukuki kuralların birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir. Evlilik, çiftler arasında karşılıklı anlayış, saygı ve sevgi temelinde birlikteliği ifade eder. Ancak her ne kadar evlilik ömür boyu bir beraberlik olarak nitelendirilmiş olsa da zaman zaman çiftler arasında anlaşmazlıklar ve çatışmalar ortaya çıkabilir. İslam hukuku, bu tür durumlar için çözüm önerileri sunar ve evlilik birliğinin devamlılığını sağlamak için tedbirler alır.

İslam'da adalet, merhamet, sevgi ve saygı gibi temel etik değerlerle beraber hukuki değerler de bulunmaktadır. Tek taraflı veya çift taraflı nüfuz (eşlerin birbirine karşı görevlerini yerine getirmemesi) durumunda İslam hukuku aşamalı bir yaklaşım benimser. İlk olarak taraflara nasihat edilerek sorunların barışçıl yollarla çözülmesi teşvik edilir. Eğer nasihat yeterli olmazsa, eşlerin yataklarını ayırmaları önerilir, bu da geçici bir ayrılık olup tarafların durumlarını yeniden değerlendirmelerine ve uzlaşma yollarını düşünmelerine fırsat tanır. Sonrasında hâkim karı ve kocanın ailelerinden birer hakem tayin eder. Bu hakemler, eşler arasındaki anlaşmazlıkları çözmeye çalışır ve evliliğin devamını sağlamaya yönelik çaba sarf ederler. En son aşama olarak da İslam

hukukuna uygun olarak boşanma gerçekleştirilir. Bu aşamalı tedbirler evliliğin sürdürülmesini ve ailenin dağılmasını engelleyen bütüncül bir yaklaşımı yansıtır.

İslam hukukunun aile birliğinin devamına verdiği önemden dolayı Müslüman toplumlarında aile kurumunun bekası için hem etik hem de hukuki düzeyde çalışmalar yapılmalıdır. İşte bu çalışma İslam hukuku açısından aile kurumunun önemini vurgulamakta ve bu alandaki araştırmalara yeni bir bakış açısı sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Aile Kurumu, Etik Değerler, Hukuki Kurallar, Ailenin Devamlılığı.

Atıf Bilgisi

Kılıç, Seyyid Enes & Akgöz, Mustafa (2024) İslam Hukuku Açısından Aile Kurumunun Bekasını Sağlayan Etik ve Hukuki Kurallar. *Aile Dergisi*, 2/1, 141-171.

<https://doi.org/10.70348/aile.2024.5>

Geliş Tarihi	27.05.2024
Kabul Tarihi	27.06.2024
Yayın Tarihi	30.06.2024
Değerlendirme	İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme
Etik Beyan	Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur. Çalışmanın Tasarlanması: Seyyid Enes Kılıç (%50) – Mustafa Akgöz (%50) Veri Toplanması: Seyyid Enes Kılıç (%50) – Mustafa Akgöz (%50)
Yazar Katkıları	Veri Analizi: Seyyid Enes Kılıç (%50) – Mustafa Akgöz (%50) Makalenin Yazımı: Seyyid Enes Kılıç (%50) – Mustafa Akgöz (%50) Makale Gönderimi ve Revizyonu: Seyyid Enes Kılıç (%70) – Mustafa Akgöz (%30)
Benzerlik Taraması	Yapıldı – Turnitin
Etik Bildirim	dergi@isavak.org
Çıkar Çatışması	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
Finansman	Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.
Telif Hakkı & Lisans	Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Ethical and Legal Rules Ensuring the Continuity of the Family Institution from the Perspective of Islamic Law

Seyyid Enes Kılıç | <https://orcid.org/0000-0003-1239-1574> | enes363312@hotmail.com

Kahramanmaraş Sütçü İmam University, Institute of Social Sciences, Department of Basic Islamic Sciences, Kahramanmaraş, Türkiye

Mustafa Akgöz | <https://orcid.org/0009-0004-1795-4270> | mumakgoz@gmail.com

Ankara University , Institute of Social Sciences , Department of Islamic Law, Ankara, Türkiye

Abstract

The family, the most fundamental social institution where human beings are born and raised, must be grounded on solid foundations and sustained. Therefore, religious, legal, and ethical principles must be harmonized. Legal principles come into play during the establishment and dissolution of the family institution. While the establishment of the family with legal rules ensures its healthy continuation, it is made possible through moral principles. Islamic law meticulously regulates every stage of marriage and aims for its construction on solid foundations. These regulations are detailed in the two primary sources of Islamic law, the Qur'an and the Sunnah. From the perspective of Islamic law, preserving the family institution requires the combined consideration of ethical and legal principles. Marriage represents a partnership based on mutual understanding, respect, and love between spouses. However, even though marriage is characterized as a lifelong union, disagreements and conflicts can sometimes arise between spouses. Islamic law offers solutions for such situations and takes measures to ensure the continuity of the marital union.

In Islam, alongside fundamental ethical values such as justice, mercy, love, and respect, there are also legal values. In cases of unilateral or bilateral nushūz (the failure of spouses to fulfill their duties to each other), Islamic law adopts a gradual approach. Firstly, the parties are advised to resolve their issues peacefully. If advice is not sufficient, it is recommended that the spouses separate their beds, a temporary separation that allows the parties to reassess their situation and consider reconciliation. Subsequently, the judge appoints one arbitrator from each spouse's family. These arbitrators attempt to resolve the disputes between the spouses and strive to maintain the marriage. As a last resort, divorce is carried out in accordance with Islamic law. These gradual measures reflect a holistic approach that aims to sustain the marriage and prevent the family's dissolution.

Due to the importance that Islamic law places on the continuity of the family unit, efforts must be made at both ethical and legal levels to preserve the family institution in Muslim societies.

This study underscores the significance of the family institution from the perspective of Islamic law and provides a new perspective on research in this field.

Keywords: Family Institution, Ethical Values, Legal Rules, Continuity of the Family.

Citation

Kılıç, Seyyid Enes & Akgöz, Mustafa (2024). Ethical and Legal Rules Ensuring the Continuity of the Family Institution from the Perspective of Islamic Law. *Aile Journal*, 2/1, 141-171.
<https://doi.org/10.70348/aile.2024.5>

Date of Submission	27.05.2024
Date of Acceptance	27.06.2024
Date of Publication	30.06.2024
Peer-Review	Double anonymized - Two External
Ethical Statement	It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited. Conceiving the Study: Seyyid Enes Kılıç (%50) – Mustafa Akgöz (%50) Data Collection: Seyyid Enes Kılıç (%50) – Mustafa Akgöz (%50)
Author Contribution	Data Analysis: Seyyid Enes Kılıç (%50) – Mustafa Akgöz (%50) Writing up: Seyyid Enes Kılıç (%50) – Mustafa Akgöz (%50) Submission and Revision: Seyyid Enes Kılıç (%70) – Mustafa Akgöz (%30)
Plagiarism Checks	Yes - Turnitin
Conflicts of Interest	The author(s) has no conflict of interest to declare.
Complaints	dergi@isavak.org
Grant Support	The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research.
Copyright & License	Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0.

Giriş

Bu çalışma, İslam hukuku açısından aile kurumunun sürdürülebilirliğini sağlayan etik ve hukuki kuralları incelemeyi amaçlamaktadır. İslam'ın aile yapısına verdiği önem ve bu yapının korunması için öngördüğü etik ve hukuki düzenlemeler, kapsamlı bir analizle ele alınacaktır. Aile, İslam toplumlarında merkezi bir kurum olarak kabul edilir ve İslam hukuku, aile içi ilişkileri düzenleyen geniş kapsamlı normlar sunar. Bu çalışmada, İslam hukukunun aileye yaklaşımı, etik ve hukuki boyutlarıyla değerlendirilecek ve bu kuralların aile kurumunun devamlılığı üzerindeki etkileri analiz edilecektir. Çalışma, mevcut literatüre katkı sağlamayı ve aile hukuku konusundaki akademik tartışmaları derinleştirmeyi hedeflemektedir. Ayrıca, İslam hukuku çerçevesinde aile içi ilişkilerin düzenlenmesi konusundaki teorik ve pratik uygulamalar arasındaki bağlantıları da ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Bu çalışmada kullanılan yöntemler arasında kapsamlı literatür taraması, İslam hukuku kaynaklarının derinlemesine incelenmesi ve analizi yer almaktadır. İslam hukukuna dair klasik ve çağdaş kaynaklar sistematik olarak gözden geçirilmiş, ayrıca güncel akademik makaleler ve kitaplar da taramaya dahil edilmiştir. Bulguların analizi, İslam hukukunun aileye yaklaşımını, etik ve hukuki prensiplerini ve bu prensiplerin aile kurumunun sürdürülebilirliği üzerindeki etkilerini ortaya koymak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırma, aile içindeki sevgi, saygı ve sorumluluk paylaşımının, İslam hukukunun belirlediği etik ve hukuki prensipler çerçevesinde nasıl şekillendiğini ve bu prensiplerin aile kurumunun bekası üzerindeki rolünü incelemektedir. Bu çalışma, İslam hukukunun aile kurumuna verdiği önemini ortaya koyarken, hukukî çerçeve içerisinde aile içindeki bireylerin haklarını ve sorumluluklarını nasıl belirlediğini de açıklamaktadır.

İslam hukuku, aile kurumunu korumaya yönelik detaylı düzenlemeler içerir ve bu düzenlemeler aile içi ilişkilerde adil ve dengeli bir ortamın sağlanmasını hedefler. Bununla beraber aile içi etik değerlere de büyük önem verir. İslam, aile üyelerinin birbirlerine karşı sevgi ve saygı ile davranmalarını, birbirlerinin haklarına saygı göstermelerini ve sorunları barışçıl bir şekilde çözmelerini öğütler. İslam hukuku, aile içi ilişkilerde etik ve hukuki değerleri temel alarak evlilik, boşanma, miras gibi konularda detaylı düzenlemeler sunar ve aile yapısının bekasını sağlamak için adil ve dengeli çözümler önerir.

1. Aile Kavramının İncelenmesi ve Aile Kurumunun Önemi

1.1. Aile Kavramı

İslam dininin önemle üzerinde durduğu ve muhafazası hususunda -gerektiği takdirde- cezâî müeyyide uyguladığı ve zarûrât-ı hamse olarak adlandırdığı beş temel esastan biri de neslin ve aile hayatının muhafazasıdır. Bu nedenle toplumsal hayatın sağlam bir şekilde devamını sağlamak ancak aile kurumunu ayakta tutmakla ve devamını sağlamakla mümkün olacaktır. Bu gerçeklikten dolayıdır ki, Kur'an'da "O, (senin yanından) ayrılınca yeryüzünde bozgunculuk yapmaya, ekin ve nesli yok etmeye çalışır..." (Bakara, 2/205) buyrulurken aile hayatını bozmak isteyenlere karşı hazırlıklı olunması istenmektedir. (Uludağ, 2013, s. 157).

İnsanın yaratılıştan getirdiği fitratı gereği cinsi ihtiyaç ve arzularını helal yoldan karşılanması İslam'da buyrulmuş ve bu konuda bazı düzenlemelerde bulunmuştur. Bundan dolayı aile hayatını tehdit eden zina, eşcinsellik ve buna benzer sapkın fikir ve ideolojilere karşı bazı müeyyideler belirlemekten de geri durmamıştır. Böylece İslam, bu fitri ihtiyacı karşılamak için meşru yol olan nikahlanmayı teşvik etmiştir. (Komisyon, 2006, c. II/124-125; Karaman vd., 2006, c. V/522) Aile hayatının ilk öncülü olan nikah kavramını tanımlamak konumuzun vuzuha kavuşması açısından önem arz etmektedir.

Sözlükte, nikah "bir şeyi diğerine katmak, bir araya getirmek, toplamak, cinsi ilişkide bulunmak" gibi anlamlara gelmektedir. (es-Serahsî, t.y., c. IV/192; eş-Şirbînî, 1415, c. IV/200-201; el-Mevsılî, 2012, c. III/81-82) Hukuki bir kavram olarak ise "kadın ve erkeğin belli şartlar dahilinde bir araya gelmesidir." (eş-Şirbînî, 1415, c. IV/200; el-Mevsılî, 2012, c. III/81) Son dönem İslam hukukçularından M. Ebû Zehra ise, "karı kocanın birlikte yaşamasına ve yardımlaşmasına meşru bir tarzda imkan sağlayan, her iki tarafa hak ve görevler yükleyen akit" olarak tanımlamıştır. (Ebû Zehra, 1377, s. 17).

İslam aile hukukuna göre ailenin ve aile kavramının ilk oluşumu için hukukun öngördüğü meşru bir nikahın olması gerekir. Aksi halde aile kavramından bahsetmek söz konusu değildir. Bundan dolayıdır ki, aile kurumunun ilk adımı olan nikah hakkında "Sizden bekar olanları, kölelerinizden ve cariyelerinizden durumu uygun olanları evlendirin" (Nûr, 24/32) ve yine evlenilmesi helal olan kadınlarla nikahın meşru kılındığının (Nisâ, 4/3) buyrulması konunun

hassasiyetini göstermektedir. Hz. Peygamber de bu konuda teşvikte bulunarak kıyamet gününde ümmetinin çokluğuyla övüneceğini haber vermiştir (Ebû Dâvûd, 2012, Nikâh, 3; İbn Mâce, t.y., Nikâh, 1). Aile kurumunun temelini sağlam olması açısından fakihler nikahsız bir yaşamın asla mümkün olamayacağını, bu yüzden aile kavramının oluşumu için nikahın meşru ve müstehap bir akit olması hususunda icmada bulunmuşlar,(es-Serahsî, t.y., c. IV/193; el-Mevsilî, 2012, c. III/82; Ebû Zehra, 1377, ss. 18-25) ancak bu konuda Zâhirîler Kitab ve sünnetteki delillerin açık ifadelerine bakarak farz olduğu hükmünü koymuşlardır.(es-Serahsî, t.y., c. IV/193).

1.2. Aile Kurumunun Bireysel ve Toplumsal Açından Önemi

İslam dini, aile kurumunu toplumun vazgeçilmez bir kurumu olarak görmüş ve aileyi tehdit eden unsurlara karşı gereken tedbirleri almıştır. Bu itibarla öncelikle aile kurmayı ayetlerle ve Nebvî hadislerle teşvik etmiştir. Bu konuda fakihler, bireysel yaşantısının gereksiniminden kaynaklı olarak bireyin gayri meşru yollarla cinsi ihtiyacını gidermesinin kesinlikle yasak olduğunu eğer böyle bir durum söz konusu ise evlenmesinin vacip olacağını kabul etmişlerdir. Diğer taraftan kişinin evliliğinde eşine karşı görevlerinin de olduğunu, bunları yapmayarak -fakihlerin zulüm olarak adlandırdığı- bazı davranışlarda bulunacağı endişesi taşıması halinde bu kişinin evlenmesini mekruh olarak görmüşlerdir. Esasında bu şekilde hüküm verilmesi öncelikle bireyin kendisini maddi ve manevi kurlardan korumaktadır. Nitekim İslam dininin amacının da bu olduğu bir gerçekliktir. Böylece toplumun zina fiili gibi suçlarla bozulmasının önüne geçmek ancak evlilik gibi bir kurumu dinî yükümlülüklerle desteklemekle olacaktır. Bu şekilde iffetli bireylerden oluşan bir nesil sağlam bir toplumun temelini oluşturabilir. Bireyin evliliği halinde zulümde bulunacağından endişesi olması halinde evliliğin toplumsal faydalarından ziyade karşı cinsin hak ve hukukunu ihlal edeceğinden dolayı Hanefiler, cumhur-u ulemanın hilafına haram olarak değil de mekruh olacağını kabul etmişlerdir.(el-Mevsilî, 2012, c. III/82; Ebû Zehra, 1377, ss. 17-25; Aydın, 2001, ss. 271-272).

Fakihlerin de bu derece hassas olarak nikah konusuna eğilmeleri toplumun en küçük yapı taşlarından olan ailenin ne kadar sağlam olursa o kadar toplumun sağlam temeller üzerinde yükseleceğini haber veren Nebvî uyarılardan kaynaklıdır. Bunun için neslin bozulmasını engellemek ve temiz bir toplumu oluşturmanın gerekleri neyse bunu gerçekleştirmek için uğraş vermişlerdir.

Nitekim bunun örneğini Hz. Peygamber'in yaşadığı döneme baktığımızda görmekteyiz. Aile kurmayı teşvik eden ancak buna güç yetiremeyen gençler gördüğünde de oruç tutmasını emreden Hz. Peygamber buna rağmen aileye zarar veren her türlü cinsi sapkınlıkları da cezalandırma yoluna gitmiştir. Bu davranışının altında yatan sebeplerden bir tanesi de ailevi ve toplumsal hayatın fesadını önleme düşüncesinin bir eseridir, diyebiliriz. Bu da onun aileye ve topluma ne kadar önem verdiğini göstermektedir. (Ebû Zehra, 1377, ss. 17-21; Abdülhamîd, 2017, ss. 11-12; Komisyon, 2006, c. II/196) Nitekim ağır bir ceza olan zina suçunu işleyen failleri cezalandırması (Ebu Davud, Hudûd, 23, 24, 25, 26, 27, 28) da ailenin ve toplumun düzenini bozmaya yönelik fiillerin ne denli büyük suçlar olduğunu göstermektedir. (es-Serahsî, t.y., c. IX/36-37).

İslam'ın öngördüğü meşru bir evlilik, eşlerin helal olan bir tarzda fitri ihtiyaçlarını karşılama ve birbirlerine zorlu dünya hayatına karşı destek olmalarını salık verir. Bu konuda “Kendileri ile huzur bulasınız diye sizin için türünüzden eşler yaratması ve aranızda bir sevgi ve merhamet var etmesi de O'nun (varlığının ve kudretinin) delillerindendir.” (Rûm, 30/21) buyrulması konumuzu açıklaması açısından örneklik teşkil etmektedir. Böylece eşler fitri ihtiyaçları ile maddi ve manevi huzuru elde etmiş olurlar. Bu şekildeki bir ailevi birliktelik tarih boyunca birçok kültür ve medeniyette kendisine yer bulmuştur. İslam, aile kurumunun devamlılığını sağlamak ve toplumun sağlıklı nesiller üzerinde sürdürülebilirliğini temin etmek amacıyla, taraflara belirli görevler yükleyerek bu durumu meşru bir çerçeve içine oturtmuştur. Bu bağlamda, İslam hukuku, hem ahlaki hem de hukuki kurallar koyarak aile içi düzeni ve uyumu teşvik eder. (Komisyon, 2006, c. II/195-196).

2. Aile Birliğinin Korunması

Tarihte yaşayan birçok kültür ve medeniyette aile kurumuna rastlanmaktadır. Ailenin bu şekilde yaygınlık kazanması da insani ilişkilerin varlığını ve toplumsal yapının ailelerden müteşekkil olduğunu göstermektedir. Bu yapı geniş ve çekirdek aile olarak varlığını devam ettirmiş ve hiçbir zaman sosyal yapıda varlığını kaybetmemiştir. Nitekim Yahudilikte ve Hristiyanlıkta, Roma Dönemi, Arap ve Türk devletlerinde aile kurumu varlığını hep devam ettirmiştir.

Yahudilik ve Hristiyanlık aileyi dini bir kurum olarak kabul etmişken, İslam ile birlikte aile tamamen dinî bir kurum olarak vafedilmemiş, ancak dinî açıdan desteklenerek bireylerin aile hayatı kurmaları yönünde ayet (Nûr, 24/32; Nisâ,

4/3) ve hadislerle (Ebu Davud, Nikâh, 3; İbn Mâce, Nikâh, 1) teşvikte bulunulmuştur.(Aydın, 1989, ss. 196-199; Uludağ, 2013, ss. 158-159) Böylece aile içinde sağlıklı bireylerin yetişmesini ve toplumsal hayatın maddi ve manevi kötülüklerden uzak kalarak devamını desteklemiş ve aile birliğinin sağlam olmasıyla da nesillerin bozulmasını önlemek ve toplumsal yapıyı korumak istemiştir. Nitekim ailenin kurulmasından sonra bu yapıya karşı işlenecek olan suçlara karşılık hukuki kurallar koyması İslam'ın bu kuruma ne kadar değer verdiği bir göstergesidir.(Uludağ, 2013, ss. 156-161; Komisyon, 2006, c. II/196-197).

2.1. İslam'ın Evlilik Birliğinin Devamına Verdiği Önem

İslam, bireyleri evlilik ile aile kurumunu kurmaya teşvik eder ve bunu yaparken de evliliğin hikmetlerinden bahseder (Nisâ, 4/3; Nahl, 16/72; Rûm, 30/21). Böylece evlilik ile kurulan ilişkiler sağlam temeller üzerine oturmuş ve her iki cins de kendilerini kötü hasletlerden korumuş, bilhassa kadının nafakası sağlanmak suretiyle hukuki bir hak da elde edilmiş olmaktadır. Evlilik ile bireyler yaşamları boyunca karşılıklı birtakım haklara da sahip olmuşlardır.(Komisyon, 2006, c. II/196-197).

İslam dini evliliğe hem bireysel hem de toplumsal düzeyde önem vermiştir. Evlilik bireylerin maddi ve manevi ihtiyaçlarını karşılamının yanı sıra, neslin devamı ve ahlaki değerlerin korunması açısından kritik bir rol oynar. Neslin çoğalması da ancak nikah yoluyla gerçekleşmekte ve nikah neseplerin karışmasını engelleyerek neslin bozulmasına mani olmaktadır. Dolayısıyla kadının korunması ve nafaka hakkının yanında çocuğun bakımı ve nafakasını da baba üzerine yükleyerek neslin muhafazasını gerçekleştirmeye çalışmıştır. Neslin muhafazasını öngören bazı fakihler de evliliğin nfile ibadet etmek için inzivaya çekilmekten daha faziletli bir iş olduğunu söyleyerek evliliğin önemini belirtmişlerdir. Hz. Ömer de “Herhangi bir genç evlendiği takdirde dininin üçte ikisini muhafaza etmiş olur, geri kalan üçte birlik bölümü muhafaza için Allah'tan korksun. Bu nedenle evlenmek onun için daha hayırlıdır” sözüyle evlenmeye ve evlilik birliğinin devamına dikkatleri çekmiştir.(es-Serahsî, t.y., c. IV/193-194).

3. İslam Hukuku Açısında Ailenin Kurumunun Bekasını Sağlayan Etik Kurallar

3.1. Sadakat ve Güvenin Eşler Arasındaki Rolü

Ahlakın korunması, İslam'ın en önde gelen temel hedeflerinden biridir. Bu da ancak sadakat ve güvenin var olması ile mümkün hale gelir. Sadakat ve güven kavramları, tüm insanlar için uyulması gereken ahlaki unsurlar olmakla beraber aile içinde eşler açısından daha da önemlidir. İslam aile hukukuna göre eşler arasındaki sadakat ve güven evlilik birliğinin temel taşlarıdır.(Karaman, 2015, s. 397; Topbaş, 2016, s. 89).

Sadakat, eşlerin birbirlerine olan güvenini ve bağlılığını ifade eder ve insanlığın büyük önem attığı evlilik kurumunda eşler tarafından özenle korunması gereken dini ve ahlaki bir ilke olarak görülür. Bu kavramı eşlerin birbirlerine asla yalan söylememeleri ve doğruluklarına tanıklık etmeleri olarak da değerlendirmek mümkündür. Bu bağlamda sadakat, yalnızca eşlerin birbirine bağlılığını ve güvenini ifade etmekle kalmaz, aynı zamanda evlilik ilişkisi içerisinde mutlak bir dürüstlüğü ve şeffaflığı gerektirir. Evlilik birliğinde saadet ve mutluluk, ancak eşlerin birbirine olan sadakatiyle mümkündür. (Acar, 2019, s. 45; Cin, 1974, ss. 188-189) Eşlerin sadakat konusunda beklenen hassasiyeti göstermemelerinin bir sonucu olarak ortaya çıkan aldatma, karşılıklı güven kaybına ve aile birliğinin bozulmasına neden olur. bundan dolayı evlilik birliğinde karı ve koca, birbirlerine tam bir sadakat göstermekle yükümlüdürler.(Kahveci, 2019, s. 129).

Ailede güven, mutluluğun temeli olup eşlerin birbirlerine samimi bir şekilde inanmasını ve gönülden bağlılıklarını ifade eder. Eşlerin birbirlerine verdikleri sözü tutmaları, bu güven ve sadakatin korunmasında kritik bir rol oynar. Eşlerin birbirine sadık kalmaları güven duygusunu pekiştirir ve aile içinde ki huzurun sağlanmasına yardımcı olur. Sözlerin yerine getirilmemesi ise eşler arasında güvensizlik ve çatışmalara yol açarak evlilik birliğini zedeler. İslam dini de eşlerin birbirlerine her zaman dürüst olmasını ve verdikleri sözleri yerine getirmesini hem ahlaki hem de dini bir yükümlülük olarak görür.

Sonuç olarak aile kurumunun devamı için öncelikli unsurlar sadakat ve güvendir. Bu kavramların aile içerisindeki yokluğu hem eşleri hem de çocukları olumsuz yönde etkiler. Sadakat ve güveni sadece kadınlardan beklemek doğru

olmayıp erkekler de eşlerine karşı sadakatle sorumlu tutulmuşlardır. Nitekim Kur'an, sadakat ve güven konusunda kadın-erkek ayrımı yapmamıştır. Bu bağlamda aile içinde sadakat ve güvenin tesis edilmesi, sağlıklı ve huzurlu bir toplumun oluşumunda hayati bir öneme sahiptir.

3.2. Rahmet ve Meveddetin Aile İlişkilerindeki Yeri

Yeryüzünün en köklü kurumu olan aile, insanlık tarihiyle yaşıt ve Allah'ın insanoğluna ikramıdır. Kur'an-ı Kerim, "Allah'ın varlığının ve kudretinin işaretlerinden biri de kendi türünüzden eşler yaratmış olması ve bu eşler arasında sevgi ve merhamet var etmesidir ki onlarla huzur bulasınız." (Rûm, 30/21) ayetiyle bu hakikate dikkat çekmektedir. Bu ayet, ailenin merkezine yerleştirilen iki esasın, meveddet (karşılık beklemezsizin sunulan sevgi) ve merhamet olduğunu vurgular. İnsan, dünyaya gözlerini açtığı andan itibaren sükûna ermenin ve güven duygusunu derinden hissetmenin adını ailede bulur (Karaman, 2015, s. 267; Yaman, 1999, s. 16).

İslam'ın başlıca amaçlarından biri de insanların dünya hayatında mutluluğa erişmelerini sağlamaktır. Bu mutluluğun temel kaynağı ise şüphesiz aile kurumudur. Aile, barınma ve bakım gibi fiziki, sevgi ve şefkat gibi duygusal, eğitim gibi sosyal ihtiyaçları karşılaması sebebiyle toplumun aynası gibidir.(Buladı, 2013, s. 60) Dolayısıyla, bir toplumda görülen olumlu ve olumsuz tüm özellikleri, o toplumu meydana getiren ailelerde de bulmak mümkündür. Ailelerde en sık rastlanan nitelikler, bir toplumun en karakteristik vasıfları olarak ortaya çıkmaktadır.

Evlilik, karşılıklı sevgi, saygı ve fedakârlığı gerektiren bir ilişkidir. Eşler, evlilik birliğini devamını sağlamak ve aile içi huzuru sürdürmek için çaba göstermekle yükümlüdürler. Evlilikteki mutluluk ve huzur, eşlerin birlikte çalışması ve birbirlerine olan bağlılıklarıyla sağlanır.(Kahveci, 2019, s. 130) Cinsel yakınlık da bu mutluluk ve huzurun temel unsurlarından biridir. Her iki tarafın da bu ilişkiye önem vermesi, evlilik birliğinin sağlıklı ve dengeli bir şekilde devam etmesini sağlar. Bu nedenle, evlilikte mutluluk ve huzurun korunması, eşlerin birlikte sorumluluk alması ve birbirlerine olan bağlılıklarını sürdürmeleriyle mümkündür.

Kur'an, kadın ve erkeğin birbiri için örtü olduğunu vurgulamaktadır. (Bakara, 2/187) Birbiri için örtü olan iki farklı cinsiyetin bir araya gelerek oluşturduğu

evlilik bağına ise “misak-ı ğaliz” (sağlam söz) (Nisa,4/21) olarak tanımlar.(Köse, 2017, s. 65) Kur'an'ın tamamına bir bütün olarak bakıldığında, bu bağı rahmet, meveddet ve devamlılık üzere kurulması gerektiği anlaşılmaktadır. Meveddet muhabbetin pratiğidir, insanın ruhî yönünü beslediği gibi yeryüzünde neslinin devam etmesine de vesile olmaktadır.(Bayraktar Karahan, 2019, s. 41) İslam'ın aileye verdiği önem ve aile içindeki ilişkilerin sevgi ve merhamet üzerine kurulması gerektiği vurgusu, toplumsal huzurun ve istikrarın sağlanması açısından kritik bir öneme sahiptir. Eşler arasındaki meveddet ve merhamet hem bireysel mutluluğun hem de sağlıklı bir toplum yapısının temelini oluşturmaktadır. Bu değerlerin yaşatılması ve korunması, aile içindeki ilişkilerin sağlam temellere oturmasını ve aile kurumunun devamlılığını sağlar.

Allah'ın insanların kalbine özel olarak yerleştirdiği merhamet, bir zayıflık veya zaaf değil, son derece kıymetli ve insani bir duygudur. Merhameti etkileyen duygu ise muhabbetir. Kişi, muhabbet duyduğu eşine zarar gelmesini istemez. Dolayısıyla merhamet duygusu eşler için ekmek ve su gibi ihtiyaç duyulan bir değerdir. Evlilikte merhamet ve sevgi aile birliğinin sağlıklı bir şekilde devamı için esastır. “Sizin en hayırlınız, ailesine karşı en hayırlı olanınızdır. Ben de aileme karşı en hayırlı olanınıyım” (İbn Mâce, Nikah, 50) hadisi de bu durumu ifade etmektedir. Evlilikte eşler, güçlerini merhametten alırlar. Fiziksel veya ekonomik olarak güçlü olmak, kişiyi nefsanî duygularını tatmin etmeye yönlendirmemelidir. Sahip olunan güç, aile içi şiddete değil, dışarıdan gelen şiddete karşı koruyucu bir güç olarak kullanılmalıdır.

İslam dini, insan neslinin devamı için evlilik ilişkisinin temellerinin sevgi ve şefkat üzerine kurulmasını tavsiye etmektedir. Sevgi ve şefkatin karı-koca ilişkisinin özü olması, evlilik kurumundan beklenen toplumsal ve kültürel amaçların tam olarak gerçekleşmesi için zorunludur. Bu şekilde rahatlık ve huzura kavuşan, istikrar ve güven bulan eşler aile birliğini sürdürebileceklerdir. Kur'an'ın metoduna ve kullandığı üslubuna baktığımızda İslam'ın evlilik ilişkisinin temelini sevgi ve merhametin oluşturduğunu, karı-koca olan her bireyin diğeri yanında huzur ve güven bulacağına işaret ettiğini görürüz. Nitekim Kur'an'da geçen ayetleri inceleyerek konunun daha iyi anlaşılmasını sağlayabiliriz.

“Huzura kavuşmanız için size kendi cinsinizden eşler yaratıp da aranızda sevgi ve merhameti peyda etmesi O'nun varlığının delillerindendir. Doğrusu bunda iyi düşünenler için deliller vardır.” (Rum, 30/21).

“Sizi tek bir nefisten yaratan, gönlü ısınsın diye ondan eşini var eden de O'dur.” (Araf, 7/189).

“Onlar sizin için bir elbise, siz de onlar için bir elbisesiniz.” (Bakara 2/187).

Zikrettiğimiz bu ayetler de eşlerin birbirleri için elbiseye benzetilmesi, aralarındaki evlilik ilişkisinin manevi açıdan vücutla elbisenin ilişkisi gibi olmasından kaynaklıdır. Eşlerin birbirlerine elbise olması, onların kalpleri ve ruhlarının iyice kaynaşarak her bir eşin diğer eşi örtmesi, kişiliğine zarar verecek dış etkenlerden korumasıdır. Eşler, sevgi ve merhamet içinde, karşılıklı saygı ve güven ortamında yaşamalı, sorumluluklarını üstlenerek birbirlerinin haklarını ihlal etmekten sakınmalıdır. Ailede sevgi ve merhametin yitirilmesi, evliliği işlevsiz hale getirecektir.(Mevdudî, 2013, s. 21).

Sonuç olarak İslam'da evlilik ilişkisi, sevgi, şefkat ve merhamet temelleri üzerine kuruludur. Bu temeller karı-koca arasındaki manevi bağı güçlendirmekte ve aile birliğinin sürdürülebilirliğini sağlamaktadır. Eşlerin birbirlerine “elbise” olmaları, koruma, örtme ve destek olma gibi temel unsurları içermektedir. Bu bağlamda İslam, evlilik ilişkisini sadece fiziksel bir birliktelik olarak değil, aynı zamanda derin bir manevi ve duygusal ortaklık olarak tanımlamaktadır. İslam'ın evlilik kurumuna yüklediği bu anlam, evliliklerin sadece bireysel mutluluğu değil, aynı zamanda toplumsal barış ve huzuru da hedefleyen bir yapı olarak görülmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

3.3. İffet ve Mahremiyet İlkelerinin Aile İlişkilerindeki Önemi

İslam dini insan neslinin doğal ihtiyaçlarını, özellikle cinsellikle ilgili olanları, belli ölçülerde düzenleyerek zinanın ve iffetsizliğin önlenmesiyle toplumun ahlaki bütünlüğünü korumayı amaçlar. Kur'an-ı Kerim, evliliği "el-ihsan"(Maide, 5/5) kavramıyla tanımlar. Bu kavramın kökünde yer alan kale anlamı evliliği içinde korunmayı ifade eden bir yapı olarak nitelendirir.(Dağcı, 2000, ss. 546-548).

İffet kavramı, sadece kadınlara özgü bir durum değildir hem erkekler hem de kadınlar için geçerlidir. Kur'an'da ifade edildiği üzere, müminlerin gözlerini haramdan sakınmaları ve iffetlerini korumaları gerekmektedir. (Nisa,4/30) Evlilik, ahlaki değerleri koruyarak toplumun ahlaki yapısını sağlam tutmayı amaçlar. İffet kavramı, her iki cinsin de haramdan kaçınarak temiz ve ahlaki bir yaşam sürmeleri gerektiğini belirtir. Bu nedenle evlilik kurumu, bireylerin

ahlaki değerlerini koruyarak toplumun genel ahlaki yapısının sağlam kalmasına yardımcı olur.(Yaman, 2021, s. 119)

İffet kavramıyla alakalı olan diğer bir konu da tesettürdür. Tesettür kavramı, sadece kadınlar için değil, aynı zamanda erkekler için de önemlidir. Tesettür, her iki cins için de Allah'a karşı saygının ve ahlaki bütünlüğün bir ifadesi olarak değerlendirilir. Bu bağlamda, erkeklerin de tesettüre riayet etmeleri gerektiği ve bu kavramın sadece kadınlarla sınırlı olmadığı vurgulanmalıdır. (el-Behiy, 1998, s. 272) Ayrıca, toplumda ahlaki değerlerin korunması ve cinsel kimliğin saygı görmesi açısından tesettürün önemi her iki cins için de eşit düzeyde vurgulanmalıdır. Ailede iffet ve mahremiyetin sağlanması, aile bireylerinin birbirlerine sevgi ve saygı göstermeleriyle yakından ilişkilidir. Ayrıca kadın ve erkeğin aile içinde rollerini ve sorumluluklarını yerine getirmesi, iffet ve mahremiyet bilincinin ailede sağlam bir şekilde tesis edilmesine de katkı sağlar. (Hatipoğlu, 1999, s. 27). Ayrıca Kur'an-ı Kerim'de geçen bazı ayetler, iffet ve mahremiyet konusunda Müslümanlara rehberlik etmektedir:

- “Mümin erkeklere söyle, gözlerini haramdan sakınsınlar ve iffetlerini korusunlar. Bu, onlar için daha arındırıcıdır. Allah onların bütün yaptıklarından haberdardır.” (Nur, 4/30).

- “Evli kadınlarla evlenmeniz de haram kılındı, Maliki bulunduğunuz cariyeler müstesna; bunlar Allah'ın üzerinize farz kıldığı hükümlerdir. Bunlardan başkasını, zinadan kaçınıp iffetli olarak, mallarınızla istemeniz size helal kılındı. Onlardan faydalandığınıza mukabil, kararlaştırılmış olan mehirlerini verin. Kararlaştırılandan başka, karşılıklı hoşnut olduğunuz hususta size bir sorumluluk yoktur. Allah Bilendir, Hakimdir.” (Nisa, 4/24).

Bu ayetler, müminlere iffet ve mahremiyet konusunda rehberlik etmekte ve ahlaki bir yaşam sürmelerine yönelik talimatlar içermektedir. Evlilik, bireylerin ahlaki değerlerini muhafaza etmelerini sağlayan bir kale görevi görmektedir. İslam, iffeti koruyarak toplumun ahlaki yapısını sağlam tutmayı amaçlar. İffet kavramı hem kadınlar hem de erkekler için geçerli olup, her iki cinsin de gözlerini haramdan sakınarak ve iffetlerini koruyarak temiz ve ahlaki bir yaşam sürmeleri gerektiğini belirtir. Bu şekilde iffetin hakim olduğu bir evlilik kurumu bireylerin ahlaki değerlerini koruyarak toplumun genel ahlaki yapısının sağlam kalmasını sağlar.(Çağrı, 2000, s. 506).

Aile içerisinde önemli olan diğer bir husus ise mahremiyettir. Hz. Peygamber'in ifadesine göre, aile içinde sır tutmanın ve mahremiyeti korumanın önemi vurgulanmaktadır. Kıyamet gününde, Allah'ın en çok önem verdiği emanetin, karı-koca arasındaki sır olduğu belirtilmektedir. Karı ile koca birbirleriyle içli dışlı olduktan sonra hanımının sırlarını erkeğin etrafa yayması büyük bir ihanet olarak kabul edilir. (Ebu Davud, Edeb,37) Bu ifade aile içindeki güvenin ve mahremiyetin ne kadar kıymetli olduğunu ortaya koymaktadır.

Günümüzde ise televizyon ekranları, sosyal medya platformları, sanal ağlar ve çeşitli mekânlar, mahremiyetin ve sırların korunmasını zorlayan bir ortam oluşturmaktadır. Birçok kişi, aile içerisinde konuşmaya çekindiği konuları hiçbir çekince gözetmeksizin geniş kitlelerle paylaşabilmektedir. Bu durum, aile içi güvenin ve mahremiyetin erozyona uğramasıyla sonuçlanmaktadır. (Kütükoğlu, 2019, s. 94).

Bu nedenle Hz. Peygamber'in vurguladığı gibi, aile içinde sır tutma ve mahremiyeti koruma önemlidir. Aile fertleri arasındaki güven ve saygı ortamının devamı için özel konuların gizli tutulması gerekmektedir. Aile içi iletişimde mahremiyetin ve sırların korunması, aile birliğinin ve toplumsal huzurun sağlanması açısından büyük bir önem taşımaktadır.

3.4. Hataların Affedilmesi ve Ailevi İlişkilerin Onarılması

Hataların affedilmesi, evlilik ilişkisin de önemli bir unsurdur ve bu konu, insan ilişkilerinin sürdürülebilirliği açısından incelenmesi gereken bir konudur. Herkes hata yapabilir ve bu da insan doğasının kaçınılmaz bir parçasıdır. Ancak önemli olan bu hataları kabul etmek ve affetmektir. Özellikle eşler arasında, karşılıklı olarak hataların affedilmesi ve geçmişteki olumsuz deneyimlere takılmadan ilerlemek, sağlıklı bir evlilik ilişkisinin temelini oluşturur. (Tarhan, 2010, s. 92)

Evliliklerde yaşanan tartışmalar ve çatışmalar kaçınılmazdır. Bu tartışmaların yönetimi ve sonuçları, evliliğin sağlamlığı açısından büyük önem taşır. Eşlerin, tartışmalar esnasında sağduyulu ve yapıcı bir tutum sergilemeleri, sorunların çözümüne daha etkili bir şekilde katkı sağlar. Öfke, kırgınlık veya suçlama gibi olumsuz duyguların hakim olduğu bir ortamda, sorunların çözümü daha da zorlaşırken; affetme ve anlayış gösterme gibi olumlu yaklaşımlar, ilişkinin iyileşmesine ve güçlenmesine yardımcı olur. (Bayraktar Karahan, 2019, s. 38).

Evlilikte hataların affedilmesi, aynı zamanda geçmişin gölgesinde yaşamamak anlamına da gelir. Eşlerin, birbirlerine karşı duydukları güven ve sevgiyi korumak için geçmişteki hataları sürekli olarak hatırlamak ve hatırlatmak yerine geleceğe odaklanmaları önemlidir. Bu durum ilişkinin büyümesine ve gelişmesine olanak tanırken, eski tartışmaların tekrarlanmasını önler.

Sonuç olarak, hataların affedilmesi ve geçmişin üzerinde durmamak, sağlıklı bir evlilik ilişkisinin temel unsurlarından biridir. Eşler arasındaki anlayış, sabır ve affetme, ilişkinin sürdürülebilirliği ve mutluluğu için hayati öneme sahiptir. Bu nedenle evlilik içerisinde karşılıklı olarak hataların affedilmesi ve geçmişin geride bırakılması, ilişkinin güçlenmesi ve ilerlemesi için kritik bir adımdır.

3.5. Eşler Arasında İstişare ve Karar Süreçleri

Evlilik birliğinin sağlıklı bir şekilde sürdürülebilmesi için eşlerin karşılıklı tahakküm yerine uyum içerisinde olmaları esastır. Aile içi işbirliği ve ortak karar alma süreçleri, her iki tarafın düşüncelerini ve duygularını ifade edebilmesine olanak tanır, bu da ilişkideki denge ve eşitliğin pekişmesine katkıda bulunur. Tek taraflı alınan kararlar, eşler arasında güvensizlik ve anlaşmazlıklar yaratabilir. Dolayısıyla, eşler arasındaki güç dengesinin korunması ve her iki tarafın da birbirinin ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde hareket etmesi, evlilikte ortaya çıkabilecek çatışmaları azaltır ve iletişimi güçlendirir.

Evlilikte uyum ve karşılıklı anlayışın sağlanması, etkin ortak karar alma süreçleriyle mümkündür. Eşler, yaşamın her alanında birlikte hareket ederek evliliklerinin daha güçlü ve dayanıklı olmasını sağlarlar. Bu yaklaşım, sadece bireysel mutluluğu değil, aynı zamanda sağlıklı bir aile yapısının korunmasını da temin eder. Ortak karar alma süreçleri, aile içi demokrasi ve eşitlik ilkelerine dayalı olarak, her iki tarafın da söz hakkına sahip olduğu bir ortam yaratır. Bu da ilişkideki karşılıklı saygı ve güvenin artmasına yol açar.

Sonuç olarak, evlilikte uyum ve karşılıklı anlayışın sağlanması, etkin iletişim ve ortak karar alma süreçleriyle mümkündür. Bu süreçler, aile içi ilişkilerin güçlenmesine ve sağlıklı bir aile yapısının korunmasına katkıda bulunur. Eşler arasındaki işbirliği, sadece bireysel mutluluğu değil, aynı zamanda toplumsal refahı da destekler. Bu nedenle, evlilik birliğinin sürdürülebilirliği için eşler arasındaki uyum ve karşılıklı anlayışın önemi büyüktür.

4. İslam Hukuku Açısından Aile Kurumunun Bekasını Sağlayan Hukuki Kurallar

4.1. Nasihat, Sabır ve İyi Geçim

Ailede huzursuzluğun ortaya çıkması durumunda İslam hukuku, boşanma yoluna hemen gitmeden önce karı-koca arasında çözüm arayışına gidilmesini tavsiye eder. Bu süreçte öncelikle eşlerin birbirlerinin hak ve vazifelerini tekrar gözden geçirmeleri ve aile birliğini korumak için gayret göstermeleri gerekir. (Acar, 2000, s. 28; Cin, 1974, s. 177; Kahveci, 2019, s. 178) Kocanın, eşine karşı davranışı, ona tatlı dille nasihat etmek ve iyilik tavsiyesinde bulunmaktır.

İslam hukuku, aile içi geçimsizliğin kaynağını belirlemeye ve çözüm yolları üretmeye odaklanır. “...Eğer bir kadın kocasının uyumsuzluğundan veya ilgisizliğinden endişe duyarsa, aralarında anlaşmakta günah yoktur.” (Nisa, 4/28) Ayeti gereği geçimsizlik erkekten kaynaklanıyorsa, evlilik birliğini ve devamını sağlamak için kadının fedakarlık yapması beklenir. Bu durumda, kadın sabırlı bir tutum sergileyerek, kocasıyla iyi geçinmeye ve ona öğüt vermeye çalışmalıdır. Ancak, “...Geçimsizlik ve saldırganlıklarının devam edeceğinden kaygılandığınız kadınlara öğüt verin...” (Nisa, 4/34) ayeti gereği aile içi geçimsizlik kadından kaynaklanıyorsa, aile birlikteliğinin devamını sağlama görevi kocaya düşmektedir. Koca, sabırlı bir şekilde davranarak karısıyla iyi geçinmeye ve ona öğüt vermeye çabalamalıdır. Bu süreçte, kocanın samimi bir şekilde karısını uyarak yanlış davranışlardan vazgeçmesini sağlaması önemlidir. (Köse, 2017, s. 314; Zuhaylî, 2011, s. 269).

İslam hukuku, boşanmanın son çare olarak görülmesini ve evlilik birliğinin korunması için çaba sarf edilmesini vurgular. Bu çerçevede, aile içi huzursuzlukların çözümü için eşler arasında karşılıklı anlayış, sabır ve fedakarlık önemlidir. (Soysaldı, 1997, s. 72) Bu yaklaşım, evlilik birliğinin güçlenmesine ve ailenin devamının sağlanmasına katkı sağlar.

4.2. Kısa Süreli Fiili Ayrılık ve Sonuçları

Evlilikte ortaya çıkan anlaşmazlıkların çözümü için İslam hukuku, kadından kaynaklanan nüşuz (eşlerin birbirine karşı görevlerini yerine getirmemesi) durumunda kocanın karısına nasihat etmesini önerir. Bu, evlilikteki sorunları çözmek için ilk adımdır. Kuran'da “Allah'ın, (iki cinse) birbirinden farklı özellik

ve lütuflar bahşetmesi ve mallarından harcama yapmaları sebebiyle erkekler kadınların yöneticisi ve koruyucusudurlar. Sâliha kadınlar Allah'a itaatkârdır; Allah'ın korumasına uygun olarak, kimsenin görmediği durumlarda da kendilerini korurlar. (Evlilik hukukuna) baş kaldırmamasından endişe ettiğiniz kadınlara öğüt verin, onları yataklarda yalnız bırakın ve onları (hafifçe) dövün.” ayetiyle bu yönde nasihat edilir. Ancak, ayette de geçtiği üzere nasihatın etkili olmadığı durumlarda kadını yatakta yalnız bırakmak suretiyle de psikolojik bir müeyyide uygulanabilir. Bu müeyyide kadının geçimsizlik ve saldırganlığının devam etmesi durumunda, kocanın kaygılarını ifade etmek ve evlilik birliğini korumak amacıyla kullanılan bir yöntemdir. Ancak bu psikolojik müeyyidenin derecesi önemlidir. Aşırıya kaçıldığında kadının duygusal veya psikolojik olarak zarar görmesine neden olabilir ve evlilik birliğini daha da zedeleyebilir. Bu nedenle İslam hukukunda belirli bir denge ve adil bir uygulama esastır. (Zemaşşerî, 1407, s. 506; Kahveci, 2019, s. 178; Şîrâzî, t.y., s. 186).

Önerilen müeyyide, kocanın karısına cinsel ilgi göstermemesi veya ayrı yataklarda yatma gibi davranışlarla belirtilir. Bu tür bir müeyyide uygulandığında, evlilik birliğindeki anlaşmazlıkların çözümü için bir ara verme süreci başlatılır. Eşler, bu süre zarfında birbirlerinden fiziksel olarak ayrılarak, duygusal ve psikolojik olarak dinlenme ve değerlendirme fırsatı bulurlar. Bu ayrılık dönemi, eşlerin birbirlerinin değerlerini ve evlilik birliğindeki güzellikleri daha net bir şekilde görmelerini sağlar. Sorunların nedenleri ve çözüm yolları daha net bir şekilde anlaşılabilir. Kendi duygularını ve ihtiyaçlarını daha iyi anlama fırsatı bulurken, aynı zamanda eşinin meselelere yaklaşımını da değerlendirme imkanına sahip olur.

Bu süreç aynı zamanda eşler arasındaki iletişimi güçlendirir. Zaman zaman birbirlerine ihtiyaç duyduklarında, duygusal olarak daha olgun ve sağlıklı bir şekilde iletişim kurabilirler. Anlaşmazlıkları çözme konusunda daha yapıcı bir yaklaşım geliştirirler ve birbirlerine olan güvenlerini yeniden inşa ederler. Ayrıca bu süreç eşler arasındaki bağları güçlendirir. Zorluklarla dolu bir ayrılık dönemini başarıyla atlattıklarında, eşler birbirlerine olan bağlarının ne kadar güçlü olduğunu anlarlar. Bu deneyim evliliklerini daha sağlam temellere oturtmalarına yardımcı olur.

Sonuç olarak, evlilik birliğindeki anlaşmazlıkların çözümünde önerilen ayrılık süreci, eşlerin birbirlerinin değerlerini anlamalarını, iletişimlerini güçlendirmelerini ve bağlarını daha da güçlendirmelerini sağlayabilir. Bu süreç,

evlilik birliğinin dengesini yeniden sağlamak ve çiftlerin birbirlerine olan bağlarını güçlendirmek için önemli bir adım olur.

4.3. Tedip

İslam, ailenin kurulmasını ve sağlıklı nesillerin yetiştirilmesini insanlardan ister. Aile hayatının temelini oluşturan karı-koca ilişkisi hukuki ve ahlaki kurallara dayanır ve her iki cinsin bu kurallara uyması gerekir, uyulmadığı takdirde aralarında hak ve adaleti sağlamak üzere bazı müeyyidelerin uygulanacağı ayetlerde bildirilmiştir. Nitekim böyle yanlış bir davranış içine giren erkek hakkında, “Eğer bir kadın kocasının, kendisine kötü davranmasından yahut yüz çevirmesinden endişe ederse, uzlaşarak aralarını düzeltmelerinde ikisine de bir günah yoktur.” (Nisâ, 4/128) buyurulmuş; kadının da bu şekilde davranışta bulunmasını ise, “(Evlilik yükümlülüklerini reddederek) başkaldırdıklarını gördüğünüz kadınlara öğüt verin, onları yataklarında yalnız bırakın. (Bunlar fayda vermez de mecbur kalırsanız) onları (hafifçe) dövün.” (Nisâ, 4/34) ayetiyle uyarılmıştır. Dolayısıyla bu ayetlerde evlilik hayatında aile hukukuna uymayan hareketleri hem erkeğin hem de kadının yapabileceği vurgulanmıştır. (İbn Âşûr, 1984, c. V/43; Günay, 2007a, s. 303) Genel olarak nüşûz, kadın veya erkeğin aile hukuku içerisinde görevlerini yerine getirmemesi ve bu kurumun saygınlığına karşı bir başkaldırı olarak aleni ve çekinmeden iffetsizlik ve sadakatsizlikte bulunulmasıdır. Bu da aile birliğinin yapısına büyük bir zarar vermekte ve bu defa ayetin hükümleri devreye girmektedir. (Erdal, 2001, ss. 50-51; Soysaldı, 1997, s. 75) Ayetin bu hükmüne rağmen kadının nüşûzda bulunması durumunda dövülmesine tarihselci yaklaşımda bulunanlar da olmuş ve konuyu bu perspektifte değerlendirmişlerdir. Nitekim Ömer Özsoy da bu kavramın yanlış anlaşıldığını ifade ederek bu düşüncelerin “çağdaş Kur’an üretimine” neden olduklarını savunarak dövmenin Kur’an ile temellendirilmesinin mümkün olamayacağını ifade etmiştir. (Özsoy, 2002, ss. 115-124).

Aile hayatı içerisinde kadın “saliha ve nâşize” diye iki farklı şekilde nitelendirilmiştir. Öncelikle saliha kadın, aile hayatının kendisine yüklediği sorumlulukları hakkıyla yerine getiren, iffetini ve hayasını koruyan ve çevresine örneklik teşkil edendir. (Karaman vd., 2006, c. II/59-60; Günay, 2007a, s. 303) Diğer taraftan aile hukukunu yok sayarak hareket eden nâşize kadının bu tavırlarına karşı nasıl hareket edilmesi hakkında yöntemin esası ne olması gerektiğine bakacak olursak az önceki ayette (Nisâ, 4/34) “nasihat, yalnız

bırakma, dövme” diye üç tür tedip şeklinden bahsedilmiştir. Bu tedip türlerinden üzerinde en çok tartışılan kadının dövülmesi hususu olup bu konuda delil olarak sunulan zikrettiğimiz ayet (Nisâ, 4/34) ve ilgili hadisler olduğu görülecektir. Ancak Kur’an Yolu Tefsiri müellifleri, kadını dövme ile ilgili hadislere göre aksini emreden hadislerin daha sahih ve sağlam olduğunu vurgulayarak şu açıklama da bulunmuşlardır:

“Bize göre bu ayette, (Nisâ, 4/34) kadının aile hukukunu çiğnemesi halinde bir ıslah tedbiri olarak başvurulabilecek belli başlı yolların insanlığın tecrübeleri ve özellikle içinde yaşanılan topluluğun örf ve âdeti dikkate alınarak zikredilirken “kocanın karısını dövmesi” eylemine de yer verilmiş olmakla beraber, bu uygulama Hz. Peygamber tarafından toplum ıslah edilerek, insanın ve özellikle zevcenin dövülemeyeceği ifade ve telkin edilerek kötülenmiş, “iyi bir kocanın karısını dövmeyeceği” kaidesi bu yakışıksız davranışın önüne bir set olarak konmuştur. Burada sünnet (Resûlullah’ın sözleri ve uygulaması) âyeti neshetmemiş, yerelliğini ve kültürel bağlamını açıklamıştır.” (Karaman vd., 2006, c. II/59-61)

Son dönem müfessir ve fakihlerinden olan İbn Âşûr da konuya daha farklı yaklaşmış ve bir kısım alimin bu konudaki görüşlerini sunduktan sonra bu görüşler üzerinde açıklamalarda bulunmuş sonra ayette geçtiği üzere nasihat etme ve yalnız bırakma konusunda kocanın yetkili olduğunu, kadını dövmeye ise kısmî bir yetkisinin bulunduğunu genel olarak bu konuda esas yetkilinin devlet başkanı ve hakimler olduğunu belirtmiş ve kocanın karısını haddi aşmadan ve ona zarar vermeden dövmesinin caiz olacağını, bu durumun aksi vaki olup da koca haddi aşarsa devlet başkanının kocanın dövme yetkisini kaldırabileceği görüşünü benimsemiştir. (İbn Âşûr, 1984, c. V/43-44) Bu konu hakkında başka bir görüşe göre, nüshûz hareketlerinde bulunan bir kadına nasihat edilir, ancak bunun fayda vermediği durumda ise dövme söz konusu olabilir ki bu da en son çare olarak yeteri derecede olması ve haddi aşan bir seviyede olmaması koşuluyla öngörülebilir. Nitekim Hz. Peygamber’in kadınları dövenleri birçok defa uyardığı bilinen bir gerçektir. Bunun için aile kurumunu sarsan ciddi bir gerekçeye dayanmaksızın kadını dövmek kul hakkına girmektir. (Aktan, 2002, s. 9; Erdal, 2001, ss. 50-51) Dolayısıyla İslam hukukuna göre Müslümanlar Allah’ın emirlerini anlama konusunda zihni yapılarını geliştirmeli ve bilmelidir ki İslam dini emirlerde erkek ve kadını adil tutmuş, kadını dışlayan bir hitapta bulunmamışlardır. Hz. Peygamber, her zaman kadınların hakkını gözetmiş ve

kendisinin de ailesine en iyi davranan kişi olduğunu belirtmiştir. Bütünüyle kadına bu verilen haklar esasında erkeğin lehine bir durum olduğunu ve aile hukuku içerisinde eşlerin birbirinin hakkını koruyan iki aile bireyi olduklarını unutmamalıdır.(Uludağ, 2013, ss. 175-178).

4.4. Aile İçi Huzursuzlukta Hakeme Başvurulması

Aile içerisinde tek taraflı olarak düzenin bozulmasıyla gerçekleşen nüşûz durumunda aile birliğini yeniden tesis etmek mümkün iken, ailede her iki tarafın da hak ihlali bulunması ve şiddetli geçimsizlik halinin vuku bulması ile aile birliğinin bozulması söz konusu olur ki, bu da “şikak” kavramını ortaya çıkarır. Bu durumda yapılması gereken tarafların hakeme başvurmalarıdır. Nitekim ayette, “Eğer karı-kocanın arasının açılmasından endişe ederseniz, erkeğin ailesinden bir hakem, kadının ailesinden bir hakem gönderin.” (Nisâ, 4/35) buyurularak bu konu vurgulanmıştır. Ancak hakemi tayin etme meselesi tartışmalı olup hakemi tayin edecek merciin devletin yetkili kurumu olduğunu kabul edenler ile tam aksi görüşte olup ailelerin veya karı-kocanın kendisi tayin ederler şeklinde görüş beyan edenler vardır.(Karaman vd., 2006, c. II/61).

Aile birliğini bozan ve evliliğin devamını tehlikeye atan durumlarda yapılması gerekeni Kur’an haber vererek hakem heyetine başvurulmasını ister. Aile bireylerinin evliliği devam ettirme konusunda yetersiz kalmaları, akli selim üzere hareket etmeyerek duygularını ön plana çıkarmaları ve aile içindeki küçük sorunlara karşı çözüm üretememe gibi problemlerin üstesinden gelememelerinden dolayı, bu defa ailede söz sahibi kimseler aile içindeki sorunları gidermeye yönelik çalışmalara başlarlar. Bu kimseler hakem olarak adlandırılmış ve bunların aile içerisinde olması da karı-kocanın bir araya gelmesinde daha etkili olacağı vurgulanmıştır. Böylece eşlerin kendi aralarında var olan ve bazen aile sırrı olarak adlandırılan olayları mahkemenin huzurunda ve herkesin arasında anlatma yerine, ailede söz sahibi kimselere anlatılarak sorunlar çözüme kavuşturulur. Bu şekilde çözüme ulaşılması daha kolay ve etkili olacaktır ki, Kur’an’ın bizden istediği de budur. Bu nedenledir ki, “hakemlik müessesesi” ilk olarak Hukûk-ı Aile Kararnamesinde yerini almıştır. Eşlerden birinin mahkemeye başvurusu neticesinde uygun görülmesi halinde aile meclisinin kurulmasına hükmedilmiştir.(Aktan, 2002, ss. 11-12; Erdoğan, 2017, ss. 46-48).

Mahkeme öncelikle her iki tarafın kabul edebilecekleri ve sözü dinlenen uygun bir kişiyi hakem olarak belirler. Hakemlerin buradaki görevi önemli olup aile birliğini sağlamak ve aile içindeki sorunları gidererek aileyi kurtarmaktır. Zaten ayetin gereği hakemler bunu gerçekleştiremediği takdirde, yani aile birliğinin yeniden tesisi mümkün olamadığı zaman hakem Maliki mezhebinin görüşüyle amel ederek (İbn Kudâme, 1417, c. X/264) boşamayı gerçekleştirir. (Günay, 2007a, s. 304; Erdoğan, 2017, ss. 49-50).

4.5. Nafaka Sorumluluğunun Yerine Getirilmesi

İslam hukukuna göre evlilik akdinden dolayı nafaka vermek nikah akdiyle beraber terettüp eder. Bu konuda (Bakara, 2/233; Nisâ, 4/34; Talâk, 65/6) ayetleri ile hadislerden birçok delili fakihler zikretmişlerdir. Nitekim Hz. Peygamber'e gelen Ebû Süfyan'ın karısı Hind, kocasının cimriliğinden bahsederek malından harcama yapabilmesi hakkında sorunca Hz. Peygamberde de örfe göre kendisine ve çocuğuna yeterli miktarda harcama yapabileceğini söylemesi (Ebû Dâvûd, Büyû', 79) konu hakkında en bariz örnektir. Dolayısıyla kadın, bütün işlerini kocasının isteklerine göre ayarladığından onun malından hayatını devam ettirmek için ihtiyacını karşılayacak olan yiyecek, giyecek, mesken ve bunlara tabi olan şeyleri hak eder. (Serahsî, t.y., c. V/180-181).

Evlilik hayatında kadının nafaka talebinde bulunabilmesi için öncelikle evliliğin sahil bir şekilde akitle gerçekleşmiş olması gereklidir. Koca, karısından cinsel yönden yararlanma hakkına sahip olmalı, kadın kocanın belirlediği yerde ikamet etmeli ve kocasının haklarını yerine getirmekten kaçınmamalıdır. Bu şartlar sağlandığında, kadın nafaka talebinde bulunabilir. Bu kriterler, İslam hukuku açısından kadının nafaka hakkını değerlendirirken temel alınan önemli unsurlardır. (Serahsî, t.y., c. V/186-187; Abdülhamîd, 2017, ss. 205-209).

Kocanın, nafaka hakkını yerine getirmemesi veya eksik ödemesi halinde kadın bu hakkını talep etmek için mahkemeye başvurarak hakkını isteyebilir. Bu durumda hakim, taraflar hakkında nafaka miktarını tayin etme yetkisini kullanır. Buna rağmen halen koca nafakayı ödememekte direktirse hakim tarafları boşamaya karar verebilir. Ancak kocanın nafaka vermeye gücü yetmediği durumda ise fakihler farklı görüş beyan etmişler ve Hanefiler, hakim bu halde boşama yetkisi yok derken; diğer fakihler kadının hakime başvurarak boşanma talebinde bulunabileceğini söylerler. (Abdülhamîd, 2017, ss. 320-325; Komisyon, 2006, c. II/234-235; Erbay, 2006, ss. 282-283).

4.6. Cinsel İhtiyaçların Karşılanması Sorumluluğu

Allah insanı erkek ve kadın olarak iki farklı cinsten yaratmış (Hucurat,49/13) ve insan neslinin devamını iki farklı cinsin meşru ölçülerdeki cinsel ilişkilerine bağlamıştır. İslam hukukuna göre, Allah insanlara yeme-içme, barınma gibi temel ihtiyaçlarının yanı sıra cinsel ihtiyaçlarını da vermiştir. Bu fitri ihtiyaçların meşru yollarla karşılanabilmesi için nikah yapılması zorunludur. Nikah, sadece bir sözleşme yapmak anlamını değil, aynı zamanda cinsel birlikteliği de içerir. Bundan dolayı Hanefiler'e göre evlilik, cinsel faydalanma hakkını ifade eden bir sözleşmedir.(Atar, 2007, ss. 112-113) Bu perspektif, evliliğin sadece sosyal bir birliktelik değil, aynı zamanda tarafların cinsel ihtiyaçlarının helal bir şekilde karşılanmasını sağlayan bir kurum olarak görülmesi gerektiğini vurgular. Evlilik birliğinin meşru olarak kabul edilmesinin temelinde yatan önemli gerçeklerden biri, cinsel ihtiyaçların karşılıklı olarak meşru bir zeminde giderilmesidir. Eşlerin fizyolojik ihtiyaçları bulunmaktadır ve bu ihtiyaçların karşılanması ancak meşru yollarla gerçekleşmelidir. İslam dini, fitri olan cinsel ilişkiyi, karı-kocanın karşılıklı haklarından biri olarak kabul eder. Bu nedenle taraflardan her biri bu sorumluluğu yerine getirmekle yükümlüdür.(Demircan, 2018, s. 116; Yaman, 2021, ss. 120-122) Nitekim Kur'an'da, karı-kocanın psikolojik ve biyolojik ihtiyaçlarını tatmin edip huzura kavuşabilmeleri için birbirlerine muhtaç oldukları, bir elbise metaforuyla beyan edilmiştir: "Onlar sizin için birer elbise, siz de onlar için birer elbisesiniz" (Bakara 2/187).

Bu metafor, eşlerin birbirlerine olan gereksinimlerini ve birbirlerini tamamlama işlevlerini vurgular. Evli çiftlerin fitrattan gelen bu ihtiyaçları meşru bir şekilde gidermeleri, mutlu bir evliliğin sağlanması açısından büyük önem taşır. Cinsel ihtiyaçların karşılanması tabii bir gereklilik olduğundan, bu konuda kadın ve erkek arasında bir fark yoktur. Daha önce zikredilen (Rûm 30/21) ayetin genel ifadesinden ve mantıki bir kıyastan yola çıkılarak, ciddi bir sebep olmaksızın erkeğin de kadının ihtiyaçlarına cevap vermemesi durumunda, benzer bir şekilde kınanmayı hak edeceği rahatlıkla söylenebilir. Nitekim, cinsel ihtiyaçların karşılanması her iki taraf için de nikâhtan doğan bir haktır ve bu hakkın kullanılmasının sorumsuzca engellenmesi doğru değildir. Evlilik birliğinde cinsel ihtiyaçların göz ardı edilmesi ve bu sorumluluğun yerine getirilmemesi sonucunda, evlilik birliğinin bozulma durumu söz konusu olabilir. Kadın ve erkek, bu ihtiyaçlar karşılanmadığı takdirde, meşru olmayan ve gayri

ahlaki yollara başvurarak bu ihtiyaçları gidermeye yönelebilirler. Bu da aile birliğinin bozulmasına sebep olacaktır.(Köse, 2017, s. 292).

Sonuç olarak, evlilikte cinsel ihtiyaçların karşılanması, sadece bireysel tatmin değil, aynı zamanda evlilik birliğinin sürdürülebilirliği açısından da kritik bir öneme sahiptir. Bu ihtiyaçların karşılanmaması, eşler arasında huzursuzluk yaratabilir ve evlilik birliğini tehlikeye atabilir. Dolayısıyla eşlerin birbirlerinin cinsel ihtiyaçlarını dikkate alarak bu sorumluluğu yerine getirmeleri, sağlıklı ve mutlu bir evlilik için vazgeçilmezdir. İslam hukuku, bu bağlamda karı-kocanın karşılıklı haklarını ve sorumluluklarını titizlikle düzenleyerek, evlilik birliğinin korunmasını amaçlamaktadır.

4.7. Çarelerin Tükenmesi: (Sünni) Talak

Nikâh akdi, ölünceye kadar birlikte yaşamak niyetiyle gerçekleştirilmesine rağmen, zaman zaman aile içerisinde anlaşmazlıklar meydana gelebilir. Her evlilikte karşılaşılabilen bu tür belirtiler ortaya çıktığında, uygun önlemler alınarak geçimsizlikler aile birliğinin dağılmasına sebep olmadan çözülebilir. Kuran'da belirtildiği gibi, “...Onlarla (eşlerinizle) iyi geçinin. Eğer onlardan hoşlanmadıysanız, olabilir ki, siz bir şeyden hoşlanmazsınız da Allah onda pek çok hayır yaratmış olur” (Nisa, 4/19).

Ey Peygamber! Kadınları boşayacağınızda, onları, iddetlerini gözeterek boşayın ve iddeti sayın; Rabbiniz olan Allah'tan sakının; onları, apaçık bir hayasızlık yapmaları hali bir yana evlerinden çıkarmayın, onlar da çıkmasınlar. Bunlar, Allah'ın sınırlarıdır. Allah'ın sınırlarını kim aşarsa, şüphesiz, kendine yazık etmiş olur. Bilmezsin, olur ki, Allah bunun ardından bir hal meydana getirir (Talak, 65/1).

Bu ayetlerin de vurguladığı gibi, anlaşmazlıkların sağduyulu yaklaşımlarla çözülmesi gerekmektedir. Bu durum, huzursuzluğun aşırı boyutlara ulaşmasını engellemek ve evlilik birliğinin sonlandırılmasını engellemek adına önemlidir. Sorunların çözümünü için zamanın tanınması ve Allah'ın bir çıkış yolu yaratmasına olan inançla, çiftler arasındaki ilişkilerde hoşgörü ve anlayış temelinde hareket edilmelidir.(Günay, 2007, ss. 303-304; Zemaşşerî, 1407, s. 505) Örnek olarak, eşler arasında yaşanan anlaşmazlıkların, iletişim yoluyla açık bir şekilde ifade edilmesi ve karşılıklı olarak saygılı bir şekilde dinlenmesi, sorunların çözümünde etkili bir yol olabilir. Ayrıca, birlikte yapılan etkinlikler veya ortak ilgi alanlarına

yönelme gibi aktiviteler de ilişkileri güçlendirebilir ve anlaşmazlıkların üstesinden gelmeye yardımcı olabilir.

Nisa Suresi 34. ve 35. ayetlerinde yer alan tedbirler ve hukuki kurallar amacına ulaşamaz ve eşlerin aralarını düzelterek aileyi saadete kavuşturmakta başarılı olamazsa, evliliğin devam etmesi imkansız hale geldiği zaman son çare olarak boşanma yoluna gidilmelidir. Evlilik birliğinin devam etmemesi gerektiği hususunda ihtiyaç ve zaruret görüldüğü zamanlarda son çare olarak boşanma, İslam hukukunda kabul edilmiştir.(Karaman, 1991, s. 296; Soysaldı, 1997,ss.72-73) İslam hukuku, aile birliğinin hakemlerin de düzeltmeyeceği kadar problemli hale gelen evliliğin bu aşamaya gelmeden bitirilmesini istemez. İslam hukuku, evliliğin düzelemez hale geldiği, müşterek hayatın devamına yönelik hiçbir menfaatin kalmaması halinde, eşlerin birbirine zarar vermeden ve daha çok incitmeden, önlerindeki engelleri kaldırarak kendileri için ıstırap haline dönüşen bu durumdan kurtulmalarını sağlamayı ve böylece toplum ve birey çıkarlarını korumayı amaçlamaktadır. (Ebu's-Su'ûd, t.y., s. 158; Kahveci, 2019, s. 182).

Sonuç olarak, bir noktadan sonra evlilik birliğinin bitirilmesi hem eşler hem de toplum açısından daha sağlıklı sonuçlar doğuracaktır. Kur'an-ı Kerim'de bu husus şöyle dile getirilmiştir: “Eğer (karı-koca) ayrılırlarsa Allah, bol lütuf ve nimetiyle onların her birini zengin kılar (başkalarına muhtaç bırakmaz). Allah'ın lütfu geniş, hikmeti büyüktür.” (Nisa 4/130).

İslam hukuku, eşlerin iyi düşünüp doğru bir karar verebilmeleri için sünnete uygun bir tarzda boşanmalarını tavsiye etmektedir. Boşanmadan sonra pişmanlık duymamak, acı çekmemek ve daha sonra birbirlerine dönme imkanının olması için, boşanmanın sünnet üzere yapılması gerektiği ifade edilmiştir.

Konumuz gereği, sünni talakın nasıl gerçekleştirilmesi gerektiğini de ifade etmek yerinde olacaktır. Kur'an-ı Kerim'in genel prensipleri ve boşamayla ilgili ayetlerdeki temel anlam ile sünnete uygun talaka, İslam hukukunda sünni talak denilmiştir.(Zuhaylî, 2011, s. 337).

Kur'an'da talakın nasıl yapılması gerektiği şöyle ifade edilmiştir: “Ey Peygamber! Kadınlarınızı boşayacağınız zaman onları iddetlerini gözeterek boşayın ve iddetini de sayın. Rabbiniz Allah'tan korkun...” (Talak 65/1) Bu ayet, boşanmanın İslam'ın öğretilerine uygun olabilmesi için belirli bir koşulu olduğunu vurgular.

Bu koşul, boşanmanın gerçekleştiği dönemde kadının adet görmüyor olması ve son adetinden itibaren cinsel ilişkiye girmemiş olmasıdır. Bu boşanmanın İslam hukukuna uygun bir şekilde gerçekleşmesi için önemli bir şart olarak belirtilmiştir. Bu koşulun karşılanması, boşanmanın dini öğretilere uygun olarak değerlendirilmesine katkı sağlar ve boşanmanın meşru bir şekilde gerçekleştiğini doğrular.(Kudûrî, 1418/1997, s. 154; Şâfiî, 1410/1990, s. 275).

Sünnî talak, boşanma niyeti bulunan eşlerin iyice düşünmelerini sağlayarak, geçici duygu, öfke ve düşüncelerin etkisi altında boşanmalarını engellemeyi amaçlar. Bu yöntem, evlilik birliğinin sürdürülmesini ve ailenin dağılmasını önlemeye yönelik bir tedbir olarak öne çıkar. Sünnî talakın amacı, eşlerin boşanma kararını vermeden önce durumun tüm yönlerini dikkatlice değerlendirmelerini sağlamaktır. Bu süreç, eşlerin aceleyle karar vermesini engeller ve sonradan pişmanlık duyabilecekleri kararları vermekten kaçınmalarını hedefler. Ayrıca, bu süre zarfında eşler arasında arabuluculuk yapılabilir veya danışmanlık alınabilir, böylece sorunların çözümü için alternatif yollar aranabilir.

Sünnî talakın uzun sürece yayılması, eşler arasındaki anlaşmazlıkların çözümü için zaman tanır. Bu süreçte, eşler birbirlerinin duygularını anlama ve ilişkilerini yeniden değerlendirme fırsatı bulurlar. Ayrıca, çocukların etkilenmesi ve aile birliğinin korunması gibi faktörler de göz önünde bulundurulur. Böylece İslam hukuku, boşanmanın son çare olarak görülmesini ve sünnî talak şeklinde gerçekleştirilmesini önerir. Bu yöntem, eşlerin boşanma kararını iyice düşünmelerini sağlar ve ailenin dağılmasını önlemeye yönelik bir tedbir olarak önemli bir rol oynar.

Sonuç

Aile toplumun temel yapı taşı olarak kabul edilmiş, evlilik yoluyla kurulduktan sonra karı-kocaya çeşitli hak ve görevler yüklemiştir. Bu hak ve sorumlulukların yerine getirilmesiyle de ailenin devamlılığı sağlamış ve toplumun geleceği olan yeni nesillerin yetişmesine katkıda bulunmuştur. İslam hukuku da aile kurumunun bekasını sağlamak için etik ve hukuki kuralları bir araya getirerek kapsamlı bir yaklaşım sunmuştur.

Eşler arasındaki anlaşmazlıkların çözümü için İslam hukuku, öncelikle aile içinde mahremiyeti koruyarak karşılıklı diyalog, fedakarlık ve nasihatte bulunmayı

teşvik eder. Ancak, bu yöntemlerin yetersiz kalması durumunda, erkeğe kadını yatakta yalnız bırakma ve (hafifçe) dövme gibi çözüm önerileri sunar. Bununla birlikte her iki tarafın da hakemlere başvurarak sorunlarını çözmelerini tavsiye eder ve boşanmayı ise asla ilk çare olarak görülmemesi gerektiğini ifade eder.

Eşler arasında çıkan anlaşmazlıkların çözüme kavuşturulabilmesi için uzun bir süreye ihtiyaç olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Önerilen her yöntemin belirli bir süreye ihtiyacı olduğu düşünüldüğünde, taraflara sağlıklı düşünme imkanı tanınmalıdır. Uzun süren çözüm arayışlarına rağmen sorunların çözülmemesi durumunda, eşlerin güzellikle ayrılması teşvik edilmelidir.

İslam hukuku, boşanmayı son çare olarak görmekte ve bu sürecin sünnî talak adı verilen kurallı bir şekilde gerçekleştirilmesini tavsiye etmektedir. Aile kurumunun bekasının sağlanması, devletin ve toplumun huzurlu ve güçlü olmasını sağlar. Bu nedenle ailenin sürekliliği devletin ve toplumun sürekliliğini ifade eder ailenin çöküşü ise toplumun çöküşüne yol açar.

Sonuç olarak, sağlıklı ailelerin oluşturulması ve korunması, toplumsal istikrar ve huzurun sağlanması açısından son derece önemlidir. İslam hukuku, aile kurumunun devamlılığını sağlamak için etik ve hukuki kuralları birleştirerek toplumsal yapıyı güçlendirmeyi ve toplumun sürdürülebilirliğini hedefler. Dolayısıyla, aile içi sorunların adil biçimde çözülmesi ve ailenin güçlendirilmesi, sağlam bir toplumun inşası için kritik bir adımdır.

Kaynakça | References

- Abdülhamîd, M. M. (2017). El-Ahvâlû's-Şahsiyye fi's-Şerîati'l-İslâmiyye (1. Baskı). Yasin Yayınevi.
- Acar, H. İ. (2000). İslam Hukukunda Evliliğin Sona Ermesi. Kültür Eğitim Vakfı Yayınevi.
- Acar, H. İ. (2019). Kur'an ve Sünnet Bağlamında Ailede Sadakat ve Güven. İçinde H. Marti (Ed.), Peygamberimizin Sünnetinde Aile (2. Baskı). Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Aktan, H. (2002). Kur'an'a Göre Boşanma Prosedürü. Dinî Araştırmalar, V(14), 5-16.
- Atar, F. (2007). Nikâh. İçinde Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (C. 33, ss. 112-117). TDV Yayınları.
- Aydın, M. A. (1989). Aile. İçinde Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi: C. II (ss. 196-200). TDV Yayınları.
- Aydın, M. A. (2001). Türk Hukuk Tarihi (4. Baskı). Beta Basım.
- Bayraktar Karahan, F. (2019). İslam'da Aile (2.Bakı). Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Buladı, K. (2013). İslam Işığında Ailede Huzurlu Yaşam. Hayat Yayınları.
- Cin, H. (1974). İslam ve Osmanlı Hukukunda Evlenme. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.
- Çağrı, M. (2000). İffet. İçinde Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (C. 21, ss. 506-507). TDV Yayınları.
- Dağcı, Ş. (2000). İhsan. İçinde Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (C. 21, ss. 546-548). TDV Yayınları.
- Demircan, A. R. (2018). İslam'a Göre Cinsel Hayat. Beyan Yayınları.
- Ebû Dâvûd, S. b. el-E. b. İ. es-S. el-E. (ö. 275/889). (2012). Sünen-i Ebî Dâvûd. Müessesetü'r-Risâle.
- Ebû Zehra, M. (1377). El-Ahvâlû's-Şahsiyye (3. Baskı). Dâru'l-Fikr el-Arabî.

- Ebu'l-A'lâ Mevdudî. (2013). İslam'da Aile Hukuku (Karı-Koca Hakları) (Memiş Tekin, Çev.; 4.Baskı). Kitap Dünyası Yayınları.
- Ebu's-Su'ûd, M. b. M. b. M. el-İmâdî. (t.y.). İrşâdu'l-Âkli's-Selîm ilâ Mezâyâ'l-Kitâbi'l-Kerîm (1-15). y.y.
- el-Mevsilî, A. b. M. b. M. (ö. 683/1284). (2012). El-İhtiyâr li-Ta'lîl'l-Muhtâr (5. Baskı, 1-I-V). Çağrı Yayınları.
- El-Behiy, M. (1998). İnanç ve Amelde Kur'anî Kavramlar (A. Turğut, Çev.). Yöneliş Yayınları.
- Erbay, C. (2006). Nafaka. İçinde Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi: C. XXXII (ss. 282-285). TDV Yayınları.
- Erdal, M. (2001). Kur'an'da "Nüşûz" Kavramı. Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, III(2), 37-51.
- Erdoğan, S. (2017). İslam Aile Hukukunda Şiddetli Geçimsizlik (Şikâk) Durumunda Hakem Tayini ve Tayin Edilen Hakemlerin Yetkileri. Düzce Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 1(2), 45-57.
- es-Serahsî, E. B. Ş.-E. M. b. E. S. A. (ö. 483/1090 [?]). (t.y.). El-Mebsût (1-I-XXX). Dârü'l-Ma'rife.
- eş-Şirbînî, Ş. M. b. A. el-H. (ö. 977/1570). (1415). Muğni'l-Muhtâc ilâ Ma'rifeti Me'ânî Elfâzî'l-Minhâc (1. Baskı, 1-VI). Dârü'l-Kütüb'il-İlmiyye.
- Günay, H. M. (2007a). Nüşûz. İçinde Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi: C. XXXIII (ss. 303-304). TDV Yayınları.
- Günay, H. M. (2007b). Nüşûz. İçinde Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (C. 33, ss. 303-304). TDV Yayınları.
- Hatipoğlu, H. (1999). İslam'a Göre Nikah ve Muta (1. bs). Ta-ha Yayıncılık.
- İbn Âşûr, M. T. (1984). Et-Tahrîr ve't-Tenvîr (1-XXX). ed-Dâru't-Tûnisiyye.
- İbn Kudâme, M. A. b. A. b. M. (ö. 620/1223). (1417). El-Muğnî (3. Baskı, 1-XV). Dâru Âlemi'l-Kütüb.
- İbn Mâce, E. A. M. b. Y. el-K. (ö. 273/887). (t.y.). Es-Sünen (1-I-II). Dâru İhyâi'l-Kütübî'l-Arabiyye.
- Kahveci, N. (2019). İslam Aile Hukuku (3. baskı). hikmetevi yayınları.

- Karaman, H. (1991). Mukayeseli İslam Hukuku: C. 1.cilt (Namık Ayhan, Ed.; 3. bs). Nesil Yayınları.
- Karaman, H. (2015). Aile İlmihali (7.baskı). Timaş Yayınları.
- Karaman, H., Çağrı, M., Dönmez, İ. K., & Gümüş, S. (2006). Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir (2. Baskı, 1-I-V). D.İ.B. Yayınları.
- Komisyön. (2006). İlmihal (1-I-II). Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Köse, S. (2017). Genetiğiyle Oynanmış Kavramlar ve Aile Medeniyetinin Sonu (7. Baskı). Mehîr Vakfı Yayınları.
- Ḳudûrî, E.-Ḥuseyn A. b. E. B. M. b. A. el-Ḳudûrî. (1418/1997). Muḥtaşaru'l-Ḳudûrî fî'l fıkhi'l-Ḥaneî. Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye.
- Kütükoğlu, E. (2019). Sosyal Medyadaki Mahremiyet Algısının Belirlenmesi: X,Y ve Z Kuşakları Üzerinde Bir Araştırma [Doktora Tezi]. Erciyes Üniversitesi.
- Özsoy, Ö. (2002). Çağdaş Kur'an(lar) Üretimi Üzerine -'Karı Dövme' Olgusu Bağlamında 4. Nisâ', 34 Örneği-. İslâmiyat, V(1), 111-124.
- Soysaldı, H. M. (1997). Kur'an ve Sünnet Işığında Evlenme ve Boşanma. Çağ Ofset Matbacılık.
- Şâfiî, E. 'Abdillâh M. b. İ. b. 'Abbâs eş-. (1410/1990). El-Umm (1-8). Dâru'l-Ma'rife.
- Şîrâzî, E. İ. İ. b. 'Alî eş-. (t.y.). El-Muhezzeb fî Fıkhi'l-İmâm eş-Şâfiî (1-3). Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye.
- Tarhan, N. (2010). Son Sığınak Aile. Nesil Yayınları.
- Topbaş, O. N. (2016). Dünyadaki Cennet Huzurlu Aile Yuvası. Erkam Yayınları.
- Uludağ, S. (2013). İslâm'da Emir ve Yasakların Hikmeti (13. Baskı). TDV Yayınları.
- Yaman, A. (1999). İslâm Aile Hukuku. Marifet Yayınları.
- Yaman, A. (2021). Ahlak ve Hukuk Ekseninde Aile Hayatımız (3. Baskı). Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Zemaḥşerî, E.-Ḳâsım M. b. 'Amr ez-. (1407). El-Keşşâf 'an Ḥaḳâîkı Ğavâmiḍi't-Tenzîl (1-4). Dâru'l-Kitâbi'l-'Arabî.

Zuhaylî, V. (2011). El-Fıkhü'l-İslâmî ve Edilletuhu- İslâm Fıkhı Ansiklopedisi. (Ahmet Efe, Beşir Eryarsoy, Fehmi Ulus, Abdürrahim Ural, Yunus Vehbi Yavuz, & Nurettin Yıldız, Çev.; C. 9). Risale Yayınları.